

“HET IS EEN PROBLEEM, MAAR NIET VOOR MIJ”

*Een onderzoek naar de achtergronden van wapens en
wapengeweld onder jongeren in Rotterdam*

Frank M. Weerman, Robby A. Roks, Jeroen B.A. van den Broek & Jip C. Willink

Sectie criminologie
Erasmus School of Law – Erasmus Universiteit
In opdracht van: Directie Veiligheid, Gemeente Rotterdam

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	5
SAMENVATTING	6
HOOFDSTUK 1 INLEIDING	15
1.1 De recente toename van steekincidenten in Nederland.....	15
1.2 De directe aanleiding voor dit onderzoek	17
1.3 Onderzoeksvragen en algemene opzet	18
HOOFDSTUK 2 LITERATUUROVERZICHT	21
2.1 Eerder onderzoek naar wapens onder jongeren in Nederland	21
2.2 Eerder internationaal onderzoek naar wapens onder jongeren	24
2.3 Theoretische uitgangspunten bij het huidige onderzoek	27
HOOFDSTUK 3 METHODEN VAN ONDERZOEK	37
3.1 Vragenlijstonderzoek onder jongeren: opzet, steekproef en meetinstrumenten	37
3.2 Groepsgesprekken onder jongeren: opzet, verrichte gesprekken en topics	45
3.3 Registratie-onderzoek: reikwijdte en codering	46
HOOFDSTUK 4 RESULTATEN UIT DE VRAGENLIJSTEN	49
4.1 Wapens onder de onderzochte jongeren	49
4.2 Demografische kenmerken en wapens onder jongeren	57
4.3 Relaties met mogelijk verklarende factoren.....	62
4.4 Individuele veranderingen in de onderzoeksperiode	74
4.5 Conclusies	82
HOOFDSTUK 5 ERVARINGEN, PERCEPTIES EN ONGANG MET WAPENS EN GEWELD ONDER ROTTERDAMSE JONGEREN	85
5.1 De ervaringen van Rotterdamse jongeren met wapens en geweld.....	85
5.2 De perceptie van Rotterdamse jongeren mbt wapens en geweld.....	91
5.3 De manier waarop Rotterdamse jongeren omgaan met wapens en geweld	96
5.4 Conclusies	100
HOOFDSTUK 6 OORZAKEN, FACTOREN EN MOTIEVEN VOOR WAPENBEZIT EN -GEBRUIK VOLGENS ROTTERDAMSE JONGEREN	103
6.1 Oorzaken wapenbezit en -gebruik volgens Rotterdamse jongeren	103
6.2 Factoren die van invloed zijn op wapenbezit en -gebruik.....	106
6.3 Motieven voor wapenbezit volgens Rotterdamse jongeren.....	112
6.4 Conclusies	115

HOOFDSTUK 7 GEREgistREERDE GEVALLEN STEEKWAPENBEZIT EN -GEBRUIK IN ROTTERDAM 2020	117
7.1 Beschrijving politieregistraties: aantallen en kenmerken	117
7.2 Aanleiding steekwapengebruik op basis van politieregistraties	121
7.3 De rol van drill, conflicten tussen wijken en social media.....	126
7.4 Motieven voor wapenbezit.....	132
7.5 Conclusies	135
HOOFDSTUK 8 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	137
8.1 De belangrijkste conclusies op basis van de resultaten	137
8.2 Aanbevelingen voor beleid en praktijk	145
8.3 Meerwaarde en beperkingen van het uitgevoerde onderzoek.....	149
REFERENTIES.....	152
AANGEHAALDE NIEUWSBERICHTEN	158
BIJLAGEN	160

VOORWOORD

In dit rapport doen wij verslag van een onderzoek naar de aard en achtergronden van wapens en wapengeweld onder jongeren in Rotterdam. Met verschillende methoden hebben wij geprobeerd diepere inzichten te krijgen in de vraag welke jongeren een mes en andere wapens bezitten, dragen of gebruiken. Twee keer is een vragenlijst afgenomen bij een grote groep leerlingen uit het middelbare onderwijs en studenten van een mbo-opleiding. Daarnaast zijn uitgebreide groepsgesprekken gevoerd, en is een analyse verricht op politieregistraties uit 2020. Hiermee hebben we nieuwe en soms ook voor ons verrassende inzichten gegenereerd over wapens en wapengeweld bij jongeren. We hopen met de resultaten een bijdrage te leveren aan de aanpak van dit complexe probleem en handvatten te bieden aan professionals en beleidsmakers. Dit onderzoek beoogt ook bij te dragen aan de wetenschap op het terrein van jeugd en criminaliteit, tegelijkertijd hebben we geprobeerd het begrijpelijk en interessant te maken voor een bredere doelgroep. Hopelijk kunnen wij daarmee bijdragen aan beter en meer genuanceerd begrip van de betrokkenheid van jongeren bij messen en andere wapens.

Graag bedanken we een aantal mensen die een bijdrage hebben geleverd aan dit onderzoek. Allereerst bedanken we Bart Hartog voor de prettige begeleiding bij het onderzoek vanuit de gemeente, en voor de nuttige en uitgebreide suggesties bij eerdere versies van dit rapport. Voorts gaat onze dank uit naar de bredere begeleidingscommissie van dit onderzoek. De volgende leden daarvan hebben ons voorzien van nuttige commentaren en ideeën: Nienke Riemersma (Gemeente Rotterdam), Marco Kocken (LMC VO), Diana van de Giessen (Gemeente Rotterdam), Nadia Barquioua (JOZ), Fabian Keerveld (JOZ), Wietske Straathof (Politie), Wim Hoek (Politie), Geerten Graef (OM) en Sabine Kuiper (Gemeente Rotterdam).

Bij het verzamelen van de gegevens hebben we van verschillende personen ondersteuning gehad. Bij de afname van vragenlijsten op de scholen hadden we de assistentie van drie stagiaires uit de opleiding criminologie: Benthe van Delft, Yara Klis en Sofie Noortman. Voor de bestudering van de politieregistraties bedanken we Paul de Kruijf voor het verkrijgen van toestemming om de registraties te kunnen inzien, en Nicole Bouwman voor de praktische hulp bij het inzien en analyseren van deze gegevens. Verder hadden wij dit onderzoek niet kunnen doen zonder de bereidwillige medewerking van verschillende directeuren en medewerkers van de 19 schoollocaties. Zij hebben ervoor gezorgd dat toestemmingsformulieren bij ouders terecht kwamen en dat wij langs konden komen op school om onze vragenlijsten af te nemen en om groepsgesprekken te houden. Tot slot bedanken we alle jongeren die een vragenlijst hebben ingevuld en hebben meegedaan aan het onderzoek. Zonder hun medewerking konden we nooit zoveel te weten komen over het onderwerp als we nu hebben gedaan.

Rotterdam, 30 augustus 2022

Frank Weerman, Robby Roks, Jeroen van den Broek en Jip Willink

SAMENVATTING

De afgelopen jaren is er in de media en politiek veel aandacht geweest voor wapens en wapengeweld onder jongeren. Zowel in Nederland als in Rotterdam was er vanaf het midden van 2019 sprake van een toename van steekincidenten onder jongeren en jongvolwassenen ten opzichte van de jaren daarvoor, en waren er verschillende ernstige gebeurtenissen rond messengeweld in en buiten Rotterdam. Naar aanleiding van deze ontwikkelingen is in 2020 een nationaal Actieplan Wapens en Jongeren opgesteld, waarbij meerdere gemeentes en overheidsinstanties waren betrokken. De gemeente Rotterdam lanceerde ook een eigen campagne om messenbezit en –gebruik tegen te gaan, maar gaf tegelijkertijd ook opdracht om wapens en geweld onder jongeren nader te onderzoeken. In een eerder rapport werd vooral gekeken naar de link tussen drillrap en messengeweld, waarover in de media veel werd gespeculeerd (Roks & Van den Broek, 2020). Uit deze studie komt naar voren dat drill maar zelden de directe oorzaak was van messengeweld onder jongeren. Er bleef echter nog veel onduidelijk over de omvang van het wapenprobleem onder Rotterdamse jongeren in het algemeen, en over de oorzaken en achtergronden. Daarom werd opdracht gegeven voor een nog uitgebreider onderzoek naar wapens en wapengeweld onder jongeren in Rotterdam, waarvan in dit rapport verslag wordt gedaan.

Doel van dit onderzoek

Het *doel* van dit onderzoek was om meer inzicht te krijgen in de achtergronden en mogelijke oorzaken van wapenbezit en –gebruik onder Rotterdamse jongeren, met speciale aandacht voor de wisselwerking met online jeugdcultuur. We wilden om te beginnen weten hoeveel jongeren (zowel jongens als meisjes) wapens bezitten, dragen en gebruiken, wat de aard en herkomst is van die wapens en welke redenen en motivaties jongeren zelf geven voor betrokkenheid bij wapens. Vervolgens wilden we nagaan welke mogelijk verklarende factoren samenhangen met wapens en wapengeweld onder Rotterdams jongeren. Het gaat daarbij om risicofactoren bij de jongeren zelf, maar ook in hun omgeving, en ook de relatie met straatcultuur en online activiteiten. We wilden ook in gesprek met jongeren zelf en van hen horen hoe zij denken over wapens en wapengeweld in hun directe leefomgeving.

Eerdere literatuur en uitgangspunten

Uit het literatuuroverzicht dat wij presenteerden in hoofdstuk 2 werd duidelijk dat er in het verleden in Nederland al verschillende keren onderzoek is verricht naar aanleiding van golven van geweld en wapenbezit onder jongeren. Daaruit wordt duidelijk dat het gebruik van messen en andere wapens onder jongeren niet van vandaag of gisteren is, maar in het verleden niet ongewoon was en ook regelmatig reden gaf tot zorg en aandacht. Over de oorzaken en achtergronden van wapens bij jongeren is in Nederland echter nog relatief weinig bekend uit onderzoek. In het buitenland is er meer onderzoek verricht naar wapens onder jongeren, met name vuurwapens in de Verenigde Staten en recent, messencriminaliteit in het Verenigd

Koninkrijk. Daaruit komt een heel scala aan mogelijke gerelateerde factoren naar voren die wij hebben meegenomen in het onderzoek.

Op basis van de eerdere literatuur was al duidelijk dat het fenomeen van wapens onder jongeren complex is, met meerdere motieven en oorzakelijke factoren. Op basis daarvan hebben wij in ons onderzoek onderscheid gemaakt tussen persoonlijke en omgevingsfactoren, en tussen directe en indirecte oorzaken. Binnen de persoon gingen we er onder meer vanuit dat iemands houding ten opzichte van geweld en wapens van groot direct belang kan zijn, en dat deze ook sterk kan samenhangen met opvattingen die passen binnen de brede noemer van 'straatcultuur'. Bij de omgevingskenmerken verwachtten we dat vrienden en groepen een belangrijke rol kunnen spelen bij betrokkenheid bij wapens, en dat de online activiteiten van jongeren eraan kunnen bijdragen dat wapens en geweld worden genormaliseerd en conflicten kunnen escaleren. Wat betreft indirecte oorzaken hebben we vooral aandacht besteed aan de opvoedingssituatie van jongeren, hun functioneren op school, en aan nog dieperliggende maatschappelijke oorzaken zoals buurtproblemen en armoede thuis.

Het onderzoek

In dit onderzoek hebben we gebruik gemaakt van meerdere methoden (met een zogeheten mixed-method onderzoeksdesign). Daarmee wilden we zowel grootschalige kwantitatieve gegevens verzamelen onder jongeren als meer de diepte ingaan door kwalitatieve informatie op te halen via gesprekken met jongeren en bestudering van politieregistraties. Hoofdstuk 3 bevat een uitgebreide verantwoording van ons onderzoek.

Het meest uitgebreide onderdeel van het onderzoek was een herhaald vragenlijstonderzoek onder jongeren die in Rotterdam naar school gaan. Hiervoor zijn 19 Rotterdamse scholen (voortgezet onderwijs en mbo-opleidingen) bezocht door medewerkers van het onderzoek. Op deze scholen zijn leerlingen op twee momenten gevraagd om vragenlijsten in te vullen; in het najaar van 2021 en het voorjaar van 2022 zijn zij bezocht door medewerkers van het onderzoek. Om een gevarieerde steekproef te krijgen zijn scholen in verschillende wijken van Rotterdam bezocht, en werden leerlingen benaderd uit derde en vijfde klassen van verschillende niveaus middelbaar onderwijs. En van het eerste en tweede jaar van het mbo. Doordat we twee keer langs konden komen met een vragenlijst konden we deelnemers vragen stellen over een groot scala aan mogelijk verklarende factoren en ook kortetermijnveranderingen in wapenbezit of –gebruik onderzoeken. Uiteindelijk hebben in de eerste onderzoeksrunde 919 leerlingen een bruikbare vragenlijst ingevuld, voor 542 leerlingen hebben we informatie van beide onderzoeksronden.

Naast dit vragenlijstonderzoek hebben we op zes scholen gesprekken gevoerd met groepen jongeren. Deze zogeheten focusgroepgesprekken vonden eind 2021 en begin 2022 plaats en boden ons de gelegenheid om van jongeren zelf te horen hoe zij denken over wapens en geweld, welke ervaringen zij daarmee hebben en hoe zij daar zelf tegen aankijken. Door het groeps karakter konden jongeren ook met elkaar in discussie gaan, wat extra inzichten biedt in hoe jongeren over dit onderwerp in de praktijk met elkaar communiceren. In totaal zijn er elf

gesprekken gehouden met groepjes van vier tot zes jongeren. Deze waren verschillend samengesteld wat betreft opleiding en geslacht.

Tot slot hebben we ook de politieregistraties over steekwapengebruik en -bezit onder jongeren in Rotterdam in 2020 geanalyseerd, met extra aandacht voor de rol van online jeugdcultuur en ook voor de rol van jongens en meisjes bij deze gebeurtenissen. Dit onderdeel van het onderzoek is een vervolg op het eerdere onderzoek van Roks en Van den Broek (2020). Binnen de geregistreerde gegevens van de politie-eenheid Rotterdam werd gezocht naar steekincidenten onder jongeren op basis van een zoekterm ('query') over steekwapenbezit en -gebruik. Na verder filteren beschikten we over informatie over 131 unieke incidenten in 2020, waarbij in totaal 178 verdachten waren betrokken van 22 jaar of jonger. De informatie die met dit onderdeel werd verzameld bood ons niet alleen de gelegenheid om de eerdere inzichten uit politieregistraties aan te vullen maar ook om de bevindingen van de vragenlijsten en groeps gesprekken verder te verdiepen en te vergelijken met daadwerkelijk wapengeweld onder jongeren in Rotterdam.

Bevindingen op basis van vragenlijsten: prevalentie, motivatie en verbanden

In hoofdstuk 4 bespraken we de resultaten uit het vragenlijstonderzoek. Daaruit kwam naar voren dat alleen een minderheid van de ondervraagde jongeren betrokken is geweest bij wapens in de onderzochte periode, ongeveer een op de vijf. Dit is niet beperkt tot een bepaalde bevolkingsgroep: in alle onderzochte categorieën zien we jongeren die een wapen bezitten, dragen of gebruiken. Ook is een substantieel deel van alle jongeren met wapens een meisje, al komen wapens wel meer voor bij jongens. De meerderheid van de Rotterdamse leerlingen die wij hebben ondervraagd wil niks van wapens weten en is zich ook bewust van de negatieve consequenties. De groep jongeren die wapens draagt brengt vooral defensieve redenen naar voren om dat te doen, zij voelen zich vaak onveilig en bedreigd. Een kleine groep jongeren bezit alleen wapens zonder deze mee te nemen, en deze jongeren doen dat relatief vaak omdat zij wapens verzamelen of op zichzelf leuk vinden. Er is een kleine groep die wapens niet alleen heeft gedragen maar ook heeft gebruikt, en deze groep noemt naast defensieve redenen ook expressieve en instrumentele redenen voor het hebben en dragen van wapens, zoals het willen laten zien en het gebruiken om dingen af te pakken van anderen.

In het onderzoek vonden we verbanden tussen betrokkenheid bij wapens en een groot scala aan onderzochte verklarende factoren. Daarbij valt op dat er ook grote verschillen zijn tussen jongeren die alleen wapens bezitten, jongeren die wapens dragen op straat, school of vrije tijd en jongeren die wapens gebruiken. De *jongeren die alleen een wapen bezitten*, lijken maar op een beperkt aantal eigenschappen te verschillen van de jongeren zonder wapens. Ze voelen zich wat minder gebonden aan regels en wetten, zijn eerder geneigd tot het nemen van risico's, hebben een wat slechtere band met ouders en minder inzet voor school, ze gebruiken wat meer alcohol en softdrugs, gamen vaker, zien meer wapens bij hun vrienden en zijn wat vaker in het verleden slachtoffer geweest van geweld. Al met al komt echter het beeld naar voren van een groep jongeren die niet een heel problematische achtergrond heeft, maar wel minder regelgetrouw en meer vrijgevochten is dan gemiddeld. *Jongeren die wapens dragen* wijken in

meerdere opzichten af van zowel de jongeren die geen wapens hebben als de jongeren die alleen wapens bezitten. Zij zijn vaker recent slachtoffer van geweld, zijn impulsiever, hebben een grotere vriendengroep op straat en op social media, en zij zien en horen ook vaker over wapens van hun vrienden. Zij hebben een grotere acceptatie van het gebruik van wapens en geweld en voelen zich minder gebonden aan regels dan de meeste jongeren. Zij ervaren ook vaker dat er thuis moeite is om de eindjes aan elkaar te knopen. Al met al lijkt dit een categorie te zijn die relatief meer is gericht op vrienden buiten school, gebruik van wapens en geweld relatief acceptabel vindt en een minder welvarende achtergrond heeft dan gemiddeld. De categorie *jongeren die een wapen hebben gebruikt* is in veel opzichten sterk afwijkend van alle andere categorieën. Ook zij ervaren vaker financiële achterstand thuis, maar lijken ook vaker een problematische opvoedingssituatie te hebben. Ze zijn nog meer gericht op de wereld buiten school, zien ook vaker wapens online en horen vaker bij een problematische jeugdgroep. Ze zijn nog impulsiever en eerder geneigd risico te nemen dan anderen, en gebruiken vaker ook andere drugs dan alcohol en wiet. Daarnaast hebben ze veel sterker opvattingen die passen bij het straatleven en het gebruik van geweld. Al met al lijkt dit een groep jongeren waar veel mee aan de hand is, in de thuissituatie en elders, en een groep die zich deels heeft afgekeerd van de traditionele samenleving.

Het bezit, dragen en gebruik van wapens blijkt vrij dynamisch te zijn: er was een substantiële groep jongeren die daarmee was gestopt of begonnen in de tweede onderzoeksrunde. De individuele veranderingen met betrekking tot wapens bleken sterk samen te hangen met slachtofferschap van geweld. Bij de meerderheid van degenen die wapens zijn gaan dragen of gebruiken was er sprake van een recente bedreiging of van daadwerkelijk ervaren geweld. Dat suggereert dat het direct ervaren van onveiligheid een belangrijke directe oorzaak is voor jongeren om iets met wapens te gaan doen.

Resultaten van groepsgesprekken: specifieke groepen en achtergronden

In hoofdstuk 5 en hoofdstuk 6 bespraken wij op basis van de resultaten uit de groepsgesprekken hoe jongeren zelf denken over wapens en wapengeweld onder hun leeftijdsgenoten in Rotterdam. De jongeren die wij spraken, baseerden hun ideeën over wapens en wapengeweld deels op persoonlijke ervaringen maar ook op beeldvorming gebaseerd op verhalen van anderen en op mediaberichtgeving. Zij denken dat een groot deel van de Rotterdamse jongeren een wapen bij zich draagt, maar zien tegelijkertijd wapens en geweld als een probleem dat in grote mate is voorbehouden aan een *specifieke* groep jongeren. In hun beleving komt het bezit en gebruik van wapens voornamelijk voor onder jongens tussen de 11 en 16 jaar oud die zijn betrokken bij rivaliserend groepsgedrag. Het lijkt hierbij in het bijzonder te gaan om jongeren die verwickeld zijn in rivaliserend groepsgedrag tussen bepaalde wijken. Deze problematiek komt volgens de jongeren die wij spraken in vrijwel elke Rotterdamse buurt of wijk voor.

Jongeren geven aan dat als zij zich zelf niet met deze rivaliserende jongeren bemoeien, zij zich weinig zorgen hoeven te maken om hierdoor geraakt te worden. Zij hebben grotendeels het gevoel dat ze op een veilige manier hun weg kunnen vinden met betrekking tot wapens en

geweld in hun omgeving, door jongeren die wapens dragen te herkennen, op hun hoede te zijn, te weten wat er speelt en specifieke personen en plaatsen te ontwijken.

Social media liepen als een rode draad door de verhalen van jongeren. Met betrekking tot wapens en geweld spelen die een belangrijke rol omdat jongeren daarmee volgens respondenten gemakkelijk aan wapens kunnen komen, ze veel gewelddadige content voorbij zien komen en omdat conflicten daar kunnen beginnen of uit de hand kunnen lopen. In de beschrijvingen van de Rotterdamse jongeren in deze studie zien we dat social media de dynamiek van gewelddadige interacties lijken te hebben veranderd. Conflicten tussen (groepen) jongeren kunnen zowel online als offline beginnen, maar lijken met name een vlucht te nemen door het gebruik van verschillende social mediaplatformen. Voor wapens en geweld lijkt het online domein een belangrijke katalysator te zijn.

In de gesprekken bleek het merendeel van de jongeren drillrap en drillrappers niet bijzonder serieus te nemen en ook niet als iets waarmee zij zich (openlijk) willen associëren. Zij hadden ook het gevoel dat drill langzaamaan 'uit de mode' aan het raken is, en dat drillrapvideo's steeds minder wapens zouden bevatten. Tegelijkertijd werd ook benoemd dat de verbeelding van wapens en geweld in drill wel bij kan hebben gedragen aan de populariteit van wapens onder jongeren.

Een flink deel van de jongeren die wij spraken, kijkt neer op het bezit en het gebruik van wapens. Ze vinden wapens en geweld schaamtevol en niet cool, en kunnen weinig begrip opbrengen voor jongeren die messen bij zich dragen. Zij denken deels dat stoer doen hieraan ten grondslag ligt, maar noemen ook vaak het thema zelfverdediging als motief om een wapen te dragen.

Resultaten van analyse registraties: aantallen en type zaken en verdachten

Hoofdstuk 7 beschreef de omvang en aard van de gevallen van specifiek steekwapenbezit en -gebruik in de registraties van de politie-eenheid Rotterdam. Wat het meest opvalt is dat het merendeel van de gevallen van steekwapengebruik in 2020, bijna twee derde, is terug te voeren op eerdere conflicten of op ruzies in de relationele sfeer. Het aandeel ruzies in de relationele sfeer was in vergelijking met eerdere jaren hoger. Verder viel op dat het aandeel meisjes in de politieregistraties relatief klein was, en nog kleiner dan in eerdere jaren.

We zagen verder dat drill(rap) geen noemenswaardige rol van betekenis speelt als directe aanleiding van steekwapengebruik (net als in 2018 en 2019). Er zijn enkele registraties waarin jongeren naar voren komen die actief zijn als drillrapper, maar uit de informatie in deze registraties wordt niet duidelijk dat de (online) drillrapcultuur een directe aanleiding vormt voor conflicten of de specifieke incidenten. Wel zien we een enkele keer dat het dragen van een wapen gerelateerd wordt aan ofwel het luisteren naar drill of het actief zijn als muzikant. Anders dan in een analyse van de politieregistraties uit 2018 en 2019 lijken steekincidenten die te linken zijn aan rivaliserende groepen uit Rotterdamse buurten maar beperkt terug te komen in de door ons bestudeerde politieregistraties.

In de door ons bestudeerde gevallen van steekwapengebruik komt de rol van social media wel weer duidelijk naar voren. Daarbij valt op, net zoals naar voren komt in de analyse van steekincidenten uit 2018 en 2019 (Roks en Van den Broek, 2020) dat conflicten soms online lijken te beginnen en offline hun beslag krijgen. Ook laten de registraties zien dat fysieke confrontaties tussen jongeren op tijden gefilmd en online verspreid worden.

In de politieregistraties over steekwapenbezit geven jongeren verschillende redenen en verklaringen, maar het merendeel daarvan valt onder de brede noemer 'veiligheid'. Het kan gaan om een algemeen gevoel van onveiligheid door de mediaberichtgeving en beeldvorming over jongeren die (steek)wapens dragen, maar ook over de onveilige reputatie van bepaalde Rotterdamse wijken of straten. Ook zien we verklaringen van jongeren waarin er een directe koppeling is met een eerdere onveilige ervaring, bijvoorbeeld in de vorm van een straatroof of een ander geweldsincident.

Belangrijkste conclusies

Op basis van bovenstaande bevindingen, zijn in hoofdstuk 8 overkoepelende conclusies en aanbevelingen geformuleerd en besproken. Kort samengevat luiden onze belangrijkste conclusies als volgt:

De meerderheid van de Rotterdamse jongeren is niet betrokken bij wapens. Ongeveer 1 op de 5 ondervraagde jongeren heeft een wapen in bezit gehad, gedragen of gebruikt in de onderzoeksperiode, een duidelijke minderheid. Anders dan de suggestie die soms wordt gewekt in de media, blijken messen en wapens niet gewoner te zijn geworden onder jongeren, en de meesten van hen beschouwen ze niet als normaal. Ze denken wel vaak dat wapens veel voorkomen bij anderen, maar ze vinden het zelf niet cool of acceptabel.

Bezit, dragen en gebruiken van wapens gaan niet altijd samen. Er is een kleine groep jongeren die wel wapens bezit, maar dat nooit gebruikt of met zich meedraagt. Een wat grotere groep jongeren dan de bovengenoemde groep heeft in de vragenlijst aangegeven een wapen te hebben gedragen in de onderzoeksperiode, maar meestal zonder dit daadwerkelijk te gebruiken. Een kleine, specifieke groep jongeren draagt niet alleen wapens, maar gebruikt die ook om te verdedigen, te dreigen of daadwerkelijk iemand te verwonden.

Er is veel variatie in soorten wapens en de manieren om eraan te komen. Er is een grote variatie in het type wapens en de herkomst ervan. Het meest voorkomend zijn messen, en binnen die categorie blijkt het gewone zakmes populair. De verkrijgbaarheid lijkt geen groot issue te zijn en wordt nauwelijks genoemd als reden om geen wapen te hebben. Wapens worden gekregen van anderen, via-via of uit de keukenla gehaald; of wapens worden gekocht in specifieke winkels, of legaal dan wel illegaal via internet en social media.

Meisjes dragen ook regelmatig wapens maar minder dan jongens. Meisjes hebben duidelijk minder te maken met wapens dan jongens, ze hebben bijna twee keer zo weinig wapens bij zich en bezitten het en gebruiken het relatief nog minder vaak. Toch vormen meisjes

nog steeds een substantieel aandeel van alle jongeren met wapens en is de wapenproblematiek zeker niet alleen een jongensding.

Verschillen op basis van andere demografische kenmerken zijn relatief. In alle onderzochte categorieën zien we jongeren die betrokken zijn bij wapens. Dragen en gebruiken komt relatief wat vaker voor bij jongeren op het voortgezet onderwijs, bij jongeren die zich niet-Nederlands voelen en bij jongeren die in Rotterdam zelf wonen.

Belangrijkste motieven voor wapens gerelateerd aan onveiligheidsgevoelens. De meeste jongeren met wapens geven daarvoor vooral redenen en motieven die te maken hebben met veiligheid. Ze geven aan dat ze zich willen kunnen verdedigen, zich onveilig voelen of het gevoel hebben te worden bedreigd. Daarbij lijken er twee categorieën te zijn: jongeren met algemene onveiligheidsgevoelens op bepaalde plekken in de stad of hun eigen omgeving, en jongeren die concreet worden bedreigd door anderen of in een conflict zijn verzeild.

Slachtofferschap en ervaren onveiligheid is gerelateerd aan wapens onder jongeren. De defensieve motieven om wapens te hebben of te dragen worden bevestigd door andere gegevens uit het onderzoek. Jongeren die een wapen dragen, voelen zich minder vaak veilig, en jongeren die een wapen hebben gebruikt, waren ook vaker concreet bang aangevallen te worden door iemand. Beide categorieën zijn vaker slachtoffer geweest van geweld, ook recent, en jongeren die een wapen zijn gaan dragen en/of gebruiken tijdens de onderzoeksperiode, zijn ook vaak recent slachtoffer geweest van geweld.

Meerdere persoonlijke kenmerken en omgevingskenmerken zijn gerelateerd aan wapens. Er is een duidelijke samenhang tussen betrokkenheid bij wapens en een aantal persoonlijke kenmerken en opvattingen over geweld en regelovertreding. Ook blijken verschillende omgevingskenmerken samen te hangen met betrokkenheid bij wapens, in de thuissituatie, in de vriendengroep en in de buurt. Er is niet een enkele oorzaak aan te wijzen, maar het lijkt te gaan om een complex geheel van zowel persoonlijke factoren als omgevingskenmerken die relevant lijken te zijn.

Social media en online interactie spelen een belangrijke rol bij wapengeweld. In ons onderzoek zagen we aanwijzingen voor een belangrijke rol van online interactie bij jongeren. De online wereld speelt met name een rol bij het ontstaan en verder escaleren van conflicten. Conflicten beginnen soms online en krijgen dan offline hun beslag, of bestaande conflicten worden via social media versterkt. Daarnaast worden jongeren online regelmatig geconfronteerd met (bewegende) beelden van wapenbezit en -gebruik. Fysieke confrontaties tussen jongeren worden soms gefilmd en online verspreid.

'Straatwaarden' verhogen kans op dragen en gebruiken van wapens. Er is een duidelijk verband tussen het dragen en gebruiken van een wapen en het hebben van opvattingen die kunnen worden geschaard onder de brede noemer 'straat' of straatcultuur. Dan gaat het om overmatig belang hechten aan autonomie, loyaliteit en lef, en om met geweld reageren volgens de 'code of the street'. Drillrap lijkt echter geen rol van betekenis te spelen als directe aanleiding van het gebruik van steekwapens.

Groepsdynamiek en buurtrivaliteit lijken van belang bij een deel van het wapengebruik.

Jongeren zelf denken dat wapens met name voorkomen onder jongeren die betrokken zijn bij rivaliteit tussen groepen en buurten. Jongeren die een wapen hebben gebruikt zijn relatief vaak deel van een jeugdgroep op straat, en vaker bereid geweld te gebruiken om hun buurt te verdedigen. Groepsrivaliteit is echter niet de belangrijkste reden voor geregistreerde steekincidenten: daar lijkt het vaker te gaan om conflicten tussen personen en binnen relaties.

Er zijn grote verschillen tussen jongeren die wapens bezitten, dragen en gebruiken.

De groep jongeren die alleen een wapen *bezit* lijkt dit vooral te doen uit interesse voor wapens en het risico op ernstig wapengeweld lijkt bij hen klein. De groep jongeren die een wapen *draagt* maar niet heeft gebruikt, kijkt meer af van de doorsnee jongere zonder wapen en lijkt door persoonlijke kenmerken, leefstijl maar ook minder gunstige omstandigheden vaker in omgevingen te zijn waarin ze zich onveilig voelen of daadwerkelijk ervaring hebben met bedreiging of geweld. Het dragen van een wapen lijkt bij deze groep echter vooral defensief te zijn bedoeld. De kleine groep jongeren die ook daadwerkelijk een wapen heeft *gebruikt*, is het meest zorgelijk. Deze jongeren hebben vaak een problematische levensstijl en een meer vijandige en agressieve houding naar anderen, maar zitten zelf ook vaak in een problematische situatie.

Belangrijkste aanbevelingen

Onze aanbevelingen luiden kort samengevat als volgt:

Richt campagnes op de meest risicovolle groep die wapens gebruikt.

Voorlichtingscampagnes en andere maatregelen lijken meer kansrijk en zinvol als die zich richten op de specifieke groep jongeren die het gebruik van wapens acceptabel vinden en al betrokken zijn geweest bij geweldsincidenten. Het is hierbij relevant om aan te sluiten bij de taal van de jongeren, en de context van de straat. Jongeren zouden ook zelf een rol kunnen spelen bij campagnes gericht op risicogroepen. Een brede campagne gericht op alle jongeren in Rotterdam lijkt nu niet nodig te zijn en mogelijk zelfs te kunnen leiden tot meer gevoelens van onveiligheid onder jongeren.

Zorg voor plekken waar jongeren terecht kunnen met zorgen over hun veiligheid.

Uit ons onderzoek komt naar voren dat een deel van de jongeren zich onveilig voelt en in sommige gevallen concreet wordt bedreigd of ervaring heeft met geweldsincidenten. Dit is een belangrijke motivatie voor het dragen van wapens. Voor deze jongeren kan het nuttig zijn om een laagdrempelig contact te hebben waar zij zorgen kwijt kunnen, bedreigingen of conflicten anoniem kunnen melden en gesteund kunnen worden.

Verwacht niet te veel van maatregelen gericht op de beschikbaarheid van wapens.

Uit ons onderzoek komt naar voren dat het wel of niet kunnen verkrijgen van wapens geen belangrijke overweging is bij het dragen of gebruiken. Bij jongeren die wapens dragen gaat het meestal om algemene of concrete onveiligheid; bij de groep jongeren die wapens gebruikt, is er sprake van een complexe achterliggende problematiek. Maatregelen die vooral zijn gericht op de beschikbaarheid van wapens zijn niet gericht op deze problemen.

Richt de aandacht op achterliggende achterstanden en problematiek. Uit ons onderzoek komt naar voren dat er met de kleine groep jongeren die wapens ook daadwerkelijk hebben gebruikt veel aan de hand is. Dit is een complexe problematiek, waar alleen met veel inspanningen en investeringen winst is te boeken. Voor deze jongeren zullen intensieve interventies en maatregelen nodig zijn, waarbij instanties binnen de buurt samenwerken om direct te kunnen reageren op incidenten met wapens en tegelijkertijd te werken aan verbetering van de sociale situatie en hulpverlening aan jongeren.

Versterk het vermogen van jongeren om conflicten op een vreedzame manier op te lossen. Veel van de door ons onderzochte steekincidenten komen voort uit conflicten binnen het gezin of de relatie, of uit conflicten tussen bekenden of buurtbewoners die al lang sluimeren en escaleren. Hier ligt een aanknopingspunt voor preventie via het versterken van conflictoplossende vermogens van jongeren. Dit kan mogelijk via lesprogramma's of specifieke ondersteuning in het onderwijs, een andere ingang is het jongerenwerk en de politie (buurtagenten) die zicht hebben op de dagelijkse dynamiek in een buurtomgeving.

Praat met jongeren zelf over trends in wapens en geweld. Jongeren hebben vaak goed zicht op welke problemen er spelen in hun buurt en onder hun leeftijdsgenoten. Door ontmoetingen met jongeren structureel vorm te geven, is het mogelijk om beter zicht te houden op trends en ontwikkelingen met betrekking tot wapens en geweld. Een manier om dit te doen is door structureel en periodiek een panel te organiseren (al dan niet online) met jongeren van verschillende scholen en buurten in Rotterdam, waarin het gesprek wordt gevoerd over hun leefwereld, inclusief wapens, onveiligheid en buurtproblemen.

Blijf op de hoogte van wat er onder jongeren op social media gebeurt. Uit dit onderzoek wordt de rol van social media en online interactie bij wapengeweld bevestigd. Het is daarom van belang om niet alleen ogen en oren te hebben in de buurt en op straat, maar ook weet te hebben van wat er online gebeurt onder jongeren, met name bij jongeren en groepen met een verhoogd risico. Daarvoor is het nodig om een informatiepositie te ontwikkelen en te continueren, zoals dat bijvoorbeeld plaatsvindt via het (online) jongerenwerk in de gemeente.

Monitor de ontwikkelingen met betrekking tot wapens, geweld en conflicten onder jongeren. Om ook in de toekomst een vinger aan de pols te kunnen houden, en snel te kunnen reageren op veranderingen en trends met betrekking tot geweld, criminaliteit en andere problemen onder jongeren kan het nuttig zijn om periodiek (bijvoorbeeld tweejaarlijks) de situatie te peilen via vragenlijsten, focusgroepen en bestudering van politieregistraties. Dit kan dan weer leiden tot een aanpassing of aanscherping van het gemeentelijk beleid op dit terrein.

HOOFDSTUK 1 | INLEIDING

De directe aanleiding voor dit onderzoek is de relatief recente toename van messenincidenten onder jongeren in heel Nederland, inclusief Rotterdam. Hoewel het gebruik van messen en andere wapens onder jongeren zeker geen nieuw fenomeen is, zijn er de laatste jaren meerdere ernstige incidenten geweest die veel media-aandacht hebben gekregen. Anders dan voorheen vindt dit geweld plaats binnen de context van een online jeugdcultuur waardoor de zichtbaarheid en de reikwijdte nu groter is.

Wapens en geweld onder jongeren leiden tot veel leed en verdriet en de recente ontwikkelingen baren veel mensen zorgen. Daarom wordt zowel landelijk als lokaal geprobeerd om het bezit en gebruik van messen en andere wapens tegen te gaan. Dit onderzoek probeert bij te dragen aan een effectieve en verstandige aanpak door meer inzicht te bieden in wapens en geweld onder Rotterdamse jongeren. We hebben op een grondige manier informatie verzameld over wapenbezit en –gebruik onder Rotterdamse jongeren, oorzakelijke factoren die hiermee in verband kunnen worden gebracht, recente steekincidenten onder Rotterdamse jongeren, en de manier waarop jongeren zelf tegen wapens en geweld aankijken.

In deze inleiding schetsen we de achtergrond en voorgeschiedenis van dit onderzoek. Vervolgens presenteren we onze onderzoeksvragen en geven een globaal overzicht van de methoden die wij hebben gebruikt om antwoorden te vinden op onze onderzoeksvragen.

1.1 De recente toename van steekincidenten in Nederland

In 2018 en begin 2019 waren er nog geen duidelijke indicaties dat het aantal steekincidenten onder jongeren toenam en was hier ook weinig media-aandacht voor. Wel wordt dan bericht over de dan nog steeds dalende aantallen jeugdige verdachten in Nederland (zie bijvoorbeeld De Volkskrant, 2019). Begin 2019 komen de eerste berichten over opmerkelijke steekincidenten. Zo maakte begin 2019 de burgemeester van Doetinchem zich zorgen over steekincidenten waaronder twee gevallen bij jongeren (De Gelderlander, 2019). Aan het eind van de zomer zijn er zorgen over steekincidenten in Breda, waaronder een 15-jarig meisje dat thuis wordt doodgestoken (BN De Stem, 2019). In de tweede helft van 2019 volgen berichten over steekincidenten elkaar in hoog tempo op. Op 3 september wordt een bekende rapper, Jay-Ronne Grootfaam, neergestoken in Amsterdam. Op 15 oktober raakt een 14-jarige jongen ernstig gewond bij een steekpartij vlakbij een school in Rotterdam, gevolgd door meerdere andere steekpartijen in het openbaar vervoer in en rond Rotterdam. Vervolgens wordt in de media regelmatig aandacht besteed aan steekincidenten onder jongeren, waarbij ook gesproken wordt over de mogelijke relatie met rivaliserende jeugdgroepen, straatcultuur, drillrap en drugshandel (zie o.a. Algemeen Dagblad, 2019; NPO radio1, 2019; NOS, 2019). Daarbij worden ook zorgen geuit over de online zichtbaarheid van wapens en geweld.

Naar aanleiding van de ontwikkelingen pleiten verschillende burgemeesters begin 2020 voor een messenverbod voor jongeren (zie o.a. EenVandaag, 2020). Ook scholen voor speciaal onderwijs slaan alarm over geweld en met name over de aanwezigheid van wapens bij hun leerlingen (Het Parool, 2020). Vanwege deze zorgen wordt door 15 gemeenten en verschillende samenwerkende partijen binnen het jeugdveiligheidsdomein het Actieplan Wapens en Jongeren ontwikkeld (Rijksoverheid, 2020). Hierin wordt een groot aantal maatregelen voorgesteld die zouden moeten bijdragen aan het verminderen van wapenbezit en wapengebruik. Het gaat onder meer om preventieve maatregelen zoals bewustwordingscampagnes en lessen op scholen, proactieve maatregelen zoals wapencontroles, beter zicht krijgen op jongeren en jeugdgroepen (ook online), meer repressieve maatregelen zoals het aanspreken van ouders, en ingrijpen bij wapenbezit en illegale online content. Als gevolg van het actieplan zijn in 2021 in meerdere gemeentes inleveracties van wapens georganiseerd, met de slogan 'Drop je knife'. Deze acties zorgden (zoals ook eerder in het verleden bij inzamelingsacties) voor sprekende foto's in de media van tafels vol messen en vuurwapens (zie bijvoorbeeld Volkskrant, 2021; Algemeen Dagblad, 2021).

In 2020 en 2021 blijft de media-aandacht voor steekincidenten en wapens onder jongeren onverminderd groot. In augustus 2020 vindt een geruchtmakende zaak plaats op de Pier in Scheveningen, waarbij twee groepen rond drillrappers met elkaar in gevecht raken en een jongen wordt neergestoken. Mede naar aanleiding van dit incident is er (wederom) veel aandacht voor de mogelijke relatie van steekincidenten met drillrap. In 2021 en 2022 wordt er in de media echter ook verslag gedaan van allerlei andere steekincidenten onder jongeren, zonder dat daarbij een relatie bekend was met drillrap of andere conflicten tussen groepen. Zo werd eind september 2021 in Rotterdam een jongen neergestoken op een school (Algemeen Dagblad, 2019) en was er begin 2022 veel aandacht in de media voor dodelijke steekpartijen in Middelburg (NOS, 2022).

De toename in steekincidenten onder jongeren in de afgelopen jaren komt ook naar voren uit landelijke politieregistraties. Hoewel steekincidenten niet apart worden geregistreerd als delictsoort, kan de politie wel een indicatie krijgen aan de hand van een inventarisatie met zoektermen in het eigen incidentregistratiesysteem BVH. In tabel 1.1 (volgende pagina) zijn eerder gepubliceerde cijfers weergegeven over de afgelopen vijf jaar voor jongeren en jongvolwassenen (zie NOS, 2022c). Uit deze tabel wordt duidelijk dat er in 2019 inderdaad een sprong is geweest in het aantal (zware/fatale) steekincidenten onder jongeren en jongvolwassenen. Die is het meest opvallend bij de minderjarigen, waar het aantal steeg van 195 in 2018 (en nog lager daarvoor) naar 315 in 2019. Daarna blijft het aantal steekincidenten op een ongeveer gelijk hoog niveau; in 2020 nog iets hoger, in 2021 iets lager. Bij de jongvolwassenen is het aantal steekincidenten in 2020 en 2021 iets gedaald, maar nog steeds fors hoger dan voor 2019.

Tabel 1.1: Ontwikkeling van ernstige steekincidenten onder jongeren en jongvolwassenen in de afgelopen vijf jaren (gebaseerd op inventarisatie politie)

	Jongeren 12 t/m 17 jaar	Jongvolwassenen 18 t/m 22 jaar
2017	135	260
2018	195	320
2019	315	380
2020	325	355
2021	295	345

De stijging in het aantal steekincidenten onder jongeren lijkt op het eerste gezicht niet zo goed te passen bij de algemene trend in de cijfers over jeugdcriminaliteit. Daar is juist sinds 2007 een opmerkelijk sterke en gestage daling te zien geweest (Van der Laan, e.a., 2020). In 2019 was er wel een lichte stijging in het totaal aantal jeugdige verdachten (maar wel een lichte daling in 2020 en 2021), maar het niveau bleef nog steeds erg laag, en bijvoorbeeld veel lager dan in begin van deze eeuw en de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw. Tegelijkertijd lijkt die daling van jeugdcriminaliteit in de meest achtergestelde buurten van Nederland te zijn achtergebleven (zie Van der Laan e.a., 2021). Ook zijn er indicaties dat er de laatste jaren meer jongeren ‘doorgroeien’ naar winstgevende en georganiseerde vormen van criminaliteit (zie Weijers e.a., 2021).

1.2 De directe aanleiding voor dit onderzoek

De recente stijging van steekincidenten was bij uitstek merkbaar in Rotterdam. In oktober 2019 waren er twee steekpartijen onder jongeren in de stad die veel aandacht kregen in de media en de bewustwording van het probleem rond wapens bij jongeren mede in gang hebben gezet. Jonge drillrappers uit Rotterdam waren betrokken bij het geruchtmakende incident op de Scheveningse pier. Lokale en nationale media berichtten ook daarna nog regelmatig over wapens en geweld onder jongeren in Rotterdam, zoals over een jongen van 15 die door een leeftijdsgenoot werd doodgestoken in een park in Beverwijk (Rijnmond, 2021a) en een jongen van 14 die met een mes werd aangevallen op een middelbare school in Rotterdam-West (Algemeen Dagblad, 2022).

Gegevens van de politie lieten zien dat het aantal steekincidenten onder minderjarigen bij de politie-eenheid Rotterdam (die 26 gemeenten in de regio omvat) in 2019 was verdubbeld (NOS, 2020). In 2020 bleek het aantal steekincidenten in de politie-eenheid nog steeds op een hoog niveau (Rijnmond, 2021b). Ook in andere politieregio's en grote steden is het aantal minderjarige verdachten toegenomen, maar niet altijd op hetzelfde moment. Zo was er in de regio Amsterdam pas een verhoogd niveau in 2020 en is het aantal steekincidenten daar in 2021 weer gedaald, terwijl in Den Haag het aantal verdachten in 2021 juist weer verder is gestegen (NOS, 2021c).

Gemeente Rotterdam heeft zich met overtuiging aangesloten bij het landelijke Actieplan Wapens en Jongeren, en heeft verschillende activiteiten ondernomen samen met verschillende veiligheidspartners (Politie, Openbaar Ministerie, HALT, JOZ, Raad voor de Kinderbescherming, Reclassering, de RET, het Zorg en Veiligheidshuis en de Jeugdbescherming). Onder de vlag 'Geweldig Rotterdam' werd in juli 2021 een campagne gestart om het messenbezit en -gebruik te verminderen, met een eigen website (<https://geweldigrotterdam.nl/>), activiteitenkalender en toolbox met communicatiemiddelen en voorlichtingsmateriaal, waaronder een theatervoorstelling over messen en geweld voor scholen.

Naar aanleiding van berichtgeving rond drillrap en steekincidenten heeft de gemeente Rotterdam in 2020 opdracht gegeven aan twee van de auteurs van dit rapport om onderzoek te doen naar de relatie tussen drillmuziek, straatcultuur, social media en geweld. Voor dit onderzoek werden politieregistraties over wapengeweld uit 2018 en 2019 onderzocht en werd online etnografisch onderzoek verricht naar de ontwikkeling van drillrap en online straatcultuur in Rotterdam. Uit het rapport dat naar aanleiding van dit onderzoek verscheen (Roks & Van den Broek, 2020) werd duidelijk dat er van een directe oorzakelijke relatie tussen drillrap en geweld op straat maar zelden sprake lijkt te zijn, en dat drillrap en andere online uitingen van jongeren over geweld en criminaliteit vooral een uitvergroting zijn van het leven op straat, maar ook vaak symbolisch zijn en horen bij de conventies van het muziekgenre. Drillrap kan bovendien voor sommige jongeren een positieve uitlaatklep en carrièremogelijkheid vormen, maar er zijn wel degelijk risico's. Gewelddadige en beledigende uitingen hebben online een groot bereik en lange levensduur en kunnen daardoor leiden tot fysiek geweld als ruziënde partijen elkaar treffen op straat.

Dit eerdere rapport voor gemeente Rotterdam bood inzicht in de relatie tussen drillrap en messengeweld, maar liet ook nog veel vragen open over wapens en geweld onder jongeren in Rotterdam. Onduidelijk bleef welke jongeren in Rotterdam messen en andere wapens dragen en gebruiken, hoe jongeren hieraan betekenis geven en welke factoren hierbij van belang kunnen zijn. Bovendien wierp het eerste rapport ook weer nieuwe vragen op, zoals die naar de rol van meisjes en jonge vrouwen bij wapengeweld in Rotterdam. Directie Veiligheid van gemeente Rotterdam heeft daarom opdracht gegeven voor een uitgebreid vervolgonderzoek naar dit onderwerp. Dit bood ook de kans om meer grootschalige vragenlijstmethoden in te zetten om informatie te verzamelen onder jongeren in de stad en om uitgebreidere gesprekken te houden met groepen jongeren.

1.3 Onderzoeksvragen en algemene opzet

Het *doel* van dit onderzoek is meer inzicht krijgen in de achtergronden en mogelijke oorzaken van wapenbezit en -gebruik onder Rotterdamse jongeren, met speciale aandacht voor de wisselwerking tussen wapens, geweld en online jeugdcultuur. De volgende brede *hoofdvraag* staat centraal: welke mogelijke verklarende factoren hangen samen met wapenbezit en wapen-

gebruik onder Rotterdamse jongeren, welke betekenis hebben wapens voor deze jongeren, en op welke manier staat dit in verband met online jeugdcultuur?

Om ons doel te bereiken en de hoofdvraag te kunnen beantwoorden, hebben we vooraf de volgende beschrijvende, verklarende en duidende deelvragen geformuleerd.

Beschrijvende deelvragen:

- In welke mate dragen en gebruiken Rotterdamse jongeren messen en andere wapens?
- Welke redenen geven Rotterdamse jongeren zelf voor het wel of niet dragen van wapens?
- In welke mate komen Rotterdamse jongeren via social media in aanraking met content (beelden of berichten) die betrekking hebben op wapens en geweld?
- Welke verschillen bestaan er tussen categorieën Rotterdamse jongeren (waaronder jongens en meisjes) met betrekking tot wapens, geweld en online communicatie daarover?

Verklarende deelvragen:

- Welke mogelijk verklarende factoren (waaronder persoonlijke kenmerken, omstandigheden binnen gezin, school, buurt en vrije tijd, omgang met leeftijdsgenoten) hangen samen met wapenbezit en -gebruik onder Rotterdamse jongeren?
- In hoeverre hangt online communicatie over wapens, geweld en criminaliteit samen met wapenbezit en -gebruik onder Rotterdamse jongeren?
- Hangen veranderingen in online en offline activiteiten samen met veranderingen in wapenbezit en -gebruik?
- In hoeverre zijn de gevonden verbanden anders voor bepaalde categorieën jongeren?

Duidingsvragen:

- Wat zeggen jongeren zelf over het bezit en gebruik van wapens en over geweld onder Rotterdamse jongeren?
- Welke functies hebben wapens en geweld voor hen, zowel offline als binnen hun online communicatie?
- In hoeverre denken jongeren zelf dat online communicatie over wapens, geweld en criminaliteit gevolgen heeft voor hun gedrag?

Om deze vragen te beantwoorden, hebben wij een onderzoek gedaan met gebruik van *meerdere methoden* (een zogeheten mixed-method onderzoeksdesign). Daarmee wilden we zowel op grotere schaal kwantitatieve gegevens verzamelen onder jongeren als meer de diepte ingaan door kwalitatieve informatie op te halen via gesprekken met jongeren en aan de hand van de bestudering van politieregistraties.

Het grootste onderdeel van het onderzoek was een herhaald vragenlijstonderzoek onder honderden jongeren die in Rotterdam naar school gaan. Hiervoor zijn verschillende

Rotterdamse middelbare scholen en mbo-locaties in het najaar van 2021 en het voorjaar van 2022 bezocht door medewerkers van het onderzoek. Tijdens deze bezoeken vulden leerlingen uit vooral derde en vijfde klassen van verschillende niveaus van middelbaar onderwijs en eerste- en tweedejaars mbo-studenten vragenlijsten in op een laptop, computer of smartphone. Doordat we twee keer langs konden komen met een vragenlijst konden we deelnemers vragen stellen over een groot scala aan mogelijk verklarende factoren en ook kortetermijnveranderingen in wapenbezit of -gebruik onderzoeken.

Naast dit vragenlijstonderzoek hebben we op een aantal scholen gesprekken gevoerd met kleine groepen jongeren in gemengde samenstelling. Deze zogeheten focusgroepgesprekken vonden eind 2021 en begin 2022 plaats en boden ons de gelegenheid om van jongeren zelf te horen hoe zij denken over wapens en geweld, welke ervaringen zij daarmee hebben en hoe zij daar zelf tegen aankijken. Door het groeps karakter konden jongeren ook met elkaar in discussie gaan, wat extra inzichten biedt in hoe jongeren over dit onderwerp in de praktijk met elkaar communiceren.

Tot slot hebben we ook de politieregistraties over steekwapengebruik en -bezit onder jongeren in Rotterdam in 2020 geanalyseerd, met extra aandacht voor de rol van online jeugdcultuur en ook voor de rol van jongens en meisjes bij deze gebeurtenissen. Dit onderdeel van het onderzoek is een vervolg op het eerdere onderzoek van Roks en Van den Broek (2020). De informatie die hiermee werd verzameld bood ons niet alleen de gelegenheid om de eerdere inzichten aan te vullen maar ook om de bevindingen van de vragenlijsten en groepsgesprekken verder te verdiepen en toe te passen op daadwerkelijk wapengeweld onder jongeren in Rotterdam.

HOOFDSTUK 2 | LITERATUUROVERZICHT

Dit onderzoek staat in een traditie van eerder onderzoek naar wapens en messencriminaliteit in binnen- en buitenland en mogelijk biedt dit aanknopingspunten die van belang zijn om wapens en geweld onder jongeren in Rotterdam te begrijpen. Daarnaast kunnen er op basis van theoretische benaderingen uit de criminologie aandachtspunten worden geformuleerd. In dit hoofdstuk bespreken wij achtereenvolgens eerder onderzoek naar wapens onder jongeren dat is verricht in Nederland en eerder onderzoek naar wapens onder jongeren in andere landen, met name de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. Daarna bespreken wij op basis van dit eerdere onderzoek én op basis van criminologische theorievorming de uitgangspunten en veronderstellingen die het huidige onderzoek hebben vormgegeven.

2.1 Eerder onderzoek naar wapens onder jongeren in Nederland

Hoewel de recente media-aandacht soms anders doet vermoeden, is bezit en gebruik van wapens onder jongeren zeker geen nieuw fenomeen. Historisch-criminologische studies laten zien dat geweld onder jongeren vanaf de middeleeuwen tot in de twintigste eeuw veel voorkwam, en mede diende om de eigen reputatie te vestigen en te handhaven (zie bijvoorbeeld De Koster, 2010; Spierenburg, 2000). Daarbij werd gebruik gemaakt van de blote vuist maar ook van steekwapens, zodanig dat 'messentrekkerij' werd beschouwd als een veelvoorkomend delict onder jongeren. Onder sommige groepen jongeren was het in de 17^e en 18^e eeuw niet ongewoon om conflicten uit te vechten of de eer te verdedigen met een messenduel. Onder sommige delen van de bevolking was het heel gewoon voor een jongere om een mes te dragen (Spierenburg, 2000).

In de twintigste eeuw lag het niveau van geweld onder jongeren waarschijnlijk lager dan voorheen en verschoof de criminaliteit meer richting vermogensdelicten. De periode vlak na de tweede wereldoorlog kenmerkte zich door een relatief laag niveau van jeugdcriminaliteit. Vanaf begin jaren zeventig van de vorige eeuw begon de (geregistreerde) jeugdcriminaliteit echter weer te stijgen tot een relatief hoog niveau vanaf midden jaren negentig (Van der Laan e.a., 2020). In deze periode was er ook veel zorg over het geweldsniveau onder jongeren en meer in het algemeen over 'zinloos geweld' op straat. Politieregistraties voor geweldsdelicten onder jongeren lieten in deze periode ook een duidelijke stijging zien (Bol e.a., 1998; Wittebrood, 2000). Een dergelijke toename was ook zichtbaar in onderzoek op basis van vragenlijsten onder jongeren, maar in minder sterke mate, wat suggereert dat de hogere politiecijfers deels wezen op een toegenomen aandacht van politie en overheid voor jeugdcriminaliteit en jeugdgeweld (Wittebrood, 2000).

Helaas bevatten de politieregistraties over de jaren heen weinig informatie over bezit en gebruik van wapens onder jongeren. Hierover is echter wel wat te zeggen op basis van vragenlijstsonderzoek onder jongeren over crimineel gedrag. In de jaren negentig van de vorige eeuw werd om de twee tot drie jaar een dergelijk onderzoek gehouden door het

Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC) bij een steeds vergelijkbare steekproef van jongeren, zodat de uitkomsten van verschillende jaren met elkaar kunnen worden vergeleken; in deze eeuw werd dat om de vijf jaar gedaan (de 'Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit', zie Van der Laan e.a, 2021). Uit de rapportages daarover blijkt dat relatief veel jongeren eind jaren negentig van de vorige eeuw een wapen bij zich droegen. In 1992 antwoorde 12.8% van de onderzochte jongeren het afgelopen jaar een wapen bij zich te hebben gedragen, in 1994 was dat toegenomen tot 20,5% en in 1996 was dat 21,5% (Van der Laan e.a., 1998). In de laatste twee onderzoeken was ook gevraagd om wat voor wapens het ging, waaruit bleek dat de grote meerderheid steekwapens betrof, zoals zakmessen, vlindermessen of stiletto's. In de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit van deze eeuw werd niet meer gevraagd naar het dragen van wapens, maar wel naar wapenbezit voor zelfverdediging. De percentages daarvoor liggen een stuk lager, in 2005 gaf 5.3% van de jongeren aan een wapen te hebben, dit daalde naar 3.3% in 2010 en 2.6% in 2015, en in 2020 was het percentage in de steekproef 3.3%. Onder jongvolwassenen van 18 tot 23 jaar lag het zelfgerapporteerde wapenbezit in 2015 op 3.4% en in 2020 op 2.8%. Deze kleine fluctuaties kunnen ook te wijten zijn aan toevalsschommelingen, er is niet duidelijk sprake van een toename of afname.

Het gebruik van wapens om een ander te verwonden ligt in alle jaren van deze zelfrapportage-onderzoeken laag. Vanaf 1990 gaf steeds zo'n 0.3% tot 0.7% van de ondervraagde jongeren toe iemand anders met een mes of ander wapen te hebben verwond, dat was wat hoger in de onderzoeksrondes van 1996 en 1998, met respectievelijk 1.1 en 1.4% (Kruissink & Essers, 2004). In deze eeuw lag het weer op een laag niveau. Helaas is hierover in de laatste ronde van 2020 niet meer specifiek gevraagd. In de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit is in de verschillende jaren daarnaast gevraagd naar slachtofferschap van bedreiging met een wapen, ook in 2020. Deze cijfers laten ook geen duidelijke trend zien, het fluctueert tussen 3.0% in 2005 en 1.8% in 2020.

Naar de achtergronden van en risicofactoren voor wapenbezit en -gebruik is in Nederland nog maar weinig onderzoek gedaan. In 1992 verscheen een rapport over wapenbezit onder jongeren onder de titel 'Een vals gevoel van veiligheid' (Nijboer & Timmerman, 1992). Aanleiding waren mediaberichten over wapens onder jongeren na drie steekpartijen binnen een week en een documentaire over de wapens die bij de ingang van een discotheek in beslag waren genomen. Om de omvang van wapenbezit, en achtergronden, motieven en gevolgen te onderzoeken, maakten de onderzoekers gebruik van twee dataverzamelingen in de stad Groningen. Onder ruim 500 leerlingen werd een vragenlijst afgenomen en ruim 450 jonge mensen in het nachtelijk uitgaansleven werden op straat geïnterviewd met dezelfde vragenlijst.

Uit dit onderzoek kwam naar voren dat een behoorlijk deel van de ondervraagde jongeren een wapen bezat, met name steekwapens (29% bij de scholieren, maar minder vaak bij het uitgaanspubliek, namelijk 13%). Ongeveer de helft van deze jongeren gaf aan een wapen mee te nemen bij het uitgaan, met als belangrijkste redenen om zich te kunnen verdedigen bij een

aanval, of meer algemeen voor de veiligheid. Bij de scholieren hadden jongens vaker een wapen dan meisjes, en was er ook nog een licht verband met opleidingsniveau maar niet met leeftijd. Verder kwam uit dit onderzoek een duidelijk verband naar voren tussen eerdere slachtofferervaringen en het bezit van wapens, ook als werd gecontroleerd voor een aantal andere factoren. Daarbij kon het gaan om eigen ervaringen met bedreiging of geweld, of om ervaringen van anderen in de directe omgeving.

In 2002 werd verslag gedaan van een onderzoek over de aard, omvang en motieven van wapenbezit onder jongeren in voorlichtingsmateriaal voor jongeren (Beke & Schreuder, 2002). Deze publicatie en het achterliggende onderzoek waren geïnitieerd door het 'Landelijk platform tegen geweld op straat', een samenwerkingsverband dat was opgericht naar aanleiding van de publieke aandacht voor 'zinloos geweld'. Dit was een brede paraplu-term voor allerlei vormen van geweld en wapengebruik in het openbare domein, opgekomen na de gewelddadige dood van Meindert Tjoelker eind 1997.

Het onderzoek was verricht onder ongeveer 1500 leerlingen uit het middelbaar onderwijs. Omdat het niet ging om een wetenschappelijke publicatie maar om een uitgebreide voorlichtingsbrochure voor jongeren, is verder weinig vermeld over de uitvoering van het onderzoek en de kenmerken van de onderzoeksgroep. Gerapporteerd wordt dat ongeveer 20% van de jongeren 'wel eens' een wapen meeneemt bij het uitgaan, rondhangen op straat of op school. Het grootste deel daarvan doet dat als middel ter verdediging in uiterste nood. Slechts 2% van de jongeren geeft aan een wapen mee te hebben om het ook te gebruiken. Meestal om de andere partij in een gevecht ontzag in te boezemen, een enkele keer voor een beroving. De auteurs geven ook een aantal dieperliggende motieven aan om wapens te dragen, zoals angst, willen imponeren, of functioneel gebruik. Wapens zouden vaker worden meegenomen op straat en in het uitgaansleven dan op school en daarbij gaat het meestal om een steekwapen (precieze cijfers worden echter niet gegeven in deze publicatie). Interessant is verder dat ongeveer een derde van de jongeren met een wapen in bezit dat ook wel eens heeft gebruikt om mee te dreigen of iemand mee te verwonden.

Rond 2010 publiceerden Dijkstra en collega's enkele studies over het dragen van wapens en vriendschapsrelaties tussen jongeren (Dijkstra e.a., 2010; 2012), maar dit betrof secundaire analyses van databestanden over jongeren in de Verenigde Staten. Interessante bevindingen waren onder meer dat jongeren die wapens droegen vaker werden genoemd als vriend door klasgenoten en dat het hebben van agressieve vrienden en vrienden met wapens gerelateerd was aan een grotere kans om zelf later wapens te dragen. Helaas is onduidelijk of deze resultaten ook geldig zijn voor het dragen van wapens in ons eigen land.

Verder verscheen recent een relevante scriptie uit Rotterdam naar aanleiding van het actieplan Wapens en Jongeren (Lebbink, 2022). Voor deze scriptie zijn enkele jongeren geïnterviewd en werd gebruik gemaakt van deels kwalitatieve vragenlijsten waarin jongeren ook konden ingaan op hun redenen en motieven om messen te dragen. Daarbij bleek het meestal te gaan om

ervaren onveiligheid en behoefte om zichzelf te willen beschermen, en dit was vaak versterkt door een gewelddadige gebeurtenis bij henzelf of in hun directe omgeving. Opvallend was dat sommige jongeren met messen zich oneerlijk behandeld voelden in de maatschappij en onvoldoende respect ervaarden van volwassenen. Verder is in deze scriptie ook gevraagd naar redenen om niet een mes te dragen. Dit bleek sterk te variëren. Bij een deel van de jongeren was het nooit bij hen opgekomen om dit te doen, anderen noemden de strafbaarheid van wapens of de schade die het kan opleveren als reden, en weer anderen vonden het niet praktisch. Sommige jongeren gaven aan dat het meenemen van messen voor hun gevoel juist zou zorgen voor gevaarlijkere situaties.

Behalve deze studies zijn in Nederland geen onderzoeken gedaan die zich specifiek hebben gericht op wapens onder jongeren. Wel zijn regelmatig publicaties verschenen over geweld in het algemeen onder jongeren, vooral op basis van literatuuronderzoek (zie bijvoorbeeld De Haan e.a., 1999; Loeber e.a., 2001; Schuyt, 2003). In deze publicaties wordt een heel scala aan risicofactoren genoemd, variërend van persoonlijke problemen en stoornissen en opvoedingstekorten, tot aan buurtomstandigheden, maatschappelijke ongelijkheid en culturele ontwikkelingen. Verschillende auteurs die schreven over geweld onder jongeren pleiten voor een interdisciplinaire benadering van het probleem en een aanpak die is gebaseerd op resultaten van wetenschappelijk onderzoek.

2.2 Eerder internationaal onderzoek naar wapens onder jongeren

In het buitenland is al wel behoorlijk wat onderzoek verschenen over wapenbezit en wapengebruik onder jongeren. In de Verenigde Staten betreft het vooral onderzoek naar vuurwapens ('guns' of 'firearms') onder jongeren (zie bijvoorbeeld Brown, 2004; Wilkinson & Fagan, 2001; Johnson e.a., 2013). Pistolen en geweren worden daar relatief veel gebruikt door jongeren, en dat hangt uiteraard samen met de grote beschikbaarheid van dit soort wapens in dat land. Onderzoek in de Verenigde Staten laat ook zien dat er een duidelijk verband is tussen het bezit van vuurwapens onder jongeren en hoe makkelijk vuurwapens voor hen verkrijgbaar zijn in een bepaalde regio of periode (Blumstein & Cork, 1996).

Onderzoek in de Verenigde Staten naar wapenbezit en wapengebruik laat zien dat een deel van de jongeren met vuurwapens ook betrokken is bij allerlei vormen van criminaliteit (Brown, 2004; Johnson e.a., 2013). Veel van de risicofactoren (daarover meer in de volgende paragraaf) voor 'gun ownership' daar overlappen daarom ook voor een groot deel met die voor delinquent gedrag in het algemeen. Specifiek voor de Verenigde Staten is de relatie tussen bezit en gebruik van vuurwapens en lidmaatschap van 'gangs' (zie onder andere Bjerregaard & Lizotte, 1995; Pardini e.a., 2021). Vuurwapens worden daar ook regelmatig ingezet bij het beslechten van conflicten tussen verschillende gangs en gangleden onderling, wat met name in de jaren 80 en 90 van de vorige eeuw een golf aan moord en doodslag tot gevolg had in de grote steden van de VS. Daarnaast wordt er een duidelijke relatie gelegd tussen het bezit en gebruik van vuurwapens en de drugshandel in de Verenigde Staten. In perioden waarin de

handel in drugs toeneemt, blijkt er ook in toenemende mate gebruik te worden gemaakt van vuurwapens onder jongeren.

Er is in de Verenigde Staten echter ook een categorie jongeren die vuurwapens bezit, maar helemaal niet betrokken is bij criminaliteit of geweld (Brown, 2004; Johnson e.a., 2013). Veel jongeren hebben ook een wapen voor 'recreatieve' redenen, zij beoefenen er schietsport mee of gaan ermee op jacht (wat in de Verenigde Staten veel gewoner is dan in Nederland). Het gaat daarbij wel vaker om geweren en andere wapens die niet zo makkelijk zijn te verbergen. Pistolen en andere 'concealable weapons' zijn meer gerelateerd aan criminaliteit en geweld. Een ander motief dat veel wordt genoemd in Amerikaans onderzoek naar wapens is zelfverdediging of bescherming. Dat geldt dan bij uitstek voor jongeren die wonen in de meer achtergestelde wijken in de grote steden van de Verenigde Staten, al wordt er in onderzoek geen duidelijk verband gevonden tussen wapenbezit en de angst om slachtoffer te worden van geweld. Gesprekken met jonge daders laten zien dat ook voor hen zelfbescherming vaak de primaire reden is om een wapen te hebben of te dragen. Na verloop van tijd worden die wapens dan ook op een meer instrumentele manier ingezet, om conflicten te beslechten of gewelddadige vermogensdelicten te plegen (Marano, 2014).

In het Verenigd Koninkrijk zijn de afgelopen jaren op het gebied van wapens veel studies verschenen over messencriminaliteit. Vanaf de eeuwwisseling en met name rond 2008 en later weer vanaf ongeveer 2014 was daar sprake van veel aandacht voor geweldscriminaliteit waarbij messen werden gebruikt. Beleidsmakers en journalisten spraken zelfs regelmatig van een 'knife crime epidemic' (Hern e.a., 2005; Squires, 2009; Hitchcock, 2010; Ward, 2019). Tussen 2000 en 2008 waren er verschillende aanwijzingen dat het messenbezit en het aantal steekpartijen onder jongeren waren toegenomen (zie Squires, 2009). Daarna was er weer een geleidelijke daling totdat na 2013 het aantal mesincidenten onder jongeren weer begon te stijgen (Grimshaw & Ford, 2018). De toegenomen aandacht voor messencriminaliteit leidde in het Verenigd Koninkrijk tot veel overheidsmaatregelen en plannen, net als in Nederland een mix van repressieve en preventieve maatregelen (zie bijvoorbeeld Hitchcock, 2010).

Mede door de toegenomen aandacht voor messencriminaliteit in het Verenigd Koninkrijk zijn daar meerdere factsheets en literatuuroverzichten verschenen over de betrokkenheid van jongeren bij messengeweld (bijvoorbeeld Haylock e.a., 2020; Silvestri e.a., 2009; Grimshaw & Ford, 2018; Eades e.a., 2007). Deze overzichten maakten gebruik van eerder onderzoek naar wapenbezit en wapengebruik, maar betrokken vaak ook criminologische literatuur over geweld en ganglidmaatschap onder jongeren in bredere zin. Zo kwamen in het recente literatuuroverzicht over onderzoek dat was verricht in het Verenigd Koninkrijk naar messencriminaliteit onder jongeren en jongvolwassenen zestien studies naar voren, maar was daarvan slechts één specifiek gericht op het dragen van wapens bij jongeren. De andere onderzoeken gingen primair over ganglidmaatschap en/of ernstige geweldsmisdrijven onder jongeren. Gemeenschappelijk in deze overzichten is de boodschap dat het gaat om een complex probleem waarbij meerdere factoren zijn betrokken. Het gaat niet alleen om de

aanwezigheid van messen en wapens, maar ook om de individuele kenmerken van jongeren én om de sociale en maatschappelijke context waarin jongeren leven.

Daadwerkelijk onderzoek naar de oorzaken van het dragen en gebruiken van (steek-)wapens onder jongeren is echter ook in het Verenigd Koninkrijk nog weinig verricht. In verschillende grootschalige onderzoeken onder jongeren in Engeland en Schotland werd ook gevraagd naar wapenbezit en de redenen daarvoor (McKeganey & Norrie, 2000; MORI, 2003; Wilson e.a., 2006). Deze studies bevestigen dat het in de Verenigd Koninkrijk bij wapens meestal gaat om messen en andere steekwapens, en niet om vuurwapens. Gevoelens van onveiligheid, eerder slachtofferschap en eigen verdediging komen als belangrijkste motieven naar voren voor het hebben of dragen van een wapen. Ook bleek er een verband te zijn tussen het gebruik van drugs en het dragen van wapens (McKeganey & Norrie, 2000). Uit een andere studie met een relatief kleine steekproef (Barlas & Egan, 2006) kwam naar voren dat jongeren die wapens dragen relatief vaak betrokken zijn bij crimineel gedrag in het algemeen. Daarnaast waren het hebben van een agressieve identiteit, laag niveau van moreel redeneren en interesse in militaire activiteiten onderscheidend voor jongeren met wapens. Palasinski e.a. (2019) deden een vragenlijststudie onder ruim 200 jongvolwassen mannen (19-25 jaar oud) die online waren geworven via de sneeuwbalmethode. Uit dit onderzoek kwamen twee overkoepelende factoren naar voren die samenhangen met het dragen van messen, namelijk het belang dat jonge mannen hechten aan masculiene waarden (zoals het verdedigen van de eer) en het hebben van sociaaleconomische achterstanden.

In het Verenigd Koninkrijk is ook een aantal kwalitatieve studies verricht waarbij met professionals en jongeren is gepraat over wapens en redenen voor bezit en gebruik daarvan. Zo interviewden Palanski & Riggs (2012) zestien jongens van 16 en 17 jaar uit het centrum van Londen die aangaven wel eens een wapen te hebben gedragen. Hieruit kwam naar voren dat jongeren vaak messen dragen omdat ze het gevoel hebben dat autoriteiten in onveilige buurten slecht in staat of bereid zijn hen te beschermen of omdat messen masculiniteit uitstralen en ervoor kunnen zorgen dat je respect kan krijgen van anderen. Harding (2020) interviewde achttien mesdragende Londens jongens die behoorden bij een gang en betrokken waren bij drugshandel. Ook hieruit komt naar voren dat deze jongens messen dragen om zichzelf te beschermen bij afwezigheid van autoriteiten. Voor hen vormen deze wapens ook een manier om het leven in eigen controle te houden en te laten zien dat ze beschikken over 'straatkapitaal' (Sandberg en Pedersen, 2011).

Williams & Squires (2021) hielden interviews met twintig professionals en tien focusgroep-gesprekken met in totaal achtenzeventig jongeren in Londen, en spraken over de betekenis van messen voor de jongeren zelf en over de mogelijke achtergronden daarvan. De toename in messencriminaliteit rond 2007 linken zij aan de grotere betrokkenheid van jongeren in de drugshandel nadat de politie grote misdaadorganisaties hadden aangepakt, en de toename van problematische jeugdgroepen in probleemwijken in die periode, waar de ongelijkheid steeds duidelijker zichtbaar werd als gevolg van gentrificatie. De jongeren noemden in de

gesprekken ook de verleidingen van de drugseconomie en het contrast tussen snel geld van de misdaad en de lage beloningen in de legale economie. Desondanks zagen de deelnemende jongeren het messenprobleem als iets dat vooral voor zou komen bij een kleine minderheid van 'gang bangers'. De meesten van hen konden weerstand bieden en hun impulsen beheersen.

Tot slot: in de genoemde publicaties wordt een heel scala aan mogelijke oorzaken, invloeden en risicofactoren genoemd. Bijlage I geeft een overzicht van de beschreven publicaties over wapens bij jongeren en de daarin genoemde factoren, gerangschikt naar het land waarin het onderzoek is uitgevoerd en het jaar van uitgave. De genoemde factoren in deze tabel zijn deels gebaseerd op onderzoek dat specifiek is verricht naar wapens, maar ze zijn ook voor een belangrijk deel overgenomen uit onderzoek naar geweld of crimineel gedrag onder jongeren in het algemeen. Onduidelijk is ook in hoeverre er sprake is van een causale relatie met het dragen of gebruiken van wapens onder jongeren of met geweld in het algemeen, of alleen van een samenhang die wordt geconstateerd. Dat betekent dus dat de genoemde factoren niet automatisch kunnen gelden als mogelijke oorzaken van of invloeden op wapens en geweld onder jongeren. Deels zal het ook gaan om zaken die wel samenhangen met wapens onder jongeren of met probleemgedrag in het algemeen maar die geen direct (of zelfs indirect) oorzakelijk effect hebben op het dragen of gebruik van wapens. In de volgende paragraaf gaan wij nader in op wat wij zien als de belangrijkste *mogelijke* invloeden op het bezit en gebruik van wapens onder jongeren, en op de meer algemene theoretische aannames die wij hanteren om de verschillende factoren die worden genoemd in de literatuur te kunnen duiden.

2.3 Theoretische uitgangspunten bij het huidige onderzoek

In deze paragraaf bespreken we de uitgangspunten en aandachtspunten die het huidige onderzoek naar wapens onder jongeren in Rotterdam hebben vormgegeven. Deze zijn deels gebaseerd op het eerdere onderzoek dat hierboven is beschreven, maar deels ook op eerdere criminologische theorieën en inzichten over geweld en crimineel gedrag onder jongeren in het algemeen.

De motieven die jongeren hebben voor wapens en wapengeweld zijn uiteenlopend

Een eerste uitgangspunt is dat er niet één enkele eenduidige reden is voor jongeren om wapens te hebben of te gebruiken. Uit eerdere onderzoeken naar wapens onder jongeren komen verschillende motieven naar voren (zie bijvoorbeeld Nijboer & Timmerman, 1992; McKeganey & Norrie, 2000; Beke & Schreuder, 2002; Marano, 2014). Door sommige jongeren worden wapens gezien als een instrument om anderen mee te kunnen aanvallen of om te gebruiken in een conflict. Een instrumenteel motief is ook het gebruik van wapens om iemand te kunnen beroven of te overvallen. Een andere belangrijk deel van de motieven die worden genoemd in de literatuur is echter gericht op de eigen veiligheid. Wapens worden door een

deel van de onderzochte jongeren gezien als een zelfverdedigingsmiddel of als een manier om aanvallers te bedreigen of af te weren. Het hebben of dragen van wapens kan ook bedoeld zijn als proactieve boodschap dat iemand in staat en bereid is om voor zichzelf op te komen. Maar daarnaast kan het ook bedoeld zijn om te laten zien dat je behoort tot een bepaalde groep of categorie, als een uitingsvorm van mannelijkheid of als een signaal voor een criminele of onconventionele levensstijl. Kortom, wapens zijn voor jongeren niet alleen instrumenteel bedoeld (voor criminele doeleinden of voor de eigen veiligheid), maar kunnen voor hen ook een symbolische functie hebben, zoals door verschillende auteurs op dit terrein wordt benadrukt (bijvoorbeeld Palanski & Riggs, 2012; Harding, 2020). Dat betekent ook dat de achterliggende oorzaken en invloeden uiteen kunnen lopen voor verschillende jongeren, al naar gelang de motieven die zijn hebben om wapens te dragen of te gebruiken.

Het is van belang om met jongeren zelf in gesprek te gaan om meer zicht te krijgen op wat zij zien als redenen en motieven om wapens te hebben of te gebruiken (Clement, 2010; Lebbink, 2022). Daarbij gaat het niet alleen om de directe motivatie voor het dragen of gebruiken van messen en andere wapens, maar ook om de achterliggende betekenis die wapens hebben voor verschillende jongeren. Daarnaast is het ook belangrijk om na te gaan welke redenen en motieven jongeren hebben om géén wapens te dragen of te gebruiken (Lebbink, 2022). Deze redenen kunnen ook heel divers zijn en bieden mogelijke aanknopingspunten voor beleid om wapenbezit en -gebruik te voorkomen.

Er lijkt een onderscheid tussen jongeren die wapens bezitten, dragen en gebruiken

In het overgrote deel van het besproken onderzoek wordt geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende manieren waarop jongeren betrokken zijn bij wapens. Er wordt meestal alleen gekeken naar één manier: gewoonlijk het bezitten of dragen van wapens. Het maakt echter nogal uit of je alleen thuis ergens een wapen hebt liggen, of het meeneemt op school of op straat, of het daadwerkelijk gebruikt in een conflict of om een delict te plegen. Om te beginnen is de mogelijke impact heel anders. Wapens die alleen thuis liggen, zullen minder snel worden gebruikt dan wapens die daadwerkelijk worden megedragen op straat of elders. Zelfs als een mes of ander wapen in eerste instantie wordt meegenomen als verdedigingsmiddel, is de kans aanwezig dat conflicten escaleren en dat er gewonden vallen als een mes of pistool tevoorschijn komt. Bij daadwerkelijk gebruik van een mes of ander wapen is de impact vaak nog groter. Veel slachtoffers van bedreiging of verwonding met een wapen raken getraumatiseerd, bij daadwerkelijk steken of schieten is gewoonlijk ziekenhuisbehandeling nodig en regelmatig zijn de gevolgen zelfs fataal. Het gebruik van een wapen gaat dus veel verder dan alleen het dragen of bezitten van een wapen.

Het is ook te verwachten dat de motieven en oorzaken voor deze drie verschillende soorten gedragingen van elkaar verschillen. Degenen die alleen wapens bezitten maar niet dragen of gebruiken zullen dit mogelijk alleen achter de hand hebben 'voor het geval dat' of andere redenen hebben om wapens te bezitten. Bij degenen die wapens dragen maar het niet

gebruiken, zullen de motieven gezocht moeten worden op het gebied van veiligheid of gaat het om de symbolische betekenis van wapens. Instrumenteel gebruik, voor het beslechten van conflicten of het mogelijk maken van berovingen, ligt dan minder voor de hand. De jongeren die een wapen hebben gebruikt zijn een stap verder gegaan en hebben de grens naar geweldsgebruik overschreden. Ook hier kunnen de motieven gelegen zijn geweest in zelfverdediging of veiligheid, maar meer instrumentele motieven zijn ook goed mogelijk. Bovendien kunnen deze jongeren wapens hebben gebruikt om te laten zien dat ze bereid zijn tot ernstig geweld. Daarmee is het ook te verwachten dat het om een relatief 'zware groep' gaat van jongeren waarbij de oorzaken van wapengeweld prominenter aanwezig zullen zijn dan bij de andere groepen.

Persoonlijke en omgevingsfactoren zijn van belang voor wapens bij jongeren

In de eerdere nationale en internationale literatuur over wapens bij jongeren is een groot scala aan samenhangende factoren genoemd. Deze factoren variëren van persoonlijke kenmerken, omgevingsfactoren tot maatschappelijke achterstanden en trends in de samenleving. Deels zijn ze ook gebaseerd op criminologische kennis over geweld en jeugdcriminaliteit in het algemeen. Het is niet altijd duidelijk in hoeverre we kunnen spreken van daadwerkelijke directe oorzaken van messenbezit of –gebruik, indirecte achterliggende factoren of wellicht zaken die wel samenhangen met wapens maar gemeenschappelijke oorzaken hebben. Om overzicht en inzicht te krijgen in de veelvoud aan factoren, kan het nuttig zijn gebruik te maken van criminologische theorieën. Daarvan zijn er vele, zoals de sociale bindingstheorie, sociale leertheorie en gelegenheidstheorie. Een recente theorie die meerdere van deze bestaande benaderingen integreert én een overzichtelijke indeling maakt van verschillende typen oorzaken van crimineel gedrag is de Situationele Actietheorie (zie onder andere Wikström, 2010; 2012). Het voert te ver om deze theorie hier in detail te bespreken maar we noemen enkele hoofdpunten die toepasbaar zijn in dit onderzoek naar wapens onder jongeren.

In de theorie wordt gesteld dat crimineel gedrag en regelovertreding in het algemeen het resultaat is van een wisselwerking tussen persoonlijke kenmerken en de omgeving waarin mensen zich begeven. De omgevingskenmerken zorgen voor situationele verleidingen en uitdagingen om regels te overtreden, de persoonlijke kenmerken bepalen in hoeverre het overtreden van de regels een optie is.

De belangrijkste *persoonlijke kenmerken* die volgens de theorie direct van belang zijn bij de (al dan niet bewuste) keuze om regels te overtreden zijn iemands moraliteit en iemands mogelijkheden tot zelfcontrole. Als iemand een heel sterke moraliteit heeft, dan wordt regelovertreding nooit als alternatief gezien, maar het kan ook zo zijn dat regels worden overtreden uit gewoonte of overtuiging. Wanneer de morele houding ergens in het midden zit, kan regelovertreding (of crimineel gedrag) wel worden gezien als mogelijk alternatief. Dan wordt zelfcontrole belangrijk, als dat van voldoende niveau is kan iemand zichzelf in toom houden als er verleidingen of uitdagingen zijn. Bij minder mogelijkheden tot zelfcontrole zal

iemand echter sneller zwichten voor de verleidingen of druk van buitenaf om regels te overtreden.

Toegepast op wapens bij jongeren betekent dit om te beginnen dat het van belang is om na te gaan hoe jongeren denken en zich voelen over het gebruik van wapens en over geweld in het algemeen. Jongeren kunnen in meer of mindere mate het gebruik van geweld accepteren in bepaalde omstandigheden, inclusief het inzetten van messen, pistolen of andere wapens, en dat is mogelijk ook van groot belang bij de vraag welke jongeren daadwerkelijk wapens gebruiken. Die opvattingen worden overigens weer gevormd door de directe leefomgeving van jongeren, het gezin waarin ze opgroeien, hun vriendenkring en ook bredere culturele invloeden vanuit de buurt en samenleving, waarover later meer. Bij de mogelijkheden tot zelfcontrole gaat het bij wapens onder meer over de mate waarin iemand geneigd is toe te geven aan impulsen, risico's zoekt en agressief reageert op anderen. Deze factoren dragen mogelijk bij aan het hebben of dragen van wapens, maar zijn mogelijk nog belangrijker om te verklaren wanneer jongeren met wapens die ook daadwerkelijk gebruiken. Een aanvullende factor die voor wapens wellicht ook van belang is, is de mate waarin jongeren weerstand kunnen bieden aan groepsdruk van leeftijdsgenoten en op die manier al dan niet toegeven aan impulsen van buitenaf om wapens te hebben of te dragen.

Bij de *omgevingskenmerken* gaat het in de Situationele Actietheorie vooral om de mate waarin iemand zich in situaties bevindt waarin er verleidingen of impulsen bestaan om de regels te overtreden. Voor jongeren gaat het onder meer om uitgaan en rondhangen met vrienden op straat. Ook de omgang met delinquente anderen zorgt voor situaties waarin verleidingen en uitdagingen ontstaan voor regelovertrading. Dit soort omgevingsfactoren zullen ook van groot belang zijn voor het begrijpen van het dragen en gebruik van wapens bij jongeren. Hoe en waar jongeren hun tijd doorbrengen bepaalt mede hoe veilig of onveilig ze zich voelen en daardoor druk ervaren om wapens te dragen of mee te nemen naar een bepaalde plek. Het is ook van belang voor de kans om daadwerkelijk in een gevecht of conflict te raken en verleid te worden om met een aanwezig wapen te dreigen of dat te gebruiken om iemand te verwonden. Naast het activiteitenpatroon van jongeren is ook de aard van de vriendengroep van belang. Delinquente vrienden en vrienden die zich al eerder hebben beziggehouden met messen of andere wapens vormen een omgeving die het bezit en gebruik van wapens kan stimuleren. Ook deel uitmaken van een problematische jeugdgroep die veel tijd doorbrengt in publieke ruimtes verhoogt de kans op conflicten met andere groepen jongeren maar ook binnen de groep zelf, en daarmee de kans op het dragen of gebruiken van wapens. Tot slot kan ook alcohol- en drugsgebruik worden gezien als een situationele factor die kan leiden tot meer aanleidingen voor conflicten en geweld, en het inschakelen van wapens. Daarnaast kan dat ook leiden tot een tijdelijke daling van iemands zelfcontrole (ontremming) waardoor aanwezige aanleidingen voor conflict en geweld sneller kunnen escaleren naar het gebruik van wapens.

Er zijn ook indirecte invloeden en andere samenhangen met wapens bij jongeren

De Situationele Actietheorie maakt verder onderscheid tussen de directe en de indirecte oorzaken van crimineel gedrag en regelovertreding in het algemeen. De directe oorzaken zijn de hiervoor genoemde persoonlijke kenmerken die te maken hebben met moraliteit en zelfcontrole en de mate waarin iemand is blootgesteld aan situationele verleidingen en uitdagingen. De indirecte oorzaken, of in de woorden van de theorie de 'causes of the causes', zijn de achterliggende omstandigheden en kenmerken die invloed uitoefenen op de meer directe oorzaken. Hierbij is onder meer te denken aan gezins- en opvoedingssituaties en de band met ouder(s) of verzorger(s). Deze factoren kunnen tijdens de ontwikkeling naar volwassenheid grote invloed uitoefenen op iemands morele houding ten opzichte van regelovertreding en criminaliteit, iemands vaardigheden tot zelfcontrole, en de levensstijl en activiteitenpatronen tijdens de adolescentie. Ook allerlei kenmerken van de school- en buurtomgeving kunnen gelden als achterliggende oorzaken. Deze bepalen mede de mate waarin iemand wordt blootgesteld aan verleidingen en uitdagingen, maar ook aan delinquenten anderen met morele opvattingen die regelovertreding en criminaliteit toelaten. Verder kunnen ook maatschappelijke achterstanden en problemen in deze theorie worden gezien als een indirecte oorzaak van crimineel gedrag, als onderliggende verklaring van gezinsproblemen, persoonlijke achterstanden en negatieve omgevingsinvloeden.

Veel van de eerder gevonden risicofactoren voor messencriminaliteit en wapens onder jongeren kunnen gelden als indirecte oorzaken. Dat geldt in de eerste plaats voor allerlei problematische gezinsomstandigheden die in het verleden zijn genoemd als belangrijke oorzaak. Met name ineffectieve opvoedingsstijlen kunnen bijdragen aan persoonlijke kenmerken die geweld en agressie bevorderen. Maar ook gezinsomstandigheden die te maken hebben met achterstanden en armoede kunnen indirect bijdragen aan messenbezit en wapengeweld bij jongeren. Dat is geen noodzakelijke uitkomst van sociaaleconomische achterstand – veel jongeren die in moeilijke omstandigheden moeten leven krijgen het wel voor elkaar om zonder problemen en politiecontacten op te groeien. Daarvoor zijn echter wel persoonlijke vaardigheden en/of ondersteuning en mogelijkheden van buitenaf nodig. Als die niet aanwezig zijn, kunnen achterstandssituaties en armoede allerlei gevolgen hebben die indirect van invloed zijn op de kans dat jongeren te maken krijgen met wapens. Die hebben deels te maken met de maatschappelijke mogelijkheden die jongeren voor zichzelf zien en de aantrekkingskracht van criminaliteit en 'de straat' als alternatief. Het heeft ook te maken met de huisvesting en de buurten waar jongeren kunnen wonen en opgroeien. Jongeren met een relatief lage sociaaleconomische positie of andere maatschappelijke achterstanden en problemen wonen relatief vaker in buurten met veel delinquenten leeftijdsgenoten en problematische jeugdgroepen of conflicten op straat. Dat leidt tot een grotere blootstelling aan zowel opvattingen van buurtgenoten die geweld en het gebruik van wapens ondersteunen als aan daadwerkelijke situaties van conflicten en onveiligheid.

Eerder is ook een relatie gevonden tussen het bezit en gebruik van messen en andere wapens en geweld en crimineel gedrag in het algemeen. Hier zal het deels gaan om een samenhang en niet zozeer een oorzakelijke relatie. Veel van de directe en indirecte oorzaken van wapens bij jongeren zijn immers ook factoren die van belang zijn bij het ontstaan van geweld bij jongeren en crimineel gedrag in het algemeen. Dat geldt bijvoorbeeld voor meerdere van de gevonden risicofactoren op het gebied van ouders, school, leeftijdsgenoten en de buurt – daarvan worden ook verbanden gevonden met jeugdcriminaliteit en geweldsmisdrijven (zie voor een overzicht Servaas e.a., 2021). Het is daarnaast echter mogelijk dat betrokkenheid bij criminaliteit leidt tot een verhoogde blootstelling aan onveilige situaties en contacten met leeftijdsgenoten die positief staan tegenover wapens en deze ook beschikbaar hebben. Dit geldt wellicht nog het meest voor de kleine maar groeiende categorie jongeren die betrokken raakt bij georganiseerde en zware vormen van misdaad (zie Weijers e.a., 2021). Het gaat daar vaak om grote bedragen, en geweld en bedreiging worden dan sneller geaccepteerd als methode om winst te behalen en conflicten te beslechten. Van belang is dus ook om aandacht te schenken aan deze vormen van misdaad onder jongeren.

Tot slot zijn in de literatuur ook allerlei samenhangen gerapporteerd met demografische factoren zoals leeftijd, geslacht en etniciteit. Dit zijn uiteraard geen echte 'oorzaken' van messencriminaliteit en wapens bij jongeren. Dat je een bepaalde leeftijd hebt, jongen bent of een bepaalde afkomst hebt, 'zorgt' er niet voor dat je een wapen gaat dragen of gebruiken. De relatie met wapens is te verklaren doordat het kenmerken zijn die in verband staan met de hiervoor genoemde directe en indirecte oorzaken. Bij leeftijd gaat het bijvoorbeeld om de relatie met het niveau van zelfcontrole en activiteiten in de vrije tijd: adolescenten kunnen moeilijker de lange termijngevolgen van hun daden overzien en gaan steeds meer tijd met vrienden doorbrengen buitenshuis (zie bijvoorbeeld Warr, 2002). Geslacht hangt ook samen met zelfcontrole en activiteitenpatronen; daarnaast bestaan er ook allerlei masculiene gedragsverwachtingen in de maatschappij die jongens onder druk zetten om stoer en agressief over te komen en krachtig te reageren op uitdagingen en beledigingen. Bij etnische afkomst gaat het waarschijnlijk mede om de maatschappelijke positie die relatief slecht is en ervoor zorgt dat jongeren in minder goede buurten wonen en vaker in problematische omstandigheden opgroeien. Dit soort demografische factoren hangen dus mogelijk wel samen met wapenbezit en -gebruik onder jongeren, maar die samenhang zou grotendeels verklaard kunnen worden door andere oorzakelijke factoren.

De context en cultuur van 'de straat' is van belang bij wapens onder jongeren

Met betrekking tot het bezit en gebruik van wapens onder jongeren verwachten wij dat de context en cultuur van de 'straat' van extra belang is. Uit de literatuur over wapens en meer algemeen recente studies in de criminologie blijkt dat de straat op twee manieren van belang kan zijn. Enerzijds is de straat van belang als plek waarmee jongeren zich verbonden voelen en waar ze soms groepen vormen die zichtbaar verbonden zijn met de straat. Voor sommige jongeren, met name jongeren voor wie de thuisomgeving en school weinig te bieden heeft, is de buurtomgeving een plek waar ze veel tijd doorbrengen, waarmee ze zich verbonden voelen en waaraan zij soms trots ontlenen. De straat is ook een plek waar sommige jongeren deel uitmaken van meer of minder samenhangende jeugdgroepen, die in conflict kunnen komen met andere buurtbewoners of met andere jeugdgroepen. Groepsdynamiek in combinatie met buurtverbondenheid kan ook leiden tot conflicten met groepen uit andere buurten of zelfs andere steden. In andere landen is deze dynamiek een stimulans voor territoriale conflicten tussen problematische jeugdgroepen, waarbij ook regelmatig zware wapens worden ingezet. Deze 'gang violence' heeft in de Verenigde Staten in het verleden tot veel doden en gewonden geleid. In Nederland is de situatie uiteraard onvergelijkbaar, vanwege de minder ernstige ongelijkheid en geringe beschikbaarheid van vuurwapens. Toch zou ook hier het horen tot problematische jeugdgroepen in combinatie met sterke buurtverbondenheid kunnen leiden tot meer conflicten en het bezit en gebruik van wapens kunnen stimuleren.

Een andere manier waarop 'de straat' van belang kan zijn voor wapens en geweld onder jongeren, is via de ontwikkeling van afwijkende en alternatieve waardensystemen en culturen die daarmee verbonden zijn. Zo is in de Verenigde Staten de theorie ontwikkeld dat sommige omstandigheden ertoe leiden dat mensen die zijn aangewezen op een leven op straat in de achterstandswijken van grote steden een 'code of the street' ontwikkelen (Anderson, 1999, zie ook Brezina e.a., 2004). Die stelt hen in staat zich te handhaven in de onveilige en onzekere omstandigheden waarin zij leven. In deze straatcode staat het krijgen van respect door hard en direct te reageren op uitdagingen en bedreigingen centraal. Door te laten zien dat je bereid en in staat bent geweld te gebruiken, kunnen mensen hun positie veiligstellen. Hoewel in Nederland de omstandigheden in achterstandsbuurten minder beroerd zijn dan in de Verenigde Staten, kunnen ook hier elementen van de straatcode aanwezig zijn en worden overgedragen tussen buurtbewoners en soms ook over generaties heen.

Daarnaast zullen jongeren die veel tijd doorbrengen op straat ook wat betreft andere aspecten van hun leven eigen opvattingen en codes ontwikkelen. In een onderzoek onder jongeren in Amsterdam West bleek dat dat er sprake kan was van een aantal specifieke 'straatwaarden' (De Jong, 2007), waaronder autonomie, loyaliteit, het tonen van durf en lef, hard zijn en een reputatie hebben. Deze waarden droegen bij aan overlastgevend gedrag en geweld. Het bezit en gebruik van wapens zou ook goed passen binnen deze straatwaarden, die kunnen laten zien dat iemand lef heeft en hard is, en ze kunnen bijdragen aan een reputatie als iemand voor wie je moet uitkijken.

Wapens en geweld lijken ook meer algemeen een rol te spelen in wat wordt aangeduid als 'straatcultuur'. Dit is een begrip dat niet alleen staat voor bepaalde straatnormen en -waarden van de straat maar ook voor een breed scala aan symbolen (inclusief 'straattaal'), en stijlelementen (waaronder kleding en muziek) die zijn geassocieerd met het leven van jongeren 'op straat', met name van jongeren in relatief marginale posities (Van den Broek, 2013; Roks & Van den Broek, 2017). Aan de ene kant gaat het hierbij om de adoptie van uiterlijke stijlen en symbolen door een substantieel deel van de jongeren, en is het ook te zien als een meer algemene uitingsvorm van jeugdcultuur. Aan de andere kant zijn er jongeren die niet alleen in uiterlijk laten zien dat ze zich verbonden voelen met de straat, maar ook opvattingen hebben en gedragingen laten zien die passen bij het leven op straat (zie Ilan, 2015). Onderdeel van deze straatcultuur is het rondhangen in publieke ruimtes, stoer gedrag en ook de suggestie van criminaliteit gedrag en een wild 'gangsta'-leven. Het etaleren van dure spullen en een luxueuze levensstijl zijn hier onderdeel van, en ook messen en wapens kunnen worden gezien als symbolen van een gevaarlijk leven op straat.

Kortom, het fenomeen van messen en wapens bij jongeren heeft waarschijnlijk ook te maken met de mate waarin zij zich verbonden voelen met de straat en de straatcultuur. Verschillende van de hiervoor beschreven straatwaarden en de 'code of the street' zorgen er immers voor dat het bezit en gebruik van wapens een aanvaardbaar of zelfs gewenst 'gedragsalternatief' is.

Ook de online wereld is van betekenis voor wapens bij jongeren

Tot slot is het van belang om extra aandacht te geven aan de rol van social media en meer in het algemeen de online wereld bij dit onderzoek. Door de opkomst van internet en smartphones is de tijdbesteding van jongeren ingrijpend veranderd. Veel jongeren zitten dagelijks uren achter een beeldscherm, deels voor games en video's maar ook om berichten en posts op social media te bekijken en te versturen (zie o.a. Kanne e.a., 2019). Jongeren die voorheen een groot deel van hun tijd rondhingen op straat zijn nu vaker actief op social media, en voor sommige jongeren is het internet een soort 'digital street' geworden (Lane, 2019). De contacten met leeftijdsgenoten online zullen voor een deel een verlengstuk zijn van de contacten die zij offline hebben (zie McCuddy, 2021), maar de online wereld voegt ook nieuwe contacten toe en maakt het voor jongeren makkelijker om in contact te komen met geestverwanten wereldwijd. Het fenomeen *internet bubble* kan er daarbij voor zorgen dat al aanwezige opvattingen en gedragingen verder worden versterkt.

Interessant met betrekking tot mogelijke online invloeden op wapenbezit en -gebruik is dat sommige jongeren op social media zich laten zien met wapens, zowel messen als vuurwapens. Vaak wordt hiermee ook betrokkenheid met (winstgevende) criminaliteit gesuggereerd en/of een levensstijl als 'gangster' dan wel iemand die de weg weet in het leven op straat. Een sprekend voorbeeld van dit soort uitingen zijn te vinden in drillrapvideo's, waarover uitgebreid is geschreven in een vorig rapport over de relatie tussen drillrap en geweld (Roks & Van den Broek, 2020). Daaruit kwam overigens over het algemeen geen directe relatie met

steekincidenten naar voren, maar dat betekent niet dat het zonder belang is. Indirect kan het ook bijdragen aan het bezit en gebruik van wapens door de positieve boodschap die het geeft aan jongeren die clips bekijken en doordat sommige online provocaties/conflicten in de (online) drillrapcultuur kunnen doorwerken in de offline wereld.

Meer in het algemeen is het online vertoon van messen en wapens vooral te zien als een uiting van de straatcultuur waarmee sommige jongeren zich verbonden voelen (zie Roks & Van den Broek, 2020). Met dit soort posts kunnen jongeren aan de buitenwereld een straatimago laten zien. Het vormt overigens niet altijd een getrouwe afspiegeling van de werkelijkheid. Zo bleek in een eerder onderzoek onder jongeren uit Rotterdam-Zuid dat jongeren vaak foto's posten die niet van henzelf zijn maar afkomstig van elders op het internet (Willink, 2018). Desondanks kunnen online posts over wapens en geweld wel effect hebben op wat er offline gebeurt. Eerder onderzoek heeft laten zien dat provocaties en bedreigingen onder jongeren op internet kunnen leiden tot geweld in de offline wereld, met ernstige of zelfs fatale gevolgen (zie bijv. Peterson & Densley, 2017). Jongeren die online een gewelddadig en gevaarlijk beeld van zichzelf hebben neergezet, lopen het gevaar dat ze dat in daadwerkelijke conflicten op straat moeten gaan bewijzen als ze worden uitgedaagd (zie bijvoorbeeld Roks & Van den Broek, 2020). Conflicten die online beginnen, kunnen zo escaleren en uiteindelijk leiden tot fysieke vormen van geweld. Verder zullen niet alle jongeren heen kunnen kijken door grootspraak rond wapens en geweld op internet en mogelijk gaan geloven dat dit de standaard is onder jongeren in de buurt. Bovendien kan er ook aantrekkingskracht uitgaan van het beeld van succes en rijkdom dat online wordt gelinkt aan een gangsterachtig leven, met name voor jongeren die in het werkelijke leven minder succesvol zijn en minder kansen ervaren op conventioneel succes.

Kortom, de manier waarop jongeren zich online bewegen is mogelijk van belang voor hun betrokkenheid bij wapens en geweld. Dat kan enerzijds doordat social media zorgen voor een omgeving waarin conflicten ontstaan en jongeren elkaar uitdagen en bedreigen. Anderzijds kan het online zien en consumeren van posts en video's met wapens en geweld ook bijdragen aan een normalisering daarvan en het voor jongeren acceptabeler of zelfs gewenst maken ook zelf wapens te dragen of zelfs te gebruiken. Dat laatste geldt wellicht nog sterker voor jongeren die extra gevoelig zijn voor groepsdruk of die op grond van andere factoren een verhoogd risico op probleemgedrag hebben.

Resumerend

Kort samenvattend zien wij het fenomeen van wapens onder jongeren in Rotterdam als een complex probleem, waarbij we verwachten dat er een relatie is met meerdere oorzakelijke factoren, zowel direct als indirect. We verwachten dat jongeren ook verschillende motieven kunnen hebben voor betrokkenheid bij wapens, en dat het daarbij belangrijk is om onderscheid te maken tussen het bezitten van wapens, het dragen van wapens en het gebruiken van wapens. Naar onze verwachting is de groep jongeren die wapens ook daadwerkelijk gebruiken 'zwaarder', in de zin dat bij hen meer oorzakelijke factoren aanwezig zullen zijn dan bij de andere jongeren. Bovendien hebben zij naar verwachting vaker (maar niet alleen) instrumentele redenen om een wapen bij zich te hebben en ook daadwerkelijk te gebruiken. Bij de jongeren die wapens bezitten en dragen, maar niet gebruiken, verwachten we eerder dat de motieven te maken hebben met veiligheid (zich kunnen verdedigen) of de symbolische betekenis van wapens (voor de *fun* of om mee op te scheppen). Het motief van veiligheid zal worden versterkt wanneer jongeren zelf slachtoffer zijn geworden van of bedreigd worden met geweld of zich onveilig voelen doordat ze voorbeelden van geweld hebben gezien in hun omgeving of in de media.

In navolging van criminologische theorieën maken wij onderscheid tussen persoonlijke en omgevingsfactoren. Wat betreft persoonlijk factoren zijn vooral de opvattingen en houdingen van jongeren van belang, niet alleen over wapens, maar ook over geweld en regelovertreding in het algemeen. Daarnaast verwachten wij dat opvattingen die passen binnen de brede noemer van 'straatcultuur' (straatwaarden en de 'code of the street') bevorderlijk zijn voor de bereidheid wapens te dragen of te gebruiken. We verwachten ook dat persoonlijke kenmerken die te maken hebben met de mogelijkheid weerstand te bieden tegen verleidingen en impulsen vanuit de omgeving samenhangen met het al dan niet hebben, dragen of gebruiken van wapens.

Bij de omgevingskenmerken verwachten we dat het rondhangen met vrienden op straat, blootstelling aan wapens en delinquent gedrag bij vrienden gerelateerd zijn aan wapens onder jongeren. Ook het horen bij problematische jeugdgroepen kan conflicten met anderen of binnen de groep bevorderen en draagt daardoor bij aan betrokkenheid bij wapens. We hebben daarbij in het bijzonder aandacht voor de online omgeving en leefwereld van jongeren. Deze omgeving kan niet alleen bijdragen aan het normaliseren van geweld en wapens, maar er ook voor zorgen dat conflicten ontstaan of eraan bijdragen dat conflicten uit de offline wereld worden versterkt en escaleren.

De persoonlijke- en omgevingskenmerken die direct in verband staan met wapens onder jongeren, worden op hun beurt weer beïnvloed door indirecte oorzaken. Deze zullen ook in verband staan met wapens onder jongeren, maar waarschijnlijk in iets minder sterke mate. Bij de indirecte oorzaken gaat het om een ongunstige opvoedingssituatie van jongeren en slecht functioneren op school, en om nog dieperliggende maatschappelijke problemen zoals buurtachterstanden en armoede of gebrek aan kansen in de thuissituatie.

HOOFDSTUK 3 | METHODEN VAN ONDERZOEK

In dit hoofdstuk lichten we in meer detail de drie gebruikte onderzoeksmethoden toe (ze zijn al kort aan bod gekomen in paragraaf 1.3). We hebben gebruik gemaakt van vragenlijsten onder een groot aantal jongeren (zelfrapportage met betrekking tot wapenbezit, dragen, en het gebruik), groepsgesprekken met kleine groepen jongeren voor verdieping en politieregistraties over steekincidenten die uitgebreid zijn geanalyseerd. Daarmee heeft dit onderzoek een zogeheten mixed-method onderzoeksdesign, waarmee is te profiteren van grootschalige, generaliseerbare kwantitatieve data in combinatie met gedetailleerde, rijke inzichten van kwalitatieve data (Heap & Waters, 2019). Per onderzoeksmethode wordt hieronder toelichting gegeven over de manier van werven/werken, de inhoudelijke opzet en de ethische aspecten.

3.1 Vragenlijstonderzoek onder jongeren: opzet, steekproef en meetinstrumenten

Dit onderzoek ging van start met de werving van scholen in de zomer van 2021. Meerdere scholen in verschillende delen van Rotterdam, en van verschillende niveaus zoals mbo, vmbo/havo/vwo, en speciaal onderwijs, ontvingen een brief vanuit de gemeente Rotterdam met informatie over dit onderzoek. Vervolgens zijn 48 scholen benaderd door het onderzoeksteam met de vraag of er een mogelijkheid was tot een kennismakingsgesprek. Van deze scholen ging ongeveer de helft met ons in gesprek. In digitale gesprekken (in verband met restricties vanwege de coronapandemie) met een of twee onderzoekers werd de opzet en het belang van het onderzoek besproken en werd overlegd over de beste werkwijze en aanpak. In totaal zijn er uiteindelijk na toestemming op 19 verschillende scholen vragenlijsten afgenomen.

Er is geprobeerd een goede spreiding te bereiken van verschillende gebieden in Rotterdam en verschillende opleidingsniveaus. Ook wilden we verschillende leeftijdscategorieën vertegenwoordigd zien in de steekproef. Daarom is ons onderzoek zowel op het voortgezet onderwijs als op het middelbare onderwijs uitgevoerd. We hebben ons daarbij met name gericht op jongeren uit het 3^e en 5^e schooljaar van het vo, en het 1^e en 2^e schooljaar van het mbo, met enige variatie in overleg met de deelnemende scholen. Tabel 3.1 geeft een overzicht van een de basiskenmerken van de participerende Rotterdamse scholen, locatie en schooltype.

Duidelijk wordt dat de beoogde spreiding over verschillende regio's van de stad en leerniveau's redelijk is bereikt. Van de scholen stonden er 5 in Prins Alexander, 4 in Charlois, 3 in Feijenoord, 2 in Noord, 2 in Delfshaven, 1 in Hillegersberg, 1 in het Centrum en 1 in Hoogvliet. Er zijn zes mbo-locaties bereid gevonden om mee te doen, één mbo-schakelklas en 12 scholen voor voortgezet onderwijs. Binnen het voortgezet onderwijs waren er 10 locaties met vmbo-onderwijs, 2 met specifieke mavo-klassen, 5 met havo-leerlingen en 4 met vwo. Overigens verschilden de scholen sterk in het aantal leerlingen dat mee konden doen, van slechts vier

leerlingen tot meer dan 100 per school. In bijlage II zijn de uiteindelijke respondentenaantallen per school per onderzoeksrunde vermeld.

Tabel 3.1: Basiskenmerken van de deelnemende scholen

	Aantal		Aantal
<u>Locatie</u>		<u>Schooltype*</u>	
<i>Prins Alexander</i>	5	<i>vmbo</i>	10
<i>Charlois</i>	4	<i>mavo</i>	2
<i>Feijenoord</i>	3	<i>havo</i>	5
<i>Noord</i>	2	<i>vwo</i>	4
<i>Delfshaven</i>	2	<i>mbo schakelklas</i>	1
<i>Hillegersberg</i>	1	<i>mbo</i>	6
<i>Centrum</i>	1		
<i>Hoogvliet</i>	1		

* Op sommige scholen waren meerdere schooltypen vertegenwoordigd

Om te voldoen aan ethische normen (zie o.a. Israel & Hay, 2011), regels rond privacy en aan de Europese AVG-regelgeving waren er extra voorzorgsmaatregelen nodig. Deelnemers boven de 16 jaar dienden expliciet toestemming te geven voor deelname nadat zij uitgebreid werden geïnformeerd over het doel van het onderzoek, de manier waarop met de onderzoeksgegevens wordt omgegaan en over hun recht om sommige vragen niet te beantwoorden of voortijdig te stoppen met het onderzoek. Voor leerlingen onder de 16 jaar moest ook expliciet toestemming worden verkregen van ouders of verzorgers nadat zij waren geïnformeerd over doel en werkwijze van het onderzoek. Daarom werd er voor alle leerlingen tot 16 jaar een digitale informatiebrief inclusief toestemmingsformulier via de onderwijsinstelling naar de ouders/verzorgers gestuurd (zie bijlage III voor de inhoud van de informatiebrieven en toestemmingsformulieren). In de informatiebrieven stond meer informatie met betrekking tot dit onderzoek: het belang van het onderzoek, wanneer de onderzoekers op school langskwamen, hoe de vragenlijstafname in zijn werk ging en wat er met de resultaten werd gedaan. Ouders van kinderen tot 16 jaar konden op papier of digitaal toestemming (*informed consent*) geven zodat hun zoon/dochter (vrijwillig) kon participeren aan dit onderzoek.

Deze procedure verliep op de ene school makkelijker en beter dan op de andere. Op scholen met veel leerlingen van ouders met een migratieachtergrond was er relatief vaak sprake van een taalbarrière en viel ook de reactiebereidheid van ouders/verzorgers soms tegen. Een deel van de ouders/verzorgers stuurde de brief niet terug of gaf het niet mee, ondanks herhaalde oproepen vanuit de school. Zo was er een school waarbij we de mogelijkheid hadden om minstens 80 leerlingen te bevragen, maar waar slechts ongeveer 20 ouders/verzorgers toestemming gaven voor dit onderzoek.

Alle leerlingen en mbo-studenten ontvingen van tevoren informatie over dit onderzoek en gaven aan het begin van de vragenlijst zelf digitaal toestemming om mee te doen aan het onderzoek. Daarbij was er toelichting waarover het onderzoek ging, dat ze ieder moment

kunnen stoppen, dat het onderzoek vrijwillig is, dat gegevens veilig worden opgeslagen en hun privacy beschermd wordt, en waar de onderzoeksgegevens voor gebruikt worden. Dit werd zowel in de eerste als in de tweede onderzoeksronde gedaan.

De eerste wave van data verzamelen heeft plaatsgevonden vanaf oktober 2021 t/m december 2021 en een laatste school deed nog mee in maart 2022. De tweede wave van data verzamelen vond plaats in het voorjaar van 2022: vanaf maart t/m mei werden alle scholen die ook in de eerste ronde hadden meegegaan opnieuw bezocht. De scholen konden in deze periodes in persoon worden bezocht zonder coronarestricties. In de tussenperiode waren er wel restricties geweest, met nog een harde lockdown rond de kerstvakantie. Dit heeft de dataverzameling echter niet gehinderd.

Tijdens de dataverzameling op school waren altijd een en meestal twee medewerkers van het onderzoek aanwezig; de coördinator van de dataverzameling en/of een of meer onderzoeksstagiaires die uitvoerig waren geïnstrueerd over het onderzoek. Bij de afname werd eerst een korte introductie gegeven door de onderzoeksmedewerkers, en werd meestal een introductievideo vertoond over het onderzoek. Daarna konden deelnemers digitaal de vragenlijst invullen in de klas (meestal op een laptop, soms op een computer of smartphone). Leerlingen konden tijdens de afname vragen stellen aan de aanwezige onderzoeksmedewerkers. Na afloop konden ze online wat voor zichzelf gaan doen. Leerlingen die aanwezig waren maar niet mee wilden of konden doen, mochten ook online wat voor zichzelf doen.

Voor het respecteren van de belangen van deelnemers en om te voldoen aan ethische grondbeginselen is het naast *informed consent* ook van belang om dat de gegevens niet terug te leiden zijn naar degenen die het hebben ingevuld (Israel & Hay, 2011). De privacy van de respondenten werd binnen dit onderzoek gewaarborgd doordat de data werden opgeslagen met alleen respondentnummers en geen namen of persoonsgegevens van de deelnemers. Iedere participerende school kreeg een respondentenlijst toegestuurd waarop voldoende respondentnummers stonden. Iedere participant ontving vervolgens een eigen respondentnummer, die bij wave 1 en 2 hetzelfde bleef. Op die manier is longitudinaal per respondent te onderzoeken of er veranderingen in antwoorden ontstonden (ongeveer) vier maanden later. In de vragenlijst werd als eerste vraag het respondentnummer van de participant gevraagd. De respondentenlijsten werden door de scholen (beveiligd) tot de tweede afname bewaard, zodat de onderzoeksdata en de namen gescheiden bewaard bleven en de privacy van respondenten niet geschonden kon worden.

Tijdens de afname kwam het enkele keren voor dat dezelfde respondent op een later tijdstip nog een keer aanwezig was bij een afname van de vragenlijst en niet doorhad al te hebben meegedaan. Na verloop van tijd werd dan wel duidelijk dat de vragenlijst al recent was ingevuld en werd de afname afgebroken. Wel kwam een deelnemer dan meermalen in de dataset voor. In deze gevallen is de tweede afname verwijderd uit het uiteindelijke databestand

("ontdubbeld"). Daarnaast kwam het voor dat respondenten een verkeerd nummer invulden, soms hun eigen leerlingnummer maar ook willekeurig gekozen cijfers. De antwoorden van de eerste en tweede ronde zijn bij deze respondenten daardoor niet meer te koppelen. In een enkel geval waren er ook deelnemers met hetzelfde nummer waarbij geen sprake was van herhaalde afname maar waarbij een van de twee een verkeerd nummer heeft ingevuld. In dat geval zijn de antwoorden wel bruikbaar voor de analyse van een onderzoeksrunde, maar was het ook niet meer mogelijk om de data uit beide onderzoeksronden met elkaar te koppelen.

In tabel 3.2 staan de aantallen respondenten die op de verschillende scholen voor voortgezet onderwijs en mbo op de een of andere manier hebben meegedaan aan het onderzoek, en in ieder geval begonnen zijn aan de vragenlijst (nadat was gecontroleerd op dubbel invullen). Dit betreft dus de ruwe steekproef, nog voordat een extra opschoning heeft plaatsgevonden om onvoldoende en niet serieus ingevulde vragenlijsten te verwijderen.

Tabel 3.2: Respondentaantallen voor opschoning van de data, per type onderwijs

	Wave 1 (najaar 2021)	Wave 2 (voorjaar 2022)
voortgezet onderwijs	654	454
mbo	350	319
Totaal	1004	773

Tabel 3.2 laat zien dat er in de eerste ronde ruim 1.000 leerlingen hebben meegedaan aan het onderzoek. Daarvan zat ruim tweederde op het voortgezet onderwijs en bijna een derde op het mbo. De tweede afname van de vragenlijst (wave 2) heeft wat kleinere respondent aantallen dan de eerste afname (wave 1). Dat komt doordat een deel van de respondenten afwezig waren bij de tweede afname (bijvoorbeeld door ziekte of stagelopen op het mbo) en ook doordat enkele respondenten van school waren gegaan. Ook was er een school die wel meedeed aan het eind van de eerste ronde maar in de tweede ronde niet meer participeerde vanwege drukte met examens en het naderende einde van het schooljaar.

Leerlingen die wel aanwezig waren op school en in de eerste ronde hadden meegedaan, waren in meerderheid bereid om nogmaals te participeren aan het onderzoek. Daarnaast was er een kleine groep leerlingen die bij de eerste afname niet aanwezig was maar bij de tweede afname alsnog meedeed. Uiteindelijk hebben 773 leerlingen meegedaan aan de tweede ronde, met in verhouding een iets kleiner aantal bevroegde respondenten bij de vo-scholen ten opzichte van de mbo-scholen.

Het databestand is nog verder opgeschoond door deelnemers te verwijderen die buiten de gewenste leeftijdsrange vielen, respondenten waarvoor het duidelijk was dat zij de vragenlijst niet serieus hebben ingevuld en respondenten die de vragenlijst voor een te klein deel hadden doorlopen. Wat betreft leeftijd hebben wij ervoor gekozen om alleen deelnemers mee te nemen in de analyse die vallen in de leeftijdsrange tussen 12 tot en met 22 jaar. Deze range

komt overeen met de groep adolescenten en jongvolwassenen waarover door de politie wordt gerapporteerd met betrekking tot steekincidenten (zie tabel 1.1) en met de indeling van jongeren die in aanmerking komen voor het jeugdstrafrecht en jongvolwassenen die in aanmerking komen voor toepassing van het adolescentenstrafrecht. Op het mbo bleken er enkele leerlingen te hebben meegedaan die nog ouder waren dan 22 jaar, die hebben wij weggelaten uit de steekproef van de eerste ronde. Voor leerlingen die alleen in de tweede ronde hebben meegedaan, hadden we geen beschikking over informatie over de leeftijd, daar hebben we deze opschoning niet kunnen uitvoeren. Om deelnemers eruit te filteren die de vragenlijst niet serieus hebben ingevuld, hebben wij gekeken naar de tijdsduur en naar het invullen van gelijke series waar dat eigenlijk niet mogelijk is. Gemiddeld deden leerlingen bijna 20 minuten over de vragenlijst, maar er waren ook leerlingen die sneller of langzamer klaar waren. Sommige leerlingen hadden de lijst echter dusdanig snel ingevuld, dat het niet geloofwaardig was dat zij de vragen zorgvuldig en eerlijk hebben beantwoord. We hebben de grens gelegd op 5 minuten: deelnemers die eerder klaar waren konden de vragenlijst redelijkerwijs niet op een serieuze manier hebben ingevuld. Verder zijn we nagegaan in hoeverre respondenten vragenseries die hoorden bij een schaal 'serieel' hebben ingevuld, dus overal bijvoorbeeld 'mee eens' of juist 'mee oneens' hebben ingevuld. Bij deze reeksen waren de vragen of stellingen vaak tegenstrijdig aan elkaar waardoor zulke series niet logisch en geloofwaardig zijn. Enkele leerlingen die de meeste of alle van zulke series hetzelfde hebben beantwoord hebben wij verwijderd. Dat is niet gedaan bij leerlingen die een enkele reeks van tegenstrijdige vragen hetzelfde hebben beantwoord (dan kan het gaan om een vergissing), of bij sommige reeksen steeds de middencategorie hebben gekozen (dan is iemand steeds neutraal). Tot slot hebben we respondenten verwijderd die de vragenlijsten slechts voor een klein deel hadden ingevuld. We wilden in ieder geval dat alle leerlingen de vragen hadden ingevuld tot en met de vragen over wapens, het onderwerp van deze studie.

Na deze opschoning waren er uiteindelijk in de steekproef van *onderzoeksrunde 1* (de eerste afname) *919 respondenten* over, en in de steekproef van de *onderzoeksrunde 2* waren er nog *694 respondenten*. Deze omvang biedt ruime mogelijkheden voor de analyses van dit onderzoek.

Vervolgens is er ook een steekproef geconstrueerd van respondenten die aan beide onderzoeksronden meededen en die konden worden gekoppeld op basis van respondentnummer. Helaas konden niet alle deelnemers van wave 2 worden gekoppeld. Een deel van de jongeren uit wave 2 had eerder niet meegedaan en viel daardoor af. Daarnaast was op een van de deelnemende scholen de koppellijst van respondentnummers met namen van de leerlingen (die wij uit privacy-overwegingen niet zelf hebben bewaard) niet meer aanwezig. Uiteindelijk waren er in de gekoppelde steekproef nog *542 respondenten* over die in beide onderzoeksronden hebben meegedaan.

In tabel 3.3 zijn de demografische basiskenmerken weergegeven van de deelnemers in de uiteindelijk gebruikte steekproef in de verschillende onderzoeksrondes (waves). De

basiskenmerken geslacht, leeftijd en etniciteit waren alleen in de eerste onderzoeksrunde bevraagd, vandaar dat niet van alle jongeren uit de tweede steekproef deze kenmerken bekend waren. Van de jongeren die aan beide waves meededen en gekoppeld konden worden, zijn de basiskenmerken wel bekend.

Tabel 3.3: Basiskenmerken van de respondenten in de steekproef

	Wave 1 % (aantal)	Wave 2 % (aantal)	In beide waves % (aantal)
<u>Schooltype</u>			
vo	66.3 % (609)	63.9 % (443)	63.1 % (342)
mbo	33.7 % (310)	36.1 % (251)	36.9 % (200)
<u>Geslacht</u>			
Jongen	44.5 % (409)	32.3 % (224)	41.3 % (224)
Meisje	52.1 % (479)	43.5 % (302)	55.7 % (302)
Anders	1.1 % (10)	0.6 % (4)	0.7 % (4)
Wil niet zeggen	2.3 % (21)	1.7 % (12)	2.2 % (12)
Onbekend		21.9 % (152)	
<u>Leeftijd</u>			
12 of 13 jaar	1.8 % (16)	1.7 % (12)	2.2 % (12)
14 jaar	15.8 % (145)	13.8 % (96)	17.7 % (96)
15 jaar	11.0 % (101)	9.7 % (67)	12.4 % (67)
16 jaar	27.8 % (256)	21.2 % (147)	27.1 % (147)
17 jaar	22.6 % (208)	17.3 % (120)	22.1 % (120)
18 jaar	9.4 % (86)	6.5 % (45)	8.3 % (45)
19 of 20 jaar	8.0 % (74)	5.6 % (39)	3.9 % (39)
21 of 22 jaar	3.6 % (33)	2.4 % (16)	3.0 % (16)
Onbekend		21.9 % (152)	
<u>Etnische identiteit</u>			
Alleen Nederlands	50.9 % (468)	44.4 % (308)	56.8 % (308)
Gemengd Nederlands - anders	12.1 % (111)	8.9 % (62)	11.4 % (62)
Alleen niet Nederlands	27.1 % (249)	18.2 % (126)	2,2 % (126)
Meerdere andere afkomsten	9.9 % (91)	6.6 % (46)	8.5 % (46)
Onbekend		21.9 % (152)	
<u>Woont in Rotterdam?</u>			
Ja	60.9 % (560)	52.3 % (363)	55.0 % (560)
Nee	39.1 % (359)	47.6 % (330)	45.0 % (359)
Onbekend		0.1 % (1)	
Totaal	100 % (919)	100 % (694)	100 % (542)

Uit de tabel wordt duidelijk dat bijna twee derde van de steekproef in de eerste ronde bestaat uit jongeren die op het vo zaten, een derde van de respondenten is afkomstig van mbo-scholen. Er deden iets meer meisjes mee in de eerste ronde dan jongens, daarnaast waren er ook nog enkele jongeren die zich wat anders dan alleen een jongen of meisje voelden of op de vraag geen antwoord wilden geven. Verder waren alle leeftijden tussen 12 tot en met 22

jaar gerepresenteerd in de steekproef met een piek op de leeftijden van 16 en 17 jaar, iets meer dan de helft van de jongeren uit de steekproef heeft een van deze twee leeftijden.

De vragenlijsten zijn digitaal opgezet in het registratiesysteem 'Qualtrics'. Participanten konden de vragenlijst maken op een computer/laptop, tablet of smartphone (waardoor invullen in computerlokalen of op digitale apparaten van school niet noodzakelijk was). Een of meerdere onderzoekers/onderzoeksassistenten hielden een korte introductie (5 minuten) voor de afname van start ging (met uitleg over dit onderzoek, hoelang het duurt, dat het anoniem is, dat respondenten de vragenlijst zelfstandig in dienen te vullen, en dat respondenten een bedankje kregen na de tweede keer participeren) en bleven daarna aanwezig om eventuele vragen te beantwoorden. De meeste vragenlijsten werden afgenomen in mentoruren of in lessen die in de lijn met dit onderzoek lagen, zoals Burgerschap of Maatschappijleer. Het invullen van de vragenlijst kostte de respondenten ongeveer 15 tot 20 minuten (wat qua concentratie voor sommige respondenten een uitdaging was). Na de tweede afname (voorjaar 2022) kreeg iedere respondent als bedankje voor hun deelname aan dit onderzoek een Bol.com-cadeaukaart ter waarde van €5,-.

De inhoud van de vragenlijst op het vo en mbo was steeds hetzelfde (de vragen die gesteld werden), maar in sommige gevallen is het woordgebruik iets aangepast aan de situatie van deze twee onderwijsvormen. Hierbij valt te denken aan termen als 'leerling' en 'school' binnen het voortgezet onderwijs en 'student' en 'onderwijsinstelling' binnen het middelbaar beroepsonderwijs.

De vragenlijsten voor wave 1 en wave 2 verschilden voor een deel inhoudelijk van elkaar. Het was te veel om alle onderwerpen waarin wij waren geïnteresseerd herhaald aan de orde te stellen in de beide onderzoeksronden. Bovendien wilden we voor de leerlingen ook de nodige afwisseling aanbrengen in de twee afnames. Wel zijn de vragen over het hoofdonderwerp van deze studie in beide rondes gesteld, naast een aantal samenhangende zaken die wij van centraal belang achten: algemene onveiligheid en regelovertreding, activiteitenpatronen en de observatie van wapens en regelovertredend gedrag offline en op social media.

De verschillende onderwerpen zijn verder uitgewerkt aan de hand van reeksen vragen die vaak konden worden gecombineerd tot schalen met een bepaalde score. Deze schalen zijn gebaseerd op zowel eerder criminologisch of sociaal-wetenschappelijk onderzoek, als eigen inzichten en ideeën. Om na te gaan of de schalen verantwoord waren om te gebruiken, hebben we statistische analyses uitgevoerd (reliability analyse). Schalen waarbij een maat voor de interne samenhang van de items (de Cronbach's alpha) duidelijk onvoldoende was hebben we niet meegenomen in het onderzoek. We hanteerden een grens van .60, wat meestal wordt gehanteerd voor relatief kleine schalen van enkele items. Twee schalen die net niet voldeden aan dit criterium hebben we wel gebruikt (de schalen 'ouderlijk toezicht / betrokkenheid' en 'verdedigen van de buurt'), maar hier hebben we een extra analyse gedaan op het niveau van de afzonderlijke items uit de vragenlijst. Bijlage IV geeft een overzicht van de belangrijkste

afzonderlijke items en van alle schalen die we hebben gebruikt in dit onderzoek, met (wanneer relevant) de daarbij behorende alpha-scores.

Hieronder is in tabel 3.4 een globaal overzicht gegeven van de onderwerpen en schalen in de vragenlijsten van beide onderzoeksronden.

Tabel 3.4: Globaal overzicht van onderwerpen in de vragenlijsten van wave 1 en wave 2

In wave 1 én wave 2	
Wapen: bezit, dragen, gebruik (afgelopen 4 maanden), type, redenen wel/niet dragen	
Onveiligheid: gevoel en persoonlijk slachtofferschap (afgelopen 4 maanden)	
Activiteiten: tijdsbesteding offline en online, en middelengebruik (afgelopen 4 maanden)	
Observatie wapens bij leeftijdsgenoten: offline en online (afgelopen 4 maanden)	
Alleen in wave 1	Alleen in wave 2
Demografisch: geslacht, leeftijd, etc.	Woonbuurt: cohesie, achterstanden
Zelfcontrole: impulsiviteit, risiconemen	Thuisituatie: band, controle, achterstanden
Jeugdgroep: algemeen, problematisch	School: inzet, klasgenoten, docenten
Houding: straatcodes, acceptatie geweld	Waarden: doelen, regels, 'straatwaarden'

De analyse van de resultaten werd gedaan met behulp van het programma SPSS Statistics, een statistisch computerprogramma voor sociale wetenschappen. We hebben beschrijvende analyses uitgevoerd (frequentieverdelingen en gemiddelde scores), gekeken naar verschillen tussen categorieën jongeren (met zogeheten ANOVA-analyses, t-toetsen en chi-kwadraat berekeningen) en we hebben verschilcores berekend tussen de twee onderzoeksrondes en daartussen verbanden geanalyseerd. Alle verbanden die in de tekst worden besproken, zijn statistisch significant, waarbij de kans dat een verband of verschil aan het toeval is te wijten, lager is dan 5 procent.

3.2 Groepsgesprekken onder jongeren: opzet, verrichte gesprekken en topics

Het tweede deel van dit onderzoek bestond uit het voeren van focusgroepsgesprekken met Rotterdamse jongeren. De meerwaarde van groepsgesprekken ten opzichte van individuele gesprekken is dat respondenten op elkaar kunnen reageren en er door onderzoekers te observeren is hoe discussies ontstaan, hoe groepsdynamiek werkt en hoe respondenten met/naar elkaar communiceren (Van Assema, Mesters & Kok, 1992). De kenmerken van de scholen welke deelgenomen hebben aan de focusgroepen, de duur van de gesprekken en de respondent aantallen zijn te vinden in onderstaande tabel 3.5.

Tabel 3.5: Kenmerken en aantallen deelnemers aan groepsgesprekken

	Niveau	Duur	Aantal respondenten	
			Jongens	Meiden
1.	vmbo	56:18 min	5	0
2.	vmbo, havo, vwo	33:55 min	6	0
3.	vmbo, havo, vwo	37:15 min	5	0
4.	vmbo	42:22 min	0	6
5.	vmbo	52:12 min	6	0
6.	vmbo	61:10 min	4	2
7.	vmbo	33:58 min	2	3
8.	vmbo	36:00 min	2	3
9.	mbo	43:07 min	2	3
10.	mbo	46:18 min	4	0
11.	mbo schakel	44:30 min	5	1

In totaal zijn er elf groepsgesprekken met 4-6 jongeren gevoerd op zes verschillende scholen van verschillende niveaus. De duur kon verschillen van ongeveer een half uur tot een uur. Gemiddeld duurden de gesprekken ongeveer 45 minuten. Er zijn gesprekken gevoerd met alleen jongens (5 keer), een gesprek met alleen meiden (1 keer) en gesprekken met een gemixte groep bestaande uit jongens en meiden (5 keer). In sommige gevallen kenden alle respondenten elkaar en waren ze bijvoorbeeld vrienden/klasgenoten en in andere gevallen waren het onbekenden voor elkaar (maar zaten ze wel op dezelfde school). De gesprekken werden meestal gehouden in een apart lokaal of kantoor op de betreffende school.

De jongeren werden voor de focusgroepen geworven op scholen waar wij al contact mee hadden in het kader van het afnemen van de vragenlijst (zie paragraaf 3.1). Paragraaf 3.1 beschreef de informatiebrieven en toestemmingsformulieren welke gedeeld zijn met leerlingen/studenten, ouders/verzorgers en docenten/betrokkenen. Daarin stond ook meer informatie over de groepsgesprekken en dat het onderzoeksteam deze graag op enkele scholen zou willen uitvoeren. In de meeste gevallen deden de jongeren ook mee aan de vragenlijstafname en was er op die manier (voor jongeren onder de 16 jaar oud) toestemming gevraagd (aan ouders/verzorgers) en al meer bekend over waar dit onderzoek over ging. In

enkele gevallen (zoals op de school van gesprek 2 en 3) werden Rotterdamse jongeren ter plekke op school in bijvoorbeeld de aula of kantine voor een focusgroepgesprek geworven. Uiteraard werd er dan door de onderzoekers informatie gegeven over dit onderzoek (doel van dit onderzoek, hoe een groepsgesprek werkt, het garanderen van anonimiteit, etc.), er werd naar hun leeftijd gevraagd en respondenten moesten, voordat het gesprek van start ging, toestemming geven voor hun deelname aan het gesprek via een *informed consent*-formulier. Bovendien werd van tevoren aan de respondenten gevraagd of ze akkoord gingen met een audio-opname van het groepsgesprek, wat in alle gevallen geen probleem was voor de respondenten. Alle respondenten die meededen aan een groepsgesprek ontvingen een Bol.com-cadeaukaart ter waarde van €5,-.

Bij alle focusgroepgesprekken waren twee onderzoekers of een onderzoeker en een onderzoeksassistent aanwezig. Op die manier kon er, naast gefocust het gesprek aangaan en reageren/doorvragen op de bijdragen van respondenten, ook gelet worden op non-verbale communicatie tussen deelnemers en groepsdynamische processen (Van Selm, 2007). De opbouw van de gesprekken bestond uit een aantal vaste onderdelen: de verwelkoming, een voorstelronde, de topics bespreken en op elkaars bijdrage ingaan, en het bedanken en afronden van het gesprek. De topics die besproken werden in de focusgroepen waren: veiligheid(sgevoel) in Rotterdam, (online) wapengebruik en -bezit (prevalentie, type wapens, ervaringen) en de redenen hiervoor, of wapendragers te herkennen zijn en hoe respondenten daarmee omgaan (bijvoorbeeld vermijden), of wapens een probleem zijn in Rotterdam en voor de respondenten zelf. Alle focusgroepgesprekken werden getranscribeerd en de resultaten werden gecodeerd en geanalyseerd in het codeerprogramma *Atlas.ti*. Er is gewerkt met thematische en open codes waardoor er patronen, verschillen, overeenkomsten, en opvallendheden inzichtelijk gemaakt kunnen worden (Evers, 2015).

3.3 Registratie-onderzoek: reikwijdte en codering

Het derde en laatste methodische deel van dit onderzoek betrof politieregistraties met betrekking tot steekwapenbezit en -gebruik in Rotterdam uit 2020. Om inzage te krijgen in deze geregistreerde cijfers van politie-eenheid Rotterdam, is toestemming gevraagd aan het College van Procureurs-Generaal om in het kader van wetenschappelijk onderzoek de aard, aanleidingen, achtergronden, demografische kenmerken en mogelijke motieven van deze incidenten en verdachten nader te bestuderen. Het bestuderen van deze geregistreerde politiecijfers met betrekking tot steekwapenbezit- en gebruik is een vervolg op het eerdere onderzoek van Roks en Van den Broek (2020). Waar mogelijk zal dan ook in hoofdstuk 6 de vergelijking worden gemaakt met de door hen geanalyseerde cijfers uit 2018 en 2019. Na het krijgen van de toestemming is in maart 2022 gestart met het handmatig nalopen van alle politieregistraties van eenheid Rotterdam van steekwapenbezit en -gebruik waarbij jongeren als verdachte betrokken waren (tot en met 22 jaar oud).

De registraties voor dit onderzoek zijn geselecteerd op basis van een query, ook wel een zoekstring genoemd, waarmee er in een database specifieke informatie geselecteerd kan worden. In het geval van dit onderzoek was dat query 4787: 'steekwapenbezit en gebruik'. De query omvat een selectie van maatschappelijke klassen, waarbij een steekwapen in het openbare of private domein is aangetroffen, als dreigingsmiddel is gebruikt of is gehanteerd (steken of snijden, inclusief poging) tegen één of meerdere personen. Onder steekwapens werd hierbij verstaan: scherpe puntige voorwerpen, zoals een mes (van klein tot groot), dolk, priem of (geslepen) schroevendraaier. Hierbij is het van belang om in gedachten te houden dat deze cijfers en daarmee ook de selectie van registraties gaan over incidenten met steekwapens, waarbij andere wapens (zoals vuurwapens, pepperspray, tasers, granaten, etc.) buiten beschouwing zijn gelaten.

Voor het huidige onderzoek is er gekeken naar de volgende delictscategorieën: bedreiging, bezit overige wapens, doodslag/moord, eenvoudige mishandeling, openlijke geweldpleging, en zware mishandeling. In het politiesysteem Basis Voorziening Handhaving (BVH) zijn incidenten soms gekoppeld aan meerdere categorieën van delicten. In dit geval hebben wij altijd gekozen voor de eerste classificatie, de delictsoort waarmee een incident door de politie initieel wordt geregistreerd in het systeem.

Na het filteren van het bestandbestand op basis van de bovengenoemde delictscategorieën bleven er 186 registraties over steekwapenbezit en -gebruik in 2020 over. Alle registraties zijn vervolgens handmatig bekeken door het onderzoeksteam, maar zoals ook al in de toelichting vanuit de eenheid Rotterdam bleek, betrof de selectie registraties die niet altijd pasten bij de definitie. Veel van de registraties gingen over dezelfde incidenten, bijvoorbeeld omdat er meerdere verdachten betrokken waren of omdat meerdere betrokkenen aangifte deden van hetzelfde feit. Ook waren er registraties in de selectie terechtgekomen waarbij geen steekwapen gebruikt of gevonden was. Na het opschonen van het bestand zijn er uiteindelijk *131 unieke incidenten* met steekwapens in 2020 geselecteerd en geanalyseerd in het kader van dit onderzoek. In totaal waren daarbij *178 verdachten* van 22 jaar of jonger betrokken.

De analyse van de verschillende registraties is gedaan met behulp van een formulier waarmee informatie aan de registraties werd onttrokken met betrekking tot demografische kenmerken van de verdachte(n)/slachtoffer(s), informatie over het incident, informatie over het steekwapenbezit en -gebruik en overige opvallendheden. De informatie over de verdachte(n)/het slachtoffer betrof leeftijd, woonplaats, geslacht, relatie met slachtoffer/verdachte, eventuele betrokkenheid bij jeugdgroep/drillrap. Met betrekking tot het incident werd er zo gedetailleerd mogelijk genoteerd wat de aanleiding was en of/hoe social media dan wel drillrap een rol heeft gespeeld in de totstandkoming van het delict. Bovendien werden zoveel mogelijk details omschreven over het steekwapen (denk aan kleur, formaat, merk, etc.) en werd informatie over de motivatie van steekwapenbezit of -gebruik rijk omschreven. Overige opvallendheden in de registraties konden bijvoorbeeld gaan over eerdere steekwapenincidenten op naam van de verdachte, of er specifieke hulporganisaties

betrokken waren bij de verdachte/het slachtoffer en over bepaalde kledingkeuzes met betrekking tot het dragen/opbergen van een steekwapen.

HOOFDSTUK 4 | RESULTATEN UIT DE VRAGENLIJSTEN

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten die naar voren komen uit de analyse van de vragenlijsten onder jongeren. Daarmee geven we allereerst een indicatie van het voorkomen van het bezitten, dragen en gebruiken van wapens onder de onderzochte jongeren, de soorten wapens en de herkomst daarvan en de redenen die jongeren aangeven als hun motivatie voor wapens. Vervolgens gaan we na wat de belangrijkste samenhangen zijn tussen betrokkenheid bij wapens en de verschillende factoren die in hoofdstuk 2 naar voren zijn gekomen. We gaan na of er een relatie is met onveiligheidservaringen, opvattingen en houdingen van jongeren, hun persoonlijke eigenschappen, hun activiteitenpatroon (inclusief middelengebruik en delinquent gedrag) en de offline en online sociale context van leeftijdsgenoten. We kijken ook naar mogelijk achterliggende factoren zoals problematische gezins- en opvoedomstandigheden, buurtomgevingen en ervaren achterstanden en armoede. Bij deze analyses maken we onderscheid tussen jongeren zonder betrokkenheid bij wapens, jongeren die alleen wapens bezitten, jongeren die wapens dragen en jongeren die ook recent wapens hebben gebruikt. Tot slot van dit hoofdstuk kijken we ook naar kortetermijnveranderingen met betrekking tot wapens bij jongeren. We gaan na in hoeverre hier dynamiek in is en of dit ook gerelateerd is aan kortetermijnveranderingen in de verschillende factoren die van belang kunnen zijn.

4.1 Wapens onder de onderzochte jongeren

Om te beginnen bekijken we hoe vaak de onderzochte jongeren zelf hebben aangegeven betrokken te zijn bij wapens, zowel wat betreft bezit, dragen als daadwerkelijk gebruik. In de onderstaande tabellen wordt steeds aangegeven wat de uitkomsten waren voor de vier maanden voorafgaand aan de eerste ronde van de vragenlijstafname (eind 2021) en voorafgaand aan de tweede ronde (voorjaar 2022). We geven voor de jongeren die hebben meegedaan aan beide onderzoeksronden ook weer wat de prevalentie was voor wapens tijdens de hele onderzoeksperiode van acht maanden (dus in de vier maanden voor de eerste ronde *en/of* de vier maanden voor de tweede ronde).

Prevalentie bezit, dragen en gebruiken

In tabel 4.1 (volgende pagina) staan de gegevens met betrekking tot het *bezit* van wapens. We geven weer welk deel van de onderzochte jongeren een wapen in bezit had, in totaal en apart voor de drie hoofdcategorieën van wapens die we hebben onderscheiden (steek-, vuur- en andere wapens). Aangegeven wordt welk percentage van de jongeren een wapen had in de periode van vier maanden voorafgaand aan de eerste onderzoeksrunde, en welk percentage van de jongeren die twee keer meededen een wapen had in beide onderzoeksperioden van vier maanden (dus in totaal acht maanden voorafgaand aan de tweede onderzoekswave).

Tabel 4.1: Wapenbezit in de eerste en tweede onderzoeksrunde

	Ronde 1	In ronde 1 en/of 2
Wapen in bezit totaal	5.7 %	8.7 %
Steekwapen in bezit	4.1 %	5.7 %
Ander wapen in bezit	2.3 %	3.5 %
Vuurwapen in bezit	0.3 %	0.6 %
Totaal aantallen (n)	n=919	n=542

Uit de tabel wordt duidelijk dat in de eerste ronde bijna 6% van de ondervraagde jongeren aangaf een wapen *in bezit* te hebben. In een van beide ronden of in beide ronden is dat nog iets meer: in die periode van 8 maanden heeft bijna 9% van de ondervraagden een wapen in bezit of in bezit gehad. Slechts een relatief kleine minderheid van de ondervraagde jongeren geeft dus aan een wapen te hebben. Het gaat relatief vaak om een steekwapen: zo'n 6% van de jongeren gaf aan dat in bezit te hebben gehad in een van de ronden. Zo'n 3,5% van de ondervraagde jongeren had een ander wapen, zoals een knuppel of een ander slagwapen in bezit in de hele periode. Slechts enkele ondervraagde jongeren hadden een vuurwapen in bezit in de periode voorafgaand aan de eerste of tweede ronde. De percentages voor de afzonderlijke wapencategorieën bij elkaar opgeteld komen overigens hoger uit dan het percentage voor wapenbezit in totaal: dat komt doordat een deel van de jongeren meerdere soorten wapens in bezit heeft.

Tabel 4.2: Wapen dragen op verschillende plekken

	Ronde 1	In ronde 1 en/of 2
<u>ENIG wapen gedragen</u>		
<i>Totaal</i>	10.7 %	15.3 %
Op straat	7.5 %	11.6 %
Naar school	3.0 %	6.6 %
Tijdens uitgaan of vrijetijd	7.2 %	10.7 %
<u>Steekwapen gedragen:</u>		
<i>Totaal</i>	7.4 %	11.8 %
Op straat	5.5 %	8.5 %
Naar school	2.3 %	5.0 %
Tijdens uitgaan of vrijetijd	5.3 %	8.1 %
<u>Ander wapen gedragen:</u>		
<i>Totaal</i>	4.0 %	6.8 %
Op straat	3.0 %	5.5 %
Naar school	1.1 %	3.1 %
Tijdens uitgaan of vrijetijd	2.6 %	3.9 %
<u>Vuurwapen gedragen:</u>		
<i>Totaal</i>	2.3 %	4.6 %
Op straat	1.3 %	3.1 %
Naar school	0.8 %	2.4 %
Tijdens uitgaan of vrijetijd	1.2 %	3.5 %
	n=919	n=542

In tabel 4.2 (vorige pagina) is weergegeven welk deel van de jongeren daadwerkelijk een wapen heeft gedragen in de periode van vier maanden voorafgaand aan de eerste dataverzameling of ergens in de periode van 8 maanden voor onderzoeksrunde 2. Van de hoofdtypen wapens worden de steekwapens het vaakst meegenomen: ruim 7% van de jongeren rapporteert dit wel eens of vaker te hebben gedaan in de afgelopen vier maanden, bijna 12% in de hele onderzoeksperiode. Andere wapens zijn door zo'n 7% wel eens gedragen in de onderzoeksperiode, vuurwapens worden het minst meegenomen, door een kleine 5% in de onderzoeksperiode van acht maanden.

Bij alle wapens zien we dat ze vaker worden gedragen op straat en in de vrije tijd dan op school. Een opmerkelijke constatering is dat het percentage jongeren dat een wapen heeft *gedragen* aanmerkelijk groter is dan het percentage dat een wapen *bezit*. Dat geldt voor zowel het totaalcijfer als voor de drie afzonderlijke categorieën van wapens. Dat betekent dat jongeren regelmatig wapens bij zich hebben die niet van henzelf zijn maar van iemand anders.

In tabel 4.3 is weergegeven welk deel van de ondervraagde jongeren in de vier maanden voorafgaand aan de eerste en de acht maanden voorafgaand aan de tweede vragenlijstafname een wapen heeft gebruikt. Daarbij is ook onderscheid gemaakt naar gebruik om te dreigen, te verdedigen en om iemand te verwonden.

Tabel 4.3: Wapen gebruiken op verschillende manieren, afgelopen vier maanden

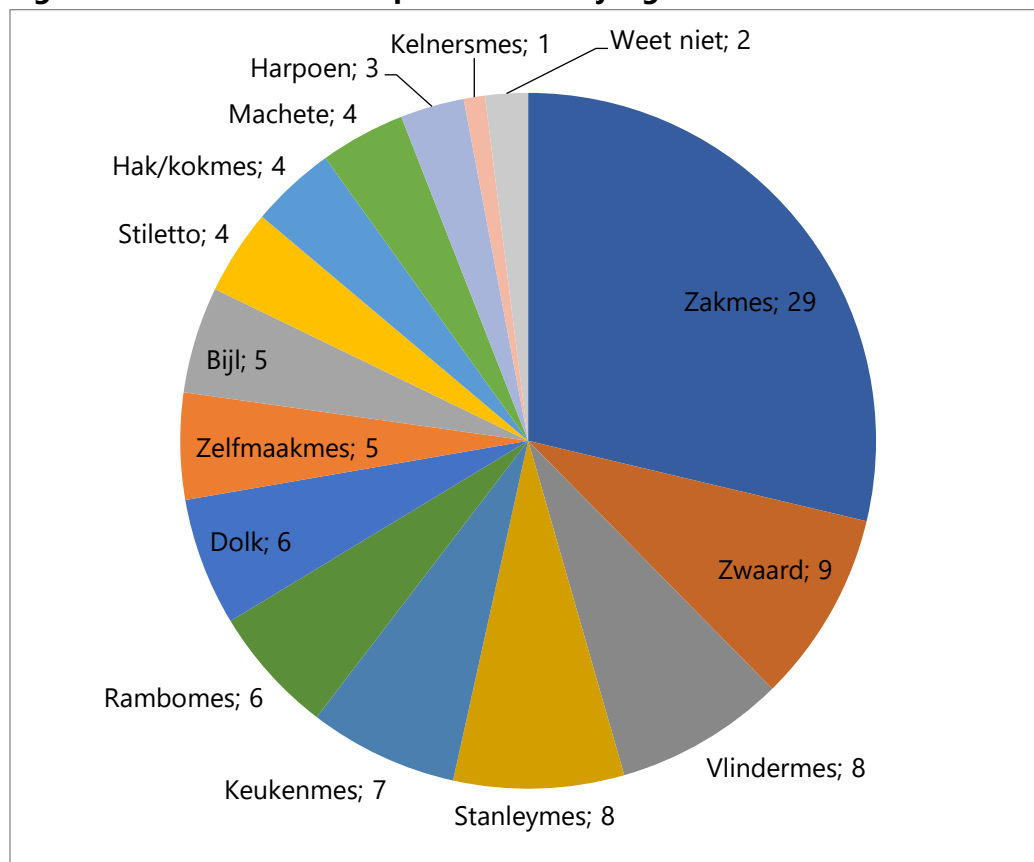
	Ronde 1	In ronde 1 en/of 2
<u>ENIG wapen gebruikt</u>		
<i>Totaal</i>	3.0 %	5.5 %
Om te dreigen	1.3 %	2.4 %
Om te verdedigen	2.1 %	3.3 %
Om te verwonden	0.9 %	1.7 %
<u>Steekwapen gebruikt:</u>		
<i>Totaal</i>	1.6 %	2.0 %
Om te dreigen	0.8 %	0.9 %
Om te verdedigen	1.0 %	1.5 %
Om te verwonden	0.4 %	0.7 %
<u>Ander wapen gebruikt:</u>		
<i>Totaal</i>	1.2 %	2.6 %
Om te dreigen	0.2 %	0.7 %
Om te verdedigen	1.0 %	1.3 %
Om te verwonden	0.2 %	0.7 %
<u>Vuurwapen gebruikt:</u>		
<i>Totaal</i>	0.8 %	1.8 %
Om te dreigen	0.7 %	0.7 %
Om te verdedigen	0.4 %	0.9 %
Om te verwonden	0.4 %	0.4 %
	n=919	n=542

De tabel laat zien dat gebruik van wapens relatief zeldzaam is onder de onderzochte jongeren. In de eerste onderzoeksrunde geeft 3% van hen aan een wapen te hebben gebruikt in de voorgaande vier maanden, over de gehele onderzoeksperiode bekeken is dat ruim 5%. Kortom, lang niet iedereen die een wapen bezit of een wapen bij zich heeft gedragen, heeft daarvan ook gebruik gemaakt in de periode van het onderzoek. Als een wapen is gebruikt, was dat meestal om te verdedigen of te dreigen en in mindere mate om specifiek iemand te verwonden. Steekwapens zijn iets vaker gebruikt dan andere wapens, en vuurwapens minder, maar het gebruik daarvan komt wel voor onder de jongeren uit de steekproef. Vuurwapens werden het meest gebruikt om te dreigen, steekwapens en andere wapens het meest om te verdedigen.

Soorten steekwapens en herkomst

In de eerste onderzoeksrunde was aan de jongeren die aangaven een steekwapen te bezitten of te dragen ook gevraagd naar het soort steekwapen. Vooraf was een groot aantal typen als antwoordmogelijkheid gegeven, en jongeren konden hier een of meerdere soorten steekwapens aanklikken. Ze konden ook aangeven dat ze niet wisten om wat voor type het ging of nog zelf een ander type invullen. In figuur 4.1 zijn de antwoorden op deze vraag weergegeven.

Figuur 4.1: Soorten steekwapens onder de jongeren in de eerste onderzoeksrunde

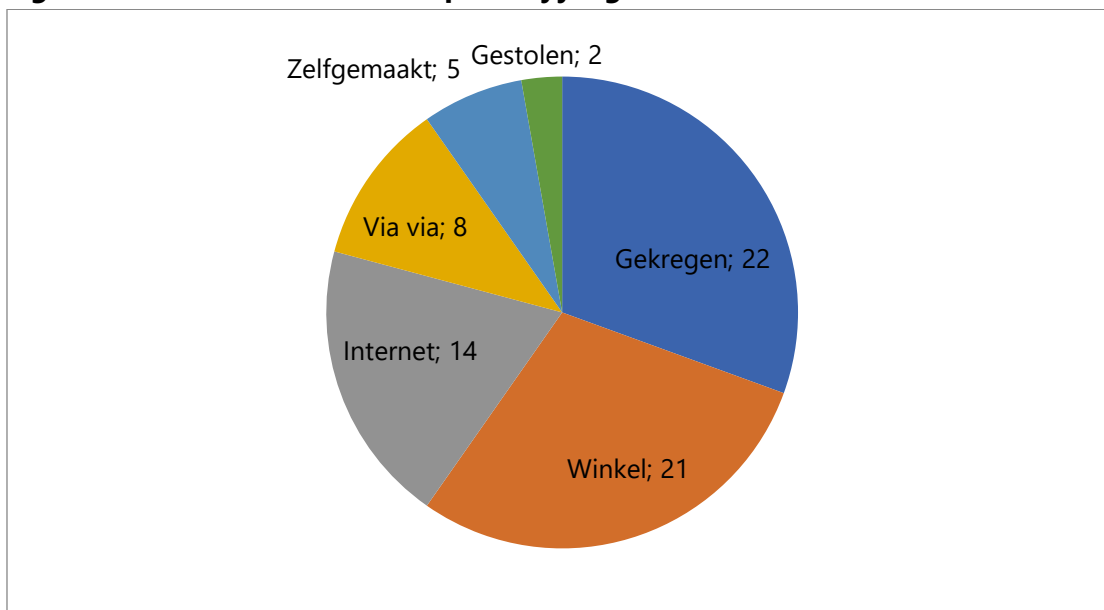

Uit de figuur komt naar voren dat veruit het meeste voorkomende steekwapen een eenvoudig zakmes is. Daarnaast hebben veel jongeren ook een makkelijk opbergbaar steekwapen als een

vlindermes en een stanleymes, of juist grotere messen zoals een keukenmes of een 'rambo-mes'. Een behoorlijk aantal jongeren hebben ook een zwaard als steekwapen. Andere steekwapens komen minder frequent voor. Dat geldt ook voor zelfgemaakte messen en machetes, typen steekwapens die recent vaak in het nieuws zijn geweest als het gaat om steekincidenten.

We hebben in de eerste onderzoeksronde aan degenen die een wapen hadden of hebben gedragen, gevraagd waar zij dat vandaan hadden. In figuur 4.2 is weergegeven wat zij daarover hebben gezegd. De jongeren konden daarbij weer meerdere mogelijkheden aangeven.

Figuur 4.2: Herkomst van de wapens bij jongeren in de eerste onderzoeksronde

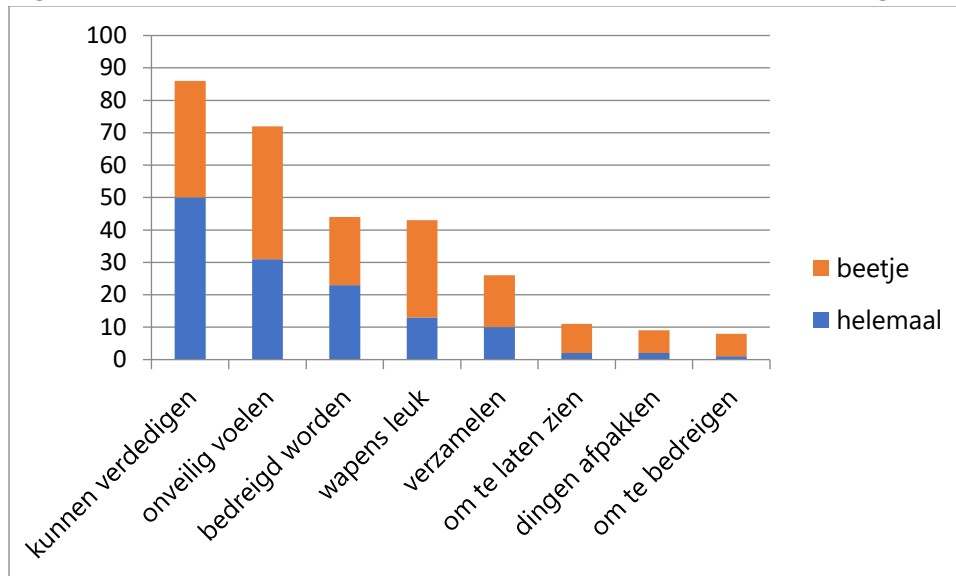

Uit de figuur komt naar voren dat een groot deel van de wapens die jongeren hebben of dragen zijn gekregen van anderen. Op welke manier dat is gekregen is echter onduidelijk. Het kan gaan om jongeren onderling die elkaar een wapen bezorgen of uitlenen, maar het kan ook zijn dat iemand een wapen cadeau heeft gekregen van vrienden of familieleden. Een substantieel deel van de wapens is ook in een winkel gekocht of op het internet. Kleinere aantallen wapens zijn op wat ingewikkelder wijze verkregen: 'via via' in het informele circuit, zelfgemaakt of gestolen.

Redenen en motieven

We hebben de jongeren voorts gevraagd om te kiezen uit een groot aantal mogelijke redenen/motieven om wapens te bezitten of mee te nemen op straat, naar school of in de vrije tijd. Jongeren konden hierbij een of meer redenen aanklikken en ook zelf nog aanvullende motivaties intypen. In figuur 4.3 wordt een overzicht gegeven van de frequentie waarin de verschillende redenen zijn genoemd, in volgorde van voorkomen.

Figuur 4.3: Genoemde redenen/motivaties voor bezitten of dragen van wapens

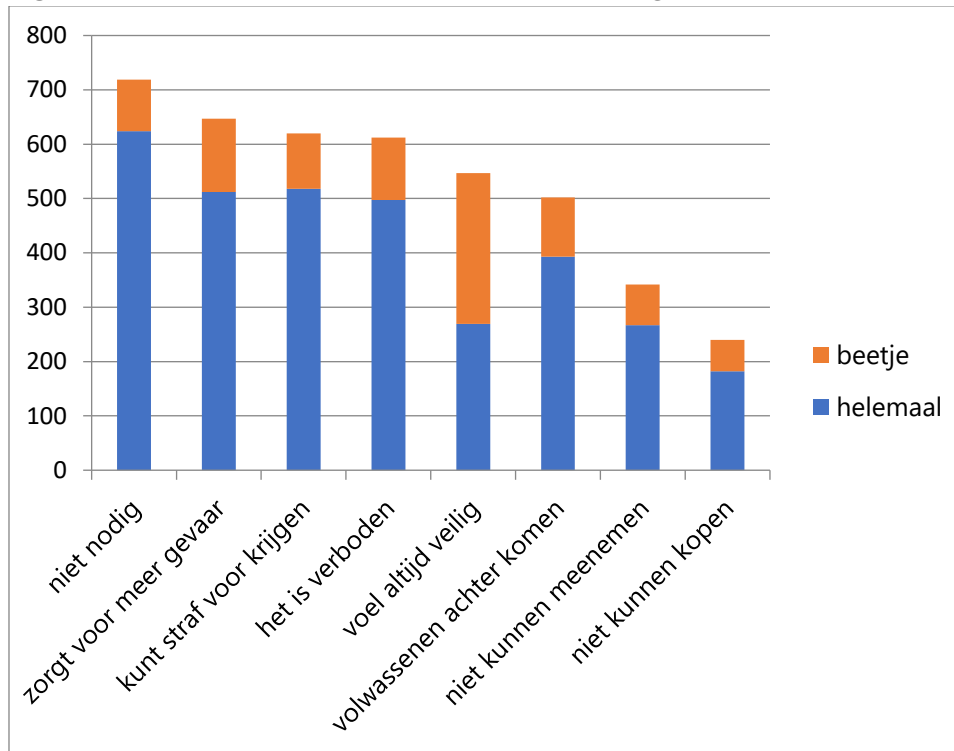

Uit de figuur komt naar voren dat de meeste jongeren met wapens vooral defensieve redenen daarvoor geven. Ze geven aan dat ze wapens bij zich hebben zodat ze zich kunnen verdedigen als dat moet. Een belangrijk deel geeft ook aan dat de reden deels of helemaal te maken heeft met hun veiligheidssituatie: ze voelen zich onveilig of worden concreet bedreigd. Een wat kleiner maar nog steeds substantieel deel van de motivaties heeft meer te maken met een fascinatie voor wapens: een deel van de jongeren vindt wapens gewoon leuk of verzamelt wapens. De meer expressieve en instrumentele redenen die eerder in de literatuur zijn genoemd, worden door de jongeren uit dit onderzoek relatief weinig aangeklikt. Slechts 11 jongeren geven aan dat het kunnen laten zien van een wapen een reden is om dat te hebben of te dragen, en nog minder dan tien noemt als reden dat je met een wapen dingen kan afpakken of anderen kunt bedreigen.

Tot slot geven we in figuur 4.4 (volgende pagina) een overzicht van de redenen en motivaties die jongeren hebben gegeven om *geen* wapens te bezitten of te dragen. Ook dat hebben we expliciet gevraagd tijdens de eerste onderzoeksrunde, waarbij respondenten meerdere redenen konden aanklikken en ook zelf konden invullen.

Uit de figuur komt naar voren dat veel jongeren die geen wapen dragen dat niet nodig vinden. Veel jongeren voelen zich ook gewoonlijk veilig en hebben geen behoefte aan wapens als verdediging. Daarnaast lijkt het grootste deel van de jongeren zich ook goed bewust van de negatieve consequenties van wapens. Ze geven aan dat wapens juist voor meer gevaar kunnen zorgen, en ook dat je er straf voor kan krijgen of dat volwassenen erachter kunnen komen. Ook het simpele gegeven dat wapens verboden zijn, is voor veel jongeren al een van de redenen om niet een wapen bij zich te hebben of te bezitten.

Figuur 4.4: Genoemde redenen/motivaties om *geen* wapen te bezitten of te dragen

Redenen die te maken hebben met de gelegenheid om wapens te kopen of te bezitten, worden aanmerkelijk minder genoemd door de ondervraagde jongeren. Een deel heeft geen wapens omdat die moeilijk zijn mee te nemen, en een nog kleiner deel heeft geen wapen omdat ze dat niet kunnen kopen of denken niet te kunnen kopen. Opvallend is dat het niet kunnen kopen als minst genoemde reden geldt om geen wapen te hebben, een element dat in de media en het beleid juist de meeste aandacht lijkt te krijgen. De houding ten opzichte van wapens en de perceptie van de mogelijke consequenties lijken aanmerkelijk belangrijker.

Vier hoofdcategorieën

In de rest van dit hoofdstuk zullen we ons concentreren op vier hoofdcategorieën van jongeren: de categorie jongeren die niet betrokken waren bij wapens in de periode voorafgaand aan de vragenlijstafname; jongeren die alleen wapens bezitten (maar zonder te dragen of te gebruiken), jongeren die de voorgaande periode wapens met zich mee hebben gedragen of straat, school of in de vrije tijd, en jongeren die in de voorgaande periode een wapen hebben gebruikt om te dreigen, verdedigen of te verwonden. Vanwege de kleine aantallen nemen we steeds alle soorten wapens samen, en kijken we vooral in hoeverre er verschillen zijn tussen geen betrokkenheid, alleen bezit, dragen zonder gebruik en daadwerkelijk gebruiken van wapens.

In tabel 4.4 is aangegeven hoeveel jongeren in de eerste ronde en in de hele onderzoeksperiode behoren tot deze vier hoofdcategorieën.

Tabel 4.4: Proportie jongeren in vier hoofdcategorieën met betrekking tot wapens

	Ronde 1	In ronde 1 en/of 2
Geen wapens	85.6 %	80.8 %
Alleen wapen in bezit	3.0 %	2.4 %
Wapen gedragen , geen gebruik	8.3 %	11.3 %
Wapen gebruikt	3.0 %	5.5 %
	n=919	n=542

Duidelijk is dat de overgrote meerderheid van de ondervraagde jongeren behoort tot de categorie zonder wapens. In de eerste ronde heeft ruim 85% aangegeven dat ze geen wapens in bezit hadden, hebben gedragen of hebben gebruikt in de vier maanden voor de dataverzameling. Van de deelnemers die aan beide ronden hebben meegedaan, heeft ruim 80% in de hele onderzoeksperiode van 8 maanden voorafgaand aan de tweede wave geen wapen gehad, gedragen of gebruikt; een minderheid van bijna 20% heeft dat dus wel.

Er is slechts een kleine categorie jongeren die alleen een wapen bezit, zonder dit te dragen of te gebruiken: 3 procent in de eerste ronde, over de gehele onderzoeksperiode nog iets lager (dat betekent dat er na de eerste onderzoeksrunde relatief veel jongeren met alleen wapenbezit zijn uitgevallen uit het onderzoek). Deze percentages zijn lager dan alle jongeren met een wapen in bezit (gepresenteerd in tabel 4.1), omdat een deel van de jongeren met een wapen in bezit die ook draagt en/of gebruikt.

Er is een substantiële categorie jongeren die wapens heeft gedragen maar niet heeft gebruikt: ruim 8% in de eerste ronde, en ruim 11% in een van de onderzoeksronden of allebei. Ook dit is weer lager dan de eerder genoemde percentages (in tabel 4.2), omdat een deel van de jongeren die een wapen draagt dat ook heeft gebruikt. Een kleine groep van de ondervraagden heeft het wapen gedragen én daadwerkelijk gebruikt: 3% in de eerste ronde, in de hele periode bijna 6 %.

Nadere analyse van de redenen voor wapenbezit of -dracht laat zien dat jongeren die alleen een wapen bezitten relatief vaak aanvoeren dat ze dat doen om te verzamelen (ruim een kwart van hen). Jongeren die alleen een wapen dragen voeren relatief vaak aan dat ze dat doen om zich te kunnen verdedigen (de helft) of omdat ze zich onveilig voelen (bijna de helft). Jongeren die een wapen ook daadwerkelijk gebruiken zeggen relatief vaak een wapen bij zich te hebben omdat ze worden bedreigd (bijna de helft), om een ander te bedreigen, om wat af te pakken of te laten zien (steeds door ongeveer 20% van deze jongeren). Er zijn dus verschillen in redenen die deze jongeren hebben voor hun betrokkenheid bij wapens, al zijn die verschillen niet heel groot.

4.2 Demografische kenmerken en wapens onder jongeren

Het bezitten, dragen en gebruik van wapens zal niet evenredig verdeeld zijn over de Rotterdamse jongerenpopulatie. Sommige categorieën jongeren en sommige woonbuurten hebben vermoedelijk een verhoogd risico. Om een eerste indruk te krijgen van de spreiding van wapens onder jongeren in Rotterdam kijken we in deze paragraaf wat de samenhang is van *demografische* kenmerken met de verschillende vormen van betrokkenheid bij wapens. We behandelen achtereenvolgens de samenhang met geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, etniciteit en wel/niet wonen in Rotterdam. Het is daarbij belangrijk om te bedenken dat het hier *niet* gaat om oorzaken. Je draagt of gebruikt geen wapen omdat of doordat je een jongen bent, een bepaalde leeftijd of afkomst hebt, of in een bepaalde buurt woont. Deze kenmerken kunnen er wel voor zorgen dat de kans groter is dat je bepaalde kenmerken hebt, of meer risico loopt dat je wordt blootgesteld aan de directe oorzaken van betrokkenheid bij wapens. Maar op zich verklaren die demografische kenmerken zelf niets.

Geslacht (jongen of meisje)

Om te beginnen kijken we naar verschillen tussen jongens en meisjes met betrekking tot wapens. Er waren te weinig jongeren die bij de vraag naar hun geslacht 'anders' aangaven - met andere woorden dat ze zich niet duidelijk jongen of meisje voelen - en jongeren die hieraan antwoord op wilde geven om deze categorieën zinvol mee te kunnen nemen bij de onderstaande analyse.

In tabel 4.5 is aangegeven hoeveel jongens en meisjes in de eerste ronde een wapen (alleen) bezaten, een wapen droegen en een wapen hebben gebruikt. Uit de tabel komt naar voren dat jongens relatief vaker betrokken zijn bij wapens. Het percentage voor alleen een wapen bezitten is ruim tweeënhalf keer zo hoog bij jongens dan bij meisjes, het percentage dat een wapen gebruikt ongeveer twee keer zo hoog, en het percentage dat een wapen draagt 1,7 keer zo hoog bij jongens dan bij meisjes. Dat zijn duidelijke verschillen¹.

Tabel 4.5: Wapens onder jongens en meisjes in de eerste onderzoeksrunde

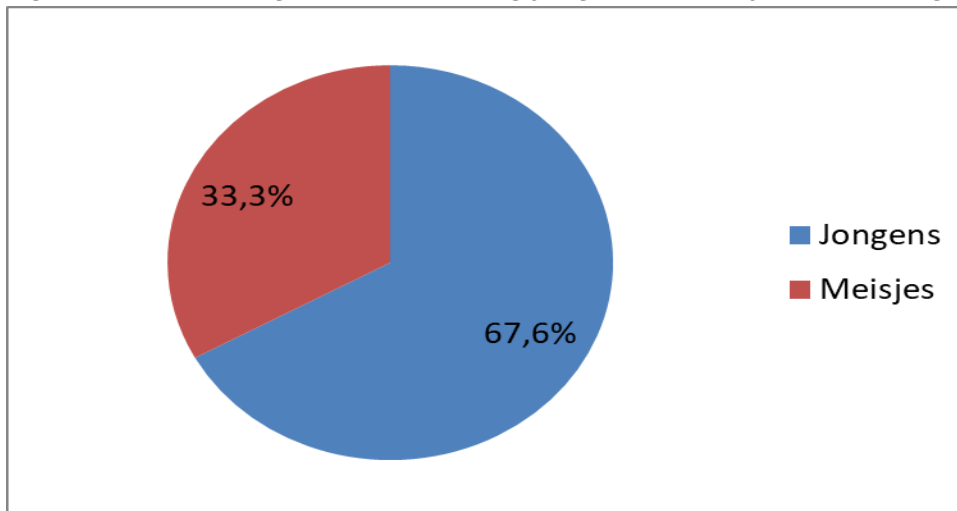
	Jongens	Meisjes
Geen wapens	80.7 %	90.2 %
Alleen wapen in bezit	4.6 %	1.7 %
Wapen gedragen , geen gebruik	10.8 %	6.3 %
Wapen gebruikt	3.9 %	1.9 %
	n=409	n=479

Tegelijkertijd betekent dat niet dat wapens alleen bij jongens voorkomen. Er zijn nog steeds substantiële aantallen meisjes die wapens bezitten, dragen of gebruiken. In figuur 4.5 is een

¹ Als we spreken in dit rapport van duidelijke verschillen, dan is er weinig kans dat het een toevalstreffer is. Zo is hier het verschil tussen jongens en meisjes statistisch significant, wat betekent dat de kans dat het toch op toeval berust kleiner is dan 5% (in dit geval is berekend dat het zelfs kleiner is dan 1%).

schatting weergegeven van welk deel van de jongeren met een wapen die naar school gaan in Rotterdam een jongen of een meisje was. De basis van deze schatting zijn de percentages jongens en meisjes onder de wapendragers in de steekproef van dit onderzoek. Maar aangezien er relatief veel meisjes aan het onderzoek hebben deelgenomen, zijn de percentages gecorrigeerd voor het werkelijke aandeel meisjes onder de bevolking².

Figuur 4.5: Schatting van de verdeling jongens en meisjes onder dragers van wapens

Uit deze figuur wordt duidelijk dat meisjes nog steeds een aanzienlijk deel vormen van de jongeren die betrokken zijn bij wapens in Rotterdam. Van alle wapendragers is naar schatting een derde een meisje. Bij het bezitten en gebruiken van wapens is dat aandeel wat lager, respectievelijk 24.1% en 32.3%, maar nog steeds substantieel. Messen zijn dus niet alleen een jongensprobleem. Kortom, jongens dragen relatief gezien aanmerkelijk vaker een wapen dan meisjes, en bezitten en gebruiken dat ook vaker; tegelijkertijd is een aanzienlijk en niet te verwaarlozen deel van de jongeren in Rotterdam met wapens een meisje.

Als we kijken naar welke wapens meisjes bezitten, dan blijkt het vooral te gaan om steekwapens en andere wapens, net als bij jongens komt vuurwapenbezit veel minder voor. Bij de steekwapens komen de zakmessen het meest voor (9 van de 11 meisjes met een steekwapen in de eerste ronde), en ook een paar keer een keukenmes (3 van de 11, meerdere wapens waren mogelijk). Het bezit van "stoere" steekwapens, zoals rambomessen, machetes en zwaarden, komt bij de onderzochte meisjes nauwelijks voor (0 of 1 keer genoemd).

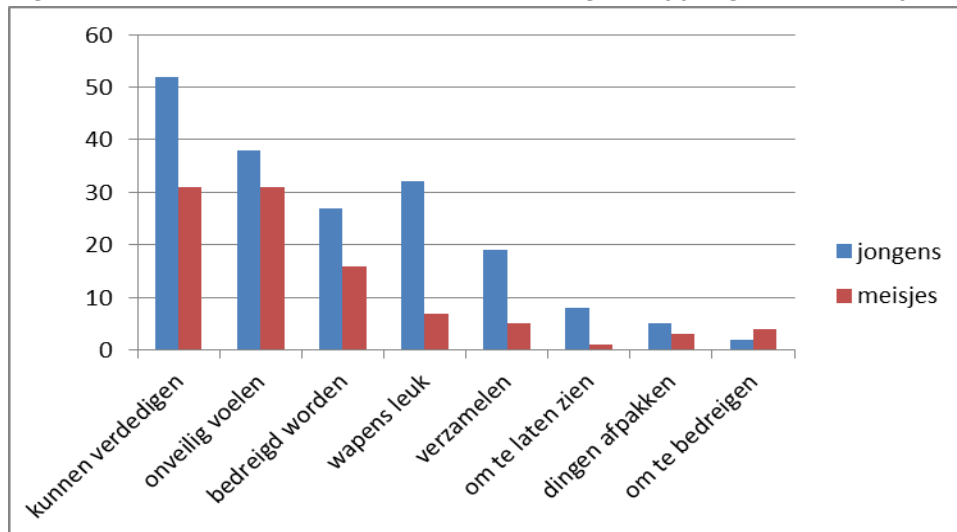
Wat betreft het type wapen dat meisjes *dragen* in vergelijking tot jongens, zijn er geen opvallende verschillen. Jongens dragen steeds ongeveer twee keer zo vaak een steekwapen, ander wapen of vuurwapen dan meisjes, maar de onderlinge verhouding tussen die typen is ongeveer gelijk bij jongens en meisjes. Bij het kleine aantal meisjes dat een wapen heeft gebruikt kan het gaan om zowel steekwapens, andere wapens en ook vuurwapens. Bij dat

² Op basis van CBS-gegevens van de verhouding jongens en meisjes in de leeftijdscategorie tussen 10 en 20 jaar.

laatste gaat het overigens meestal om dreigen of verdedigen, niet om verwonden, maar dat geldt ook voor de jongens.

We hebben ook gekeken in hoeverre de motieven om wapens te dragen anders zijn voor meisjes dan voor jongens. Hierbij is geen onderscheid meer gemaakt tussen redenen die volgens jongeren helemaal gelden of een beetje, de vergelijking gaat tussen de motieven die wel of niet zijn genoemd door jongens en meisjes.

Figuur 4.6: Motieven om een wapen te dragen bij jongens en meisjes

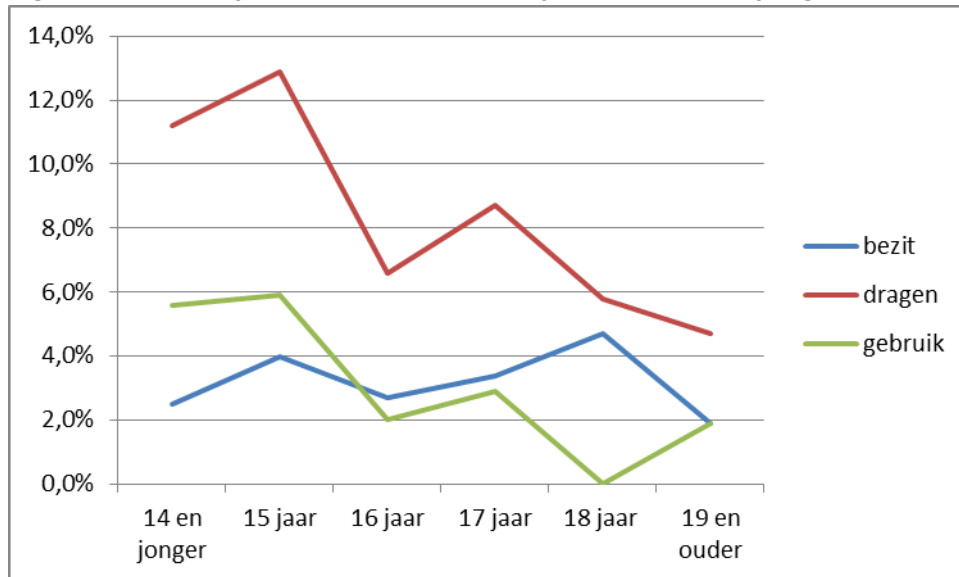
Uit de figuur blijkt dat beleving van onveiligheid bij zowel jongens als meisjes een belangrijke reden is om een wapen te dragen. De aantallen zijn bij meisjes wat lager, omdat die ook relatief minder vaak een wapen dragen, maar relatief gezien noemen zij vaker motieven die te maken hebben met onveiligheid: zichzelf kunnen verdedigen, zich onveilig voelen en/of bedreigd worden. Bij jongens speelt ook de intrinsieke waarde van wapens een belangrijke rol: een aanzienlijk aantal van hen geeft aan wapens te dragen omdat ze die leuk vinden, bij meisjes komt dit ook voor maar relatief minder vaak. Er zijn ook duidelijk meer jongens dan meisjes die wapens verzamelen en ze willen laten zien aan anderen. Instrumentele redenen om wapens te dragen (dingen afpakken of bedreigen) lijken niet meer bij jongens voor te komen dan bij meisjes.

Leeftijd en opleidingsniveau

Om meer inzicht te krijgen in de demografische achtergronden is ook nagegaan in hoeverre leeftijd samenhangt met wapens onder jongeren. Hierbij moet de kanttekening worden geplaatst dat de jongste groep is gerekruteerd via het middelbare onderwijs en de oudere groep via het mbo. Lang niet alle jongeren gaan naar het mbo en er zijn ook relatief veel leerlingen van buiten Rotterdam die in de stad mbo-onderwijs volgen. Dat maakt dat de leeftijdsgroepen minder goed met elkaar zijn te vergelijken.

In figuur 4.7 is weergegeven welk percentage van verschillende leeftijdsgroepen aangaf een wapen in bezit te hebben gehad, te hebben gedragen en te hebben gebruikt in de 4 maanden voor de eerste onderzoeksrunde. Uit de grafiek wordt duidelijk dat de jongere leeftijdsgroepen relatief vaak betrokken zijn bij wapens.

Figuur 4.7: Leeftijd en betrokkenheid bij wapens onder jongeren

Met name bij de leeftijd van 16 jaar gaat het aandeel van jongeren dat een wapen draagt en gebruikt flink naar beneden, het bezitten van wapens lijkt daarentegen niet echt minder te zijn bij de oudere deelnemers. Hoe deze cijfers moeten worden geïnterpreteerd is lastig. Het is mogelijk dat de jongvolwassenen die wapens dragen of gebruiken minder naar het mbo gaan en daardoor zijn ondervertegenwoordigd in dit onderzoek. Maar het zou ook kunnen dat wapens dragen en gebruiken op dit moment daadwerkelijk meer iets is voor de jongere adolescenten.

In tabel 4.6 wordt een overzicht gegeven van de verschillen tussen opleidingsvormen en -niveaus in betrokkenheid van jongeren bij wapens. Omdat op sommige scholen de leerlingen door elkaar heen hebben meegedaan, konden we niet altijd precies een onderscheid maken, maar wel globaal tussen verschillende typen onderwijs in brede zin.

Tabel 4.6: Wapens bij verschillende opleidingsvormen in de eerste onderzoeksrunde

	vmbo	mavo of mavo/havo	havo/vwo	mbo
Geen wapens	80.3 %	80.0 %	87.5 %	87.5 %
Alleen wapen in bezit	2.9 %	2.0 %	3.0 %	3.4 %
Wapen gedragen , geen gebruik	12.4 %	13.0 %	7.8 %	5.6 %
Wapen gebruikt	4.4 %	5.0 %	1.7 %	3.4 %
	n=137	n=100	n=361	n=321

Uit de tabel komen een aantal interessante verschillen naar voren maar ook overeenkomsten. Een belangrijke overeenkomst is dat in alle onderwijstypen de meerderheid van de jongeren geen wapens heeft of heeft gedragen of gebruikt in de afgelopen vier maanden. Er zijn ook weinig verschillen in het percentage jongeren met een wapen alleen in bezit, dat komt eigenlijk niet (significant) meer of minder voor bij de hogere of de lagere niveaus. Er zijn wel heel duidelijke verschillen met betrekking tot het dragen en gebruiken van een wapen. Jongeren op het vmbo en mavo dragen relatief vaak een wapen in vergelijking met jongeren op het havo of vwo, en jongeren op het mbo dragen nog minder vaak een wapen. Jongeren op het vmbo en mavo hebben ook vaker een wapen gebruikt in de afgelopen vier maanden dan jongeren van havo/vwo niveau. Jongeren op het mbo zitten daar weer tussenin, dus ze hebben minder vaak een wapen gedragen maar wel vaker een wapen gebruikt dan havo/vwo leerlingen.

Etnische achtergrond

We zijn ook nagegaan in hoeverre betrokkenheid bij wapens meer of minder voorkomt bij jongeren met verschillende etnische achtergronden. Bij deze demografische factor hebben we gekeken naar hoe jongeren zichzelf voelen in plaats van uit te gaan van het geboorteland of het geboorteland van de ouders.

In tabel 4.7 is het voorkomen van verschillende vormen van betrokkenheid bij wapens weergegeven voor drie globale categorieën: jongeren die zich volledig Nederlands voelen, jongeren die zich deels Nederlands, en deels niet-Nederlands voelen en jongeren die zich helemaal niet-Nederlands voelen. De respondenten die geen etniciteit wilden invullen of het niet goed wisten, zijn vanwege de lage aantallen buiten beschouwing gelaten in deze tabel.

Tabel 4.7: Wapens onder drie globale groepen op basis van etnische identiteit

	Alleen Nederlands	Gemengd Ned. / Anders	Alleen andere achtergrond	Niet genoemd
Geen wapens	87.0 %	86.5 %	82.7 %	85.7 %
Alleen wapen in bezit	3.6 %	1.8 %	2.8 %	2.2 %
Wapen gedragen , geen gebruik	7.9 %	7.2 %	9.2 %	8.8 %
Wapen gebruikt	1.5 %	4.5 %	5.2 %	3.3 %
	n=468	n=111	n=249	n=91

Uit de tabel komen geen heel opmerkelijke verschillen naar voren. In totaal zijn er iets meer jongeren die zich geheel niet-Nederlands voelen met enige betrokkenheid bij wapens dan alle drie de andere categorieën. Het enkele bezit van wapens lijkt iets meer voor te komen bij de alleen Nederlands voelende jongeren dan bij de andere categorieën, dragen van wapens komt wat meer voor bij de jongeren die zich alleen niet-Nederlands voelen en degenen die geen etniciteit hebben genoemd. Het meest opvallende verschil is te zien bij het gebruiken van wapen: dat komt duidelijk minder vaak voor bij de jongeren die zich helemaal Nederlands

voelen dan bij alle andere categorieën. Hier is weinig verschil tussen de jongeren die zich deels niet-Nederlands voelen en de categorie met alleen een andere achtergrond.

Meer gedetailleerde informatie over de relatie tussen (ervaren) etnische achtergrond en betrokkenheid bij wapens is onbetrouwbaar omdat veel etnische categorieën klein van omvang zijn. Bij de groepen die wat uitgebreider vertegenwoordigd zijn (meer dan 25 respondenten), valt op dat wapens weinig worden gerapporteerd bij jongeren die zich deels (1 van de 27) of geheel van Turkse afkomst voelen (6 van de 50) en wat meer bij jongeren die zich geheel Marokkaans (7 van de 30), Antilliaans (5 van de 28) of anders Europees (6 van de 29) voelen.

Woonplaats

Tot slot bekijken we in hoeverre er verschillen bestaan tussen jongeren die in Rotterdam wonen en jongeren die alleen in Rotterdam naar school gaan maar elders wonen. Dit is weergegeven in tabel 4.8. Omdat in de verschillende woonbuurten niet evenveel jongeren van verschillende typen scholen meededen, hebben we een analyse van verschillen tussen gebieden binnen Rotterdam buiten beschouwing gelaten. De steekproef is onvoldoende representatief om daarover betrouwbare uitspraken te doen.

Uit tabel 4.8 komt naar voren dat jongeren van buiten Rotterdam iets vaker een wapen in bezit hebben dan jongeren die in de stad wonen. Jongeren uit Rotterdam zelf dragen wel aanmerkelijk vaker een wapen dan jongeren die elders wonen (bijna twee keer zo vaak), en ook hebben ze duidelijk vaker een wapen gebruikt dan jongeren van buiten Rotterdam (bijna drie keer zo vaak). Het probleem met wapens lijkt dus duidelijk groter binnen de stad dan daar rondom.

Tabel 4.8: Woonplaats en betrokkenheid bij wapens onder jongeren

	Woont <i>in</i> Rotterdam	Woont <i>buiten</i> Rotterdam
Geen wapens	83.4 %	89.1 %
Alleen wapen in bezit	2.5 %	3.9 %
Wapen gedragen , geen gebruik	10.0 %	5.6 %
Wapen gebruikt	4.1 %	1.4 %
	n=560	n=359

4.3 Relaties met mogelijk verklarende factoren

Om na te gaan welke inhoudelijke, verklarende factoren zijn gerelateerd aan wapenbetrokkenheid onder jongeren, biedt deze paragraaf een analyse van de vier hoofdcategorieën die we hebben onderscheiden: jongeren zonder wapens in de periode voorafgaand aan de vragenlijstafname, jongeren die alleen een wapen bezitten, jongeren die een wapen hebben gedragen en jongeren die een wapen hebben gebruikt. We bekijken in

hoeverre deze categorieën verschillen met betrekking tot de belangrijkste oorzakelijke domeinen die zijn onderscheiden in hoofdstuk 2: ervaren onveiligheid, opvattingen en houdingen, persoonlijke kenmerken, activiteitenpatronen en risicogedrag, de offline en online omgang met leeftijdsgenoten, thuissituatie en school, buurtomgeving en leefomstandigheden.

Slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens

Om na te gaan welke verklarende factoren samenhangen met wapens onder jongeren kijken we allereerst naar een onderwerp dat in veel eerder onderzoek direct wordt gelinkt aan wapens: onveiligheidservaringen onder jongeren. Hiervoor hebben we verschillende indicatoren gebruikt in dit onderzoek. We hebben gevraagd of jongeren in de afgelopen vier maanden of in de periode daarvoor verbaal zijn bedreigd met geweld, met een wapen zijn bedreigd, moesten vechten of opzettelijk zijn verwond door een mes of wapen. Die ervaringen hebben we samengenomen in een index voor 'ooit slachtoffer' van bedreiging of geweld en 'in de afgelopen vier maanden slachtoffer'. Daarnaast hebben we vier stellingen voorgelegd over het algemene gevoel van onveiligheid onder jongeren. Deze vormden bij elkaar geen betrouwbare schaal en de vragen daaruit hebben we daarom afzonderlijk bekeken.

In tabel 4.9 is weergegeven hoe de vier hoofdcategorieën verschillen in hun gemiddelde scores op de indicatoren voor onveiligheid. We geven de resultaten voor zowel ronde 1 als 2, aangezien dit belangrijke onderwerp in beide rondes is uitgevraagd. Behalve de gemiddelde scores is ook vermeld wat de minimum- en maximumscore is van de schalen waarmee we de verschillende factoren hebben gemeten (dat is de 'range') en het aantal respondenten dat de vragen daarover heeft ingevuld (weergegeven met het symbool 'n' van 'number').

Tabel 4.9: Slachtofferervaringen en wapens onder jongeren (gemiddelde scores)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
<u>Slachtoffer ooit</u> (range 0-4)				
1 ^e ronde (n=919)	0.5	0.8	1.0	0.9
2 ^e ronde (n=694)	0.2	0.5	0.9	1.7
<u>Slachtoffer 4 maanden</u> (range 0-4)				
1 ^e ronde (n=919)	0.2	0.3	0.5	1.1
2 ^e ronde (n=694)	0.2	0.3	0.9	1.5

Uit de tabel komt duidelijk naar voren dat de vier categorieën verschillen wat betreft ervaringen met geweld. De jongeren die nu wapens dragen of gebruiken zijn relatief vaak ooit slachtoffer geweest van geweld, de jongeren zonder wapens hebben gemiddeld de minste slachtofferervaringen, en degenen die alleen een wapen bezitten zitten daar tussenin. Uit de data blijkt ook dat ongeveer 20% van degenen die een wapen heeft gebruikt ooit is verwond door een mes of ander wapen. Bij de twee andere wapencategorieën is dat rond de 10%, van degenen zonder wapen slechts 2.5%.

De verschillen met betrekking tot slachtofferervaringen in de afgelopen vier maanden zijn nog opvallender: jongeren zonder wapens en jongeren die alleen een wapen bezitten, hebben dat relatief weinig gehad, jongeren die wapens dragen al meer, en jongeren die een wapen hebben gebruikt nog meer dan jongeren die alleen een wapen dragen. Jongeren die wapens droegen en gebruikten zijn met name vaker verbaal bedreigd met geweld (ongeveer tussen de 30 en 40% van hen); maar een deel van de jongeren die een wapen hebben gebruikt zijn ook recent bedreigd met een wapen (ruim een kwart van hen in de 1^e ronde en nog meer in de 2^e), of zelfs verwond (een derde in de 2^e ronde).

In tabel 4.10 is weergegeven hoeveel procent van de ondervraagde jongeren het helemaal eens of een beetje eens was met de vier stellingen over onveiligheid, per categorie en weer voor beide onderzoeksronden. De verschillen tussen de vier categorieën zijn hier minder duidelijk. Een deel van de jongeren voelt zich niet altijd veilig en is bang aangevallen te worden op straat of gaat alleen met anderen over straat. De meerderheid van de jongeren voelt zich wel veilig in de eigen woonbuurt en de meesten voelen zich veilig op school. Wat het meest opvalt is dat jongeren die wapens hebben gebruikt vaker hoger scoren op de stellingen over onveiligheid, en met name een groter deel van hen voelt zich onveilig op school (al is het nog steeds een klein deel). Tussen de eerste en tweede ronde zijn er wat fluctuaties, dat heeft te maken met de kleine aantallen per categorie en de mogelijkheid om bijvoorbeeld te switchen van 'beetje eens' naar 'neutraal'.

Tabel 4.10: Onveiligheidsgevoelens en wapens onder jongeren (% mee eens)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
<i>Als het donker is, ga ik alleen met iemand anders over straat</i>				
1 ^e ronde (n=919)	27.8 %	21.5 %	22.4 %	29.6%
2 ^e ronde (n=694)	34.4 %	7.7 %	28.6 %	40.0 %
<i>In mijn woonbuurt voel ik mij veilig</i>				
1 ^e ronde (n=919)	70.7 %	78.5 %	69.7 %	57.2 %
2 ^e ronde (n=694)	67.7 %	92.3 %	46.7 %	67.6 %
<i>In sommige straten ben ik bang aangevallen te worden</i>				
1 ^e ronde (n=919)	40.0 %	42.8 %	36.9 %	39.7 %
2 ^e ronde (n=694)	39.0 %	30.8 %	38.1 %	50.0 %
<i>Op school ben ik bang dat andere leerlingen mij aanvallen</i>				
1 ^e ronde (n=919)	2.2 %	7.1 %	3.9 %	10.7 %
2 ^e ronde (n=694)	2.2 %	0.0 %	9.5 %	21.8 %

In zijn geheel bevestigen de bevindingen het idee dat wapens bij jongeren gerelateerd zijn aan ervaringen van onveiligheid. Jongeren die een wapen dragen of gebruiken voelen zich minder vaak veilig op straat en in de woonbuurt, met name jongeren die een wapen hebben gebruikt, zijn vaker concreet bang aangevallen te worden. Dit sluit aan bij de bevinding dat jongeren die

een wapen dragen of gebruiken vaker slachtoffer zijn geweest van geweld, ook recent. De meerderheid van de jongeren voelt zich echter wel veilig, de jongeren die alleen een wapen bezitten zelfs nog iets meer dan jongeren zonder wapens. En er zijn ook jongeren zonder wapens met onveiligheidsgevoelens of slachtofferervaringen. Onveiligheid is dus belangrijk maar kennelijk niet het enige dat van belang is voor wapens onder jongeren.

Opvattingen en morele houding

Een tweede onderwerp is de samenhang tussen wapens onder jongeren en opvattingen en houdingen die jongeren hebben over wapens, geweld en regelovertreding in het algemeen. Hierbij betrekken we ook de meer algemenere waarden en houdingen van jongeren die passen bij 'de straat' en straatcultuur. Daarover legden we in hoofdstuk 2 uit dat we verwachten dat deze een rol kunnen spelen bij wapens onder jongeren. Een deel van deze opvattingen en houdingen is gemeten in de eerste onderzoeksronde, een ander deel in de tweede.

In tabel 4.11 zijn de gemiddelde scores weergegeven van een aantal schalen over morele opvattingen voor de verschillende categorieën jongeren. Ook hier staat de 'range' weer voor de minimum- en maximscores van een schaal, en n (van 'number') is het aantal deelnemers waarvoor gegevens waren over die schaal.

Tabel 4.11: Morele opvattingen en wapens onder jongeren (gemiddeldes)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
<u>Acceptatie van wapens</u> (range 5-25)				
2 ^e ronde (n=665)	9.3	9.3	13.4	15.6
<u>Acceptatie van geweld</u> (range 3-15)				
versie 1 ^e ronde (n=899)	7.7	8.2	8.8	10.6
<u>Acceptatie van geweld</u> (range 5-25)				
versie 2 ^e ronde (n=665)	13.1	15.1	16.5	17.3
<u>Acceptatie van stelen</u> (range 5-25)				
2 ^e ronde (n=675)	8.9	12.4	13.4	14.3
<u>Gebondenheid regels</u> (range 4-20)				
2 ^e ronde (n=684)	14.0	10.8	11.5	11.0

Uit de tabel komt allereerst een duidelijk verschil naar voren met betrekking tot het oordeel over de aanvaardbaarheid van het gebruik wapens in bepaalde omstandigheden (bijvoorbeeld als je wordt beledigd of aangevallen). De jongeren zonder wapens, maar ook de jongeren die alleen een wapen bezitten, vinden dit duidelijk minder aanvaardbaar dan jongeren die wapens dragen of hebben gebruikt, die laatste twee groepen scoren gemiddeld duidelijk hoger. We zien dat er ook een verband is met de acceptatie van geweld in het algemeen. Dit ging over het gebruik van geweld in bepaalde omstandigheden, in de eerste ronde waren daarover net iets andere vragen gesteld dan in de tweede. Bij deze schaal scoren de jongeren zonder wapens relatief laag, en met name de jongeren die wapens hebben gebruikt scoren wat hoger.

De laatste twee schalen hebben betrekking op regelovertreding in het algemeen (acceptatie van stelen en de mate waarin iemand zich gebonden voelt aan regels en wetten). Hier valt op dat alle categorieën jongeren met wapens verschillen van de groep die geen wapens heeft. De laatste groep vindt stelen minder acceptabel en is meer gebonden aan regels dan alle andere groepen met wapens.

In tabel 4.12 is weergegeven wat de gemiddelde scores van de vier categorieën is voor een serie schalen die weergeven in hoeverre jongeren zich verbonden voelen met waarden en houdingen die passen bij 'straatcultuur' en het leven van de straat, waaronder het hanteren van de (gewelddadige) 'code of the street' (in beide rondes op een iets andere manier bevestigd), en straatwaarden als het belang van autonomie, lef en loyaliteit. Ook is hier gevraagd naar de mate van vertrouwen dat jongeren hebben in de politie.

Tabel 4.12: 'Straat'-houdingen en wapens onder jongeren (gemiddeldes)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
<u>'Code of the street'</u> (range 3-15)				
versie 1 ^e ronde (n=896)	6.6	7.6	7.9	9.2
<u>'Code of the street'</u> (range 4-20)				
versie 2 ^e ronde (n=684)	9.4	10.3	11.8	12.3
<u>Straatwaarden algemn.</u> (range 6-30)				
2 ^e ronde (n=641)	18.3	19.5	22.0	21.0
<u>Vertrouwen in politie</u> (range 5-25)				
2 ^e ronde (n=681)	18.9	18.8	17.1	14.1

De 'code of the street' blijkt in beide rondes samen te hangen met wapens onder jongeren. Hier zijn de scores van jongeren die wapens droegen en wapens hebben gebruikt hoger dan de andere groepen. In de eerste ronde springen de jongeren die wapens hebben gebruikt eruit met een relatief hoge score, in de tweede ronde hebben ook de jongeren die een wapen hebben gedragen een relatief hoge score. Verder valt op dat zowel de jongeren die wapens dragen als de jongeren die wapens gebruikten ook meer opvattingen hebben die passen bij straatwaarden in het algemeen. Tot slot valt op dat de groep jongeren die wapens heeft gebruikt aanmerkelijk minder vertrouwen hebben in de politie dan de andere groepen.

Bij elkaar genomen zien we duidelijke verschillen tussen de vier categorieën met betrekking tot houdingen en opvattingen. Alle drie de groepen met wapens verschillen van de groep zonder wapens door iets meer acceptatie van het overtreden van regels en stelen. Het gebruik van wapens wordt echter niet meer geaccepteerd door jongeren die wapens alleen bezitten. Verder valt op dat met name de groep jongeren die wapens hebben gebruikt, meer tolerant of positief staan ten opzichte van geweld, zowel in het algemeen als binnen de 'code of the street' dat de nadruk legt op hard zijn en hard reageren op anderen. De laatste groep heeft ook duidelijk minder vertrouwen in de politie.

Persoonlijke kenmerken, activiteitenpatroon en middelengebruik

De volgende stappen in de analyse gaan over de persoonlijke kenmerken van jongeren in de verschillende categorieën, hun activiteitenpatronen en eventueel middelengebruik. In tabel 4.13 zijn de gemiddelde scores weergegeven over enkele persoonlijke kenmerken van de deelnemers aan dit onderzoek en hun relatie met wapens.

Tabel 4.13: Persoonlijke kenmerken en wapens onder jongeren (gemiddeldes)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
<u>Impulsiviteit</u> (range 4-20)				
1 ^e ronde (n=911)	11.5	11.9	12.9	14.6
<u>Driftigheid / kort lontje</u> (range 3-15)				
1 ^e ronde (n=909)	6.9	7.7	8.0	10.2
<u>Risicogeneïdheid</u> (range 3-15)				
1 ^e ronde (n=912)	8.8	10.5	11.0	11.1
<u>Gevoeligheid druk</u> (range 5-25)				
1 ^e ronde (n=904)	11.5	11.2	11.9	11.3

Uit de tabel komt ten eerste naar voren dat de jongeren die een wapen hebben gebruikt gemiddeld wat impulsiever en driftiger zijn dan de andere jongeren. Jongeren die een wapen hebben gedragen zijn ook iets impulsiever maar minder dan degenen met gebruik. Wat betreft risicogeneïdheid valt op dat alle drie de groepen met wapens gemiddeld hoger scoren dan de jongeren zonder wapens, tussen de drie categorieën is er hier weinig verschil. Met betrekking tot de mate waarin jongeren gevoelig zijn voor druk van de groep en van vrienden, blijken er nauwelijks verschillen, en die verschillen zijn ook statistisch niet significant. Jongeren met en zonder wapens zeggen dus over het geheel genomen in gelijke mate zich wat aan te trekken van wat hun vrienden doen of wat de groep van hen verlangt.

In tabel 4.14 is een overzicht gegeven van de relatie tussen verschillende maten voor tijdsbesteding en betrokkenheid bij wapens. Uit de tabel komen over het algemeen geen spectaculaire verschillen naar voren, maar wel graduele. Jongeren die wapens hebben gedragen en gebruikt in de voorgaande periode hebben minder tijd besteed aan huiswerk dan jongeren zonder wapens, maar in de eerste ronde wat meer tijd aan sport. In de eerste ronde lijken ze iets meer rond te hangen op straat dan jongeren zonder wapens, maar dat verschil is in de tweede ronde niet duidelijk. Met betrekking tot gamen lijken jongeren die alleen een wapen bezitten te verschillen van de anderen, zij hebben gemiddeld meer tijd besteed hieraan dan de andere categorieën. Ook wat betreft tijd op social media zijn er geen heel duidelijke verschillen te ontdekken, in de eerste ronde doen de jongeren die wapens hebben gebruikt dat iets meer dan de andere groepen maar het verschil is niet groot. Kennelijk is het activiteitenpatroon van jongeren niet doorslaggevend voor hun betrokkenheid bij wapens.

Tabel 4.14: Tijdsbesteding en wapens onder jongeren (gemiddeldes)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
<u>Tijd huiswerk</u> (range 2-10)				
1 ^e ronde (n=911)	5.4	4.6	4.5	4.3
2 ^e ronde (n=689)	5.1	5.3	4.5	3.9
<u>Tijd sport</u> (range 2-14)				
1 ^e ronde (n=910)	5.1	5.1	5.9	6.4
2 ^e ronde (n=687)	5.6	5.2	6.9	4.6
<u>Tijd rondhangen</u> (range 2-4)				
1 ^e ronde (n=917)	6.4	6.6	7.8	7.4
2 ^e ronde (n=689)	6.7	7.5	7.4	6.6
<u>Tijd gamen</u> (range 2-14)				
1 ^e ronde (n=918)	6.9	9.2	7.3	7.1
2 ^e ronde (n=689)	6.3	9.1	6.8	6.6
<u>Tijd social media</u> (range 2-10)				
1 ^e ronde (n=915)	6.6	6.7	6.4	7.2
2 ^e ronde (n=691)	6.5	6.3	6.2	4.9

In tabel 4.15 is het middelengebruik weergegeven voor de verschillende categorieën. Uit deze tabel komen opvallende verschillen naar voren. In totaal zien we dat de jongeren die een wapen hebben gebruikt gemiddeld meer soorten middelen hebben gebruikt dan de andere groepen. In de tweede ronde zien we verder dat de jongeren die wapens bezitten en hebben gedragen gemiddeld meer soorten middelen hebben gebruikt dan jongeren zonder wapens, maar nog steeds minder dan de jongeren die een wapen hebben gebruikt.

Als we kijken naar de soorten middelen, dan lijkt er een onderscheid tussen alcohol en andere middelen. Ongeveer een even groot deel van de jongeren uit de vier categorieën heeft in de afgelopen vier maanden alcohol gedronken (steeds ongeveer de helft), en ook wat betreft stevig drinken (meer dan vijf glazen op een gelegenheid) zijn de verschillen niet opvallend en ook statistisch niet significant. Bij de verschillende soorten soft- en harddrugs is er wel onderscheid. Bij hasj en wiet zien we dat de jongeren die een wapen hebben gedragen vaker hebben geblowd in de afgelopen vier maanden en jongeren die een wapen hebben gebruikt nog iets vaker. Bij lachgas en helemaal bij andere vormen van drugs springt de laatste categorie eruit: jongeren die een wapen hebben gebruikt in de afgelopen maanden hebben deze middelen aanmerkelijk vaker gebruikt dan de andere drie groepen.

Tabel 4.15: Middelengebruik en wapens onder jongeren (gemiddeldes)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
<u>Totaalscore middelen (range 0-5)</u>				
1 ^e ronde (n=914)	0.9	1.0	1.2	1.7
2 ^e ronde (n=691)	1.0	1.5	1.6	2.0
Alcohol gedronken				
1 ^e ronde (n=917)	43.9 %	46.4 %	53.9 %	50.0 %
2 ^e ronde (n=691)	49.8 %	69.2 %	61.8 %	56.0 %
Alcohol meer dan 5 glazen				
1 ^e ronde (n=917)	25,2 %	32.1 %	30.3 %	39.3 %
2 ^e ronde (n=691)	30.3 %	38.5 %	40.5 %	32.0 %
Hasj/wiet geblowd				
1 ^e ronde (n=917)	15.3 %	14.3 %	25.0 %	39.3 %
2 ^e ronde (n=691)	12.6 %	23.1 %	33.3 %	52.0 %
Lachgas gebruikt				
1 ^e ronde (n=917)	4.6 %	7.1 %	7.9 %	32.1 %
2 ^e ronde (n=691)	4.9 %	15.4 %	9.5 %	24.0 %
Andere drugs gebruikt				
1 ^e ronde (n=917)	2.6 %	3.6 %	3.9 %	10.7 %
2 ^e ronde (n=691)	3.8 %	7.7 %	11.9 %	36.0 %

Al met al zien we dat een aantal persoonlijke kenmerken samenhangen met betrokkenheid bij wapens. Het meest duidelijk is dat bij impulsiviteit, het geldt niet voor gevoeligheid voor groepsdruk. Tijdsbesteding lijkt wellicht enigszins verrassend niet zo belangrijk te zijn voor betrokkenheid bij wapens, terwijl middelengebruik wel samenhangt. Daarbij is alcoholgebruik en wiet gerelateerd aan alle vormen van betrokkenheid bij wapens, terwijl lachgas en andere drugs in verhoogde mate te vinden zijn bij jongeren die een wapen hebben gebruikt.

Offline en online blootstelling aan wapens, omgeving van leeftijdsgenoten

In tabel 4.16 is weergegeven welk percentage van de jongeren in de vier categorieën weleens in aanraking is geweest met wapens via vrienden. Dat kan doordat ze wapens hebben gezien bij vrienden, gehoord van vrienden dat deze met wapens te maken hebben gehad of online op social media gezien of te weten zijn gekomen dat vrienden wapens hadden of droegen.

Uit de tabel komt naar voren dat er een duidelijke relatie is tussen de observatie van wapens bij leeftijdsgenoten en de eigen betrokkenheid bij wapens. Jongeren die geen wapens hebben of hebben gedragen zijn maar vrij zelden in aanraking geweest met wapens bij vrienden: minder dan 10% van hen heeft dat gezien of gehoord bij vrienden. Jongeren die wapens bezitten hebben dat iets vaker geobserveerd bij leeftijdsgenoten. Met name in de eerste ronde hebben ze dat regelmatig gezien bij vrienden, maar nog relatief weinig over gehoord en ook niet opvallend vaak gezien op social media. De jongeren die wapens hebben gedragen of gebruikt lijken ook vaak vrienden te hebben die betrokken zijn bij wapens, een kwart tot een

ruim een derde heeft dat gezien bij vrienden of er van hen over gehoord. Bij de online observatie van wapens is er weer een duidelijk verschil tussen degenen die wapens hebben gebruikt en degenen die wapens hebben gedragen: de eerste groep heeft dat aanmerkelijk vaker op social media gezien bij hun vrienden, bij ruim een derde van deze groep is dat het geval.

Tabel 4.16: Offline/online observatie en wapens onder jongeren (gemiddeldes)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
Wapens gezien bij vrienden				
1 ^e ronde (n=919)	8.0 %	28.6 %	39.5 %	39.3 %
2 ^e ronde (n=694)	6.2 %	0.0 %	33.3 %	44.0 %
Over wapens gehoord bij vrienden				
1 ^e ronde (n=919)	8,0 %	14.3 %	26.3 %	21.4 %
2 ^e ronde (n=694)	4.4 %	7.1 %	31.0 %	28.0 %
Wapens online gezien bij vrienden				
1 ^e ronde (n=919)	7.1 %	10.7 %	18.4 %	35.7 %
2 ^e ronde (n=694)	3.9 %	14.3 %	14.3 %	36.0 %

In tabel 4.17 is weergegeven in hoeverre jongeren uit de verschillende categorieën deel uitmaken van een relatief groot netwerk van leeftijdgenoten of van een informele of zelfs 'problematische jeugdgroep'. Uit deze tabel komt naar voren dat er weinig grote verschillen zijn wat betreft de omvang van de vriendengroep op school. De jongeren die alleen wapens bezitten hebben iets minder vaak veel vrienden op school, jongeren die wapens hebben gedragen iets meer, maar overall zijn de verschillen statistisch niet significant. Er zijn wel verschillen wat betreft de vriendengroep op straat en op social media. Jongeren die wapens hebben gedragen of gebruikt hebben duidelijk vaker een grote vriendengroep in de buurt en op internet. Dat geldt in nog sterkere mate voor de jongeren die wapens hebben gebruikt, bijna de helft van hen heeft meer dan tien vrienden op straat en meer dan de helft meer dan tien online vrienden.

Tabel 4.17: Groepsomgeving en wapens onder jongeren (gemiddeldes)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
Meer dan 10 vrienden op school				
1 ^e ronde (n=914)	23.4 %	14.2 %	30.4 %	22.2 %
Meer dan 10 vrienden op straat				
1 ^e ronde (n=912)	18.4 %	17.8 %	30.3 %	44.4 %
Meer dan 10 vrienden social media				
1 ^e ronde (n=913)	22.7 %	25.0 %	38.1 %	55.5 %
Deel van informele jeugdgroep				
1 ^e ronde (n=910)	29.5 %	39.3 %	46.1 %	51.9 %
Deel van problematische jeugdgroep				
1 ^e ronde (n=919)	4.3 %	7.1 %	13.2 %	21.4 %

Verder komt uit de tabel naar voren dat jongeren die betrokken zijn bij wapens vaker deel uitmaken van een groep jongeren 'die elkaar kent en veel met elkaar omgaat zonder dat het iets georganiseerd is'. Dat geldt ook voor het horen bij een 'problematische jeugdgroep', waarbij jongeren aangeven dat het een informele jeugdgroep is die veel rondhangt in het openbaar, waarbij het overtreden van de wet normaal wordt gevonden en waarbij jongeren dat ook samen doen. Slechts enkele procenten van de groep zonder wapens maakt deel uit van zulke groepen, maar jongeren die wapens bezitten wat meer, jongeren die wapens dragen en gebruiken nog meer (van de laatste groep zelfs meer dan 20%). Dat suggereert dat betrokkenheid bij wapens mogelijk ook samenhangt met groepsproblematiek in buurten.

Al met al zien we hier dat ook de leeftijdsgenoten kunnen bijdragen aan de verklaring van verschillen tussen jongeren met betrekking tot wapens. Zien en horen van wapens met vrienden hangt samen met wapens, en online zien van wapens zelfs met het gebruik ervan. Jongeren die wapens dragen of gebruiken lijken ook meer gericht op een grotere vriendengroep op straat en social media dan andere jongeren, en ook het horen bij jeugdgroepen lijkt van belang.

Thuisituatie, band met ouders, band met school

Aan de nu besprokene verklarende factoren liggen verder mogelijk onderliggende problemen ten grondslag in het gezin, op school, in de buurt en in de leefomstandigheden van jongeren, zoals we uiteen hebben gezet in hoofdstuk 2. Hier hebben we naar gevraagd in de tweede onderzoeksrunde. Deze mogelijk meer indirecte oorzaken komen aan de orde in deze en de volgende subparagraaf. In tabel 4.18 is weergegeven wat de woonsituatie is bij de jongeren in de vier categorieën die we hebben onderscheiden.

Tabel 4.18: Woonsituatie van de jongeren in de vier categorieën (percentages)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
Gezin twee ouders / verzorgers	64.9 %	92.9 %	64.3 %	48.0 %
Gezin met één ouder / verzorger	16.8 %	0.0 %	19.0 %	20.0 %
Afwisselend ouders / verzorgers	5.9 %	0.0 %	2.4 %	16.0 %
Woont alleen	1.5 %	0.0 %	0.0 %	4.0 %
Woont met vrienden	0.7 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %
Woont in internaat of instelling	0.0 %	0.0 %	0.0 %	4.0 %
Anders	10.3 %	7.1 %	14.3 %	8.0 %
	n=612	n=14	n=42	n=25

Uit deze tabel komen enkele opvallende verschillen naar voren tussen de categorieën. Jongeren die alleen een wapen bezitten wonen relatief vaker in een gezin met twee ouders dan de andere categorieën. Hier past overigens wel de kanttekening dat het om relatief kleine aantallen gaat in de tweede ronde van het onderzoek. Jongeren die een wapen hebben gedragen, blijken in gezinssituatie maar weinig te verschillen met jongeren die geen wapen

droegen of bezaten. Dat is anders voor de jongeren die een wapen hebben gebruikt in de periode voor de tweede onderzoeksrunde: deze jongeren wonen minder vaak in een gezin met twee ouders en verzorgers, maar wat vaker afwisselend bij de ene of de andere ouder/verzorger, en wat vaker alleen of in een instelling.

In tabel 4.19 is voor verschillende schalen over de thuissituatie en de opvoeding weergegeven wat de gemiddelde scores zijn voor de vier verschillende categorieën.

Tabel 4.19: Band ouders/opvoeding en wapens onder jongeren (gemiddeldes)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
<u>Conflicten thuis</u> (range 4-20)				
2 ^e ronde (n=682)	8.2	9.6	9.1	11.4
<u>Band met ouders</u> (range 9-45)				
2 ^e ronde (n=675)	39.5	35.2	37.6	32.3
<u>Toezicht/betrokken</u> (range 6-30)				
2 ^e ronde (n=682)	25.0	23.8	23.4	21.5

Uit deze tabel komen grotere en kleine verschillen naar voren. Jongeren die wapens gebruiken ervaren de thuissituatie als het minst positief, zo lijkt het: zij hebben gemiddeld meer conflicten thuis, een zwakkere band met ouders, en ervaren minder toezicht en betrokkenheid dan anderen³. Jongeren die wapens alleen bezitten hebben een iets slechtere band met ouders en meer conflicten dan jongeren zonder wapens (én dan jongeren die alleen wapens dragen). Jongeren zonder wapens ervaren meer toezicht en betrokkenheid van ouders dan de andere categorieën.

In tabel 4.20 zijn de gemiddelde scores vermeld voor een aantal schalen die te maken hebben met school.

Tabel 4.20: Schoolfactoren en wapens onder jongeren (gemiddeldes)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
<u>Band met school</u> (range 5-25)				
2 ^e ronde (n=686)	17.6	16.2	15.7	14.5
<u>Inzet op school</u> (range 5-25)				
2 ^e ronde (n=680)	18.0	15.3	15.6	15.4
<u>Band met klasgenoten</u> (range 5-20)				
2 ^e ronde (n=681)	16.2	16.5	16.0	13.7
<u>Band met docenten</u> (range 5-20)				
2 ^e ronde (n=681)	15.3	14.5	14.3	11.9

³ De laatste schaal had een lage alpha-waarde voor interne consistentie en daarom zijn ook de afzonderlijke items bekeken. Daaruit bleek dat de verschillen tussen de gebruikers van een wapen en de rest vooral zichtbaar zijn bij de items die gaan over ouders die vaak afwezig zijn en over het ontbreken van regels.

Uit deze tabel komt naar voren dat zowel jongeren die wapens dragen als jongeren die wapens hebben gebruikt een gemiddeld zwakkere band hadden met school. Alle drie de categorieën hebben ook minder inzet op school dan de categorie jongeren zonder wapens. Verder valt op dat alleen de groep jongeren die wapens hebben gebruikt een gemiddeld zwakkere band heeft met zowel klasgenoten als docenten. Verder zijn er geen grote verschillen waarneembaar.

Al met al komt dus naar voren dat ook de binding met ouders en school gerelateerd is aan wapens onder jongeren, al zijn de verschillen niet altijd heel groot. Jongeren met wapens lijken iets zwakkere bindingen te hebben met ouders en school, maar daarboven hebben jongeren die wapens hebben gebruikt ook vaker een afwijkende thuissituatie, afwezige ouders en conflicten thuis, en een slechtere band met anderen op school.

Buurtomgeving en leefsituatie

In tabel 4.21 is weergegeven hoe de respondenten uit de verschillende categorieën aankijken tegen hun woonbuurt. We hadden in de vragenlijst aangegeven dat deelnemende jongeren moesten denken aan hun huis (of meerdere huizen/woonplekken) en de straten daaromheen waarheen ze binnen 5 minuten kunnen lopen.

Tabel 4.21: Ervaring van de buurt en wapens onder jongeren (gemiddeldes)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
<u>Ervaren buurtcohesie</u> (range 5-25)				
2 ^e ronde (n=679)	18.1	18.5	17.7	17.7
<u>Verbonden met buurt</u> (range 5-25)				
2 ^e ronde (n=686)	17.9	19.1	18.2	18.4
<u>Verdedigen van buurt</u> (range 5-25)				
2 ^e ronde (n=676)	10.7	11.5	11.7	15.3

Uit de tabel komen geen opvallende verschillen naar voren met betrekking tot de ervaren buurtcohesie en de band met de buurt. De jongeren uit de vier categorieën voelen zich gemiddeld ongeveer evenveel verbonden met de buurt, degenen met wapenbezit iets meer dan de anderen). Jongeren die wapens dragen of gebruiken ervaren gemiddeld slechts iets minder buurtcohesie dan anderen. Er is wel een opvallend verschil met betrekking tot het verdedigen van de buurt: jongeren die wapens hebben gebruikt, zijn hiertoe gemiddeld duidelijk vaker bereid dan de andere categorieën⁴.

Tot slot geven we in tabel 4.22 weer in hoeverre de deelnemers aan het onderzoek armoede en achterstelling ervaren bij hen thuis of in hun woonbuurt.

⁴ Dit was een schaal met een lage alpha-waarde voor interne samenhang. Nadere analyse laat zien dat jongeren die een wapen hebben gebruikt vooral hoger scoren op de items over het belachelijk maken van anderen, boos worden en daadwerkelijk vechten voor de buurt, en niet op de items over identificatie met de buurt.

Uit deze tabel komt naar voren dat jongeren die wapens hebben gedragen en (nog iets meer) wapens hebben gebruikt, thuis gemiddeld meer armoede ervaren dan de andere jongeren. Dat geldt ook, maar iets minder duidelijk, voor de ervaring van achterstanden in de buurt. Ook hier is de hoogste score te vinden bij de jongeren die wapens hebben gebruikt. Jongeren die wapens alleen bezitten wijken wat dit betreft niet af van jongeren zonder wapens.

Tabel 4.22: Ervaren achterstanden en wapens onder jongeren (gemiddeldes)

	Geen wapens	Bezit wapens	Dragen wapens	Gebruik wapens
<u>Armoede thuis</u> (range 4-20)				
2 ^e ronde (n=683)	8.2	8.0	9.5	10.0
<u>Achterstanden in buurt</u> (range 4-20)				
2 ^e ronde (n=679)	9.0	9.7	10.5	10.7

Over het geheel genomen zijn er dus weinig grote verschillen in hoe jongeren met en zonder wapens de buurt ervaren, maar zien we wel dat jongeren die wapens hebben gebruikt meer buurtachterstand zien en tegelijkertijd hun buurt willen verdedigen tegenover anderen. Het meest opvallend hier zijn de verschillen met betrekking tot de thuissituatie: hier ervaren jongeren die een wapen hebben gedragen en gebruikt meer armoede en moeite om rond te komen dan beide andere categorieën. Dit is dus mogelijk een belangrijke achterliggende factor.

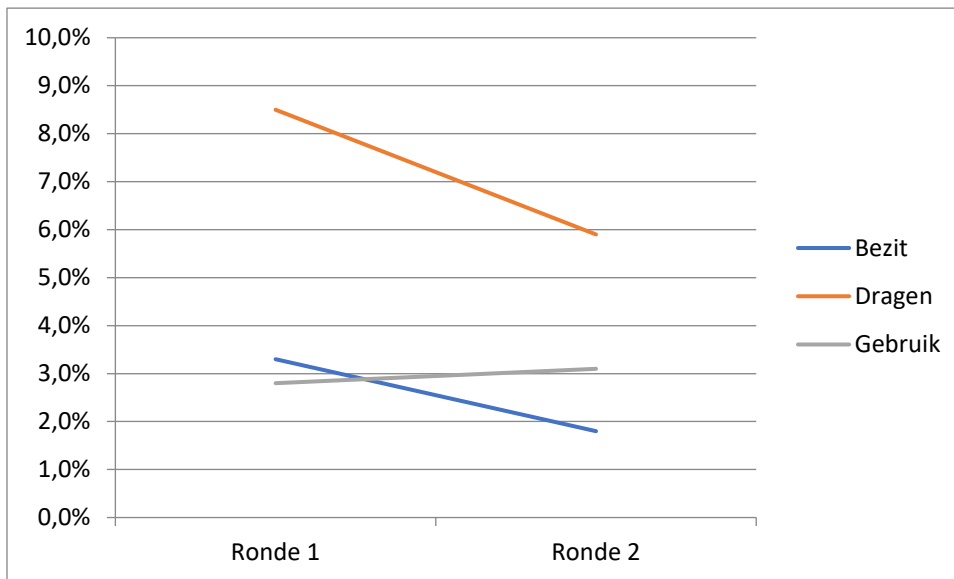
4.4 Individuele veranderingen in de onderzoeksperiode

Tot slot is nagegaan welke veranderingen er in de onderzoeksperiode zijn geweest bij de onderzochte jongeren wat betreft wapens en een aantal mogelijk samenhangende factoren. We hebben daarbij gebruik gemaakt van de respondenten uit de steekproef die in allebei de onderzoeks rondes hebben deelgenomen. Bij deze groep is nagegaan wat er is veranderd tussen de eerste en tweede onderzoeksronde wat betreft betrokkenheid met wapens: wie dat zijn gaan bezitten, dragen of gebruiken of wie dat juist niet meer deden. Vervolgens is nagegaan in hoeverre eventuele veranderingen samenhangen met veranderingen in veiligheid, activiteiten en leeftijdsgenoten, factoren die waren opgenomen in de vragenlijsten van beide onderzoeks rondes.

Prevalentie van veranderingen onder jongeren wat betreft wapens

Om te beginnen geven we een overzicht van veranderingen tussen de eerste en tweede onderzoeksronde in het totale niveau van wapenbezit, dragen van wapens en gebruiken van wapens onder de jongeren die tweemaal meededen. Dit is weergegeven in figuur 4.8.

Figuur 4.8: Veranderingen bezit, dragen en gebruik wapens in de steekproef

Uit de figuur komt naar voren dat het dragen van wapens in zijn totaliteit is afgenomen. In de periode van vier maanden voor de eerste onderzoeksronde droeg ruim 8 procent van de deelnemers die twee keer meededen een wapen, in de vier maanden daarna was dat gedaald tot bijna 6 procent. Ook het bezit van wapens is gedaald in deze periode, van ruim 3 procent naar iets onder de 2 procent. Daarentegen is het totale gebruik van wapens redelijk stabiel gebleven, in beide rondes rapporteerde ongeveer 3 procent van de jongeren in de voorgaande vier maanden een mes, vuurwapen of ander wapen te hebben gebruikt.

Deze totale veranderingen zeggen nog niet iets over hoe vaak verandering met betrekking tot wapens voorkomt bij individuele deelnemers aan het onderzoek. Daarvoor moet op individueel niveau worden gekeken naar het aandeel respondenten bij wie iets is veranderd. Dit is weergegeven in tabel 4.23a t/m 4.23c; voor zowel bezit, dragen als gebruiken van wapens. De dikgedrukte percentages en aantallen betreffen de jongeren bij wie een verandering is geweest in de tweede ronde ten opzichte van de eerste: zij zijn wapens gaan bezitten, dragen, of gebruiken; of zijn daarmee juist gestopt.

Uit de tabellen komt naar voren dat er zowel continuïteit is als dynamiek met betrekking tot wapens. Het overgrote deel van de jongeren dat niet betrokken was bij wapens in de eerste ronde, was dat ook niet in de tweede ronde (percentages linksboven). Maar die continuïteit geldt niet voor de jongeren die in de eerste wel een wapen bezaten, droegen of gebruikten (dikgedrukte cijfers linksonder). De meerderheid van hen doet dat namelijk niet meer in de tweede ronde. Slechts een paar jongeren blijven wapens bezitten, dragen of gebruiken. Kennelijk is betrokkenheid bij wapens vaak iets van tijdelijke aard.

Tabel 4.23a: Individuele ontwikkelingen in wapen bezitten

	Geen bezit T2	Wel bezit T2	Totaal
Geen bezit T1	98.7 % (517)	1.3 % (7)	96.7 % (524)
Wel bezit T1	83.3 % (15)	16.7 % (3)	3.3 % (18)
Totaal	98.2 % (532)	1.8 % (10)	100% (542)

Tabel 4.23b: Individuele ontwikkelingen in wapen dragen

	Niet dragen T2	Wel dragen T2	Totaal
Niet dragen T1	94.6 % (459)	5.4 % (26)	89.5 % (485)
Wel dragen T1	68.4 % (39)	31.6 % (3)	10.5 % (57)
Totaal	91.9 % (498)	8.1 % (44)	100% (542)

Tabel 4.23c: Individuele ontwikkelingen in wapen gebruiken

	Geen gebruik T2	Wel gebruik T2	Totaal
Geen gebruik T1	97.2 % (459)	2.8 % (15)	97.2 % (527)
Wel gebruik T1	86.7 % (13)	13.3 % (2)	2.8 % (15)
Totaal	96.9 % (498)	3.1 % (44)	100% (542)

De meeste veranderingen komen naar voren bij het dragen van wapens. Er zijn 39 respondenten die in de eerste ronde rapporteerden wel een wapen te hebben gedragen, maar in de tweede ronde niet; en er zijn 26 jongeren die in de eerste ronde aangaven geen wapen te hebben gedragen, maar in de tweede ronde wel. In totaal zien we dat er bij 12% van de jongeren een verandering is geweest tussen de eerste en tweede onderzoeksronde in het dragen van wapens (de dikgedrukte 39 + 26 gedeeld door het totaal van 542).

Samenhang met veranderingen in slachtofferschap

Om na te gaan hoe verandering in betrokkenheid bij wapens gerelateerd is aan de onderzochte factoren, hebben we onderscheid gemaakt tussen drie groepen respondenten: zij bij wie er geen verandering heeft plaatsgevonden tussen de twee onderzoeksronde, jongeren die in ronde 1 wel betrokken waren bij wapens maar in ronde 2 niet ('gestopt'), en jongeren die in de eerste ronde niet betrokken waren bij wapens maar in de tweede wel ('begonnen').

In de tabellen 4.24a t/m 4.24c is weergegeven in hoeverre verandering in betrokkenheid bij wapens is gerelateerd aan gerapporteerd slachtofferschap van geweld of bedreiging daarmee. Uit de tabellen wordt duidelijk dat bij de categorie jongeren zonder verandering in betrokkenheid bij wapens er ook weinig dynamiek was in slachtofferschap; er was bij de overgrote meerderheid geen verandering tussen de 1^e en 2^e ronde (dus in beide rondes geen slachtoffer geweest of in beide rondes wel). Ook bij de meeste jongeren die in de tweede ronde zijn gestopt met het bezitten, dragen of gebruiken van wapens, is er bij de meerderheid van de jongeren niets veranderd.

Bij de jongeren die zijn begonnen met dragen of gebruiken van wapens blijkt er juist wel vaak iets veranderd te zijn in slachtofferschap. De meerderheid van deze jongeren blijkt namelijk in de maanden voorafgaand aan de tweede ronde een slachtofferervaring te hebben gehad (dikgedrukte percentages rechtsonder). Met name bij het dragen van wapens en in iets mindere mate het gebruiken van wapens blijkt er een duidelijk verband met recent slachtofferschap. Bij maar liefst twee derde van degenen die een wapen zijn gaan gebruiken in de tweede ronde was er een recente slachtofferschapservaring terwijl er geen ervaring was met geweld in de eerste ronde.

Het verband tussen veranderingen en recent slachtofferschap is er niet zo duidelijk bij het bezitten van wapens. Zowel bij de jongeren die zijn gestopt met het bezitten van een wapen, als bij de jongeren die een wapen hebben aangeschaft voorafgaand aan de tweede ronde, blijkt er bij de meerderheid niks te zijn veranderd in slachtofferschap. Er waren wel enkele jongeren die een recente ervaring hadden met geweld, zowel bij de jongeren die wapens hebben weggedaan of hebben aangeschaft, maar gezien de kleine aantallen is niet te zeggen of dit verschilt van de jongeren bij wie geen verandering in bezit is opgetreden.

Tabel 4.24a: Ontwikkeling in wapen bezitten en verandering recent slachtofferschap

	Geen verandering	Gestopt met bezitten	Begonnen met bezitten
Niet meer slachtofferschap	6.2 % (32)	0.0 % (0)	0.0 % (0)
Geen verandering	84.6 % (440)	86.7 % (13)	71.4 % (5)
Recent slachtofferschap	9.2 % (48)	13.3 % (2)	28.6 % (2)
Totaal	100 % (520)	100 % (15)	100 % (7)

Tabel 4.24b: Ontwikkeling in wapen dragen en verandering recent slachtofferschap

	Geen verandering	Gestopt met dragen	Begonnen met dragen
Niet meer slachtofferschap	5.5 % (15)	15.4 % (6)	0.0 % (0)
Geen verandering	87.6 % (418)	71.8 % (28)	46.2 % (12)
Recent slachtofferschap	6.9 % (33)	12.8 % (5)	53.8 % (14)
Totaal	100 % (477)	100 % (39)	100 % (26)

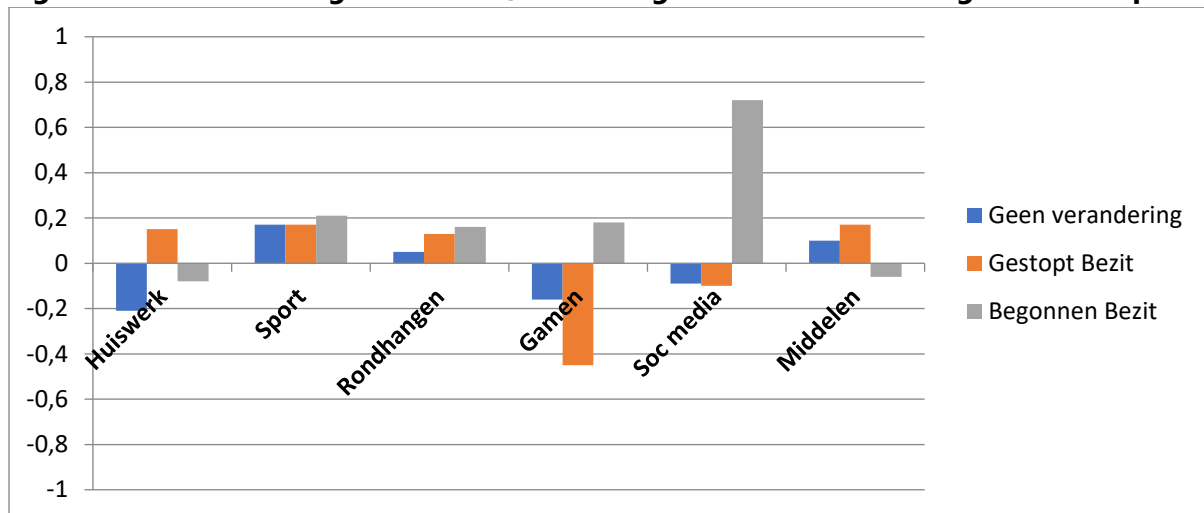
Tabel 4.24c: Ontwikkeling in wapen gebruiken en verandering recent slachtofferschap

	Geen verandering	Gestopt met dragen	Begonnen met dragen
Niet meer slachtofferschap	5.8 % (30)	7.7 % (1)	6.7 % (1)
Geen verandering	86.4 % (444)	76.9 % (10)	26.7 % (4)
Recent slachtofferschap	7.8 % (40)	15.4 % (2)	66.7 % (10)
Totaal	100 % (514)	100 % (13)	100 % (15)

Samenhang met veranderingen in activiteiten en middelengebruik

In de figuren 4.9a t/m 4.9c is weergegeven hoe de tijdsbesteding aan verschillende activiteiten en het middelengebruik is veranderd tussen de eerste en tweede onderzoekronde. We maken weer steeds een vergelijking tussen de groep jongeren waarbij er niet iets is veranderd, jongeren die zijn gestopt met wapens en jongeren die zijn begonnen. De figuren geven voor deze groepen weer wat de gemiddelde verandering was in de tijdsbesteding ten opzichte van het eerste meetmoment; en deze veranderingsscore is gestandaardiseerd om een goede vergelijking mogelijk te maken (dat hebben we gedaan door de scores te delen door de standaardafwijking op het eerste meetmoment).

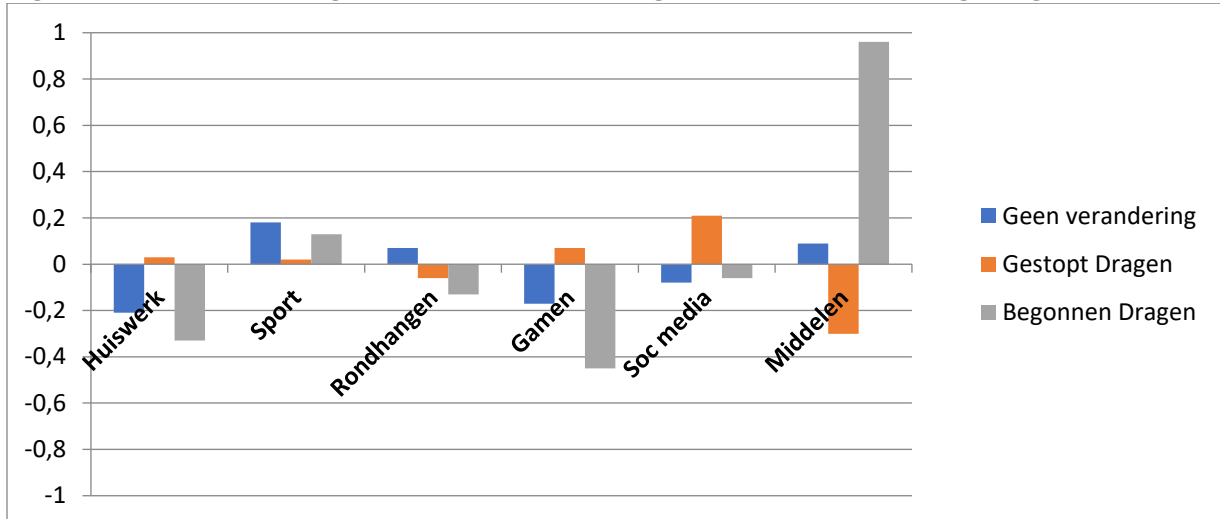
Figuur 4.9a: verandering activiteiten/middelengebruik en verandering in bezit wapens

Figuur 4.9a heeft betrekking op het bezit van wapens. Uit deze figuur wordt in één oogopslag duidelijk dat er weinig verschillen zijn tussen de drie categorieën met betrekking tot de ontwikkeling van activiteiten en de veranderingen in middelengebruik. Met één grote uitzondering: jongeren die een wapen zijn gaan bezitten voorafgaand aan de tweede onderzoekronde gingen in deze periode ook aanmerkelijk meer tijd besteden aan social media, terwijl dat bij de andere jongeren niet het geval was. Mogelijk hebben zij zich laten inspireren door bepaalde posts of uitingen op social media of zijn zij zelf meer gaan posten. De jongeren die een wapen hebben aangeschaft, lijken ook iets meer tijd te zijn gaan besteden aan gamen, maar dat verschil is statistisch niet significant.

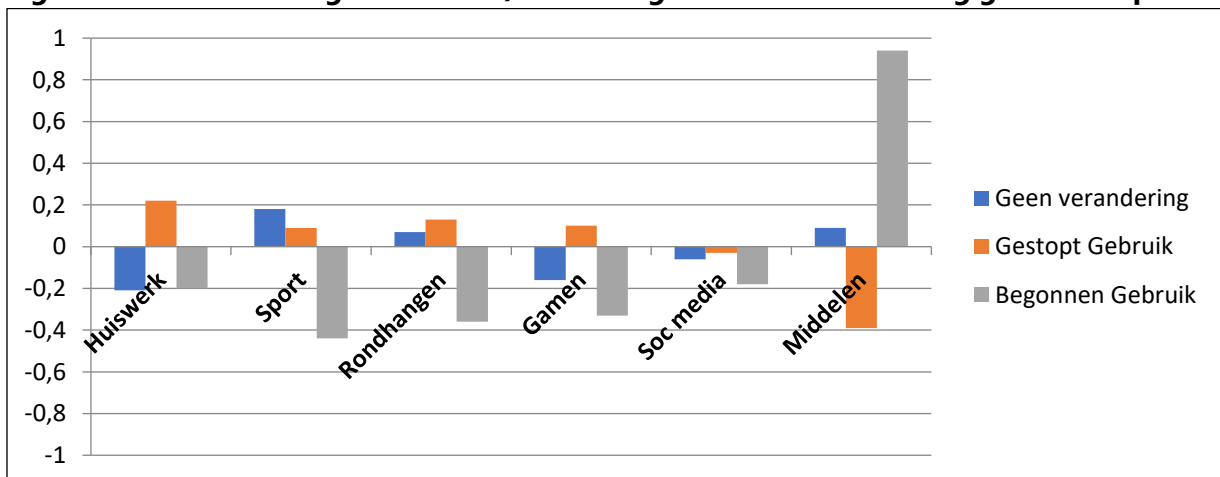
Figuur 4.9b heeft betrekking op het dragen van wapens. Hier valt vooral op dat de jongeren die een wapen zijn gaan dragen in de tweede ronde aanmerkelijk meer middelen zijn gaan gebruiken (alcohol en/of drugs). Dit kan wijzen op een verandering in leefstijl of meer uitgaansgedrag, maar het toegenomen middelengebruik kan ook een reactie zijn op iets wat er in het leven van de jongeren is gebeurd (zoals bijvoorbeeld slachtofferschap). Verder valt op dat de jongeren die een wapen zijn gaan dragen wat minder tijd aan gamen zijn gaan besteden en ook aan huiswerk. Bij de jongeren waar geen verandering is opgetreden en de jongeren die gestopt zijn met wapens dragen, is er weinig verandering in activiteiten. Jongeren die zijn gestopt, zijn iets meer tijd op social media gaan doorbrengen en iets minder middelen gaan gebruiken.

Figuur 4.9b: verandering activiteiten/middelengebruik en verandering dragen wapens

Figuur 4.9c gaat over het gebruik van wapens. Het patroon lijkt op dat bij veranderingen in activiteiten en middelengebruik bij het dragen van wapens, want ook hier zien we dat het middelengebruik sterk is gestegen bij de jongeren die in de tweede ronde een wapen zijn gaan gebruiken. Daarnaast zijn er nog wat kleinere veranderingen die opvallen. Bij de jongeren die zijn begonnen met het gebruiken van een wapen is de tijdsbesteding aan alle activiteiten licht afgenomen. Deze jongeren zijn bijvoorbeeld minder gaan sporten, maar ook minder tijd gaan besteden aan rondhangen en gamen; minder ontspannende activiteiten dus. Bij de jongeren die zijn gestopt met het gebruiken van een wapen zien we juist een duidelijke afname in middelengebruik en een lichte toename in de tijd besteed aan huiswerk, indicaties van een relatief meer conventionele levensstijl.

Figuur 4.9c: verandering activiteiten/middelengebruik en verandering gebruik wapens

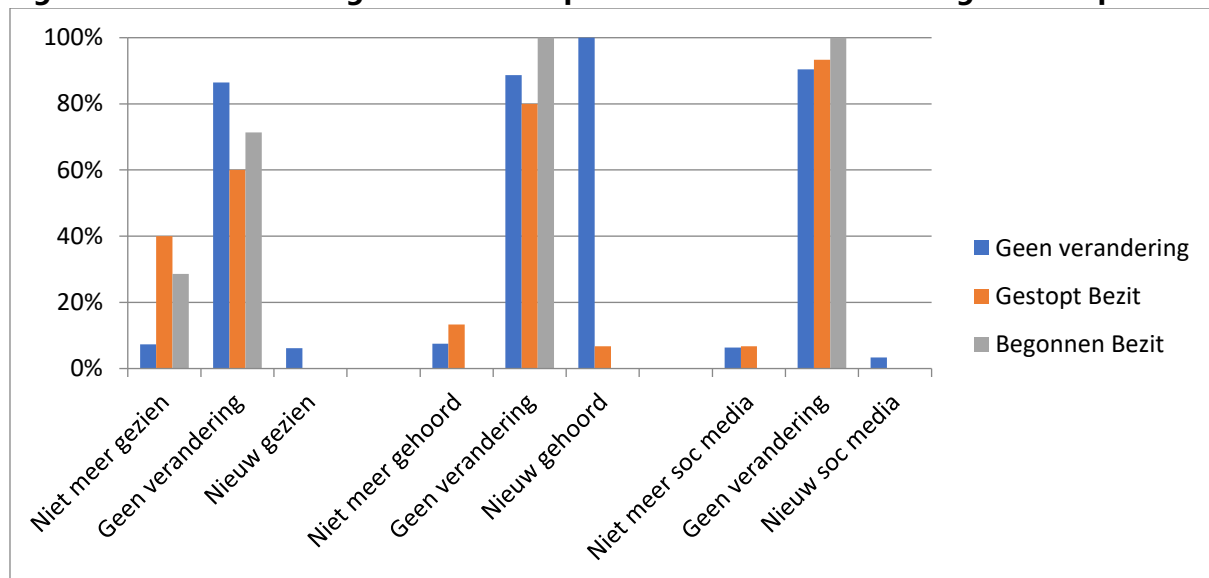

Samenhang met veranderingen in observatie van wapens bij vrienden

Tot slot laten we in de figuren/tabellen 4.10a t/m 4.10c de ontwikkelingen zien met betrekking tot blootstelling van wapens bij vrienden en leeftijdsgenoten. Hier is op drie manieren naar gekeken in de vragenlijst: met de vraag of jongeren wapens bij hun vrienden hebben gezien in

de afgelopen periode, hebben gehoord over wapens bij vrienden of online hebben gezien dat hun vrienden wapens hadden. Steeds is nagegaan of hier een verandering was geweest in de tweede ronde (niet meer geobserveerd bij vrienden of juist in de tweede ronde nieuw ten opzichte van de eerste) en of de percentages verschilden tussen de drie categorieën op basis van ontwikkeling met betrekking tot wapens.

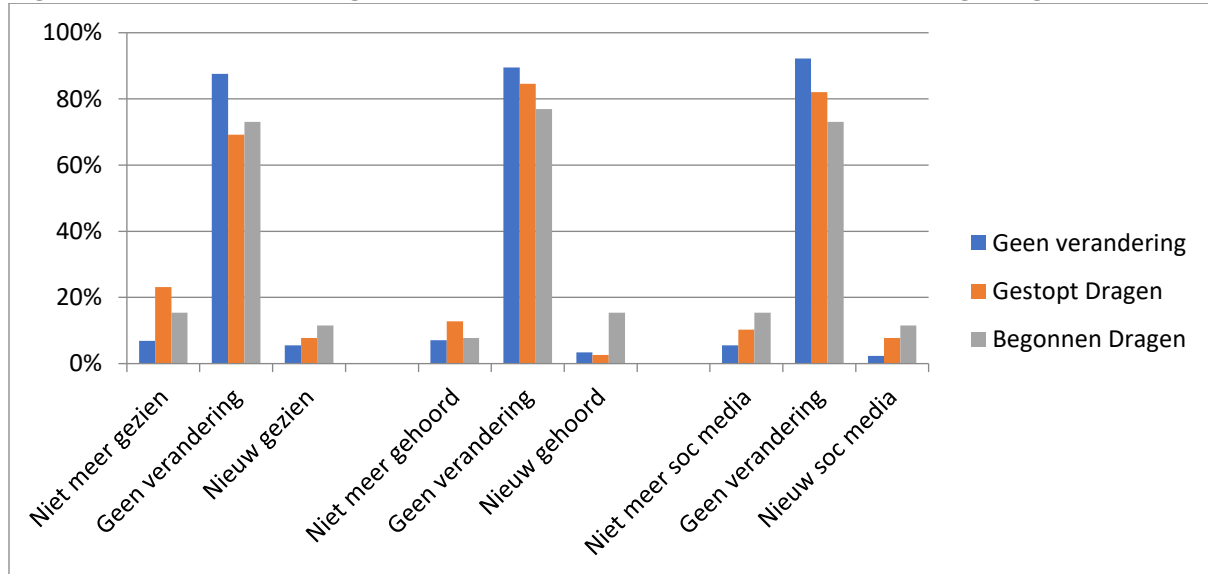
Figuur 4.10a: verandering observatie wapens vrienden en verandering bezit wapens

In figuur 4.10a is de informatie weergegeven voor het bezit van wapens. Hieruit wordt om te beginnen duidelijk dat bij het grootste deel van de jongeren er geen verandering is geweest in het observeren van wapens bij vrienden (steeds de middelste categorie), met name niet wat betreft horen over wapens bij vrienden en online observatie. Verder valt op dat er bij de jongeren die zijn gestopt met het bezitten van wapens het relatief vaak voorkwam dat zij in de tweede ronde geen wapens meer zagen bij vrienden, waar dat in de eerste ronde nog wel het geval was. Dit kwam overigens ook nog wat vaker voor bij de jongeren die in de tweede ronde een wapen hebben aangeschaft. Op het eerste gezicht onlogisch, maar het kan ook betekenen dat deze jongeren nog aan het eind van de eerste periode een wapen hebben gezien bij vrienden en aan het begin van de tweede periode een wapen hebben aangeschaft. Verder zijn er geen duidelijke verschillen te zien tussen de drie categorieën.

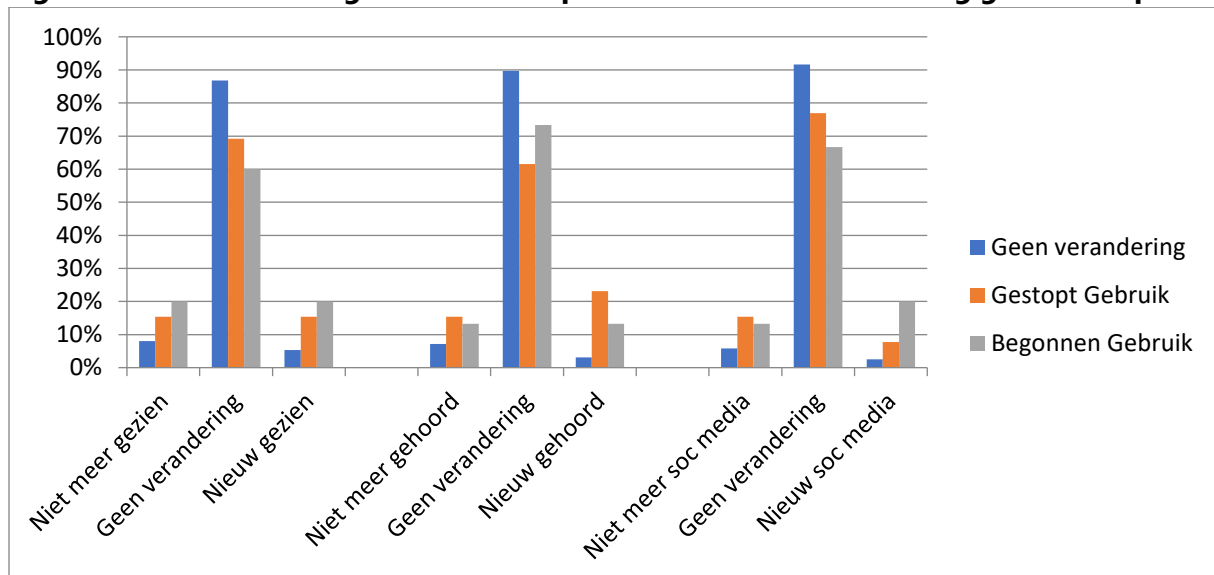
In figuur 4.10b zijn de gegevens te zien met betrekking tot het dragen van wapens. Ook hier is er bij de meeste jongeren geen verandering en zijn er geen grote verschillen. Wel komt het bij de jongeren die zijn begonnen met dragen iets vaker voor dat zij in de tweede ronde wapens nieuw hebben gezien of gehoord bij vrienden of juist niet meer gezien. Bij hen is er dus iets vaker sprake van dynamiek in observatie van wapens bij vrienden, al gaat het nog steeds om een minderheid. Jongeren die geen wapen meer dragen hebben wapens ook minder vernomen bij vrienden, maar het gaat om kleine verschillen.

Figuur 4.10b: verandering observatie wapens vrienden en verandering dragen wapens

In figuur 4.10c staan tot slot de gegevens voor het gebruiken van wapens. Ook hier is veel continuïteit en iets meer verandering bij de jongeren die in de tweede ronde zijn begonnen. Wat vooral opvalt is dat jongeren die in de tweede ronde een wapen hebben gebruikt en eerder niet, op social media in de tweede ronde nieuw (of opnieuw) wapens hebben gezien bij hun vrienden. Verder valt op dat bij degenen die zijn gestopt met het gebruik van wapens, er enkelen zijn die pas in de tweede ronde over wapens hebben gehoord van hun vrienden of dat bij hen hebben gezien.

Figuur 4.10c: verandering observatie wapens vrienden en verandering gebruik wapens

Al met al zijn er wel enkele verschillen te zien tussen de categorieën, maar lijkt het verband tussen verandering in observatie en verandering in betrokkenheid bij wapens niet zo duidelijk als bij slachtofferschap/onveiligheid, activiteiten en middelengebruik.

4.5 Conclusies

Op basis van de resultaten uit de vragenlijsten kunnen verschillende conclusies worden getrokken over de prevalentie van wapens, verschillen tussen categorieën, samenhangende oorzakelijke factoren, en veranderingen in wapenbezit bij jongeren gedurende de onderzochte periode.

Een eerste belangrijke conclusie is dat alleen een minderheid van de ondervraagde jongeren betrokken is geweest bij wapens in de onderzochte periode, ongeveer een op de vijf. Wat dat betreft lijkt er geen reden tot paniek met betrekking tot wapens onder de jeugd in het algemeen. De meerderheid van de Rotterdamse leerlingen die wij hebben ondervraagd wil niks van wapens weten, vindt dat niet nodig en is zich ook bewust van de negatieve consequenties van wapens.

Er is wel een kleine maar substantiële groep jongeren die wapens draagt, vooral op straat en in de vrije tijd, soms ook op school. Deze groep brengt vooral defensieve redenen naar voren om dat te doen, anders dan de meerderheid voelen zij zich vaak onveilig en bedreigd. Het is daarbij opmerkelijk dat er meer jongeren zijn die wapens dragen dan bezitten; jongeren krijgen ook wapens van anderen, of lenen die van anderen of van thuis. Een kleine groep jongeren bezit alleen wapens zonder deze mee te nemen, en deze groep voert ook vaker redenen aan die te maken hebben met de esthetische waarde van wapens: zij verzamelen wapens of vinden wapens leuk. Daarnaast is er ook een kleine groep die wapens niet alleen heeft gedragen maar ook heeft gebruikt om zichzelf te verdedigen, te dreigen of anderen te verwonden. Deze groep heeft naast defensieve redenen vaak ook meer expressieve motieven (wapens laten zien) en soms instrumentele redenen (bijvoorbeeld dingen afpakken van anderen).

Uit de analyses komt naar voren dat wapens niet beperkt zijn tot een bepaalde groep jongeren: in alle onderzochte categorieën zien we respondenten die een wapen bezitten, dragen of gebruiken. Wel komt het relatief vaker voor onder jongens; meisjes dragen wapens bijna twee keer zo weinig, en gebruiken en bezitten het relatief nog minder dan jongens. Desalniettemin is toch een substantieel deel van alle jongeren met wapens een meisje, naar schatting ongeveer een derde van alle jongeren die een wapen dragen. Meisjes zijn wel in grote meerderheid vanwege defensieve redenen betrokken bij wapens, omdat ze zich onveilig voelen. Bij jongens is dat ook belangrijk, maar zijn er ook regelmatig expressieve of instrumentele redenen om wapens te hebben, te dragen of te gebruiken. Verder komen wapens relatief vaker voor bij de relatief jongere groep deelnemers aan het onderzoek, en de groep die nog op het voortgezet onderwijs zit. Bij de oudere deelnemers op het mbo lijkt het dragen en gebruik van wapens minder te zijn, het bezit ligt op ongeveer hetzelfde niveau.

Verder valt op dat het dragen en gebruik van wapens relatief vaker voorkomt op het vmbo en mavo dan op havo/vwo en mbo, wat betreft bezit is er weinig verschil. Tussen de verschillende categorieën op basis van etniciteit zijn er geen grote verschillen in betrokkenheid bij wapens.

Wel lijkt het gebruik van wapens relatief vaak voor te komen bij jongeren die zich helemaal niet-Nederlands voelen in vergelijking met andere categorieën. Verder viel op dat het enkel bezitten van wapens vooral voorkwam onder jongeren die niet in Rotterdam wonen.

In het onderzoek vonden we veel verbanden tussen de door ons onderzochte verklarende factoren en betrokkenheid bij wapens. Daarbij vallen niet zozeer de verschillen op tussen jongeren zonder en met wapens in het algemeen, maar met name de verschillen onderling tussen jongeren die alleen wapens bezitten, wapens dragen en wapens gebruiken.

De jongeren die alleen een wapen bezitten, lijken op een beperkt aantal eigenschappen te verschillen van de jongeren zonder wapens. Ze voelen zich ten opzichte van die laatste groep wat minder gebonden aan regels en vinden stelen wat vaker acceptabel, zijn wat meer geneigd tot het nemen van risico's, hebben een wat slechtere band met ouders (maar komen wel vaker uit een traditioneel gezin), tonen minder inzet voor school, gebruiken wat meer alcohol en softdrugs, gamen vaker, zien meer wapens bij hun vrienden en zijn vaker in het verleden slachtoffer geweest van geweld. Al met al komt het beeld naar voren van een groep jongeren die niet een heel problematische achtergrond heeft, maar tegelijkertijd ook wat minder regelgetrouw en meer vrijgevochten is dan gemiddeld.

Jongeren die wapens dragen wijken in een aantal opzichten af van zowel de jongeren die geen wapens hebben als de jongeren die alleen wapens bezitten. Zij zijn vaker recent slachtoffer van geweld, zijn impulsiever, hebben een grotere vriendengroep op straat en social media en zien en horen vaker over wapens van hun vrienden. Zij hebben een grotere acceptatie van het gebruik van wapens en geweld dan die twee andere categorieën, en voelen zich minder gebonden aan regels. Zij ervaren ook dat er thuis meer moeite is om de eindjes aan elkaar te knopen. Al met al lijkt dit een categorie te zijn die overeenkomsten heeft met de groep jongeren met alleen bezit van wapens, maar wat meer is gericht op vrienden buiten school, het gebruik van wapens en geweld wat meer acceptabel vindt en thuis wat minder welvarend is.

De categorie *jongeren die een wapen heeft gebruikt* in de onderzoeksperiode is het meest afwijkend: hun score op de verschillende schalen is vaak aanmerkelijk hoger of lager dan dat van de andere groepen, én ze verschillen op veel meer kenmerken van de anderen. Ook zij ervaren meer financiële achterstand thuis, maar lijken ook vaker een problematische opvoedingssituatie te hebben. Ze zijn veel meer gericht op de wereld buiten school, zien meer wapens online en horen vaker bij een problematische jeugdgroep. Ze zijn nog impulsiever en eerder geneigd risico te nemen dan anderen, en gebruiken ook vaker lachgas en andere drugs, naast alcohol en wiet. Daarnaast hebben ze veel sterkere opvattingen die passen bij het straatleven en het gebruik van geweld en staan ze vijandiger tegenover de politie. Ook hebben ze recent relatief vaak geweld ervaren. Al met al lijkt dit een categorie waar veel mee aan de hand is op het gebied van de thuissituatie, persoonlijkheid en middelengebruik, en een groep die zich deels heeft afgekeerd van de traditionele samenleving.

In de onderzochte periode was het bezit en het dragen van wapens in de onderzochte groep jongeren iets afgenomen, wat mogelijk verband houdt met de situatie rond corona voorafgaand aan de tweede onderzoeksronde (met een korte periode van lockdown). Opvallend was dat er relatief veel jongeren zijn die in de tweede ronde waren gestopt met het bezitten, dragen en gebruiken van wapens, kennelijk is dit vaak van tijdelijke aard. Daarnaast was er ook een kleine groep die pas in de tweede ronde betrokken was bij wapens.

De individuele veranderingen met betrekking tot wapens bleken sterk samen te hangen met slachtofferschap van geweld. Bij de meerderheid van degenen die wapens zijn gaan dragen of gebruiken was er sprake van een recente bedreiging of daadwerkelijk ervaren geweld. Dat suggereert dat het direct ervaren van onveiligheid een belangrijke directe oorzaak is voor jongeren om iets met wapens te gaan doen.

Er was een minder duidelijk verband met verandering in activiteiten en observatie van wapens bij anderen. Jongeren die een wapen zijn gaan dragen of gebruiken bleken wel aanmerkelijk meer alcohol en andere middelen te zijn gaan gebruiken, wat mogelijk wijst op een veranderende levensstijl of reactie op ervaren onveiligheid. Jongeren die een wapen gingen aanschaffen waren meer tijd op social media gaan doorbrengen, maar zagen daar niet vaker wapens bij vrienden. Jongeren die een wapen gingen dragen, zagen dat wel wat vaker bij hun vrienden, en jongeren die een wapen gingen gebruiken, zagen dat ook duidelijk vaker op social media bij andere jongeren die zij kenden. Ook hier zien we dus weer verschillen tussen categorieën op basis van type betrokkenheid bij wapens.

HOOFDSTUK 5 | ERVARINGEN, PERCEPTIES EN OMGANG MET WAPENS EN GEWELD ONDER ROTTERDAMSE JONGEREN

In de volgende twee hoofdstukken doen we verslag van de focusgroepgesprekken die we in het kader van dit onderzoek hebben gevoerd met jongeren op verschillende scholen in Rotterdam. In dit hoofdstuk richten we ons in het bijzonder op de ervaringen en de omgang van Rotterdamse jongeren met wapens en geweld. Paragraaf 5.1 geeft een overzicht van de ervaringen met wapengebruik en -bezit in de levens van de Rotterdamse jongeren. In paragraaf 5.2 behandelen we wat de perceptie van de Rotterdamse jongeren in onze studie is met betrekking tot wapens en geweld. Hoe het deze jongeren vervolgens lukt om hiermee om te gaan, belichten we in paragraaf 5.3. We besluiten dit hoofdstuk met de belangrijkste conclusies die vallen te trekken op basis van de ervaring, perceptie en omgang van de Rotterdamse jongeren in dit onderzoek met wapens en geweld (paragraaf 5.4).

5.1 De ervaringen van Rotterdamse jongeren met wapens en geweld

Tijdens de focusgroepgesprekken hebben we jongeren gevraagd naar hun ervaringen met wapens en geweld in Rotterdam. Hierbij waren we geïnteresseerd in of ze zelf wel eens een wapen hebben gedragen of gebruikt, maar ook of ze dit wel eens bij anderen hebben gezien. Op basis van de inzichten die de jongeren met ons hebben gedeeld, zien we nadrukkelijke verschillen in de nabijheid van wapenbezit en -gebruik: sommige respondenten hebben directe ervaringen met wapens als slachtoffer of als bezitter van een wapen, terwijl de ervaring van anderen veel indirecter van aard is.

Slachtofferschap, wapengebruik en andere ervaringen met geweld

Geen van de geïnterviewde jongeren tijdens de focusgroepen gaf aan zelf ooit een wapen te hebben gebruikt, bijvoorbeeld voor bedreiging of een steekincident. Wel kwamen er in de focusgroepen regelmatig geweldsincidenten ter sprake waarbij de geïnterviewde jongeren direct betrokken waren, in veel gevallen als slachtoffer. Opvallend was het ogenschijnlijke gemak waarmee sommige respondenten op betrekkelijk nonchalante wijze bijzonder heftige voorbeelden oprakelden. Zo vertelde een van de jongeren het volgende:

'Ik heb ook bijvoorbeeld dat ik gewoon een keer liep ergens bij mij in mijn eigen buurt. In een soort skatepark in ieder geval. En ik zag een jongen op me af komen rennen al. En hij had een bivakmuts op zeg maar en die had toen een mes op mijn keel gezet en zei "als je de volgende keer hier loopt, dan pak ik je" of zo en toen rende hij weer weg. Dat was heel vaag of zo.'

Ook een andere respondent deelde zijn ervaring met een bedreiging met een steekwapen:

'Dus er was gewoon zo een gevecht. Het was eigenlijk één tegen één, en het was gewoon een vriend van mij. Toen, hij had dat gevecht gewonnen, en toen opeens keek ik zo achter me, zag ik allemaal jongens, gewoon 20 boys, van die jongens waartegen mijn vriend ging vechten, zag ik

allemaal aan komen rennen. En wij waren maar met zijn vieren of zo, dus toen moesten we wegrennen. En toen werd er zo een mes aan hem [de jongen die zijn vriend vlak daarvoor verslagen had] gegeven, en toen gingen ze met dat mes achter mijn vriend aanrennen. En toen zijn we gewoon opgesplitst en toen gingen we gewoon wegrennen. Ze gingen hem zelfs achtervolgen in de bus.'

Op vergelijkbare wijze beschreef een andere respondent hoe hij op straat ruzie kreeg met een aantal jongens uit een andere buurt. Nadat de jongeren elkaar enige tijd bleven aankijken, zei hij: "wat kijk je me de hele tijd aan broer? Haal je kanker gezicht van me weg!". Even later kwam hij neven van de jongen in kwestie tegen op straat:

'Ik draai me om en ik zie ineens twee jongens met bivakmutsen op me aflopen. Ze zeggen: "hee wat is die tori [verhaal]?". Ik zeg: "hoe bedoel je? Wat is er gebeurd man?" Hij zegt: "ik hoor dat iemand mijn neefje wil steken". Ik zeg: "nee nee nee man, laat me je het verhaal uitleggen". Dus ik begin te praten, terwijl ik op een Felyx-scooter zit. Ineens voel ik BAM. Ik denk: "ok, we gaan beginnen". Dus ik doe mijn tas af en ik begin stoten te geven. Twee tegen één. Ik was aan het winnen. Toen hebben ze shi [een] boksbeugel gepakt en hebben ze me op m'n hoofd geslagen. BAM.'

Naar aanleiding van dit voorval heeft de respondent zich moeten laten hechten in het ziekenhuis.

Tijdens de focusgroepen was er een respondent die meerdere ervaringen deelde met wapens en geweld. Eerst vertelde hij over een vriend die betrokken was bij een steekincident na een gevecht:

'Om daarna te laten zien dat hij niet had verloren, ging hij hem steken. Want als je klappen krijgt dan ben je eigenlijk voor hun een loser en toen heeft hij zelf gestoken. Hij lag toen een weekje in het ziekenhuis en toen ging hij er gewoon weer uit. En de jongen die gestoken heeft is ook gewoon een vriend van ons. Ze waren alle twee ook vrienden. En toen, ja je merkt het ook niet als je wordt gestoken. Door de adrenaline. Je merkt het niet, want hij ging eerst ook gewoon achter hem aan rennen en toen begon hij slomer te worden en toen ging hij een school binnen. Daar kwamen ze erachter dat hij was gestoken en toen is de ambulance gebeld. En toen ging die andere jongen wegrennen en die is toen de volgende dag opgepakt.'

Later in het gesprek gaf de jongeman aan zelf ook een keer gestoken te zijn, maar ook dat aanwezig te zijn geweest toen een andere vriend werd neergestoken. Hij vertelde dat hij samen met deze vriend op straat stond toen er ogenschijnlijk uit het niets iemand kwam aanrijden met een mes van 20 centimeter, die zijn vriend stak vlakbij zijn lever:

'Ja die heeft wel echt denk ik meer dan een maand in het ziekenhuis gelegen toen. Ze dachten eigenlijk dat hij het niet zou overleven. En na een tijdje mocht hij weer eruit zeg maar en toen heeft hij een ontsteking opgelopen en toen was hij weer bijna overleden.'

Gevraagd naar de aanleiding van deze steekpartij, gaf de jongeman de volgende gedetailleerde toelichting:

'Een dag later werd mijn beste vriend gesnapt [gecontact via Snapchat] zeg maar. Dat hij moest komen weet je wel, dat ze hem zouden pakken en zo. En toen waren ze in het park zeg maar, een heel groot park zeg maar in ieder geval en toen hadden we.. Toen was het ook uit de hand gelopen en hadden we ook groep tegen groep gevochten zeg maar. Iedereen had wel iets [een wapen] bij zich. Toen is het wel flink uit de hand gelopen. Ik ben er echt goed van weg gekomen. Ik moest echt rennen voor m'n leven. Ik had ook zes, zeven scooters achter me aan. Iedereen. Toen hebben we denk ik echt de hele avond gerend, door stegen heen gerend en zo. Verstoep in andermans tuinen. Ja, het was gewoon.. Er is die nacht wel veel gebeurd, zeg maar.'

De bovenstaande voorbeelden illustreren dat een aantal jongeren slachtofferervaringen heeft met het gebruik van wapens. Over hun mogelijke ervaringen als dader van geweld met wapens lieten de respondenten zich in de focusgroepen niet uit, waarbij opgemerkt dient te worden dat de setting van de gesprekken – op school, met klasgenoten en twee onbekende onderzoekers – hier waarschijnlijk invloed heeft gehad.

Naast meer ervaringen als slachtoffer, werden er tijdens de focusgroepen ook voorbeelden gedeeld van wapengeweld waarbij mensen nabij de respondenten betrokken waren. Zo vertelde een respondent over de broer van een buurmeisje die zou zijn doodgestoken. Daarnaast vertelde meerdere jongeren verhalen van andere jongeren die zijn beroofd:

'Een vriend van mij is een keer bedreigd nadat een vriend van hem – wat ook een vriend van mij is – beroofd was van zijn portemonnee. Die vriend van mij wist wie de daders waren en had dit gewoon tegen de ouders van het slachtoffer gezegd. Hij is daarna van zijn fiets gerukt en bedreigd. Ze zeiden: "je moet oppassen" en als ze erachter komen dat hij dat gezegd had dat hij dan de lul was. Hij voelde zich niet meer veilig en kon niet meer normaal door zijn eigen wijk. Dus hij liep vanaf toen ook gewoon met wat [een steekwapen] rond'.

Opvallend hierbij was dat in verschillende focusgroepen – gehouden op verschillende scholen in verschillende gebieden – werd gerefereerd aan een specifiek steekincident bij metrostation Slinge, waarbij een 12-jarige betrokken zou zijn. Dit incident had zich in de periode vlak voor het afnemen van de focusgroepen afgespeeld en had kennelijk indruk gemaakt op de ondervraagde jongeren.

De nabijheid van wapens

Naast wapengebruik, ging het in de focusgroepen ook nadrukkelijk over het bezit van wapens. In de verhalen van de respondenten viel een gradatie in de nabijheid van wapenbezit waar te nemen. Allereerst waren er jongeren die tijdens de gesprekken aangaven ervaring te hebben met het bezitten of dragen van wapens. Zo vertelde een jongeman dat hij in zijn leven al veel verschillende wapens bij zich heeft gedragen:

'We gaan niet dom doen. Messen, kleine machete, vuurwapen. Alle soorten wapens. Vorige week had ik een machete in mijn broek. Als mensen stoer tegen jou praten...dan gaat het om je eigen leven.'

Dezelfde respondent gaf aan zich in het verleden ook wel eens te hebben bewapend om met vrienden op een zogenaamde 'oppblock tour' te gaan, waarbij jongeren de wijk die zou toebehoren aan een rivaliserende groep betreden om daar te 'jagen' op hun opponenten.

'Gewoon paar keer met die jongens op tour...Dat is oppblock tour, zeg maar. Je gaat meeten met al je matties, trekt zwart aan, iedereen neemt wat [wapens] mee. We gaan bus pakken, met z'n allen richting hun kant. Eerste beste die we zien, die slaan we of die doen we iets aan, je weet toch. Gewoon dat. Maar dat is voorbij.'

Een ander voorbeeld kwam van een jongeman die naar aanleiding van een eerder incident aangaf te allen tijde een wapen bij zich te dragen. Bij dat incident is de jongeman naar eigen zeggen door "vier grote jongens" die hij niet kende zonder aanwijsbare reden aangevallen op straat en in elkaar geslagen, toen hij alleen op een tram stond te wachten. Hij heeft vlak na de mishandeling de politie gebeld, maar toonde zich in de focusgroep gefrustreerd over het feit dat hij zich niet had kunnen verdedigen op het moment zelf – en over het feit dat dat politie niets meer kon doen omdat de jongens zich inmiddels uit de voeten hadden gemaakt. Om te voorkomen dat de jongen ooit weer in een dergelijke situatie belandt, draagt hij naar eigen zeggen vanaf dat moment iedere dag een steekwapen bij zich.

Deze twee voorbeelden van jongeren die messen dragen vallen te koppelen aan hun eerdere ervaringen met geweld. In andere gesprekken kwam het thema wapenbezit eveneens ter sprake, maar dan niet omwille van zelfverdediging, maar primair gericht op het verzamelen van deze objecten: "ik heb er denk ik een stuk of 40, waaronder machetes en dat soort dingen allemaal maar het ligt op mijn kamer ik doe er niks mee". Ook andere respondenten vertelden over het recreatieve bezit van wapens, zoals bijvoorbeeld zakmessen.

Een tweede categorie directe ervaringen die besproken werden door de jongeren had betrekking op het bezit van wapens bij mensen in hun nabije omgeving. Opvallend was dat er op dit specifieke punt grote verschillen bestonden tussen de geïnterviewde jongeren. Waar sommige jongeren nooit in hun leven een steekwapen hadden gezien, leek dit in andere focusgroepen voor jongeren betrekkelijk gangbaar. Een van de respondenten vertelde het volgende:

'Ik zag het bij mijn eigen familie. Ik ging iets halen voor m'n moeder en in die buurt woont mijn neefje. Hij denkt dat hij een grote jongen is. Hij is elf jaar pas, hij denkt dat 'ie groot is, dat 'ie dingen kan doen die hij wil. Dus ik kwam daar en ik zag opeens een mes in z'n handen. Ik had 'm gelijk aangesproken. Dit was buiten op straat. Hij liep daar met een keukenmes.'

Waar dit voorbeeld betrekking had op familie, beschreven de respondenten hoe jongeren soms in aanraking komen met wapens omdat hun vrienden deze met zich meedragen. Volgens deze jongere gaat het in dit geval om jongens die het 'tof' vinden om een wapen bij zich te dragen, maar die niet de intentie hebben om er iemand mee te bedreigen of verwonden, want het zijn volgens deze jongeren "niet zulke jongens". In andere gevallen stellen respondenten wapens te zien bij mensen die zij kennen uit de buurt, zoals de volgende respondent uitlegt:

R: *'Ja ik heb zelfs een pistool ook gezien. Ja zeg maar die jongens – ik was gewoon thuis en hun waren dan daar aan het chillen. En dan lieten ze bijvoorbeeld zo een pistool zien. Maar gewoon aan elkaar.'*

I: *'Social media heb je het over?'*

R: *'Nee, nee, nee, gewoon in het echt gewoon. Dat ik het zeg maar gewoon zag, dat ze het pistool lieten zien, op zak.'*

I: *'Maar was jij daarbij, kende jij die boys?'*

R: *'Ik kende ze wel, maar ik zag het zeg maar van een afstand. Want ik mag van mijn moeder niet met hen praten.'*

Een aantal respondenten gaf ook aan wel eens een vuurwapen te hebben gezien, al stelden de jongeren dat dit aanmerkelijk minder voorkomt. Naast de eerder genoemde keukenmessen, vertelden de jongeren in hun directe omgeving zakmessen, vlindermessen, 'rambo-messen', machetes, *tasers* en boksbeugels te hebben gezien. In één geval werd gesproken over een hakbijl, die door iemand 'even voor de grap' zou zijn meegenomen.

In de focusgroepen viel ten slotte nog ook derde categorie te ontwaren die kan worden getypeerd als een directe ervaring met wapenbezit, namelijk bij jongeren die ze niet kennen. Een jongedame vertelde hoe zij wel eens langs een groep jongens loopt of fietst en dan ziet hoe deze jongeren onderling wapens aan elkaar tonen door deze even kort uit hun zak te halen. Een andere respondente deelde hierop een ervaring die zij had, waarbij zij er door anderen op werd gewezen dat iemand een wapen bij zich droeg:

'Nou, we waren een keer in het park hier en er kwam een jongen naar ons toe die zei dat er drie andere jongens met wapens liepen en ons gingen vermoorden of zo. En toen zijn we naar een andere plek gegaan en toen kwam er een jongen voorbij. Hij liep op een bijzondere manier en die jongens waar we toen mee waren zeiden dat hij een mes in z'n zak had of zo. [...] Later was hij hier ook een keer op school en toen had 'ie ook een mes getrokken. Het is precies dezelfde jongen.'

In de focusgroepen viel aldus een zekere gradatie in de nabijheid van wapens in de levens van jongeren waar te nemen, waarbij een enkeling zelf directe ervaring had met wapens, maar aanzienlijk meer jongeren wapens hebben gezien bij jongeren die ze kennen, maar ook bij jonge mensen die ze niet kennen. In grote lijnen komen deze bevindingen overeen met de resultaten uit de vragenlijsten.

Online blootstelling aan wapengebruik en -bezit

In voorbeelden van de respondenten tot nu toe richt het wapenbezit en -gebruik zich vrijwel exclusief op de fysieke, offline ruimtes van de stad. Recente studies naar straat- en gangculturen illustreren, zoals we beschreven in het tweede hoofdstuk, dat er ook op social media het nodige geweld wordt gecommuniceerd in de vorm van (bewegende) beelden van wapenbezit en -gebruik. Zo werd door de jongeren benoemd dat zij veelvuldig vechtfilmpjes voorbij zien komen, waarbij soms steekwapens worden gebruikt. Een aantal respondenten verwees ook nadrukkelijk naar de coronarellen die in Rotterdam hebben plaatsgevonden en

de video's die van het geweld en de verwondingen online verschenen – waarbij met name een losgekomen vinger indruk bleek te hebben gemaakt.

De respondenten gaven echter ook zicht op wapenbezit dat zich (vrijwel) volledig in het online domein afspeelde. Bovendien stellen de respondenten online met grote regelmaat jongeren te zien die steek- en vuurwapens tonen. Hierbij werd vooral Snapchat en in iets mindere mate Instagram benoemd als platform waarop dit wapenvertoon plaatsvindt:

'Op mensen hun verhaal zetten ze dan van "kijk dit" en laten ze pistolen zien. Of dan doen ze dat zo in de camera, zo dat pistool zo [respondent maakt schietgebaar].'

Een van de respondenten stelde dat dit fenomeen uitsluitend onder mannen voorkomt en *"nog nooit een vrouw te hebben gezien die een wapen laat zien"*, iets dat (unaniem) werd beaamd door de andere deelnemers aan dat betreffende groeps gesprek.

Hoewel het op deze manier tonen van wapens vooral bedoeld lijkt om in algemene zin indruk te maken op andere jongeren, wordt het online domein volgens respondenten ook gebruikt voor meer gerichte bedreigingen. Iemand bedreigen met een mes betekent in dat geval een foto naar iemand sturen waarop je een mes vasthoudt, in sommige gevallen begeleid door een dreigend bijschrift. Volgens een respondent vinden bedreigingen met messen zelfs vrijwel altijd plaats via het online domein – en in veel mindere mate in de offline buitenruimte. Daarbij merkten verschillende respondenten op dat online bedreigingen met wapengeweld soms ook plaatsvinden zonder dat hier beeldmateriaal bij wordt gedeeld. Zij beschreven hoe jongeren elkaar geschreven bedreigingen sturen als *"ik ga je steken"* of *"ik ga je pakken"*. Een respondente gaf hier een voorbeeld van:

'Ja, ik heb ooit een keer gehad dat iemand mij DM'de via Insta, die vroeg of 'ie me mocht volgen. En ja, ik heb niet echt bijzondere foto's, dus ik dacht; dan voeg ik hem wel toe. Maar toen begon 'ie me te appen met "Ja, ik weet waar je woont, ik weet dit", dingen die je dan zeg maar in mijn bio kon zien. Maar ik had net Insta dus ik wist dat niet. Het was aan het begin van dat ik Instagram had. Ik denk dat ik toen acht jaar was. [...] En toen zij hij zo van "Ja, ik kom echt naar je huis, ik ga je vermoorden" en zo. En ik was zo bang eigenlijk, omdat ik echt nog jong was. Dus ik ging toen ook naar m'n moeder en die zei dat hij niet kon weten waar ik woonde. Nadat ik het had geblokkeerd heb ik er verder niets meer van gehoord. Maar ik zie dat ook veel bij andere mensen terugkomen, dat ze proberen iemand over te halen om filmpjes te sturen, foto's, of privé-informatie.'

Ondanks deze online voorbeelden was het opvallend dat de respondenten minder snel uit zichzelf leken te beginnen over de blootstelling aan geweld op social media. De voorbeelden die tijdens de focusgroepen werden gegeven hadden in eerste instantie betrekking op fysiek geweld, maar na expliciet doorvragen bleken jongeren ook (veelvuldig) blootgesteld te worden aan online vormen van wapenbezit- en gebruik.

5.2 De perceptie van Rotterdamse jongeren mbt wapens en geweld

De directe en meer indirecte ervaringen van jongeren met wapenbezit en -gebruik die beschreven zijn in de vorige paragraaf hebben invloed op de manier waarop zij naar wapens en geweld kijken. In deze paragraaf geven we een overzicht van de percepties die er bij de door ons gesproken Rotterdamse jongeren leven als het gaat om wapens en geweld in Rotterdam.

‘Het komt steeds meer voor’ en ‘ze worden steeds jonger’

In de eerste plaats viel het in de gesprekken op dat leerlingen het idee hebben dat veel jongeren in Rotterdam wapens bij zich dragen. In het bijzonder zouden veel jongeren een steekwapen op zak hebben. Hoewel een aantal respondenten erop wijst dat het dragen van wapens onder jongeren van alle tijden is – en dat dit aan de hand van de opkomst van smartphones en social media hooguit zichtbaarder is geworden – was het overgrote merendeel van de geïnterviewde leerlingen ervan overtuigd dat het bezit van messen onder Rotterdamse jongeren de afgelopen jaren is toegenomen. Volgens veel van hen is het dragen – maar ook het tonen van messen inmiddels gebruikelijk:

‘Ik denk dat het gewoon een beetje normaal is in Rotterdam, dan laat je het gewoon automatisch zien. Meer alsof je een nieuwe Playstation haalt, dan laat je het toch ook even aan je vrienden zien? Zo van “Kijk, ik heb een Playstation gehaald”. Zo gaat dat met messen ook.’

Voor een deel van respondenten, zoals blijkt uit de vorige paragraaf, is deze perceptie een product van hun ervaringen met het zien van wapengebruik of -bezit. Maar tijdens de focusgroepen werd ook nadrukkelijk duidelijk dat de mediaberichtgeving over wapens en geweld onder jongeren hierbij een belangrijke rol speelt:

‘Ja, je hoort het veel in het nieuws. Ik kijk altijd met m’n ouders het journaal en dan hoor je er ook veel over.’

Regelmatig benoemden respondenten dat zij op het nieuws dingen hadden gehoord die hun beeld over hun eigen veiligheid en de omvang van de problematiek beïnvloeden. Om meer zicht te krijgen op de perceptie van de respondenten met betrekking tot de aanwezigheid van steekwapens, vroegen wij hen tijdens de focusgroepen een inschatting te maken van hoeveel jongeren in Rotterdam een mes bij zich dragen. Vrijwel iedere respondent antwoordde hierop te verwachten dat dit aantal hoger ligt dan 1 op de 10, waarbij sommige leerlingen zelfs de inschatting maakten dat 6 op de 10 jongeren in Rotterdam een steekwapen bij zich draagt. Bij het doorvragen brachten de respondenten vaak enige nuance aan in deze inschattingen, door bijvoorbeeld te stellen dat deze cijfers zouden gelden voor specifieke gebieden in Rotterdam die zij als onveilig beschouwen. Bovendien zou wapenbezit in de beleving van de door ons geïnterviewde jongeren in de avond – ‘wanneer het donker is’ – aanmerkelijk vaker voorkomen dan overdag. Ook brachten de geïnterviewde jongeren met betrekking tot het bezit van wapens heel duidelijk een onderscheid aan tussen jongens en meiden. Volgens de

respondenten komt het bezit van steekwapens onder meiden aanzienlijk minder voor, waarbij inschattingen uiteenliepen van 1 op de 20 tot 1 op de 50. Wapenbezit is in hun ogen voornamelijk een jongensding.

Over de kans dat jongeren die een wapen bij zich dragen dit ook daadwerkelijk zouden gebruiken, liepen de percepties uiteen. Waar sommige jongeren ervan overtuigd zijn dat een groot percentage van de jongeren die bewapend zijn er niet voor zou terugdeinzen hun wapen te gebruiken, schatten anderen respondenten, zoals de volgende discussie laat zien, deze kans veel lager in:

RI: *'Ik denk dat veel het wel zouden gebruiken.'*

RII: *'Het zijn meer van die messentrekkers. Het zijn er weinig die er tussen lopen die echt zouden steken, maar het is toch dat... als eentje een mes op je trekt dan ja...'*

RI: *'Je weet niet wat er gebeurt op een moment van adrenaline soms gaan mensen gewoon domme dingen doen.'*

RIII: *'Ja ik denk wel een paar mensen, maar ik denk niet dat veel mensen hem gebruiken. Ook drillers bijvoorbeeld lopen ermee om clips te maken bijvoorbeeld. Je hebt ook wel mensen die overvallen doen en je hebt ook mensen die gewoon om stoer te doen... Ik denk dat de kans iets van 25% is dat ze ook echt steken zeg maar.'*

Uit de gesprekken kwam ook duidelijk naar voren dat leerlingen de perceptie koesteren dat vooral *jonge* jongens met messen op pad gaan. Een van de respondenten stelde dat het 'wel lijkt alsof jonge kinderen het méér dragen [dan oudere jongeren]'. De geïnterviewde leerlingen gaven aan het gevoel te hebben dat het dragen van steekwapens vooral iets is van jongens van onder de 16:

'Het zijn meestal die jongens van 12, 13, 14, 15, ik heb zelden gehoord dat een jongen van 17 of 18 een mes draagt.'

Volgens de geïnterviewde leerlingen past dit in een trend waarbij jongeren die wapens dragen "steeds jonger worden". Opvallend veel respondenten – in verschillende focusgroepen – stellen zelfs dat jongeren van 11 jaar tegenwoordig al messen in hun bezit hebben. Tijdens de gesprekken kwam duidelijk naar voren dat wapenbezit wordt gezien als iets dat vanaf een bepaalde leeftijd niet langer "gepast" is en waar bovendien door leerlingen op wordt neergekeken. Een respondent scheen uitgebreid licht op de manier waarop het dragen van messen tegenwoordig lijkt te zijn veranderd tot iets "van kleine jongens".

'Een mes, meneer, een mes was toen ik 15 jaar was. Nu we zijn op [vuur]wapen, meneer. Een mes kan echt niet meer, wat is dat. Mijn neefje loopt nu met mes. Ik kan niet meer met een mes lopen. Kleine boys dragen het nu. Ik ben nu 18 geworden. Ik kan niet meer met een mes. Ik wil ook niet eens opgepakt worden met een mes. Het is schande toch als je wordt gepakt met een mes. Wat is dat? Ik ben een grote jongen aan het worden, dan loop ik toch niet met een mes. Ik laat dat voor die kleine jongens. Dat is wat zij willen, toch. Ze voelen zich heel wat met dat mes. Mensen gaan anders naar ze kijken, ze blijven met één hand in hun tas. Die dingen. Ik ben ouder geworden, heb die dingen een beetje gelaten.'

‘Je kunt in een handomdraai aan een wapen komen’

Tijdens de gesprekken kwam, ten tweede, duidelijk naar voren dat leerlingen het gevoel hebben dat het betrekkelijk gemakkelijk is om aan een wapen te komen. Een aantal respondenten noemde hierbij in de eerste plaats de keuken(lade) van het ouderlijk huis als plaats waar moeiteloos een steekwapen kan worden verkregen. Daarbovenop werd door een aantal respondenten echter gerefereerd aan het gemak waarmee (jonge) jongeren ook in winkels messen zouden kunnen aanschaffen. Een aantal keer werd hierbij expliciet een winkel op de Oude Binnenweg genoemd. Volgens verschillende respondenten zijn ook de messen van de Action populair.

‘Weet je wat echt orgi[neel] is? Die van Action, dat keukenmes, die je uit de verpakking kunt halen met dat hoesje eraan. Die is hayek orgi [echt een klassieker]. Die hebben boys veel bij zich. Ja man, met die lopen ze meestal.’

Verschillende respondenten gaven aan zich te verbazen over het gemak waarmee (jonge) jongeren messen in de winkel zouden kunnen aanschaffen:

‘Je kan gewoon de Action binnenlopen, je koopt gewoon een mes, je kan gewoon weer weglopen zonder een probleem. Vraag dan tenminste ID. Bij bepaalde winkels vragen ze wel een ID voor energydrink, maar niet voor een mes...’

Los van de fysieke winkels, zijn wapens volgens de geïnterviewde leerlingen ook gemakkelijk legaal via internet te verkrijgen. Zo stelt een van de respondenten dat je voor 1 euro al een mes van AliExpress kunt bestellen, dat vervolgens wordt thuisbezorgd. Volgens een aantal leerlingen zijn er ook buiten reguliere winkels om manieren waarop jongeren gemakkelijk aan wapens kunnen komen. De respondenten stelden dat mensen hierbij hun sociale netwerk inzetten om een wapen te bemachtigen:

RI: *‘Je woont in Rotterdam, dus je hebt altijd wel een vriend die wat verkoopt of die iemand kent. Ja aan een vuurwapen kom je meestal gewoon via via.’*

RII: *‘Als jij oudere vrienden hebt, stel je voor, je hebt bijvoorbeeld een neef van vijftwintig, die heeft echt wel vrienden waar je dat van kan kopen.’*

Een aantal respondenten legde uit dat de hoge prijs van vuurwapens maakt dat deze – ondanks hun beschikbaarheid – door jongeren niet vaak worden aangeschaft.

De zwarte markt voor wapens blijft volgens de geïnterviewde leerlingen zeker niet beperkt tot hun (offline) netwerk. Ook online bestaan volgens de respondenten voor jongeren legio mogelijkheden om aan vuur- of steekwapens te komen. Met name Telegram en Snapchat worden door jongeren genoemd als platformen waarop wapens laagdrempelig te verkrijgen zijn, zoals de volgende uitspraken illustreren:

'Ja je hoeft alleen Telegram te downloaden en dan typ je gewoon in "wapens" en dan heb je het gevonden.'

En:

'Tegenwoordig is het ook niet meer moeilijk om aan een pistool te komen, want je hebt Snapchat en dat soort platformen... je hoeft maar door iemand toegevoegd te worden via via en je hebt al een vuurwapen.'

Uit bovenstaand voorbeelden wordt duidelijk dat jongeren niet eens op zoek hoeven te zijn naar wapens om deze te krijgen aangeboden. Een andere respondent vertelde in een vergelijkbaar relaas hoe pagina's waarop wapens worden aangeboden soms bij jongeren op hun social media-feed verschijnen, zonder dat zij hier expliciet naar op zoek zijn:

'Ik heb gewoon bijvoorbeeld heel vaak op Snapchat-accounts gezien, weet je wel die dat soort dingen verkopen. Op Telegram bijvoorbeeld ook, waar ze messen verkopen'

Volgens de betreffende respondent maakt de anonimiteit op Telegram dit platform voor jongeren die op zoek zijn naar wapens extra interessant.

'Het dragen van een mes is niet normaal'

Hoewel uit de voorgaande paragrafen weliswaar naar voren komt dat messen in de beleving van jongeren gebruikelijk zijn binnen Rotterdam, werd in de gesprekken overduidelijk dat de geïnterviewde leerlingen het bezit van steekwapens verre van *normaal* vinden:

RI: *'Ik vind dat niet normaal, want als je een wapen bezit dan zorgt dat er alleen maar voor dat je hem gaat gebruiken. En als je wil vechten kan dat ook gewoon met een vuist, daar heb je geen wapen voor nodig.'*

RII: *'Ja. Want waarvoor heb je een wapen nodig? Ja oké ik snap wel dat je ruzie hebt, maar je hoeft toch niet per se iemand gelijk te vermoorden?'*

Net als in de bovenstaande passage gaven ook andere respondenten aan het bezit en gebruik van wapens buitenproportioneel te vinden en conflicten onnodig uit de hand te laten lopen. Zij stelden dat confrontaties bij voorkeur mondeling, maar desnoods met de vuisten zouden moeten worden beslecht. Met name het argument dat je geen echte man bent als je een wapen nodig hebt om je te verdedigen, werd in de gesprekken veelvuldig naar voren gebracht. De geïnterviewde jongeren zien het bezit en gebruik van (steek)wapens als iets lafs, schaamtevol en als 'dom gedrag'. Het merendeel van de gesproken leerlingen liet zich expliciet lacherig en denigrerend uit over jongeren die wapens bij zich dragen, een thema waar in de bespreking van motieven voor wapenbezit nader op zal worden teruggekomen.

Toch kwamen tijdens de gesprekken een aantal specifieke vormen van wapenbezit naar voren die de goedkeuring van sommige respondenten konden wegdragen. In de eerste plaats gaf een aantal respondenten aan het verzamelen van wapens geen probleem te vinden, zolang de verzamelaar zijn of haar wapens maar niet mee zou nemen buiten de deur. Ook wapenbezit

dat aantoonbaar bedoeld is voor zelfverdediging – en waarbij de “drager” hiervoor in hun ogen een goede reden heeft – werd niet per se afgekeurd, zoals het volgende voorbeeld illustreert:

‘Maar ehh.. Kijk als je het met een reden doet, want hij [wijst naar respondent die eerder mishandeld is] hij heeft een reden waarom hij met iets loopt, hij heeft iets meegemaakt snap je, dat is anders. Maar ik ga nu niet opeens met een mes lopen, ik denk van “eh ja iedereen loopt met mes dan ga ik ook met mes lopen”...Dat slaat nergens op.’

Vergelijkbaar was de toelichting van een van de vrouwelijke respondenten die stelde dat zij het normaal vond dat ze een scherpe sleutel in haar hand houdt als ze zich buiten onveilig voelt. Het bezit van ‘grote wapens’ zoals een mes of een pistool keurt ze echter af.

‘Het is een probleem, maar niet voor mij’

Tijdens de gesprekken hebben we de geïnterviewde leerlingen ook expliciet gevraagd of zij vinden dat wapenbezit onder Rotterdamse jongeren een probleem is. In eerste instantie leken vrijwel alle jongeren deze vraag bevestigend te beantwoorden: in hun beleving heeft Rotterdam een messenprobleem.

‘Ja, het is sowieso wel een probleem. Het is gewoon onveilig als je daar [in Rotterdam] loopt, bijvoorbeeld met je kinderen of met je gezin, dan zou ik het niet fijn vinden als dan bijvoorbeeld een groep mensen met een mes of wat dan ook steeds dichterbij komen. Het wordt gewoon echt, ja, onveilig. Het is wel jammer, want het is een hele mooie stad.’

Net als bleek in de vorige paragraaf, hoeven de jongeren die doelbewust wapens bij zich dragen en in ruzies verzeild raken, niet op de sympathie van de respondenten te rekenen:

‘Het is een probleem want het zorgt voor onnodig geweld en daar gaan mensen aan dood. Dat vind ik niet eens het ergste, maar ik vind het ergste voor onschuldigen en mensen die er dan trauma aan overhouden en bijvoorbeeld familieleden en zo. Die boys die doen het zelf. Als je een mes bij je hebt, ben je voor mij ook al schuldig. Ook al heb je niet gestoken. Ook al word je dan gedood: dan ben je voor mij schuldig. Ik vind het zielig, maar ik vind het niet erg. Het is je eigen schuld, je zoekt het zelf.’

Uit bovenstaand citaat wordt duidelijk dat de respondenten wel medelijden kunnen opbrengen voor de families van daders en slachtoffers, maar slechts in beperkte mate voor degenen die zelf bij geweldsdelicten betrokken raken.

Opvallend genoeg stelden vrijwel alle jongeren dat Rotterdam in hun beleving een messenprobleem heeft, maar leek geen van hen zich ook echt zorgen te maken over zijn of haar eigen veiligheid:

RI: *‘Nee, het is voor mijzelf eigenlijk niet zo’n probleem.’*

RII: *‘Als ik niks verkeers doe.’*

RI: *‘Ja precies, als ik niks heb gedaan hoef je eigenlijk ook niet per se..’*

RII: *‘Dan hoef ik niet bang te zijn. Ik weet dat niemand nu op straat... als ik hier de school uitloop dat ze dan niet zomaar op mij af komen rennen met een mes.’*

Met andere woorden: zij vinden wel dat er in Rotterdam sprake is van een probleem, maar niet zozeer voor zichzelf. Uit de gesprekken kwam bovendien naar voren dat school door vrijwel alle respondenten als veilige plek wordt ervaren. Hoewel de leerlingen zeggen te weten dat er jongeren bij hen op school wapens bij zich dragen – en bovendien precies te weten wie dit zijn – zeggen zij zich hierdoor niet onveilig te voelen. De leerlingen voelden zich zonder uitzondering bijzonder veilig op school. Respondenten lijken niet zozeer bezorgd om hun eigen veiligheid, maar eerder over de algehele onveiligheid in de stad, die met name invloed zou kunnen hebben op onveiligheidsgevoelens van volwassenen en ouderen.

5.3 De manier waarop Rotterdamse jongeren omgaan met wapens en geweld

Uit de vorige paragraaf werd duidelijk dat de door ons geïnterviewde jongeren messen zien als het probleem in het Rotterdamse, maar dat zij tevens het gevoel hebben dat wapens en geweld in hun leven niet altijd direct een probleem (hoeven te) zijn. In deze paragraaf geven we een beschrijving van hoe respondenten zeggen om te gaan met de aanwezigheid van wapens en geweld in Rotterdam. Op basis van de gesprekken blijken jongeren verschillende manieren te hebben om deze fenomenen in hun dagelijks leven het hoofd te kunnen bieden, waarmee het overigens niet gezegd is dat zij ook daadwerkelijk (succesvol) afstand kunnen houden van wapens en geweld.

Het herkennen van jongens die (mogelijk) wapens dragen

In de gesprekken kwam veelvuldig naar voren hoe respondenten de jongeren die betrokken zijn bij rivaliserend groepsgedrag – en waarvan zij verwachten dat deze wapens bij zich dragen – zeggen te kunnen herkennen in het straatbeeld. Volgens de geïnterviewde leerlingen begeven deze jongens zich nadrukkelijk in groepen, maar zijn ze vooral te onderscheiden aan de manier waarop ze zich in de publieke buitenruimte profileren:

RI: *'En je ziet het ook. Ja kijk, weet je, het is wel stereotypering, maar je ziet meestal wel wat voor mensen een mes... Gewoon je ziet het aan hen dat ze een mes bij zich dragen.'*

RII: *'Kijk je kan zeggen "is racisme, is stereotypering, dit dat", maar iedereen heeft dat: je ziet het gewoon...'*

RIII: *'Ja het gaat gewoon automatisch.'*

RII: *'Het zit gewoon zo in je hoofd.'*

RI: *'Je kan het gewoon zien aan hoe iemand eruit ziet.'*

Een aantal geïnterviewde jongeren gaf aan eigenlijk niet zo goed onder woorden te kunnen brengen waaraan ze dergelijke jongens herkennen, maar dat het hen eigenlijk altijd lukt om ze te onderscheiden.

Veel andere respondenten wisten de wijze waarop ze bewapende jongeren denken te kunnen identificeren echter wel degelijk concreet te maken. In de eerste plaats zijn deze jongeren

volgens de respondenten te herkennen aan de manier waarop zij zich uitdossen. De geïnterviewde leerlingen beschrijven hoe jongeren die messen dragen volgens hen vaak donkere trainingspakken of andere vrijetijdskleding dragen, schoudertasjes (meestal van het merk Gucci) om hebben hangen, in veel gevallen capuchons, bivakmutsen of andere gezichtsbedekking op hebben en in sommige gevallen handschoenen aan hebben. Daarnaast zijn de jongens volgens respondenten te herkennen aan de manier waarop zij bewegen. Jongeren die messen bij zich dragen zouden vaak gebogen lopen, een beetje naar beneden kijken, maar soms door het mes dat ze bij zich hebben ook scheef, ongemakkelijk en langzaam lopen. Volgens een van de respondenten valt niet alleen aan de manier waarop jongeren lopen, maar ook waarop zij zitten te zien of zij bewapend zijn.

'Wij kijken meestal naar hier zo [wijst naar heup en borst] of er iets uitsteekt. En loopstijl. Als zijn been gestrekt is, dan weet je: hij heeft daar iets. Meestal heeft 'ie dan iets langs bij zich. Meestal als hij iets kleins bij zich heeft, merk je het aan hoe hij zit. Als het klein is gaat 'ie fucked up zitten, omdat het gaat prikken in zijn zij. Je merkt het dan. Als je het zelf hebt meegemaakt omdat je hiermee in aanraking bent gekomen, merk je het gelijk.'

Bovendien stelden de respondenten dat deze jongeren vaak een hand in hun zak hebben om aan anderen de boodschap af te geven dat zij een wapen bij zich hebben. Tot slot gaven de door ons gesproken leerlingen aan dat zij jongeren die wapens bij zich hebben denken te kunnen herkennen aan de manier waarop zij uit hun ogen kijken:

'Je kan het ook merken aan dat hij naar je gaat kijken. Hij gaat zich groot voelen, zeg maar. Omdat hij weet: ik heb dit bij me, hij gaat geen kans hebben.'

In de beleving van een van de respondenten kijken jongens die wapens bij zich dragen niet alleen boos en stoer, maar juist ook angstig. Volgens deze respondent kun je aan de gezichtsuitdrukking van deze jongens zien dat zij tegelijk heel bang zijn om (met een wapen) gepakt te worden.

Het voorgaande kan beschouwd worden als belangrijke kennis en ervaring om geweld en slachtofferschap te vermijden, in het bijzonder omdat het jongeren waakzaam maakt als zij zich in de publieke buitenruimte van Rotterdam begeven. De jongeren gebruikten hiervoor termen als 'alert'-, 'oplettend'- en 'op hun hoede' zijn. Hoewel vrijwel alle leerlingen aangeven zich in Rotterdam niet vaak bang of onveilig te voelen, stellen zij wel goed op hun omgeving te letten: "ik voel me wel veilig, maar alsnog blijf ik alert". Een aantal jongeren vertelde dat zij vooral alert zijn als zij in een wijk lopen die zij niet zo goed kennen. Uit de verhalen van andere respondenten wordt echter duidelijk dat jongeren ook in hun eigen lokale context waakzaam blijven. Zo vertelde een leerling dat hij in zijn eigen wijk altijd "een beetje actief" is, om zich heen blijft kijken en bij mensen in de buurt blijft zodat hij niet alleen loopt. Een andere respondent gaf een vergelijkbaar voorbeeld:

'Nou bijvoorbeeld, gewoon zelfs in m'n eigen buurt. Eerst had ik dat niet, maar bijvoorbeeld als ik alleen loop weet je wel, kijk ik automatisch gewoon tien keer achterom. Ik check gewoon achter

auto's. Dat gaat zo automatisch, echt serieus. Je denkt er gewoon niet over na. Maar als ik bijvoorbeeld op m'n hoede moet lopen [als hij het gevoel heeft dat er gevaar dreigt], dan pak ik hem zeg maar lang [maakt hij een lange bocht], zodat ik dan meer kan zien wat erachter zit. Dat is gewoon heel automatisch zeg maar.'

Hoewel jongeren – zeker in de setting van de focusgroepen – niet direct benoemden zich onveilig of angstig te voelen in de buitenruimte, wierpen hun beschrijvingen – zoals de bovenstaande – de vraag op waar waakzaamheid en alertheid eindigen en onveiligheidsgevoel begint. De manier waarop sommige jongeren in de buitenruimte bezig zijn met het analyseren van hun omgeving lijkt immers, ondanks dat zij dit niet als zodanig benoemen, zicht te geven op dat jongeren zich niet altijd veilig voelen in Rotterdam.

Mensen kennen en weten wat er speelt

Een andere manier om geweld en wapens in Rotterdam te kunnen navigeren is aan de hand van het 'kennen van mensen'. Jongeren blijken het belangrijk te vinden om te weten met wie zij op straat te maken hebben, omdat ze hiermee een inschatting kunnen maken van of deze persoon een gevaar kan vormen voor hun veiligheid. Jongeren geven aan vooral in hun eigen wijk precies te weten "wie wie is". Het online domein blijkt een belangrijke rol te vervullen in het 'kennen' van mensen. Social media stellen jongeren in staat veel meer mensen te 'kennen' dan alleen de mensen die ze in de fysieke buitenruimte tegenkomen:

'Je herkent gezichten. Ik ken sommige boys gewoon van social media. Ik weet gewoon wie ze zijn. Je kunt gewoon onderzoeken via Facebook, je kunt zien wie iemand en zijn familie is. Daardoor weet ik in mijn eigen wijk sowieso wie wie is.'

Respondenten gaven aan zich minder zorgen te maken over wapens en geweld als zij zich in een omgeving begeven waar zij ook door anderen gekend worden. Met andere woorden: een groot sociaal netwerk kan jongeren in hun beleving behoeden voor slachtofferschap.

'Dat is mijn eigen buurt. Dus ik weet gewoon, in de 9 jaar dat ik daar nu al woon ken ik iedereen wel en iedereen daar kent mij ook. Dus ik weet dat ze niets gaan doen. Omdat ik ze ken, ik ken ze heel goed.'

Ook in dit proces spelen social media een belangrijk rol, omdat jongeren aan de hand hiervan hun (veilige) sociale netwerk kunnen uitbreiden. Platforms als Snapchat en Instagram stellen jongeren in staat zichzelf online bekend te maken bij anderen, maar ook om contacten aan te gaan met andere Rotterdamse jongeren.

Volgens de respondenten navigeren Rotterdamse jongeren wapens en geweld ook door op de hoogte te zijn van wat er in de stad – en meer specifiek in bepaalde wijken – speelt. Tijdens de gesprekken vertelden de leerlingen over hoe zij op de hoogte proberen te blijven van geweldsincidenten die hebben plaatsgevonden, maar ook van specifieke ruzies die gaande zijn tussen rivaliserende groepen. Ook hierin blijken op basis van de groeps gesprekken social media een belangrijke rol te vervullen. Zo geven jongens en meiden aan specifieke social

mediapagina's te volgen om te weten wat er in de verschillende delen van de stad gebeurt met betrekking tot wapens en geweld, zoals het volgende voorbeeld illustreert:

'Als ik dan dingen op social media lees dan denk ik; daar ga ik dan liever niet meer heen. Als ik erheen moet, dan moet ik erheen, maar ik zou er dan niet sneller heen gaan als ik dat heb gezien.'

Ook beschreven respondenten namen van specifieke delen van de stad op social media op te zoeken om te bekijken wat er in hun buurt aan de hand is. Met betrekking tot het monitoren van rivaliserende groepen – "je moet gewoon weten wie ruzie heeft en wie niet" – vertelden de respondenten dat videoclips op YouTube en platforms als Snapchat hen helpen bij het op de hoogte blijven van actuele conflicten. Volgens de geïnterviewde jongeren kan informatie over deze vetes 'overal online' worden gevonden.

Het vermijden van specifieke personen en plaatsen

De meest duidelijke manier waarop jongeren proberen wapens en geweld te navigeren is door bepaalde personen en plaatsen uit de weg te gaan. Respondenten gaven aan specifieke delen van de stad op bepaalde tijdstippen te vermijden. Veel jongeren schetsen "wanneer het donker is" liever niet in bepaalde wijken te komen:

'Ja daar durf ik zelf ook gewoon na een bepaalde tijd niet meer over straat. En als ik dan bijvoorbeeld bepaalde mensen zie dan weet ik gewoon: daar moet je voor oppassen.'

Meerdere respondenten – meiden en jongens – benoemden dat zij Rotterdam in de avond in zijn geheel als onveilig beschouwen en op deze momenten de publieke buitenruimte zoveel mogelijk te vermijden. Een van de geïnterviewde jongeren schetste bovendien dat het nadenken over welke kleding of sieraden je draagt kan helpen bij het vermijden van geweld:

'Je moet gewoon geen dure kleding dragen als je buiten alleen loopt. Of in de nacht. Of ja, horloge moet je gewoon allemaal afdoen. Dan word je niet overvallen.'

Tijdens de gesprekken gaven de respondenten echter ook zicht op hoe zij jongeren waarvan zij denken dat zij wapens bij zich dragen proberen te ontlopen. Dit geldt in de eerste plaats voor jongeren die verzeild zijn in rivaliserend groepsgedrag, een thema dat in volgende hoofdstuk nader zal worden uitgediept:

'Als je je niet bemoeit met die dingen, dan heb je geen problemen. Dus als je erin meegaat, dan zorg je er zelf voor. Dan kan je je onveilig voelen. Als je niet met die gangs en die groepen mee gaat doen, hoef je je niet onveilig te voelen. Zolang je je er gewoon van distantieert, dan heeft het ook geen effect of iets dergelijks. Als je je gewoon net als wij met school bezighoudt, is er niets aan de hand.'

De geïnterviewde jongeren gaven zicht op hoe zij jongens die wapens dragen niet alleen vermijden om geen slachtoffer te worden van geweld, maar ook omdat zij niet in andere problemen willen raken. Zo stelden zij niet betrokken te willen worden bij rivaliteit tussen

groepen, maar ook geen risico wilden lopen om aangehouden te worden of zelfs een strafblad te krijgen. Meerdere respondenten schenen tijdens de focusgroepen licht op hoe zij om deze reden ook bewust afstand bewaarden van hun eigen vrienden wanneer zij wisten dat deze wapens bij zich droegen:

'Ik heb ook weleens vrienden gehad die met messen op straat liepen en dan ging ik meestal gewoon ergens anders heen. Als ik gepakt word met hun erbij dan ben ik toch betrokken...'

Uit de gesprekken kwam ook duidelijk naar voren dat het volledig ontlopen van mensen waarvan respondenten vermoeden dat zij wapens bij zich dragen in de praktijk niet altijd lukt. In sommige gevallen passeerden zij in de buitenruimte iemand waarvan zij op basis van zijn houding, gedrag en uiterlijke verschijningsvormen – of doordat zij ze betreffende persoon kennen – aannemen dat diegene bewapend is. Respondenten bleken eensgezind over dat het geen goed plan is de jongens in kwestie lange tijd aan te kijken (*"dan worden ze al boos"*) of *"tegen die jongens te gaan doen alsof je stoer bent"* omdat zij zich dan uitgedaagd zouden voelen. Verder (b)leken respondenten er echter verschillende aanpakken op na te houden wanneer zij dergelijke jongens in de buitenruimte treffen:

'Ik ben echt van; ik kijk liever niet, want ik hoor altijd dat mensen schreeuwen "Waarom kijk je me te lang aan?" of zo. Dus ik heb liever iets van; ik zoek geen ruzie of ik probeer niks te doen waarbij men gaat denken dat ik ruzie zoek.'

Een aantal respondenten stelde de jongeren kort aan te kijken en dan weer snel weg te kijken, terwijl weer andere respondenten de jongeren in kwestie juist zeggen te groeten.

In deze beschrijvingen herkennen we elementen uit het klassieke werk van 'the code of the street' van Anderson (1999: 33-34) om geweld en slachtofferschap in de publieke ruimte van de stad te vermijden. Een van de respondenten lichtte echter toe hoe het ontwijken van oogcontact ook een averechts effect kan sorteren:

'Ik weet niet, ligt eraan. Of ze gaan jou misschien laten, of ze gaan naar jou toe komen omdat je het oogcontact hebt vermeden. Misschien gaan ze denken dat je een sukkel bent. Stel je voor ze kijken naar je en je kijkt niet terug.'

Volgens de respondenten werkt het vermijden van specifieke personen in het online domein eigenlijk hetzelfde. Door zich online niet te bemoeien met jongeren die zijn betrokken bij rivaliserend groepsgedrag, zeggen zij wapens en geweld ook in deze context betrekkelijk gemakkelijk te kunnen navigeren.

5.4 Conclusies

Op basis van de hierboven besproken inzichten kunnen een aantal conclusies worden getrokken over de manier waarop Rotterdamse jongeren kijken naar wapens en geweld. In de

eerste plaats kunnen we concluderen dat het bezit en het gebruik van wapens in de beleving van jongeren veel voorkomt in Rotterdam. In sommige gevallen bleek deze perceptie gebaseerd op persoonlijke ervaringen. Op basis van de focusgroepen lijken echter lang niet alle jongeren directe ervaringen met wapens en geweld te hebben en lijkt beeldvorming ook een belangrijke rol te spelen in de manier waarop zij over deze thema's denken. Jongeren baseren hun ideeën over de aanwezigheid van messen en geweld – net als volwassenen – niet alleen op persoonlijke ervaringen, maar ook op verhalen die zij van elkaar horen, mediaberichtgeving en berichten op social media.

Daarnaast lijken er op basis van de gesprekken grote verschillen te bestaan met betrekking tot het bezit en het gebruik van wapens tussen jongens en meiden. Volgens de respondenten zijn wapens en geweld bij uitstek een jongensprobleem. De geïnterviewde leerlingen geven aan dat meiden soms ook wapens bij zich dragen om zichzelf te kunnen verdedigen, maar dat dit vergeleken bij jongens aanzienlijk minder voorkomt.

Bovendien is het dragen en gebruiken van wapens volgens de respondenten in grote mate voorbehouden aan een *specifieke* groep jongens. In de eerste plaats hebben leerlingen het idee dat vooral jongens tussen de 11 en 16 wapens bij zich dragen. Daarnaast lijkt het bezit en gebruik van wapens in de beleving van respondenten voornamelijk voor te komen onder jongeren die zijn betrokken bij rivaliserend groepsgedrag. Belangrijke uitkomst van de gesprekken is dat jongeren aangeven dat als zij zichzelf niet met deze rivaliserende jongeren bemoeien, zij zich naar eigen zeggen weinig zorgen hoeven te maken om hier zelf bij betrokken te raken. Door jongeren waarvan zij denken dat zij wapens dragen te herkennen, op hun hoede te zijn, mensen te kennen, te weten wat er speelt en specifieke personen en plaatsen te ontwijken, vinden jongeren dat ze op een veilige manier hun weg kunnen vinden met betrekking tot wapens en geweld in hun omgeving.

In de focusgroepen viel ook op dat social media als een rode draad door de verhalen van jongeren lopen. Het online domein blijkt – zoals de afgelopen jaren uit vrijwel alle onderzoeken naar Rotterdamse jongeren naar voren komt – een belangrijk onderdeel uit te maken van de leef- en belevingswereld van jongeren. Met betrekking tot wapens en geweld spelen social media een belangrijke rol omdat jongeren daar volgens respondenten gemakkelijk aan wapens kunnen komen, veel gewelddadige content voorbij zien komen en omdat conflicten daar kunnen beginnen of uit de hand kunnen lopen. Platformen als Snapchat, Instagram en YouTube spelen volgens leerlingen echter ook een belangrijke rol in de manier waarop geweld kan worden vermeden.

Tot slot valt ook op dat de manier waarop jongeren wapens en geweld percipiëren soms ogenschijnlijke tegenstellingen in zich draagt. Zo laat het idee dat wapens vrijwel uitsluitend worden gedragen door specifieke (rivaliserende) jongeren – waarover tijdens de focusgroepen opvallend veel consensus bestond – zich maar moeilijk rijmen met de eveneens breed gedragen indruk dat binnen Rotterdam een aanzienlijk percentage van de jongeren een wapen bij zich draagt. Een andere schijnbare tegenstelling wordt zichtbaar in de manier waarop veel

jongeren aangeven dat wapens voor hen geen issue zijn, terwijl zij tegelijk zicht geven op de verschillende manieren waarop zij er in hun dagelijks leven bezig zijn met dit thema, inclusief manieren om op afstand van te blijven van wapens en geweld.

HOOFDSTUK 6 | OORZAKEN, FACTOREN EN MOTIEVEN VOOR WAPENBEZIT EN -GEBRUIK VOLGENS ROTTERDAMSE JONGEREN

In het vorige hoofdstuk lag de nadruk op de eigen ervaringen, percepties en omgang van de Rotterdamse jongeren die wij in de focusgroepen hebben gesproken. In dit hoofdstuk gaan we dieper in op hoe deze jongeren betekenis geven aan wapens en geweld in Rotterdam, waarbij in het bijzonder een aantal specifieke factoren, oorzaken en motieven zullen worden belicht die relevant zijn in de context van ons onderzoek. In paragraaf 6.1 besteden we aandacht aan wat volgens de jongeren in de focusgroepen de oorzaken zijn voor wapenbezit en -gebruik onder jongeren. In paragraaf 6.2 zal vervolgens een aantal specifieke factoren die gekoppeld worden aan wapenbezit en -gebruik nader worden uitgediept, te weten de rol van drill(muziek), rivaliserende groepen en social media. De motieven voor wapenbezit vanuit het perspectief van de Rotterdamse jongeren in onze studie zullen we uitlichten in paragraaf 6.3. We besluiten met de belangrijkste conclusies over de oorzaken, factoren en motieven van wapens en geweld volgens Rotterdamse jongeren in paragraaf 6.4.

6.1 Oorzaken wapenbezit en -gebruik volgens Rotterdamse jongeren

Tijdens de focusgroepen kregen we zicht op de oorzaken die volgens de Rotterdamse jongeren in de focusgroepen ten grondslag liggen aan het wapenbezit onder jongeren. In de eerste plaats werd door respondenten vaak verwezen naar de (slechte) omgeving waarin sommige jongeren opgroeien of zijn opgegroeid. Volgens de leerlingen kan de negatieve invloed van zowel de on- als offline omgeving jongeren ertoe aanzetten wapens bij zich te dragen:

'Als je hier opgroeit en je ziet allemaal mensen met een mes lopen of je ziet het gewoon in videoclips, dan ga je bij jezelf ook denken: "ja ik wil het ook doen".'

Een andere respondent stond wat uitgebreider stil bij hoe dit proces in zijn werk kan gaan. De jongen vertelde hoe hij oorspronkelijk buiten Rotterdam is opgegroeid en hoe in zijn beleving de invloed van zijn nieuwe omgeving – op Rotterdam-Zuid – hem op het slechte pad heeft gebracht:

'Toen ik buiten Rotterdam woonde was ik netjes. In Rotterdam-Zuid ik werd kapot. Ik zie, die jongens van Rotterdam-Zuid zijn anders. Alles is anders dan m'n oude omgeving. Alles is helemaal anders. Ik kan niet eens uitleggen. Heel de buurt is drugsdealer. Heel de buurt is rover. Iedereen is op slechte dingen. In die andere omgeving was iedereen op goeie dingen, werken, netjes. Het is jouw omgeving. Jouw omgeving maakt jou kapot. Eerst was ik altijd netjes, voetballen, je weet, als kleine jongen een beetje spelen, voetballen. Daarna je gaat jonko [joints] roken, daarna je gaat stoute dingen doen, al die dingen en zo. Beetje ruzie daar. Het zijn stappen, meneer. Het zijn rare stappen. Ik kan jou niet uitleggen. Je moet meerrollen met die stappen. Ik begrijp zelf niet eens hoe ik hier ben gekomen. Eerst was ik gewoon aan het voetballen, mijn moeder heeft me goed opgevoed, maar het is niet... Jouw moeder weet niet wat daarbuiten gebeurt toch. Jouw vrienden verpesten jou. Het zijn jouw vrienden die jou verpesten. Je wilt met oude jongens omgaan, dan ga

je stoute, oude jongens dingen doen, begrijp je? Ik wou met 15 jaar met oude jongens chillen. Ik dacht toen ik 15 jaar was dat ik al 18 was....'

Zoals duidelijk wordt uit de bovenstaande beschrijving, speelt in dit proces in het bijzonder groepsdruk een belangrijke rol. Jongeren lijken zich te willen conformeren aan de geldende gedragsverwachtingen van de groep waartoe zij (willen) behoren. Als binnen deze groep het gebruik en bezit van wapens niet wordt afgekeurd – en in sommige gevallen zelfs expliciet wordt aangemoedigd – zullen jongeren, in lijn met de resultaten van de studie van Dijkstra et al. (2010), geneigd zijn zelf ook eerder een wapen te dragen of te gebruiken.

Groepsdruk werd tijdens de focusgroepen opvallend vaak door respondenten genoemd als de in hun ogen voornaamste oorzaak van wapenbezit. Zoals ook door de hierboven aangehaalde respondent al duidelijk werd gemaakt, lijkt op de momenten waarop jongeren worden blootgesteld aan deze groepsdruk de meer beschermende invloed van ouders weg te vallen. Een van de geïnterviewde leerlingen stelde tijdens een focusgroep dat zijn moeder altijd heeft gezegd dat zij hem hoogstpersoonlijk zou afleveren op het politiebureau als hij verkeerde dingen zou doen. Hij stelde bovendien dat hij de woorden van zijn moeder bijzonder serieus nam – hij twijfelde er niet aan dat zij dit ook daadwerkelijk zou doen. Verderop in het gesprek vertelde de jongen desondanks een aantal keer in situaties te zijn beland waarin hij met gewapende vrienden op oorlogspad was. Gevraagd naar of de woorden van zijn moeder op zulke momenten niet door zijn hoofd spookten, antwoordt de jongen:

'Toen niet. Op dat moment denk je d'r niet aan. Op dat moment denk je niet aan de consequenties, wat er gaat gebeuren. Op dat moment ben je daar, denk je dat het leuk is, maak je grappen met elkaar. Ik was toen 12.'

Een aantal respondenten gaf tijdens een van de focusgroepen gezamenlijk een beeldende beschrijving van hoe jongeren elkaar in een groep soms opstoken en hoe deze dynamiek tot het bezit maar ook het gebruik van wapens kan leiden:

RI: *'Het is ook vaak zo dat wanneer ze met meerdere mensen zijn, dan gaat het ook vaker sneller mis. Wanneer je één op één met een persoon bent, dan kan je gewoon met diegene praten. Maar wanneer andere mensen er betrokken bij zijn..'*

RII: *'Ze gaan stoken.'*

RIII: *'Ja, stoken, gewoon spanning opvoeren gewoon..'*

RII: *'Veel prikkels om je heen waardoor je..'*

RIII: *'Precies dat. Veel prikkels. Die jongens zijn al een beetje...kort lontje...worden al sneller..'*

RI: *'Om de kleinste dingen boos.'*

RIII: *'Het gaat altijd, naar mening, dan om zichzelf te bewijzen'.*

RII: *'Ja door status zeg maar.'*

RI: *'Ja "je bent pussy als je dat niet doet" ofzo. Zulke dingen'.*

De manier waarop jongeren de waardering van hun *peer group* belangrijk vinden en zich als gevolg hiervan conformeren aan de geldende gedragsverwachtingen van deze groep – waarbinnen het bezit van messen dus soms tot de groepsnorm behoort – valt volgens veel respondenten terug te voeren op de thuissituatie van deze jongens. Volgens de respondenten

krijgen sommige jongeren thuis niet de waardering die zij nodig hebben, en zoeken zij deze als gevolg daarvan bij leeftijdsgenoten op (de on- en offline) straat:

'Ja, nou, ik denk ook dat het te maken heeft met de opvoeding die ouders, of hoeveel aandacht ze aan een kind geven. En als ze dat niet krijgen, dat ze dan maar naar buiten gaan en zich gaan vervelen en dan ook vrienden proberen te maken door stoer te doen inderdaad met messen of wapens of iets.'

Andere respondenten stellen dat de opvoeding van ouders ook op andere punten tekort zou schieten, waarbij sommige ouders bijvoorbeeld niet streng genoeg zouden zijn voor hun kinderen. Tijdens de gesprekken bleken jongeren het vaak niet eens te worden over de invloed die ouders tijdens de puberteit daadwerkelijk kunnen uitoefenen op hun opgroeiende kinderen. Onderstaande discussie maakt inzichtelijk hoe jongeren het beschermende effect van ouders moeilijk op waarde lijken te kunnen schatten:

RI: *'Ik denk dat ouders meer moeten opletten.'*

RII: *'Maar je kan niet de ouders gewoon de schuld geven hoe je je kind opvoedt. Je kan je kind perfect opvoeden, je weet niet wat hij buiten doet.'*

RI: *'Nee. Nee dat is waar.'*

RII: *'Je weet niet met welke mensen hij omgaat.'*

I: *'Je zou wel kunnen zeggen, zoals jouw moeder, van "als je ooit wat doet, ik breng je persoonlijk, ik ga je zelf afleveren" zeg maar.'*

RII: *'En dan? Dan doet 'ie het stiekem.'*

RI: *'Maar ja, dan loop je wel risico. Want als je ouders er dan achter komen...'*

In de gesprekken werden ook, zij het meer summier, andere oorzaken door de jongeren naar voren gebracht. Zo werd gewezen op gevoelens als woede en verdriet, in het bijzonder gekoppeld bijvoorbeeld aan het verlies van dierbare, als een oorzaak voor het gebruik van geweld. Andere genoemde voorbeelden waren het gebruik van middelen, maar ook psychische stoornissen werden door respondenten aangewezen als mogelijke oorzaak om een wapen te dragen. Ten slotte werd door een aantal respondenten ook gewezen op de impact van de coronacrisis en bijbehorende maatregelen:

"Ik denk wel dat het deels te maken heeft dat steeds meer mensen die domme dingen zouden gaan doen dat ze de hele tijd in lockdown zitten, ze vervelen zich, ze hebben weinig te doen, sommige mensen vinden het ook moeilijker om sociaal contact te vinden."

In deze beschrijving zien we hoe een combinatie van verveling, met de omstandigheid dat jongeren vanwege de pandemie en de coronacrisis veel tijd thuis hebben moeten doorbrengen, volgens de jongeren uit de focusgroepen als oorzaak van wapenbezit of -gebruik kan worden gezien.

Tegenover de hierboven benoemde mogelijke oorzaken voor het bezit en gebruik van wapens, staan volgens de respondenten ook heel duidelijk een aantal potentiële beschermende factoren. Zo lijkt groepsdruk niet alleen negatieve effecten te kunnen hebben, maar jongeren ook heel duidelijk te kunnen behoeden voor negatief gedrag – zoals wapenbezit en -gebruik:

'In het begin vond ik het ook stoer en zo, vond ik het ook leuk, wou ik ook bijna die kant op gaan. Ik ging ook met een paar jongens om die zulke dingen deden en één, twee keer ging ik met ze mee, maar uiteindelijk ging ik er zelf over nadenken, keek ik naar m'n andere vrienden. En toen; hun vonden het dom. Toen vond ik het ook van mezelf dom wat ik deed en toen stopte ik ermee. Klaar.'

Ook een aantal andere respondenten stelde te kunnen inschatten dat zij hun vrienden zouden kwijtraken als zij zich met dergelijke zaken zouden bezighouden, wat voor hen een belangrijke reden vormde om dit niet te doen. Groepsdruk kan daarmee dus ook gelden als beschermende factor, maar hangt af van de groep waartoe jongeren behoren of waarvan zij onderdeel willen uitmaken.

6.2 Factoren die van invloed zijn op wapenbezit en -gebruik: de rol van drill, rivaliserend groepsgedrag en social media

In deze paragraaf gaan we dieper in op een aantal specifieke factoren die van invloed kunnen zijn op steekwapenbezit en -gebruik. Achtereenvolgens bespreken we de rol van drill(muziek), rivaliserend groepsgedrag en, ten slotte, de rol van social media.

De rol van drill(muziek)

Uit de resultaten uit de vragenlijsten en de inzichten uit de focusgroepgesprekken uit het vorige hoofdstuk blijkt dat het bezit en gebruik van wapens volgens respondenten voor een belangrijk deel zou zijn voorbehouden aan specifieke jongeren. In de focusgroepen kwam naar voren dat het zou gaan om jongeren die zich nadrukkelijk als groep presenteren en duidelijk zichtbaar zijn in de publieke buitenruimte van de wijken waar de respondenten wonen. Volgens de geïnterviewde jongeren zijn op plaatsen waar meer van deze 'groepjes' actief zijn, ook meer wapens en geweld te vinden, simpelweg omdat deze jongeren ruzie zouden zoeken met andere groepen jongeren, vaak uit andere wijken in Rotterdam. In de gesprekken betitelden respondenten deze groepen afwisselend als 'vriendengroepen', 'gangs' – of 'groepjes die op gangs willen lijken'. Maar ook de termen 'drillrapgroep' of 'drillgroep' werden genoemd.

Een terugkerende vraag in focusgroepsgesprekken was of drillmuziek en de bijbehorende cultuur het vermeende messenprobleem in Rotterdam zou hebben verergerd of zelfs veroorzaakt. Door respondenten werd hier wisselend op gereageerd. Een deel van de geïnterviewde jongeren bleek ervan overtuigd dat drill – in lijn met veel mediaberichtgeving – een belangrijke negatieve rol heeft vertolkt in de vermeende messenproblematiek. Een van de respondenten – die zelf verklaarde onderdeel uit te maken van een groep jongens die veel op straat hangt – schetst hoe het vervaardigen van drillmuziek volgens hem kan leiden tot geweld:

'Je maakt mensen boos, je weet toch. De mensen met wie je ruzie hebt, maak je waarschijnlijk boos door de drill. Bijvoorbeeld door ze in een nummer te noemen. Als je een drillrap maakt, dan ben je al op het punt dat je niet meer terug kan. Dan zit je er al helemaal in, in die ruzie. Er is geen

weg terug. Je hebt die mensen zo boos gemaakt dat ze je dan gewoon willen pakken. En je kan niet wegrennen, want ze gaan je vinden.'

Een andere jongen schetst hoe in een ruzie tussen groepen uit Schiebroek en Overschie drillrap een rol heeft gespeeld in de ontwikkeling van het conflict. Toen een van de betrokkenen in het ziekenhuis lag na te zijn neergestoken door iemand van de tegenpartij, werd door laatstgenoemden een drillrapnummer opgenomen waarin het slachtoffer werd uitgelachen en belachelijk werd gemaakt. De jongens speelden het nummer af terwijl ze in de auto langsreden en gebruikten het om online voor de nodige reuring te zorgen. De respondent vertelde hoe dit muzieknummer veel woede veroorzaakte bij hem en zijn vrienden, maar ook hoe door de aandacht die het liedje genereerde 'oudere jongens' zich met de ruzie gingen bemoeien.

Naast het katalyserende effect dat drillrap zou kunnen hebben op conflicten, benoemden de geïnterviewde jongeren twee specifieke manieren waarop de muzikvorm de messenproblematiek in Rotterdam zou hebben beïnvloed. In de eerste plaats zou drill messen populair maken:

'Dat heb je ook meestal als iemand iets draagt of iets, bijvoorbeeld met kleding, dat je denkt van: "Oh het is leuk, dus dan ga ik het ook doen". Ik denk dat dat met messen ook zo werkt.'

Steekwapens zouden aan de hand van de teksten en videoclipps van drillrapnummers zijn verworven tot een statussymbool en drill zou volgens de respondenten in het bijzonder invloed hebben op de populariteit van steekwapens omdat rappers in hun muziek zouden betogen dat het dragen van een mes ervoor zorgt dat je veilig bent op straat.

Naast het populair maken van steekwapens, zou drillmuziek er ook voor zorgen dat meer jongeren zich willen gedragen naar het voorbeeld dat zij in de videoclipps zien:

'Het is een hype geworden door die drill. Jongeren zien een trend en dan denken ze gelijk: "oh laat me meedoen". Het wordt helemaal gehypet.'

De muziek zou met andere woorden een specifieke *lifestyle* – waarbij ruzie zoeken en het gebruik van geweld horen – verheerlijken en daarmee 'veel jongens aantrekken'.

Tegenover jongeren die de vermeende negatieve impact van drill en de bijbehorende cultuur heel duidelijk denken terug te zien, stonden ook veel respondenten die drill niet verantwoordelijk houden voor de populariteit van wapens onder jongeren over toename van geweld in Rotterdam. Volgens deze jongeren wordt ten onrechte verondersteld dat drill problemen met wapens en geweld zou hebben veroorzaakt, zoals het volgende citaat illustreert:

'Je moet dan echt een kleine jongen zijn om door rap zulke dingen te doen. Want als mijn voorbeeld nu van een brug gaat springen, ga ik toch ook niet van een brug springen. Zij [de rappers] hebben geen verantwoordelijkheid, het ligt gewoon aan de jeugd zelf. Je kunt hun daar niet de schuld van geven.'

Hoewel de respondenten het niet met elkaar eens werden over de vermeende invloed van drillrap op wapens en geweld, bleken zij opvallend eensgezind in de manier waarop zij het fenomeen drill waarden. Tijdens de gesprekken viel op dat jongeren zich geneerden om te vertellen dat zij naar drillrap luisterden en elkaar onderling (plagend) 'beschuldigden' van het luisteren van deze muziekvorm – alsof dat iets verwerpelijks zou zijn. In de gesprekken werd drillrap veelvuldig bestempeld als *"bullshit"* of *"dom"* en jongeren die zich bezighouden met het vervaardigen hiervan als *"sukkels"* en *"kleine jongens"*. Bovendien leken de respondenten de gewelddadige claims van drillrappers over het algemeen niet erg serieus te nemen. Zo stelde een van de respondenten dat *"80, 90 procent van die drillshit niets [gewelddadigs] doet"* en betoogde een andere leerling dat drillrappers in veel gevallen *"op cap [aan het liegen]"* zijn:

'Die praten, blijven praten, ook bijvoorbeeld op social media, op Snapchat, maar als je ze in het echt ziet, doen ze niks.'

Een belangrijke bevinding tijdens de gesprekken was dat de term 'driller' voor de respondenten in grote mate is losgezongen van de muziek. Waar wetenschappers en praktijkprofessionals met de term 'driller' doorgaans verwijzen naar drillrappers – jongeren die zich bezighouden met het vervaardigen van drillrap – blijkt de muziek volgens de geïnterviewde jongeren vandaag de dag geen voorwaarde om dit stempel te krijgen. In de woorden van een van de respondenten is een driller *"iemand die met een mes de straat op gaat en ruzie zoekt met andere jongens uit andere buurten"*. Het vervaardigen van muziek is volgens hen geenszins een vereiste om als driller aangemerkt te worden. Een 'drillrapgroep' – de term waarmee jongeren zoals we zagen verwijzen naar 'groepjes jongeren' die vaak betrokken zijn bij wapens en geweld – wordt zodoende in hun betekenis niet gevormd door drillrappers, maar eerder door jongeren die betrokken zijn bij rivaliserend groepsgedrag, iets dat zal worden uitgediept in de volgende paragraaf.

De rol van rivaliserend groepsgedrag

In de vorige paragraaf werd duidelijk dat jongeren met de aanduiding 'drillers' meer lijken te verwijzen naar jongeren die betrokken zijn bij rivaliserend groepsgedrag dan naar rappers die zich bezighouden met het maken van drillrap. Tijdens de focusgroepen werd duidelijk hoe fluïde de betekenis van deze begrippen in de praktijk kan zijn. Zo bleken in de beschrijving van het conflict tussen Overschie en Schiebroek dat in de vorige paragraaf werd aangehaald verschillende elementen te ontwaren die rechtstreeks zijn terug te voeren op de beschrijvingen die we kennen van drillrap en de bijbehorende cultuur. Zo vertelde de respondent dat er *"een drill"* is opgenomen over zijn vriend, dat de jongens van de rivaliserende groep *"oppblock"* [op het territorium van de rivalen] zijn gekomen en werd er gesproken over jongeren die bepaalde *"punten"* zouden hebben gehaald. Toch worden beide ruziënde groepen door deze jongere noch door anderen bestempeld als drillgroepen. Het antwoord van deze respondent op de vraag of zijn groep ook een specifieke naam heeft, is in dat opzicht tekenend: *"Wij hebben geen naam, dat zijn vooral drillers die dat hebben"*. Een andere jongen in de klas vult aan dat de essentie van deze ruzies is gelegen in het feit dat het *"wijk tegen wijk"* is.

Tijdens de groepsgesprekken spraken de leerlingen veelvuldig over de rol die rivaliserend groepsgedrag in hun ogen speelt met betrekking tot wapens en geweld in Rotterdam. Een van de respondenten vat kernachtig samen hoe dit problematisch gedrag moet worden begrepen:

'Ja het is eigenlijk een beetje een extreme versie van Feyenoord-Ajax zeg maar, daar kun je het mee vergelijken. Je hebt gewoon twee teams die ruzie hebben, maar ja: bij Feyenoord-Ajax gooien ze bier op elkaar en slaan ze elkaar en hier steken ze elkaar.'

Opvallend in het licht van dit onderzoek is het feit dat door deze respondent een directe link wordt gelegd tussen rivaliserende groepen en het gebruik van steekwapens. Zoals eerder al ter sprake kwam worden de rivaliserende groepen volgens de respondenten met name gevormd door jongeren uit verschillende wijken die het tegen elkaar opnemen:

'Er zijn jongens die ik ken die er heel veel waarde aan hechten: "hun wijk", "wie in onze wijk komt", "wij verdedigen de wijk", zulke dingen. En dan weten zij wat de "oppblock" is, waar de vijanden zijn en hun hele fantasiespelletje...Tenminste, dat vind ik het dan.'

In de gesprekken werd vaak verwezen naar de bekende ruzie tussen jongens uit Charlois en jongens uit IJsselmonde, maar respondenten spraken ook over rivaliserende groepen in onder andere Beverwaard, Slinge, Schiebroek, Crooswijk, Ommoord, 'Rotterdam West' en 'op Kruiskade'. Tijdens de gesprekken passeerden vrijwel alle delen van Rotterdam op verschillende niveaus (stadsdelen, wijken, buurten) de revue.

Opvallend is dat respondenten heel verschillende ideeën hebben van waar deze groepen zich voornamelijk zouden bevinden. Zo werd Rotterdam-Zuid door sommige respondenten genoemd als het deel van de stad waar de meeste rivaliserende groepen zich zouden ophouden, terwijl andere leerlingen betoogden dat daar juist vrijwel geen groepen te vinden zijn en dat we daarvoor toch echt "in West" zouden moeten zijn. Weer andere jongeren stelden dat "elke wijk, elke buurt in Rotterdam wel zo'n groepje heeft". Tijdens de gesprekken werd bovendien duidelijk dat respondenten het idee hebben dat deze groepen zich voornamelijk ophouden in andere delen van de stad dan waar zij zelf wonen.

Een aantal respondenten beschreef met betrekking tot het rivaliserend groepsgedrag tussen wijken in Rotterdam een fenomeen dat doet denken aan verschijnsel dat in de (internationale) literatuur over straatcultuur en gangs is beschreven, namelijk het vragen waar iemand vandaan komt (zie, onder andere, Anderson, 1999; Garot, 2009):

'Ik ben van Zuid en je loopt in West, bijvoorbeeld, en dan komt er opeens iemand naar je toe en die zegt "van waar ben je?" Je zegt "ja, van Zuid". Maar je hebt niks gedaan of zo, je hebt er niks mee te maken, maar precies die twee buurten hebben ruzie met elkaar, dan gaan ze gelijk denken dat je bij hun hoort en dan, ja, dan kan je je onveilig voelen. Ik zeg gewoon "Ik ben van Zuid" en hij zegt "Wat doe je hier" dit en dat. Ik ging er niet eens op in, ik ging verder. Ik liep gewoon door. Toen was het klaar. Hij bleef me alleen naroeven en toen klaar.'

Ook twee andere respondenten beschreven hoe zij eens samen op vergelijkbare wijze in de publieke buitenruimte werden aangesproken. Zij schetsten hoe ook deze interactie vrij onschuldig afliep toen degene die hen aansprak in hun beleving merkte dat hij de jongens weinig schrik aanjoeg. De respondenten stelden dat de ontmoeting weinig indruk op ze heeft gemaakt. Waar een aantal respondenten aangeeft regelmatig op deze manier te worden aangesproken, stelde het overgrote merendeel van de geïnterviewde jongeren dit nooit te hebben meegemaakt.

Volgens de respondenten worden de rivaliserende groepen in Rotterdam met name gevormd door de jonge jongens die in de vorige paragrafen reeds werden besproken. Een aantal respondenten gaf echter een voorbeeld van hoe ook groepen van oudere jongens zich bezig houden met het claimen en bewaken van hun eigen wijk. Volgens de respondenten zijn dit de jongens waarvoor zij het meest op hun hoede zijn omdat zij verwachten dat deze bewapend zijn en er niet voor terugdeinzen geweld te gebruiken. Tijdens de gesprekken noemden zij dit *"die jongens die je niet moet aankijken"*. Op de vraag aan wie de respondenten refereren als ze het hebben over *"die jongens"* gaven zij het volgende antwoord.

RI: *'Het zijn gewoon die jongens die een hogere status hebben in de wijk.'*

RII: *'Je kent zeg maar hun plek gewoon.'*

RIII: *'Je weet gewoon waar ze staan.'*

RI: *'Dat zijn jongens met wie ik ben opgegroeid, ik dezelfde wijk zeg maar. Dan ging ik vroeger met ze spelen. En daardoor hebben ze bijvoorbeeld respect, maar dat komt omdat mijn moeder dan chips en zo aan hen ging geven. Zij zijn echt allemaal oud al nu, en dan zien ze mij en dan groeten ze mij wel. Maar ik weet wel bijvoorbeeld dat ze gevaarlijk kunnen zijn. Ze zijn 25 allemaal. Dus nu beginnen ze wel serieus te doen met hun leven. Dus beginnen ze wel taxichauffeur of iets te worden. Of een baan te zoeken. Maar voorheen gingen ze hangen in de wijk en zulke dingen. Dus ja. Maar het zijn wel jongens die er op letten, zeg maar, op de wijk. Dus dat weet je wel.'*

RIII: *'Hun wijk is belangrijk zeg maar, dat is de home basis. En wie daar in komt die ongewenst is...Ja die moeten met een scheef oog, minimaal, aangekeken worden.'*

RI: *'Dus bijvoorbeeld, stel je voor: ik zou hem [wijst naar klasgenoot] niet kennen en hij zou mij slaan en die jongens zouden dat zien, dan zouden ze hem gaan slaan. Omdat we uit dezelfde wijk komen.'*

In veel van de gesprekken brachten jongeren naar voren dat de rivaliteit tussen wijken vaak nergens op is gebaseerd: *"veel boys hebben ruzie om niks"*. Volgens de respondenten moet de oorzaak van dit soort rivaliteit gezocht worden in dat jongeren ergens bij willen horen en op zoek zijn naar spanning:

RI: *'Bij hun zie je heel duidelijk dat ze ergens bij willen horen.'*

RII: *'Ey, mensen hebben dooie levens, man. Ze willen opeens spanning in hun leven.'*

RI: *'Ja, man. Ze hebben...what the fuck ga je met mensen lopen of mensen steken voor de lol, man. Je hebt niks te doen in je leven.'*

Hoewel de ruzies volgens de geïnterviewde jongeren eigenlijk nergens over gaan – en de betrokkenen vaak niet eens meer weten waarover ze ruzie hebben – blijkt het in de praktijk lastig om de rivaliteit te beëindigen. Een van de respondenten die zelf onderdeel zei uit te

maken van een groep die ruzie onderhoudt met een andere groep, legde tijdens de gesprekken uit waarom hij niet zo gemakkelijk afstand kan nemen van het conflict. Hij stelde dat hij daarmee in de eerste plaats de bescherming van zijn groep zou moeten missen en “*een makkelijkere prooi*” zou worden voor zijn rivalen. Interessant is echter ook de manier waarop de respondent beschrijft hoe het conflict hem zou blijven achtervolgen en hoe hij ook anderen hierin zou kunnen meesleuren.

‘Stel dat ik afstand neem, met wie ga ik dan om? Want als ik met andere jongens omga, gaan zij dezelfde problemen krijgen als ik. Dus ik blijf gewoon met m'n vaste vrienden die diezelfde problemen hebben.’

Jongeren gaven in de gesprekken ook zicht op hoe het hierboven beschreven rivaliserend groepsgedrag tussen wijken kan leiden tot het bezit en gebruik van wapens. De respondenten beschreven hoe jongeren die in ruzies waren verwickeld zich bewapenen omdat zij de verwachting hebben dat hun rivalen ook wapens bij zich dragen. Dit gold volgens de leerlingen in het bijzonder voor wanneer groepen elkaar dreigen te treffen. Een van de respondenten beschreef hoe afspraken om een ruzie uit te vechten “*met de vuisten*” vaak gewapende conflicten worden, omdat beide partijen elkaar wantrouwen en toch wapens meebrengen om niet overrompeld te worden door de andere partij.

Jongeren die in ruzies zijn verwickeld dragen volgens de respondenten niet alleen vaker wapens, maar komen ook eerder in de positie of de verleiding om deze daadwerkelijk te gebruiken, zoals een van de respondenten beschreef:

‘Niemand gaat een celstraf op willen lopen, omdat hij iemand heeft gestoken. Niemand gaat iemand steken om hem te beroven of zo. Maar bij een ruzie is het anders, geloof me. Zoals wat er bij hem [wijst naar klasgenoot] was gebeurd, met zijn broer. Bij een ruzie wordt er makkelijker gestoken.’

De rol van social media

In eerder onderzoek naar de drillrapcultuur in Rotterdam werd onder andere geconcludeerd dat social media vooral lijken te fungeren als katalysator voor conflicten tussen (groepen) jongeren (Roks en Van den Broek, 2020). Ook in de gesprekken met jongeren in het onderhavige onderzoek werd zicht gegeven op de belangrijke rol die social media spelen binnen rivaliserend groepsgedrag en meer specifiek de impact die het gebruik hiervan kan hebben op het verloop van conflicten. In dit problematisch groepsgedrag vervullen social media op basis van de beschrijvingen van respondenten een aantal specifieke functies. In de eerste plaats worden social media volgens de leerlingen door jongeren ingezet om zich op een gewelddadige manier te presenteren. Zo vertelde een respondent hoe een van zijn vrienden een machete bij zich had op straat omdat hij foto's met het wapen wilde maken voor op zijn Snapchat. Respondenten beschreven hoe social media in veel gevallen ten grondslag liggen aan het ontstaan van ruzies, die vervolgens hun weg naar de publieke buitenruimte kunnen

vinden. Een van de respondenten beschreef een opbouw in het verloop van conflicten die in het online domein ontstaan:

'Het komt door kleine domme ruzietjes op Snapchat. Dan hebben ze een grote mond, gaan ze over iemands moeder praten. En dan gaan ze elkaar meeten, zulke dingen...Ik weet precies hoe die dingen kunnen escaleren. Het begint op social media, daarna gaan ze eerst vechten met handen. Daarna kunnen die dingen escaleren. Ik heb al die stappen gezien.'

De geïnterviewde leerlingen gaven aan dat interacties op platformen als Snapchat, Whatsapp en Instagram vrijwel altijd het vertrekpunt vormen van ruzies: "het begint bijna altijd op social media". In sommige gevallen ontstaat een ruzie offline, maar vindt het vervolg van de interactie volgens de respondenten plaats via het online domein:

'Als ik bijvoorbeeld met een groep buiten ben en je botst een beetje tegen elkaar en dan een dag later krijg je een Instagram of Snapchat met "Kom daar en daar heen". Privé of via een groepsapp. Meestal zit je dan in een groepsapp. En dan zeggen ze "kom [naam van specifieke locatie], 4 uur".'

Volgens de respondenten spelen social media daarnaast een belangrijke rol in de manier waarop rivaliserende jongeren elkaar beledigen, uitdagen en bedreigen – zoals in de vorige paragrafen al een aantal keer naar voren kwam. Zo stelde een van de respondenten dat het bang maken van rivalen aan de hand van wapens voornamelijk via Snapchat gebeurt. Jongeren zouden elkaar foto's of video's sturen waarop zij met steek- of vuurwapens te zien zijn om anderen schrik aan te jagen, maar ook om de ontvanger uit te dagen. Een andere respondent beschrijft hoe rivaliserende jongeren elkaar online in zijn woorden "sneak disses" sturen. De jongen beschreef een fenomeen dat bekend staat als "catching lacking":

'Ja gewoon dat ze iemand tegenkomen en die filmen ze dan. En dan zeggen ze: "jij bent van deze block, dit dat, doe groot nu. Je bent gecatcht lacking".'

De beelden van deze ontmoeting worden vervolgens online gedeeld en gelden als belediging en uitdaging aan het adres van degene die op de beelden in een compromitterende pose is vastgelegd, een verschijnsel dat op een vergelijkbare manier wordt beschreven in Chicago (Stuart, 2020: 128-139). Ook een respondent in een andere focusgroep beschreef dit fenomeen. Hij stelde dat bij ruzies tussen rivaliserende groepen vaak "niet gelijk wordt gestoken", maar dat jongeren hun rivaal – wanneer zij hem in de buitenruimte treffen – "aanpakken", dit filmen en de beelden vervolgens online delen. Ook deze respondent leek heel duidelijk een specifieke opbouw van conflicten te beschrijven, waarbij eventueel wapengeweld wordt voorafgegaan door vuistgeweld.

6.3 Motieven voor wapenbezit volgens Rotterdamse jongeren

Ten slotte ging het in de focusgroepen over motieven voor het dragen van wapens. Daarbij werden door de Rotterdamse jongeren de beweegredenen genoemd die bekend zijn uit eerder onderzoek naar wapenbezit en die in hoofdstuk 2 uitvoerig zijn beschreven. Allereerst gaven de respondenten in dit onderzoek aan dat jongeren in hun beleving messen bij zich dragen

om stoer te doen, om zichzelf te kunnen verdedigen of om delicten mee te plegen. Toch lijkt er op basis van de focusgroepen meer te zeggen over de precieze motivaties van jongeren. In de eerste plaats lijkt er vaak meer schuil te gaan achter "stoer doen met een mes". Zo blijken op basis van de gesprekken begrippen als 'status', 'eer', 'macht' en 'erbij horen' nauw verwant aan iets dat in eerste instantie gemakkelijk kan worden beoordeeld en betiteld als "stoer doen". Vanuit dat idee kan het tonen van een mes jongeren een bepaalde reputatie opleveren waardoor zij door anderen gerespecteerd of in ieder geval met rust gelaten worden. Iets dat op het eerste gezicht veel wegheeft van pronken, heeft dan wel degelijk een meer protectieve functie. Onderstaande beschrijving illustreert hoe stoer doen en zelfverdediging soms verrassend moeiteloos in elkaar overvloeien:

'Is gewoon om stoer mee te doen. Ze laten gewoon aan iedereen zien van "ik heb een mes". Beetje status opbouwen in de wijk, denk ik, van als het zeg maar rondgaat van "hij heeft een mes, hij is gevaarlijk, oppassen, dit dat". Ik denk dat ze dat ook willen.'

Daarbovenop stelden respondenten dat jongens stoer doen met wapens om in de smaak te vallen bij jongedames. Uit de focusgroepen werd echter duidelijk dat dit gedrag bij een groot deel van de dames een averechts effect sorteert. Alle geïnterviewde meiden gaven aan wapenvertoon af te keuren en zich niet prettig te voelen bij iemand die een wapen bij zich draagt. Volgens zowel de geïnterviewde jongens als meiden is er slechts een klein gedeelte van de jonge vrouwen in Rotterdam vatbaar voor dergelijk vertoon.

Ook het dragen van wapens als vorm van bescherming lijkt uiteen te vallen in verschillende onderliggende motivaties. Zo waren de respondenten van mening dat sommige jongeren wapens bij zich dragen uit oprechte zelfverdediging omdat zij eerder een incident hebben meegemaakt, zoals ook werd beschreven in het vorige hoofdstuk. Uit de gesprekken werd duidelijk dat jongeren die om deze reden een wapen bij zich dragen dit doen om anderen op afstand te kunnen houden – zodat zij bijvoorbeeld kunnen weggelopen of de politie kunnen bellen – en niet zozeer om het daadwerkelijk te kunnen gebruiken. Een van de geïnterviewde dames vertelde over hoe een incident dat zij zelf had meegemaakt er voor zorgde dat zij op sommige momenten een sleutel in haar hand droeg om als wapen te kunnen gebruiken:

'Ja, ik moet, zeg maar, in de avond, als ik van voetbal kom, moet ik door een soort, door Overschie fietsen en dat vind ik eng, dus dan heb ik m'n sleutel in m'n hand. Die haal ik dan van m'n fiets sleutel af en dan hou ik 'm in m'n hand, maar hij is niet super scherp, hij is wel gewoon bot, maar voor... ja, weet niet. Want ik ben wel een keer achtervolgd door een man met een hond. Dat was wel gewoon bij mij in de buurt en hij ging toen achter mij aan lopen en toen ben ik weggerend, maar ik ben niet naar m'n huis gerend, want dan weet 'ie waar ik woon. Dat is mij altijd verteld of zo. Ik ben gewoon weggerend en ik ben gewoon rondjes gaan rennen en toen was 'ie weg. Maar ik had wel m'n sleutel in m'n hand, want ik was wel bang.'

De geïnterviewde jongeren gaven aan dat het wapenbezit van vrouwen vrijwel altijd een gevolg is van het feit dat zij zich onveilig voelen. Waar dit onveiligheidsgevoel – en dus ook het wapenbezit – in bovenstaand voorbeeld heel duidelijk valt te relateren aan een eigen (directe)

ervaring, blijkt dit niet altijd ten grondslag te liggen aan de motivatie van vrouwen om een wapen te dragen:

'Ik denk dat er een groot onderscheid is tussen jongens met wapens en meiden met wapens. Ik denk dat meiden het meer gebruiken voor zelfverdediging, aangezien er heel veel dingen ook rondgaan op TikTok bijvoorbeeld, dat er heel veel meiden worden verkracht en zo. Gewoon voor safe zijn, denk ik.'

Een bijzondere vorm van bescherming valt te ontdekken in de manier waarop jongeren messen bij zich dragen "omdat de ander er ook een draagt". In de gesprekken kwam veelvuldig naar voren hoe respondenten stellen dat sommige jongeren messen bij zich dragen enkel en alleen omdat zij denken dat anderen dit ook doen. De straatwijsheid "liever dat zijn moeder huult dan mijn moeder" – met andere woorden: ik heb liever dat ik zelf moet steken dan dat ik gestoken word – kwam in de gesprekken meerdere malen naar voren. Onderstaande quote geeft deze in de gesprekken veelvuldig besproken dynamiek kernachtig weer:

'Meestal zeggen ze gewoon van "Voor andere boys van andere wijken", wat ik net al zei, het is gewoon een schakelreactie. Want zij denken gewoon van "die boys van die andere wijken hebben het, dus ik moet het ook hebben om mezelf te beschermen". Dat is zeg maar hun oplossing. Dat is altijd wat we horen. "Anders kom je in de situatie". Want als jij met je vuisten gaat vechten tegen iemand die een wapen of iets heeft... dan ben je kansloos.'

In de gesprekken kwam ook een verbijzondering van deze vorm van bescherming naar voren. Bij deze motivatie bewapenen jongeren zich omdat zij in een concreet conflict verkeren met mensen waarvan zij verwachten dat zij bewapend zijn. Volgens respondenten dragen deze jongemannen – dit lijkt voorbehouden aan mannen – in zo'n geval vaak voor een bepaalde periode wapens bij zich, zo lang als het conflict voortduurt. Een van de respondenten bracht in de gesprekken nog een andere bijzondere vorm van 'bescherming' naar voren. Volgens hem dragen jongeren ook wapens bij zich om de dure spullen die ze bij zich dragen of aan hebben te kunnen beschermen.

In de gesprekken viel ook duidelijk een onderscheid te ontdekken tussen het dragen van wapens om hiermee te kunnen steken of om anderen op afstand te kunnen houden, af te schrikken of te verjagen. Verschillende respondenten gaven aan het idee te hebben dat de motivatie 'bescherming' voornamelijk op dit laatste ziet, veel meer dan op de wens om een wapen daadwerkelijk te kunnen gebruiken. Vanuit dit idee zou de aanwezigheid van grote messen – zoals kapmessen en machetes – op straat kunnen worden verklaard, omdat deze veel meer een afschrikkende dan een functionele waarde vertegenwoordigen. Een gesprek tussen twee respondenten illustreert hoe het formaat van wapens in conflicten in hun ogen een belangrijke rol kan spelen:

R1: *'Ja toch, ze moeten bang van jou worden als je dat ding eruit haalt, toch. Ze moeten denken "Nee, met deze niet, deze niet, ik ga maar rennen". Zo.'*

R11: *'Je hebt gelijk. Ja, ja, als drie man...drie mensen naar jou toe komen en je trekt zo'n [klein] mesje...zij trekken zo'n mes en jij trekt er zo [groot] eentje, dan gaan ze wel effe denken van "afstand houden".'*

De aanwezigheid van grote messen in het straatbeeld – die ontegenzeggelijk minder praktisch zijn in het gebruik – lijkt (deels) te kunnen worden verklaard uit de veronderstelling dat jongeren er meer op uit zijn om elkaar af te schrikken dan om elkaar daadwerkelijk te verwonden.

Tot slot kwam in de gesprekken ook naar voren dat sommige jongeren wapens bij zich zouden dragen omdat deze gebruikt kunnen worden voor het plegen van delicten, al werd dit vergeleken bij de andere motivaties opvallend weinig benoemd. Het gaat hier om de meer instrumentele functies van een wapen, als manier om *“snel geld verdienen door criminaliteit”* bij bijvoorbeeld ripdeals, bedreigingen of berovingen.

6.4 Conclusies

In dit hoofdstuk stonden de oorzaken, factoren en motieven voor wapens en geweld centraal vanuit het perspectief van de Rotterdamse jongeren in onze studie. In de beleving van de respondenten is er een aantal oorzaken voor wapenbezit en -gebruik onder jongeren, waarbij groepsdruk en opvoeding de meest genoemde verklaringen zijn. Vervolgens bespraken we een aantal veelbesproken specifieke factoren die vallen te koppelen aan wapens en geweld: de rol van drillmuziek, rivaliserend groepsgedrag en social media. Uit de focusgroepen komt duidelijk naar voren dat het merendeel van de jongeren drillrap – en meer in het bijzonder drillrappers – niet bijzonder serieus lijken te nemen en vooral zien als iets waarmee zij zich niet (openlijk) willen associëren. Tijdens de gesprekken betoogden meerdere jongeren bovendien dat drill in hun beleving langzaamaan ‘uit de mode’ aan het raken is, maar ook dat drillrapvideo’s steeds minder wapens zouden bevatten. Tegelijkertijd werd ook benoemd dat de verbeelding van wapens en geweld in drill wel bij kan hebben gedragen aan de populariteit van wapens onder jongeren.

Uit de twee hoofdstukken op basis van de groepsgesprekken rijst verder het beeld dat er onder jongeren een breed gedragen gevoel heerst dat het gebruik van wapens en geweld zich in grote mate beperkt tot specifieke jongeren. Het lijkt hierbij in het bijzonder te gaan om jongeren die verwickeld zijn in rivaliserend groepsgedrag tussen bepaalde wijken. Deze problematiek lijkt zich niet te concentreren tot bepaalde delen van de stad, maar komt volgens de respondenten in dit onderzoek in vrijwel elke Rotterdamse buurt of wijk voor.

Voor zowel de drillrapcultuur als het rivaliserend groepsgedrag is de rol van social media relevant. In de beschrijvingen van de Rotterdamse jongeren in deze studie zien we dat social media de dynamiek van gewelddadige interacties lijkt te hebben veranderd. Conflicten tussen (groepen) jongeren kunnen zowel online als offline beginnen, maar lijken met name een vlucht nemen door het gebruik van verschillende social mediaplatformen. Voor wapens en geweld lijkt het online domein een belangrijke katalysator te zijn.

Op basis van de gesprekken mogen we ook concluderen dat een flink deel van de jongeren in deze studie neerkijken op het bezit en het gebruik van wapens. Menig respondent gaf aan wapens en geweld schaamtevol, zielig en al helemaal niet cool te vinden. De geïnterviewde leerlingen konden opvallend weinig begrip opbrengen voor jongeren die messen bij zich dragen en lieten zich regelmatig hard uit over deze doelgroep. Dat zien we ook terug in een van de door deze jongeren genoemde motieven voor wapenbezit onder jongeren: wapens zouden enkel gedragen worden om stoer te doen. Tegelijkertijd zien we ook dat het thema zelfverdediging door veel jongeren genoemd wordt als motief om een wapen te dragen.

Op basis van de informatie in hoofdstuk 5 en 6 krijgen we zicht op hoe de Rotterdamse jongeren in onze studie wapens en geweld beleven en welke betekenis zij hieraan geven. Ondanks de waarde van deze inzichten, weten we op basis van deze gesprekken nog weinig over het daadwerkelijk gebruik van wapens. Dat thema staat, onder andere, centraal in het volgende hoofdstuk. Op basis van een analyse van de politieregistratie geven we een beeld van de aard van de gevallen van wapenbezit en -gebruik onder Rotterdamse jongeren in 2020.

HOOFDSTUK 7 | GEREGISTREERDE GEVALLEN STEEKWAPENBEZIT EN -GEBRUIK IN ROTTERDAM 2020

In dit hoofdstuk geven we een beschrijving van de politieregistraties van steekwapenbezit en -gebruik in Rotterdam in 2020 onder jongeren tot 23 jaar. Voordat we een overzicht geven van de door ons bestudeerde politieregistratie dient opgemerkt te worden dat het jaar 2020 vanwege de mondiale pandemie een bijzonder jaar was en dat de door de overheid genomen coronamaatregelen een nadrukkelijke impact hebben gehad op het sociale verkeer. Wat hiervan echter de exacte consequentie is voor de aard en omvang van steekwapenbezit en -gebruik in Rotterdam kan niet worden bepaald. In de conclusie van dit hoofdstuk – paragraaf 7.5 – komen we hier nader op terug. We beginnen met het geven van een overzicht van de politieregistraties, met aandacht voor de hoeveelheid registraties, de gemiddelde leeftijden en het belichten van enkele andere relevante kenmerken (paragraaf 7.1). In paragraaf 7.2 bespreken we wat de registraties ons voor informatie en inzichten verschaffen over de aanleiding of achtergronden van de incidenten. Vervolgens zoomen we in paragraaf 7.3 nader in op enkele specifieke factoren die in het licht van onze centrale onderzoeksvragen relevant zijn, te weten de invloed van drill, conflicten tussen wijken en de rol van social media bij de totstandkoming van steekincidenten. In paragraaf 7.4 bespreken we de motieven voor wapenbezit zoals die in de door ons bestudeerde registraties naar voren zijn gekomen. We sluiten dit hoofdstuk af met enkele conclusies (paragraaf 7.5).

7.1 Beschrijving politieregistraties: aantallen en kenmerken

De selectie van politieregistraties met betrekking tot steekincidenten in Rotterdam in 2020 resulteerde in 131 zaken met 178 verdachten tot en met 22 jaar oud. Bij veel incidenten zijn meerdere jonge verdachten betrokken, soms zelfs tot zes verschillende verdachten bij één incident. Hieronder is in tabel 7.1 een overzicht van de leeftijden van de verdachten zichtbaar. De jongste verdachte in de door ons bestudeerde registraties was acht jaar oud en de gemiddelde leeftijd van de verdachten lag iets hoger dan 17 jaar (17,36 jaar). De overgrote meerderheid van de in totaal 178 verdachten waren jongens (93.89%) en ongeveer 6.11% van de verdachten waren meisjes.

Tabel 7.1: Leeftijd verdachten van geregistreeerde steekincidenten 2020 in Rotterdam

	Aantal verdachten	In percentages
0-11 jaar	3	1.7 %
12-17 jaar	87	48.9 %
18-22 jaar	88	49.4 %
Totaal	178	100 %

De registraties zijn – zoals beschreven in hoofdstuk 3 – opgedeeld in de volgende delictscategorieën: bedreiging, bezit overige wapens, doodslag/moord, eenvoudige mishandeling, openlijke geweldpleging en zware mishandeling (het kan hierbij ook gaan om

pogingen). Tabel 7.2 geeft zicht op het aantal registraties per delictscategorie, de gemiddelde leeftijd per delictscategorie en het aantal verdachten en of dat jongens of meiden waren. Het valt op dat de relatief veel steekwapens gebruikt zijn bij de delictscategorieën bedreiging en doodslag/moord. Bij die laatste categorie gaat het in 11 van de gevallen om een poging tot doodslag/moord, en in 20 gevallen om geweldsincidenten met een daadwerkelijk dodelijk slachtoffer. De jongste gemiddelde leeftijd van de verdachten is te zien bij de delictscategorie 'bedreiging' (15.6 jaar oud). Gemiddeld heeft de categorie 'eenvoudige mishandeling' de oudste verdachten (19.4 jaar oud). In de delictscategorie 'doodslag/moord' zijn de meeste meisjes als verdachte geregistreerd (5 personen) bij deze dataselectie terwijl er bij 'openlijke geweldpleging' en 'zware mishandeling' geen meisjes als verdachte werden geregistreerd.

Tabel 7.2: Aantal incidenten, verdachten, en gemiddelde leeftijd per delictscategorie

	Aantal incidenten	Gemiddelde leeftijd	Aantal verdachten	
			Jongens	Meiden
Bedreiging	31	15.6 jaar	42	2
Bezit overige wapens	30	16.6 jaar	31	1
Doodslag/moord	31	17.8 jaar	44	5
Eenvoudige mishandeling	24	19.4 jaar	24	3
Openlijke geweldpleging	11	18.8 jaar	20	0
Zware mishandeling	4	18.2 jaar	6	0
Totaal	131	17.4 jaar	167 (93.8%)	11 (6.2%)

In de bovengenoemde categorieën is een onderscheid aan te brengen tussen wapenbezit (bezit overige wapens) en wapengebruik (de overige categorieën). In tabel 7.3 valt te zien dat de gemiddelde leeftijd van de verdachten die zich schuldig hebben gemaakt aan het daadwerkelijk gebruiken van een steekwapen met 17.51 jaar hoger is dan het gemiddelde van de verdachten die een keer met een wapen zijn betrappt tijdens met een steekwapen op zak (16.63 jaar).

Tabel 7.3: Aantal en percentage verdachten, en gemiddelde leeftijd bezit en gebruik

	Aantal verdachten		Percentages verdachten	Gemiddelde leeftijd
	Jongens	Meiden		
Steekwapenbezit	29	1	83.2 %	16.6 jaar
Steekwapengebruik	138	10	16.9 %	17.5 jaar
Totaal			100 %	17.4 jaar

Naast bovenstaande demografische kenmerken is er ook gekeken naar de woonplaats van de verdachten en naar de pleegplaats van de delicten (gecategoriseerd per wijk in Rotterdam). In tabel 7.4 zijn de genoemde woonplaatsen weergegeven. In totaal kunnen er 20 verschillende Nederlandse woonplaatsen worden onderscheiden. Bij twee van de 178 verdachten was onbekend wat de woonplaats was en daarnaast had een iemand geen vaste woon- of verblijfplaats. Deze drie verdachten zijn geschaard onder de categorie 'onbekend'. Ook was er

een verdachte uit Gent (België) en een verdachte uit een (onbekende) plaats in Frankrijk, deze twee verdachten zijn geschaard onder de categorie 'buitenland'. Het valt op dat de grote meerderheid van de verdachten in Rotterdam woont (139 verdachten, dat is 78.1% van de totale groep geregistreerde verdachten). Daarnaast zijn Den Haag (7 verdachten) en Capelle aan den IJssel (4 verdachten) ook wat vaker geregistreerd als woonplaats van verdachten van steekincidenten in Rotterdam.

Tabel 7.4: Woonplaatsen van de verdachten uit de geregistreerde steekincidenten 2020

Woonplaats	Aantal verdachten dat er woont
Rotterdam	140
's-Gravenhage	7
Capelle aan den IJssel	4
Schiedam	3
Spijkensisse	3
Tilburg	2
Vlaardingen	2
Alblasserdam	1
Almere	1
Barendrecht	1
Berkel en Rodenrijs	1
Dijk en Waard	1
Leiden	1
Maassluis	1
Nieuwegein	1
Ridderkerk	1
Utrecht	1
Westvoorne	1
Zuidplas	1
Buitenland	2
Onbekend	3
Totaal	178

Ook de pleegplaats van de geanalyseerde registraties is met elkaar vergeleken. Hierbij zijn de pleeglocaties van de incidenten gecategoriseerd ingedeeld op basis van de Rotterdamse wijk waarin deze plaatsvonden. In tabel 7.5 zijn alle pleegwijken en het aantal incidenten binnen die wijken genoteerd. De meeste incidenten in 2020 vonden plaats in de wijken Charlois (19 incidenten) Centrum en Delfshaven (18 incidenten) Positief om te vermelden is echter dat niet alle wijken van Rotterdam in dit overzicht staan, wat inhoudt dat er ook een aantal wijken zijn waar zich geen steekincidenten (wapenbezit dan wel wapengebruik) hebben voorgedaan in 2020.

Tabel 7.5: Pleegwijk van de geregistreerde steekincidenten in Rotterdam in 2020

	Pleegwijk	Aantal incidenten in die wijk
1.	Charlois	19
2.	Centrum	18
3.	Delfshaven	18
4.	IJsselmonde	14
5.	Prins Alexander	12
6.	Feijenoord	11
7.	Hillegersberg-Schiebroek	8
8.	Noord	8
9.	Hoogvliet	7
10.	Kralingen-Crooswijk	5
11.	Overschie	4
12.	Rozenburg	4
13.	Pernis	2
14.	Waalhaven-Eemhaven	1
	Totaal	131

In bijlage VI zijn de geregistreerde steekincidenten in Rotterdam in 2020 uitgesplitst per delictscategorie. Voor een aantal van de delictscategorieën is één wijk aan te wijzen als plek waar de meeste delicten van dat type plaatsvinden (rood gemarkeerd). Zo kwam 'bedreiging' met een steekwapen het meest voor in Delfshaven (6 incidenten van de 31), de meeste 'doodslag/moord'- en 'eenvoudige mishandeling'-incidenten met steekwapens kwamen voor in de wijk Charlois (5 van de 31 doodslag/moord-incidenten en 5 van de 24 eenvoudige mishandeling-incidenten). Steekwapens werden het meest in beslag genomen door fouillering ('bezit overige wapens') in de wijk Centrum (8 van de 30 incidenten). Voor de delictscategorieën 'openlijke geweldpleging' en 'zware mishandeling' zijn geen specifieke wijken aan te wijzen waar die twee specifieke delicten met steekwapens het meeste voorkomen (hierbij zijn ook minder incidenten ten opzichte van de andere delictscategorieën geregistreerd).

We hebben ook gekeken of de door ons geanalyseerde gevallen van steekwapenbezit of -gebruik plaatsvonden op scholen in het Rotterdamse. In totaal zijn er 6 registraties waaruit duidelijk wordt dat het incident plaatsvond in of rondom een school. In drie gevallen gaat het om steekwapenbezit van jongeren op scholen en wordt de politie ingeschakeld naar aanleiding van het tonen van een mes aan vrienden of klasgenoten. In één geval gaat het om het dreigen met een mes naar aanleiding van een ruzie voor de school. Twee registraties spelen zich nadrukkelijker af op school: een daarvan gaat over een leerling die een schooldirecteur bedreigt met een mes naar aanleiding van een conflict en bij een andere registratie valt te lezen hoe een eerder incident tussen jongeren resulteert in openlijke geweldpleging in de school. Uit deze laatste registratie wordt overigens niet duidelijk of er een mes is gebruikt.

7.2 Aanleiding steekwapengebruik op basis van politieregistraties

In deze paragraaf geven we zicht op de aanleiding van de door ons geanalyseerde steekincidenten. We baseren ons daarbij op de informatie in de 101 politieregistraties die gaan over steekwapengebruik – de 30 registraties over steekwapenbezit laten we hier achterwege. Het startpunt van de analyse van deze 101 registraties was de indeling die in de vorige analyse van steekincidenten in Rotterdam over 2018 en 2019 werd gehanteerd (Roks en Van den Broek, 2020: 29-30). Op inductieve wijze konden toen de volgende categorieën incidenten uit de politieregistraties worden gedestilleerd: eerder conflict tussen dader en slachtoffer, ruzies tussen onbekenden, ruzies in de relationele sfeer, ruzies in de criminele sfeer en een restcategorie. Voor de 101 politieregistraties over steekwapenbezit werd in de eerste fase van onze analyse gekeken in hoeverre ze ingedeeld konden worden in de bovengenoemde categorieën. Voor het grootste deel van de registraties (96 van de 101) bleek dat het geval te zijn. Er waren echter 5 registraties waaruit een ander soort aanleiding naar voren kwam. Het ging daarbij om incidenten tussen vrienden of bekenden die, afgaande op de informatie in de politieregistraties, ogenschijnlijk uit het niets uit de hand liepen en resulteerden in een steekincident. We lichten deze categorie in het vervolg van deze paragraaf nader toe. Hierbij dient te worden opgemerkt dat voor deze en de andere aanleidingen die we in deze paragraaf hanteren geldt dat deze categorieën zijn gebaseerd op de informatie die is opgenomen in de registratie. Daarbij gaat het dus niet per definitie over wat er is voorgevallen, maar primair wat hierover door verdachten, slachtoffers of andere betrokkenen is verklaard (vgl. Roks en Van den Broek, 2020: 30-31).

Tabel 7.6: Aanleidingen van geregistreeerde steekincidenten in Rotterdam in 2020

	Aantal registraties	In percentages
Eerder conflict	33	32.7 %
Ruzie in relationele sfeer	32	31.7%
Ruzie onbekenden	25	24.8 %
Ruzie bekenden	5	5.0 %
Restcategorie	4	4.0 %
Ruzies in criminele sfeer	2	2.0 %
Totaal	101	100 %

Tabel 7.6 geeft een overzicht van de manier waarop de verschillende aanleidingen verdeeld zijn over de geregistreeerde gevallen van steekwapengebruik in Rotterdam in 2020. In 33 van de 101 registraties (32.7%) viel uit de informatie in de politieregistratie af te leiden dat er sprake was van een eerder conflict tussen de verdachte(n) en slachtoffer(s). Ruzies in de relationele sfeer leken ten grondslag te liggen aan 32 politieregistraties (31.7%). In 24.8% (25 van de 101 registraties) van de door ons bestudeerde politieregistraties leek het te gaan om een ruzie tussen onbekenden die resulteerde in een steekincident. Anders dan in de analyse van de steekincidenten uit 2018 en 2019 gaf de informatie in de politieregistraties in 5 van de 101 registraties (5.0%) zicht op een ruzie tussen bekenden. Van ruzies in de criminele sfeer bleek sprake in 2 van de 101 registraties (2.0%). Ten slotte kon er een restcategorie worden

onderscheiden (4 van de 101 registraties), waarbij in drie van deze registraties op basis van de informatie in de politieregistratie niet kon worden achterhaald wat er precies was voorgevallen en/ of wat de aanleiding van het incident was. We lichten deze verschillende aanleidingen – behalve de restcategorie – met een beperkt aantal voorbeelden nader toe.

Eerder conflict

Het merendeel van de aanleidingen van de politieregistraties over steekwapengebruik leek terug te voeren tot een eerder conflict tussen verdachten en slachtoffers (33 van de 101 registraties, oftewel 32.7%), iets dat vergelijkbaar is met de resultaten van een eerdere analyse van de aanleidingen van de steekincidenten in Rotterdam in 2018 en 2019 (Roks en Van den Broek, 2020: 30). In de door ons bestudeerde politieregistraties komt op verschillende manieren tot uiting dat verdachte(n) en slachtoffer(s) al langer ruzies met elkaar hebben. Een voorbeeld hiervan wordt gegeven door een slachtoffer in registratie #95:

"Ik heb al een lange tijd ruzie met een stel gasten uit Rotterdam en Den Haag. Waar dat overgaat maakt niet uit. Er zijn ook een aantal jongens uit Den Haag betrokken. [Naam verdachte] en [Naam verdachte] zijn dat er twee van. Zij zijn al een aantal keren bij mij aan de deur geweest om mij te intimideren. Ze willen geen geld maar proberen mij te intimideren. Vandaag zag ik de auto van [Naam verdachte] de straat inrijden. Ik ben op de auto afgestapt waarop [Naam verdachte] uitstapte en met mij begon te vechten. Ineens pakte hij uit zijn broek aan de rechterkant een machete en sloeg naar mij met die machete. Ik kon deze afweren met mijn rechterhand. Vandaar dat ik nu bijna mijn vingers kwijt ben. Ik ben hierop gelijk naar binnen gegaan en heb de deur gesloten en de politie gebeld. Ik wil zeker aangifte doen." (Registratie #95)

Ook in andere registraties vinden we voorbeelden van verdachten en slachtoffers die verklaren dat er al een langer conflict ten grondslag ligt aan het uiteindelijk steekincident. In een aantal van deze 33 registraties kan een verbijzondering van dergelijke eerdere conflicten worden waargenomen, namelijk in de vorm van ruzies tussen burens als gevolg van overlast. Zo valt in registratie #121 te lezen dat de verdachte verklaart dat er al langer sprake is van overlast en ter illustratie stelt: *"volgens mij hebben hun ook geen laminaat ofzo want je hoort ze altijd lopen en stampen"* (Registratie #121). Op een dag loopt de ruzie tussen deze burens dermate hoog op dat er iemand in zijn hoofd wordt gestoken.

Ruzies in de relationele sfeer

De tweede categorie aanleidingen die kan worden onderscheiden, betreft ruzies in de relationele sfeer. Het gaat hier om 32 van de 101 door ons bestudeerde politieregistraties (31.7%). Deze brede categorie van geweld in de privésfeer kan onderverdeeld worden in een aantal subcategorieën. Allereerst lazen we in de politieregistraties over gevallen van steekwapengebruik tijdens ruzies tussen partners. In registratie #138 wordt beschreven dat een vrouw in huis wordt mishandeld en bedreigd door haar partner. De aanleiding hiervoor zou gelegen zijn in het uitwisselen van WhatsApp-berichten met een andere man, iets dat ook in

een aantal andere registraties valt te herkennen (Registraties #139 en #140). Ook zien we, net als in de analyse van de steekincidenten uit 2018 en 2019, dat er ruzies tussen ex-geliefden eindigen in het gebruik van een steekwapen. In registratie #37 zien we bijvoorbeeld dat de uiteindelijke verdachte met zijn ex-vriendin wil praten nadat zij een dag eerder de relatie heeft verbroken. De vrouw stemt hiermee in, maar geeft aan dat zij eerst nog even wat aan het doen is met een vriendin. De verdachte komt hierop eerder dan afgesproken naar haar woning, wordt ongeduldig omdat zijn ex hem laat wachten en bedreigt de twee vrouwen met twee messen uit de keuken van het huis van zijn ex-vriendin.

De volgende subcategorie van geweld in de relationele sfeer die valt te herkennen in de politieregistraties zijn ruzies tussen ouder en kind. In registratie #20 wordt bijvoorbeeld beschreven dat een moeder aangifte doet omdat ze bedreigd wordt met een mes door haar zoon. Een ander voorbeeld is registratie #91 waarbij de verdachte ruzie heeft met zijn moeder en zus. De ruzie loopt zo hoog op dat de verdachte een ruitje in de deur insloeg en zijn moeder en zus bedreigde met een mes. Zijn zus verklaart dat haar broer boos werd omdat hij een OV-chipkaart wilde hebben, maar door zijn moeder en zus niet werd binnengelaten. In deze subcategorie zien we ook incidenten waarbij stiefouders betrokken zijn. In registratie #13 heeft de verdachte ruzie met zijn stiefvader, die hem eerder bedreigd zou hebben met een mes. De uiteindelijke verdachte is naar aanleiding van deze bedreiging gevlucht van huis. Om zichzelf tegen zijn stiefvader te beschermen, heeft hij zichzelf bewapend met een mes. Toen hij terugging naar huis zag hij politie staan. De verdachte is toen weggelopen en heeft het mes in de bosjes weggegooid (Registratie #13).

De laatste subcategorie van ruzies in de relationele sfeer zijn incidenten tussen broers en/of zussen. Een voorbeeld hiervan vinden we in registratie #9. Een broer en zus zijn samen thuis. De zus, het uiteindelijke slachtoffer van bedreiging, was de afwas aan het doen. Ondertussen daagde haar broer haar uit door vervelende dingen te zeggen. Eerst negeerde ze dit, maar uiteindelijk werd ze boos en sloeg ze haar broer met een keukenobject. In de politieregistratie valt te lezen dat de dader boven op het slachtoffer zat en haar hard op haar ribben duwde en *"riep dat hij haar dood ging maken"* (Registratie #9). Uit de politieregistratie wordt niet gesproken over een mes dat gebruikt zou zijn tijdens de bedreiging of dat er gedreigd zou zijn met het neersteken van het slachtoffer, hetgeen de vraag oproept waarom deze registratie dan wel is geselecteerd op basis van de in hoofdstuk 3 beschreven query. In de registratie zien we dat dit waarschijnlijk terug te voeren valt op een verklaring van het slachtoffer. Zij gaf aan erg angstig te zijn en zich bedreigd te voelen omdat *"zij weet dat de dader altijd een mes op zak heeft"* (Registratie #9).

Ruzies tussen onbekenden

De derde categorie aanleidingen voor steekwapengebruik die in onze analyse van de politieregistraties kan worden onderscheiden zijn de ruzies tussen onbekenden (25 van de 101 registraties, oftewel 24.8%). Het gaat hierbij om gevallen waarbij uit de informatie uit de politieregistratie kan worden afgeleid dat verdachte(n) en slachtoffer(s) elkaar niet kenden. Hierbij dient opgemerkt te worden dat 10 van de in totaal 25 ruzies tussen onbekenden (oftewel 40%) niet resulteren in fysiek geweld, maar uitmonden in een bedreiging. In totaal lijkt, met andere woorden, ongeveer een derde van het totaal aantal bedreigingen (10 van de 31, oftewel 32,2%) het product van een ruzie tussen onbekenden. Een aantal van deze ruzies tussen onbekenden lijken plaats te vinden in het verkeer. Een voorbeeld hiervan is registratie #27. Het slachtoffer fietste met zijn dochter door Rotterdam. Bij het linksaf slaan kruisten ze een scooter die van rechts kwam. Het slachtoffer schatte in dat dit wel zou kunnen. De dader verklaarde later dat hij het gevoel had dat het slachtoffer hem zou hebben afgesneden. Bij het eerste stoplicht zei de dader iets tegen het slachtoffer. Even verder stopte de scooter en gebaarde het slachtoffer. Het slachtoffer en zijn dochter stopten. De dader zei: "*Kom dan, kom op dan.*" Het slachtoffer zei dat hij normaal moest doen, zeker omdat zijn dochter erbij was. De dader stapte van de scooter af en liep op het slachtoffer af. Hij deed zijn trui omhoog en liet een mes in zijn broeksband zien en riep wederom: "*Kom dan, kom dan.*" Het slachtoffer fietste hierop verder en deed aangifte van bedreiging.

In het bovengenoemde geval gaat het slachtoffer van de bedreiging niet in op de uitdaging ("*kom dan, kom dan*") van de dader. In de tweede subcategorie van ruzies tussen onbekenden die resulteert in het gebruik van een steekwapen zien we dat er door de uiteindelijke dader(s) of slachtoffer(s) wel wordt gereageerd op een verwensing, bedreiging of provocatie. We zien dit bijvoorbeeld terug in registratie #86. Het uiteindelijke slachtoffer was buiten voor een winkel aan het rondhangen met vrienden. Er ontstond een woordenwisseling met twee personen, omdat de verdachte dicht langs het slachtoffer en zijn vrienden liep en een vriend van de verdachte vond dat het slachtoffer en zijn vrienden te lang naar hen keken. Ze kwamen hierop terug om hier wat van te zeggen en een vriend van de verdachte zei "*wat ga je doen dan?*" en "*sla me dan sla me dan*" (Registratie #86). Er ontstond een vechtpartij, waarbij het slachtoffer neergestoken werd in zijn rug. In registratie #94 zien we een vergelijkbaar voorbeeld van een interactie die uit het niets uit de hand loopt:

"Op [Datum] 2020 bevond ik mij op het perron van [Naam metrostation te Rotterdam]. Er is daar een tijdelijke brug in verband met werkzaamheden. Ik liep rechts op de brug. Ik zag twee jongens mij tegemoet komen lopen. Ik ging nog verder naar rechts zodat zij hierlangs konden. Een van de jongens zou ik omschrijven als Marokkaans. De ander weet ik niet. Die Marokkaanse jongen wilde haast door me heen lopen. Ik zei nog: "Hier in Nederland lopen we aan de rechterkant." Hierop reageerde de jongen erg agressief. Hij kwam met zijn gezicht dichtbij en riep dingen als "Jij bent geen Nederlander" en "Ik ben geen Nederlander". Tevens schold hij heel veel. Ik voelde zijn spuw in mijn gezicht. Ik duwde hem opzij omdat ik wilde doorlopen. Ik zei: "Laat het zitten laat me er langs". Ik hoorde hem zeggen: "Loop mee naar achteren, dan ga je zien. Jij weet niet wie ik ben."

De andere jongen deed en zei niets. Ik zag wel dat hij de rits van zijn jas halfopen had en zijn hand in zijn jas had. Ik had het idee dat hij iets vast had.” (Registratie #94)

Net als in registratie #86 resulteert deze woordenwisseling in een vechtpartij waarbij wordt gestoken.

Ruzies tussen bekenden

In 5 van de 101 registraties (5.0%) leek er sprake van een ruzie tussen bekenden of zelfs vrienden die ogenschijnlijk uit het niets resulteert in een het gebruik van een steekwapen, een aanleiding die we in de analyse van de politieregistraties van steekincidenten in Rotterdam in 2018 en 2019 niet terugvonden. Het meest duidelijke voorbeeld hiervan vinden we de volgende verklaring van het slachtoffer in registratie #89:

“Ik werd de bewuste avond opgehaald door [verdachte]. Hij is een goede vriend van mij, we kennen elkaar ongeveer een jaar en werkten bij dezelfde pizzeria. Wij gingen vaak met elkaar om, ook buiten het werk maar we zaten niet op dezelfde school. [Naam verdachte] was naar mij toegekomen toen ik klaar was met mijn werk. Ik was vergeten om mijn jas terug te geven en ben teruggegaan naar mijn werk. Ik had tegen [Naam verdachte] gezegd dat hij alvast naar de tram kon gaan. Ik ben toen ook naar de tramhalte gelopen en had een pizzadoos bij me. [Naam verdachte] wilde voor de grap een stuk pizza pakken en hierdoor viel de doos op de grond. Ik had honger en werd boos. Ik pakte een stuk pizza vanaf de grond, rende achter [Naam verdachte] aan en heb dit stuk pizza tegen hem aangegoooid. Hierdoor werd [Naam verdachte] weer boos. [Naam verdachte] kwam in mijn richting rennen en ik ben toen de [Straat in Rotterdam] opgerend maar werd moe. Ik ben toen gestopt en [Naam verdachte] kwam naar mij toe. Hij pakte een mes en stak in mijn richting maar ik kon dit afweren met mijn rechterhand. Hij raakte mij toen in mijn hand die behoorlijk begon te bloeden en het deed ook pijn. [Naam verdachte] was boos omdat zijn schoenen vies waren geworden door de pizza die ik tegen hem aan had gegoooid. [Naam verdachte] rende weg en ik ben achter hem aangegaan want ik was boos en wilde hem pakken maar kon hem niet inhalen. Op de [Straat in Rotterdam] liep [Naam verdachte] in de richting van het stadhuis en liet ik zien dat ik bloedde uit mijn hand. Op dat moment kwam de tram eraan. Dit was de laatste tram die richting mijn huis ging. Op het moment dat ik op de knop drukte om de deur te openen, zag ik in mijn ooghoeken [Naam verdachte] aankomen rennen. Hij pakte mij vast en zei dat ik naar huis ging lopen. Opeens stak hij met het mes in mijn borst. Ik zei tegen hem dat hij in mijn hart gestoken had en zag dat [Naam verdachte] hiervan schrok.” (Registratie #89)

Ook in de andere vier registraties in deze categorie lijkt er geen sprake te zijn van een langer sluimerend conflict, maar krijgen bekenden en in sommige gevallen vrienden, zoals registratie #89 illustreert, ruzie met elkaar en wordt er een steekwapen gebruikt.

Ruzies in de criminele sfeer

In de analyse van de politieregistraties uit 2018 en 2019 gebruikten we de aanleiding ‘ruzies in de criminele sfeer’ voor gevallen waarin er vooral veel onduidelijkheid leek te bestaan over de achtergronden van het incident, maar waarbij door de politie werd opgeworpen dat het

vermoeden bestond dat het steekincident gerelateerd was aan de criminele activiteiten waar de verdachte(n) en/ of slachtoffer(s) zich schuldig aan zouden maken (Roks en Van den Broek, 2020: 32). In de onderhavige analyse komen we deze aanleiding in twee politieregistraties uit 2020 tegen. Registratie #160 beschrijft bijvoorbeeld een geval van openlijke geweldpleging tegen personen. Het gaat in deze registratie om een vechtpartij in een voertuig. In de omgeving wordt een man aangetroffen die onwel was geworden en het slachtoffer leek van een mishandeling. Een verbalisant van de politie werd door een omstander gewezen op dat een van de inzittenden van het voertuig na het voorval een mes in een speeltuin zou hebben gelegd. De verbalisant vindt in de speeltuin geen mes, maar wel een dichtgeknoopte sok met meer dan 20 plastic zakjes met vermoedelijk verdovende middelen. Wat er precies is voorgevallen, wordt op basis van de informatie in de registratie echter niet duidelijk.

7.3 De rol van drill, conflicten tussen wijken en social media

De informatie in paragraaf 7.2 geeft een beeld van de aanleiding van het steekwapengebruik in de door ons bestudeerde politieregistraties. In deze paragraaf belichten we een aantal specifieke factoren gekoppeld aan steekwapenbezit en -gebruik die in de context van de overkoepelende vragen in het onderhavige onderzoek relevant zijn. We besteden daarbij achtereenvolgens aandacht aan drill, conflicten tussen wijken en social media.

De rol van drill

Het fenomeen drillrap heeft de gemoederen in 2020 beziggehouden, in het bijzonder in relatie tot een steekincident met dodelijk afloop op de Pier van Scheveningen in augustus 2020. Voor de steekincidenten in Rotterdam in 2018 en 2019 bleek drillrap in de totaal 56 politieregistraties geen noemenswaardige rol van betekenis te spelen in de totstandkoming of het verloop van de conflicten. Voor het onderhavige onderzoek hebben we wederom bekeken op welke manier drill een rol speelt in de door ons bestudeerde politieregistraties van steekwapenbezit en -gebruik in Rotterdam. Als we de relatie met drill breed opvatten, gaat het om 8 politieregistraties van de in totaal 131 registraties (6.1%) waarin de thematiek van drill terugkomt.

In 5 van deze 8 politieregistraties gaat het om personen die worden beschreven als drillrapper of als onderdeel van een door de politie gekende drill(rap)groep. In twee van deze politieregistraties wordt door de politie aan de verdachten toegeschreven dat het drillers zouden zijn, bijvoorbeeld omdat een slachtoffer of andere betrokkene dit heeft verklaard of omdat dit ambtshalve bij de verbalisant bekend is. Ook zien we in een registratie (#85) dat in het verhoor het idee bij de politie bestaat dat de verdachte een driller is:

V: Van welke muziksoort hou jij?

A: Ik heb een brede muzieksmaak maar voornamelijk rappen.

V: Ben jij zelf actief in de muziekindustrie?

A: *Nee.*

V: Op jouw telefoon zijn in notities een aantal teksten aangetroffen die lijken op raps. Van wie zijn die teksten?

A: *Die zijn niet van mij.*

V: Hoe komen die dan op jouw telefoon?

A: *Die hebben vrienden van mij in mijn telefoon gezet.*

V: Daarin wordt onder andere gezegd: "Ik ben geen driller, geen rapper en geen killer". Wat wordt er bedoeld met driller?

A: *Nee, dat zegt me niets" (Registratie #85)*

Waar de verdachte in registratie #85 aangeeft zelf niet actief te zijn als (drill)rapper, zien we in twee registraties dat de verdachten zelf aangeven rapper te zijn. We zien dit bijvoorbeeld terug in een politieregistratie over een aanhouding wegens verboden wapenbezit (registratie #61):

"V: Heb jij inkomsten van werk of een uitkering?

A: *Ik verdien wel met rappen. Ik heb geen vast inkomen. Het verschilt.*

V: Zit je nog op school?

A: *Eigenlijk niet.*

V: Waarom zit je niet meer op school.

A: *Eigenlijk vond ik mijn hobby belangrijker als school. Zeker toen ik voor mijn hobby werd betaald.*

V: Wat zijn jouw hobby's?

A: *Rappen, maar dat is nu werk geworden.*

V: Wat moet ik me hierbij voorstellen.

A: *Ik rap drill-muziek. Ik maak ook vriendelijkere muziek.*

V: Waarom maak je drill-muziek?

A: *Ik weet het niet. Het sloeg aan bij het publiek. Opeens ben je een drill-rapper. Dan moet je je ook gaan aanpassen. (Registratie #61)*

In hetzelfde verhoor verklaart de rapper in kwestie een mes bij zich te dragen om "mensen af te schrikken", mede omdat zij nu "hete jongens" zijn vanwege de populariteit van hun muziek. Op dit motief voor wapenbezit gingen we in paragraaf 6.4 dieper in.

In drie van deze 8 registraties waarbij drillers betrokken zijn, gaat het om steekwapengebruik. Hierbij dient opgemerkt te worden dat het uiteindelijke gebruik van een steekwapen niet valt te relateren aan de muziek die door de verdachten wordt gemaakt of conflicten die op de ene of andere manier te relateren zijn aan de (online) drillrapcultuur. In registratie #6 is een driller als verdachte betrokken bij een bedreiging. Te lezen valt in de registratie dat het slachtoffer aangifte doet omdat ze al langer last heeft van jongens – waaronder een jongen die aangeeft drillmuziek te maken – die iets tegen de ruiten van haar woning gooien, mogelijk in verband met een ruzie van haar oudste dochter. In registratie #103 komt ook een Rotterdamse driller als verdachte in beeld wegens zijn betrokkenheid bij een steekincident tijdens een huisfeest dat op geen enkele manier kan worden gekoppeld aan de muziek die de driller in kwestie maakt of conflicten met andere drillrapgroepen waarbij hij betrokken is. In registratie #109 is er, ten slotte, al langer sprake van een ruzie tussen jongeren, waarbij ook al eerder een steekincident had plaatsgevonden. Een maand na het eerste steekincident vindt er nogmaals

een ruzie plaats, waarbij de twee groepen elkaar met messen te lijf gaan. Van een van de verdachten wordt in de politieregistratie opgemerkt dat hij een rapper zou zijn en onderdeel zou uitmaken van een drillrapgroep, maar verder bevat de registratie geen informatie waardoor duidelijk wordt dat het uiteindelijke incident kan worden teruggevoerd op een (muzikaal) conflict tussen drillrapgroepen.

Naast dat drillers als verdachte worden genoemd in de door ons bestudeerde registraties, zien we drill naar voren komen als thema. Enerzijds zien we dit terug in verdachten die verklaren dat zij luisteren naar drill, zoals in registratie 75: *"Qlas en Blacka en andere zoals Karma KSB en meer. Ik vind dat gewoon leuk om te horen, ze vertellen over wat ze meemaken. Ik luister via de Playstation op Youtube en kijk de clips, die zijn gewoon normaal en ze laten zien wat ze zingen zeg maar"* (Registratie #75). Anderzijds zien we in een aantal registraties terug dat er gesproken wordt over de invloed van drill op het gedrag van jongeren, in het bijzonder in relatie tot het dragen van messen of het plegen van geweld. In een verhoor in registratie 91 valt het volgende te lezen:

V: Hoe kan het dan dat volgens jouw zus jij wel een mes bij je had die je in een foedraal op je lichaam droeg?

A: *Zij is bang voor die drill dingen enzo zij denk dat ik die ook doe.*

V: Je bedoelt drill rapps?

A: Ja.

V: Doe jij die ook?

A: *Nee."* (Registratie #91)

De zorg over de invloed van drill op jongeren die in deze registratie wordt benoemd, zien we ook terug in registratie 174:

"F. en ik waren bij hem thuis voor de deur. Ik zei tegen hem dat ik er geen goed gevoel over had. K. is mijn jongere neefje en ik voel me verantwoordelijk voor hem. Het was al laat en je hoort de laatste tijd van alles over drill raps. Ik vond het ook geen tijdstip om hem alleen te laten en iets met onbekende jongens uit te gaan praten." (Registratie #74)

En in een verhoor met een van de slachtoffers komt drill ook aan bod:

V: Je had het net over drill raps. Dat zijn video's waarin jongens ook met messen lopen. Heb je nog messen of andere wapens gezien gisteren?

A: *Nee. Ik heb er wel op geprobeerd op te letten omdat die drill raps echt een trend zijn onder jongeren nu. Maar ik heb het niet gezien. Het was natuurlijk ook donker en we waren een beetje op afstand* (Registratie #74).

Kortom, als we kijken naar de rol van drill in de door ons bestudeerde incidenten in 2020 dan zien we, parallel aan de centrale conclusies van de analyse van de geregistreerde steekincidenten in Rotterdam in 2018 en 2019 (Roks en Van den Broek, 2020), dat drill bij de totstandkoming van deze incidenten op basis van de politieregistraties geen noemenswaardige rol van betekenis speelt. Wel lijkt, net zoals we in onze bespreking van de

resultaten van de focusgroepen lieten zien, de beeldvorming rondom drill een rol te spelen in de manier waarop jongeren naar het gedrag van andere jongeren kijken.

Conflicten tussen wijken

Een aanverwant thema dat relevant is om te belichten in de context van het onderhavige onderzoek zijn conflicten tussen buurten of rivaliserende groepen uit Rotterdamse wijken. Het meest duidelijke voorbeeld hiervan is een registratie over een jongeman die in gevecht raakte met ongeveer 10 andere jongens nadat hij door hen werd aangesproken. Uiteindelijk wordt hij in zijn rug gestoken. In de registratie wordt vermeld dat de verdachte onderdeel zou zijn van een groep uit een Rotterdamse wijk waarvan al langer bekend is dat zij een conflict hebben met een groep uit een andere Rotterdamse wijk. Een deel van deze historie wordt in de registratie opgesomd in de vorm van het benoemen van eerdere confrontaties tussen de twee groepen, geluidsopnames van uitdagingen door jongens uit de ene buurt richting jongeren uit de andere buurt, bedreigingen die over en weer geuit werden, een mishandeling waar de groep uit ene buurt voor verantwoordelijk zou zijn, een eerder steekincident en, ten slotte, vermoedens dat de slachtoffers wraak zouden willen nemen (Registratie #78).

Het zijn dergelijke conflicten tussen jongeren uit verschillende buurten die, zoals we ook in paragraaf 6.4 uitdiepten, een reden kunnen zijn voor jongeren om zich te bewapenen. We zien dit terug in de volgende twee registraties:

"A: Ik woon in [Rotterdamse buurt A] en het is best wel bekend dat er ruzie is tussen [Rotterdamse buurt A] en [Rotterdamse buurt B] dus het is meer voor zelfverdediging en dat ik iets bij mij heb als ik word aangevallen.

V: Is er een reden dat ze jou zouden aanvallen?

A: Nee, ja zoals ik al zei als ze weten dat je uit [Rotterdamse buurt A] komt dan vallen ze je aan. Ik ging een tijdje om met de groep van aan het einde van [Rotterdamse buurt B]. Van wat ik weet heb je twee groepen binnen [Rotterdamse buurt B] maar ze zeggen dat er drie zijn. (Registratie #45)

En:

"V: Waarom droeg je de boksbeugel bij je?

A: Hij zit altijd in mijn tas. Die draag ik altijd bij mij in verband met de buurt waar ik woon. [Rotterdamse buurt A] is een wijk met messen en kinderen worden er neergestoken. Maar daar heb ik niets mee te maken. Ik draag hem alleen voor zelfverdediging." (Registratie #67)

De spanning tussen (jeugdgroepen uit) Rotterdamse wijken en de relatie met wapenbezit uit zelfbescherming of -verdediging is voor de politie reden tot preventief fouilleren, zo blijkt uit de volgende beschrijving:

"Er is sprake van escalatie in de vorm van geweld en dreigen met geweld tussen twee rivaliserende jeugdgroepen. De twee groepen zijn grofweg te verdelen in jongeren uit [Rotterdamse buurt A] en jongeren uit [Rotterdamse buurt C]. Er zijn meerdere confrontaties geweest die hebben geleid tot

gewapende vechtpartijen. Tijdens deze vechtpartijen worden veelal keukenmessen gebruikt. Tevens lopen er steeds meer minderjarige op straat met grote steekwapens. Door de officier van justitie in het Arrondissement Rotterdam is er een bevel afgegeven voor het preventief fouilleren.” (Registratie #65).

De rol van social media

Social media is het laatste thema waaraan we in deze paragraaf aandacht besteden. In totaal zien we dat in 39 van de 101 registraties (38.6%) social media op de een of andere manier een rol spelen en invloed lijken te hebben op de dynamiek van het geweld onder jongeren. Allereerst zien we dat er in registraties melding wordt gemaakt van informatie van verdachte(n) of slachtoffer(s) op diverse social mediaplatformen. Het meest duidelijke voorbeeld hiervan vinden we in de volgende registratie:

“Volgens het slachtoffer staat de verdachte met foto’s van meerdere messen op Instagram. De vader heeft deze foto’s ook gezien. Van dit incident is een filmpje gemaakt. Die wordt via social media rondgestuurd. (...) Het slachtoffer kent de verdachte en weet hoe hij heet en wat zijn Instagram-pagina is. Volgens het slachtoffer staan hier foto’s van hem op met messen. Op een groepsfoto zit de verdachte met een mes voor zijn ogen.” (Registratie #3).

In veel van de verhoren die wij hebben bestudeerd wordt, mede vanwege de populariteit van het gebruik van social mediaplatformen onder jongeren, ook veelal gevraagd naar hun accounts of de apps waar de verdachten of slachtoffers gebruik van maken. Wat echter opvalt, net zoals we in hoofdstuk 5 kort benoemden, is dat het merendeel van de jongeren niet lijken te willen verklaren over hun activiteiten op social media en niet hun eigen accountnaam of dat van de personen met wie ze ruzie hebben lijken te willen delen.

In een deel van de door ons geanalyseerde registraties zien we dat ruzies die ten grondslag liggen aan het gebruik van steekwapens online lijken te zijn begonnen, zoals in registratie #51:

V: Waarom wilde jullie met elkaar vechten?

A: *We hadden via de telefoon ruzie gekregen en dat wilde we uitvechten. We hadden op Snapchat ruzie gekregen.*

V: *Waar ging die ruzie over?*

A: *Ik weet niet meer waarom we ruzie kregen, maar de ruzie ontstond gewoon.” (Registratie #51)*

Iets vergelijkbaars lezen we terug in een verhoor met een van de verdachten in registratie #95:

V: *Wat is er gisteravond gebeurd?*

A: *Ik zit met 5 personen in een soort party app. Daar zat [Naam slachtoffer] ook in. Ik ken hem alleen via social media. Ik heb hem een paar keer ontmoet. Via die app, we noemen hem house party, zei hij iets lelijks over mijn oma. Toen wilde hij dat ik naar hem kwam om te praten. Dat was een paar dagen geleden. Omdat dat om 4 uur in de nacht was ben ik niet gegaan. Gisteravond heb ik [Naam slachtoffer] gebeld. Hij nam niet op. Hierna belde hij mij terug. Hij zei dat ik naar hem moest komen.*

V: *En toen?*

A: Ik ben samen met de vrienden gegaan. De vrienden die hier nu ook zitten.” (Registratie #95)

In registratie #105 zien we dat een van de ouders van een jongeman betrokken raakt bij een conflict van zijn zoon. Blijkbaar had zijn zoon al langer ruzie met de verdachte, zo blijkt het verhoor met de ouder:

V: Wat wist u van de problemen tussen uw zoon en [Naam verdachte]?

A: Daar wist ik vanaf. [Naam zoon] had het mij verteld. Hij had mij verteld dat die [Naam verdachte] hem had uitgedaagd om te gaan vechten. Ik had hen gezegd dat dit niet zou gaan gebeuren. [Naam zoon] heeft mij ongeveer anderhalf uur voordat ze er waren een bericht laten zien op Snapchat. Ik zag dat het bericht was geplaatst door [Naam verdachte]. Ik zag dat hij vroeg: "Wie kent het adres van de [Naam familie slachtoffers]. Als iemand het weet heb krijg je daar doekoe voor." Ik hoorde later van mijn buurman dat ze al een tijdje voor de woning heen en weer hadden gelopen.” (Registratie #105)

Ook in de eerder benoemde ruzies in de relationele sfeer zien we dat social media aanleiding vormen voor ruzie of jaloezie. In registraties #138 en #139 zien we dat terug in de vorm van de verdachten die boos worden naar aanleiding van een Whatsapp-gesprek tussen hun vriendin – de slachtoffers – en een andere man.

Naast conflicten die beginnen op social media, zien we in de door ons bestudeerde registraties ook voorbeelden van offline steekwapengebruik dat vervolgens gedigitaliseerd wordt. In meerdere registraties worden voorbeelden gegeven van confrontaties tussen jongeren die gefilmd en vervolgens op social media geplaatst worden. Het meest duidelijke voorbeeld hiervan vinden we in registratie #158, waarin een verbalisant een uitgebreide beschrijving geeft van een video:

“Op het filmpje, welke ongeveer 10 à 15 seconden duurt, zie ik meerdere personen op de openbare weg terwijl het schemering is en de straatverlichting brandt. Ik zie woningen op de achtergrond maar zien niet welke straat het betreft. Bij het filmpje zijn enkele teksten onderaan het beeld toegevoegd. Deze teksten betreffen Wejoowww – Zoveel woede – Wauwww. Ook is er geluid te horen op het filmpje, maar buiten meermaals de straattaal ‘odi’ (fonetisch) dat wordt geroepen verder niet duidelijk wat er nog meer wordt gezegd en geroepen. (...) Vervolgens zie ik dat het slachtoffer wegloopt en met een houten plank, van ongeveer één meter lang en 10 centimeter breed, op zijn rug wordt geslagen. Met het geluid op het filmpje is duidelijk te horen dat het slachtoffer door deze klap geraakt wordt. Dit betreft een ander persoon die het slachtoffer slaat. De persoon die slaat komt niet in beeld. Daarna zie ik dat de jongen die gekleed was in de zwarte/rode jas richting het slachtoffer loopt, hem van achteren benaderd en tegen de benen van het slachtoffer schopt waardoor het slachtoffer op de grond valt. Het slachtoffer op de grond valt en de jongen met de zwart/rode jas met kracht met zijn rechterbeen op de rug van het slachtoffer schopt. Daarna zie ik dat het slachtoffer terwijl hij nog op de grond ligt weer met een houten lat wordt geslagen. (...) Daarna stopt het filmpje. Op het filmpje zijn buiten het slachtoffer meerdere personen te zien, vermoedelijk 5 of 6 personen. Twee personen die ook filmen, een aantal personen die door het beeld lopen en de twee personen die het slachtoffer schoppen en slaan. (Registratie #158)

We komen in de door ons bestudeerde registraties ook een voorbeeld tegen van een slachtoffer dat na te zijn neergestoken via social media het volgende bericht krijgt van de verdachte: *"ik doe het weer als ik je tegen kom, ik had je gelijk moeten afmaken"* (Registratie #103).

7.4 Motieven voor wapenbezit

Het laatste thema waar we in dit hoofdstuk aandacht aan besteden zijn de motieven voor wapenbezit. In de 30 registraties over wapenbezit – te weten de registraties over Bezit Overige Wapens – zien we dat de jongeren gevraagd wordt een verklaring af te leggen over waarom er een mes in hun bezit werd aangetroffen tijdens preventief fouilleren of wanneer een opmerkelijke actie in het verkeer of op straat voor agenten reden is om hen staande te houden en te fouilleren.

De grootste categorie motieven in deze registraties valt te scharen onder de brede noemer 'veiligheid', in 15 van de 30 registraties (50%) komt deze reden voor wapenbezit naar voren. Soms wordt deze term letterlijk door de jongeren gebezigd, maar lang niet altijd. Veiligheid als motief voor wapenbezit lijkt, zoals we eerder in paragraaf 6.3 ook al even benoemden, te maken te hebben met een algemeen gevoel van onveiligheid in delen van de stedelijke context in Rotterdam. In registratie #5 lezen we dat een jongen verklaart dat hij een mes bij zich heeft omdat hij zich niet veilig voelt op straat. Dit komt volgens hem omdat er tegenwoordig in het nieuws veel aandacht is voor jongeren die lopen met messen. In een andere registratie (#59) wordt dit door een jongeman als volgt beschreven: *"Het klinkt heel stom, maar voor zelfverdediging. Je hoort zoveel gekke verhalen de laatste tijd."* (Registratie #59).

De zelfverdediging waar de jongen in registratie #59 naar verwijst is niet gekoppeld aan een concrete onveilige situatie, maar verwijst naar een algemeen gevoel van onveiligheid. We zien dat ook duidelijk terug in de volgende passage uit een verhoor uit registratie #42:

V: Je bent aangehouden omdat je een mes bij je had, wat kun je hier over zeggen?

A: *Wat moet ik er over zeggen, ik weet het niet. Ik heb het bij me om mensen op afstand te houden. Niet dat ik het wil gebruiken. Als ik bijvoorbeeld een groep jongens tegenkomt dan heb ik dit bij me. Niet dat ik het zal gebruiken. Iedereen heeft het bij hem. Als ik dan ruzie zou krijgen dan ben ik de sjaak*

V: Maar als je het niet gaat gebruiken, waarom heb je het dan bij je?

A: *Om te laten zien*

V: Maar dan gebruik je het toch?

A: *Ja om te laten zien niet dat ik iemand ga steken toch.*

V: Stel dat je hem laat zien en iemand komt dan toch op je af, wat denk je dat er kan gebeuren?

A: *Als iemand met een mes op mijn afkomt dan is het mijn of zijn leven, dan kies ik voor mijn eigen leven. Ik ben bang voor mij eigen leven, ik wil niet dood. Ik woon niet in de beste wijk*

V: Was je gisteren iets van plan te gaan doen met het mes?

A: *Nee, zoals ik al zei. Ik heb het ter verdediging bij me"* (Registratie #42)

Dit voorbeeld geeft zicht op een vergelijkbaar algemeen gevoel van onveiligheid en de behoefte aan een wapen om andere op afstand te houden. Dit lijkt echter niet direct ingegeven door een concrete gebeurtenis. In een aantal registraties lijkt de behoefte aan zelfverdediging of bescherming door het dragen van een mes wel nadrukkelijk te maken te hebben met een eerdere vervelende ervaring:

V: Waarom had je het mes bij je?

A: *Om bepaalde redenen.*

V: Wat zijn die redenen?

A: *Om me veilig te voelen op straat. Een klasgenoot van mij is ook neergestoken.*

V: Je gaf aan dat je het mes bij je hebt voor bescherming. Voor wie of wat moet je beschermen?

A: *In verband met de vele steekpartijen de laatste tijd.*

V: Heb je vaker een mes bij je?

A: *Af en toe loop ik mee." (Registratie #54)*

Ook hier herkennen we een algemeen gevoel van onveiligheid wegens de geweldsincidenten onder jongeren, maar is dit specifiek dan in de eerdergenoemde voorbeelden omdat een klasgenoot van deze jongen is neergestoken.

In een aantal registraties zien we dat jongeren verklaren een wapen bij zich te dragen omdat zij zelf recent iets vervelends hebben meegemaakt, zoals blijkt uit registratie #46:

"Ik heb deze wapens bij mij als een soort van een zelfbescherming. [Datum 2019] ben ik in de buurt van mijn woning beroofd van mijn jas. Het was een Canada Goose. Dit is gedaan door 4 jongens en die hadden ook messen bij zich. Ik heb daar aangifte van gedaan. Om mij te beschermen heb ik mij bewapend met een machete en mes. Ik heb de machete ongeveer 1 a 2 maanden in mijn bezit." (Registratie #46)

Naast jongeren die zich vanwege een eerder beroving bewapenden, kwamen we voorbeelden tegen van jongeren die aangaven zichzelf te bewapen omdat zij zelf eerder betrokken waren bij geweldsincidenten of bedreigd werden, zoals blijkt uit de volgende informatie uit registratie #57:

"Hij verklaarde aan ons dat hij dit steekwapen sinds de zomer van 2020 altijd bij zich draagt. Dit zou hij zijn gaan doen naar aanleiding van doodsb bedreigingen op Snapchat waarbij hij doodgeschoten zou worden. Hij weet niet door wie, het zouden grote jongens zijn, waarvan hij de neefjes zou kennen." (Registratie #57)

En uit dezelfde registratie:

"Tijdens verklaring op bureau zou hij dit mes bij zich hebben omdat hij met de dood bedreigd wordt door jongens van 18/19. Zij zouden hem gaan doodschieten en/of steken. Deze jongens stonden ineens voor school. Daardoor heeft verdachte besloten dat mes bij zich te dragen." (Registratie #57)

In registratie #81 zien we een vergelijkbare situatie. Een jongen geeft aan een mes bij zich te dragen voor zijn veiligheid omdat er recent een vriend van hem is neergestoken en hij zelf ook gezocht werd door een groep uit een andere wijk.

Veelgenoemde motieven voor wapenbezit waren 'veiligheid', 'zelfbescherming' en 'zelfverdediging'. De onderliggende reden van deze bewapening is daarmee te kenschetsen als angst, een term die – net als een woord als bang – door de jongeren in de verhoren vaak niet als zodanig wordt gebruikt. Soms wordt dit, zoals in registratie #43, wel als zodanig benoemd:

V: Moeder zegt: "Je hebt wel verteld over een ruzie met jongens die met een mes lopen en dat je uit angst ook een mes bij je draagt. Meer weet ik ook niet. Ik ben ook wel benieuwd. Waarom had je dat kapmes dan in je bezit?"

A: *Angst eigenlijk. Dat is het enige.*

V: Heb je dit kapmes weleens gebruikt?"

A: *Nee.*" (Registratie #43)

En later in hetzelfde verhoor:

V: Waar ben je het meest bang voor?"

A: *Gewoon dat ik gestoken word. Dat is mijn angst. Het ergste is dat ik het niet zou overleven.*" (Registratie #43)

Een enkele keer vonden we in de door ons bestudeerde registraties ook andere motieven dan veiligheid of zelfbescherming, zoals in registratie #58:

V: Waarom had je dat bij je?"

A: *Om een video te maken om een liedje te promoten. Wij waren allemaal klaar met werken en wilde dat vannacht gaan doen. Ik ben een rapper en we wilde een liedje opnemen. Ik zat achter in de auto ik zat dansbewegingen te maken en ik zou dan dat mes in mijn handen hebben. De andere zouden dat met de telefoon opnemen. Ze zouden mij thuis afzetten. Dat filmpje is al gemaakt en staat op de telefoon van een vriend van mij die in de auto zat*

V: Wat was je van plan met dat mes te gaan doen?"

A: *Die hadden we nodig voor het opnemen van een videoclip. Ik ben rapper.*

V: Wisten je vrienden dat je dat mes bij te had?"

A: *Ja, dat wisten ze. We hadden er geen kwade bedoelingen mee.*" (Registratie #58)

Het motief in registratie #58 is daarmee enerzijds te typeren als accessoire voor een videoclip, maar we herkennen hierin ook een andere reden die ook de jongeren in de focusgroepen werd benoemd als verklaring voor het wapenbezit onder jongeren: stoer doen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de verdachte in kwestie zelf dit niet als motief of reden voor zijn wapenbezit benoemde, maar dat het veelal andere verdachten of getuigen die verklaarden over het wapenbezit van anderen. 'Stoer doen' was dan een motief dat aan het wapenbezit van andere jongeren werd toegeschreven, net zoals we in de bespreking van de motieven voor wapenbezit in het vorige hoofdstuk beschreven.

7.5 Conclusies

In dit hoofdstuk stonden de geregistreerde gevallen van steekwapenbezit en -gebruik waarbij jongeren onder de 23 jaar in Rotterdam in 2020 betrokken waren centraal. Door COVID-19 was 2020 een bijzonder jaar en de door overheden genomen coronamaatregelen hebben een nadrukkelijke impact gehad op het sociale leven in de stad. Om die reden laten de cijfermatige ontwikkelingen die in dit hoofdstuk de revue zijn gepasseerd zich moeilijk vergelijken met andere jaren. Daarbij komt dat er voor het onderhavige onderzoek gebruik is gemaakt van een nieuwe *query* om het steekwapenbezit en -gebruik onder jongeren inzichtelijk te maken. Ook deze andersoortige selectie in de politieregistratie staat een goede vergelijking van de aard en omvang van deze problematiek in de weg. Ten slotte dient eveneens opgemerkt te worden dat de mondiale pandemie, de daarmee gepaard gaande onzekerheden en de impact van de lockdown ook invloed heeft gehad op de aanleiding voor de conflicten die ten grondslag lagen aan een deel van de door ons bestudeerde politieregistraties. Hoe groot deze invloed is geweest en op welke manier deze maatschappelijke omstandigheden precies van invloed zijn geweest, valt op basis van het onderhavige onderzoek echter niet te zeggen.

Met deze wezenlijke zaken in het achterhoofd vallen in vergelijking met een eerdere analyse van de steekincidenten in Rotterdam uit 2018 en 2019 een aantal zaken op. Allereerst is het aandeel meisjes dat betrokken is bij incidenten met betrekking tot steekwapenbezit en -gebruik in 2020 lager dan in voorgaande jaren. In 2018 en 2019 ging het om 12 registraties, gelijk verdeeld over 2018 en 2019, van de in totaal 56 politieregistraties, oftewel 21.4% (Roks en Van den Broek, 2020: 29). In de door ons bestudeerde registraties uit 2020 ging het in 6.1% van de gevallen om een meisje als verdachte. Wat ten tweede opvalt is dat het merendeel van de gevallen van steekwapengebruik in 2020 valt terug te voeren op eerdere conflicten of ruzies in de relationele sfeer; respectievelijk 32.7% en 31.7%, oftewel in totaal 64.4% van de door ons bestudeerde registraties. Met name het aandeel ruzies in de relationele sfeer is daarmee in vergelijking met eerdere jaren hoger en het is aannemelijk te veronderstellen dat de pandemie en de lockdown hier van invloed zijn geweest. Overigens laat een recente analyse van Coomans e.a. (2021: 47-48) op basis van data uit 17 van de 26 Veilig Thuis-regio's zien dat de geregistreerde omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling een gelijkblijvende trend laat zien.

Wanneer we inzoomen op een aantal specifieke factoren gekoppeld aan steekwapenbezit en -gebruik, dan zien we allereerst dat drill(rap), net als in een eerdere analyse van de steekincidenten uit 2018 en 2019, geen noemenswaardige rol van betekenis speelt als directe aanleiding van steekwapengebruik. Er is een aantal registraties waarin jongeren naar voren komen die actief zijn als drillrapper, maar uit de informatie in deze registraties kan niet duidelijk worden gemaakt dat de (online) drillrapcultuur een directe aanleiding vormt voor conflicten of de specifieke incidenten. Wel zien we een enkele keer dat het dragen van een wapen gerelateerd wordt aan ofwel het luisteren naar drill of het actief zijn als muzikant. Ook in deze (beperkte aantal) gevallen dient echter kritisch gereflecteerd te worden op wat dan de exacte

rol van drill is. Anders dan in een analyse van de politieregistraties uit 2018 en 2019 lijken steekincidenten die te linken zijn aan rivaliserende groepen uit Rotterdamse buurten maar beperkt terug te komen in de door ons bestudeerde politieregistraties. Er wordt wel een aantal maal melding gemaakt van bekende conflicten tussen buurten, maar slechts in 2 van de in totaal 131 registraties wordt een nadrukkelijke koppeling gemaakt tussen het steekincident en een al langer sluimerend conflict tussen buurten. Voor zowel de rol van drill als rivaliteiten tussen buurten kan het zijn dat COVID-19, maar met name de coronamaatregelen, invloed hebben gehad op de mogelijkheden van jongeren om elkaar te treffen en eventuele conflicten gerelateerd aan drill of aan rivaliserende buurten te beslechten. Het kan zijn, zoals een eerdere analyse van de online drillrapcultuur in Rotterdam illustreert (Roks en Van den Broek, 2020) dat conflicten tussen (drill)groepen zich vooral op social media afspelen en dat die langer niet altijd hun weg vinden richting de fysieke straat. Ook relevant om te noemen is dat jongeren over het algemeen minder snel aangifte doen van dergelijke delicten, simpelweg omdat dit beschouwd zou (kunnen) worden als 'snitchen'.

In het onderhavige hoofdstuk wordt wel heel nadrukkelijk zicht gegeven op de rol van social media in de door ons bestudeerde gevallen van steekwapengebruik. Daarbij valt op, net zoals naar voren komt in de analyse van steekincidenten uit 2018 en 2019 (Roks en Van den Broek, 2020) dat conflicten soms online lijken te beginnen en offline hun beslag krijgen. Ook laten de registraties zien dat fysieke confrontaties tussen jongeren op tijden gefilmd en online verspreid worden.

Ten slotte gaven de door ons bestudeerde registraties ook zicht op de motieven die ten grondslag kunnen liggen aan steekwapenbezit onder jongeren. In de politieregistraties geven jongeren verschillende redenen en verklaringen voor hun wapenbezit. Daarbij valt op dat de brede noemer 'veiligheid' in het merendeel van de gevallen genoemd wordt. Het kan hierbij gaan om een breed gevoel van onveiligheid, bijvoorbeeld door de beeldvorming over jongeren die (steek)wapens dragen, maar ook over de onveilige reputatie van bepaalde Rotterdamse wijken of straten. Ook zien we verklaringen van jongeren waarin hun gevoel van veiligheid direct gekoppeld is aan een eerdere onveilige ervaring, bijvoorbeeld in de vorm van een straatroof of hun betrokkenheid bij een geweldsincident.

HOOFDSTUK 8 | CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Aan het einde van dit rapport zetten we alle bevindingen op een rij en evalueren we de opbrengsten van dit onderzoek. Wat heeft het onderzoek nu uiteindelijk opgeleverd en welke conclusies kunnen we trekken met betrekking tot de belangrijkste onderzoeksvragen? Welke aanbevelingen kunnen wij doen voor beleid en praktijk op basis van de conclusies van het onderzoek? Aan het eind van dit hoofdstuk komen we nog een keer terug op de gebruikte methoden van het onderzoek om beter te kunnen duiden wat de reikwijdte is van de conclusies die we kunnen trekken op basis van deze studie. Wat zijn de belangrijkste kwaliteiten geweest van het onderzoek dat we hebben verricht, en met welke beperkingen moeten we rekening houden bij het interpreteren van de resultaten?

8.1 De belangrijkste conclusies op basis van de resultaten

De hoofdvraag van dit onderzoek luidde: welke mogelijke verklarende factoren hangen samen met wapenbezit en –gebruik onder Rotterdamse jongeren, welke betekenis hebben wapens voor deze jongeren, en op welke manier staat dit in verband met online jeugdcultuur?

Om deze (brede) hoofdvraag te kunnen beantwoorden, hadden we vooraf verschillende beschrijvende, verklarende en duidende deelvragen geformuleerd. We gaan deze niet een voor een af, maar bespreken de belangrijkste onderwerpen die in deze vragen aan de orde komen en die ook vaak onderling samenhangen. Achtereenvolgens richten we ons op de prevalentie van wapens en verschillende vormen van betrokkenheid daarbij, achterliggende redenen en motieven, verschillen tussen jongens en meisjes, de belangrijkste verbanden met verklarende factoren, de rol van social media en online communicatie en de betekenis van straatcultuur bij wapens en geweld onder jongeren in Rotterdam.

De meerderheid van de Rotterdamse jongeren is niet betrokken bij wapens

Een eerste belangrijke conclusie is dat de grote meerderheid van de ondervraagde jongeren geen wapens in bezit heeft, heeft gedragen of heeft gebruikt in de onderzoeksperiode. Een minderheid, ongeveer 20% van de onderzoeksgroep, zegt wapens te hebben gehad, gedragen of gebruikt in de eerste en/of tweede onderzoeksrunde. Mogelijk ligt het werkelijke percentage onder de populatie Rotterdamse leerlingen nog iets hoger vanwege vertekeningen in de steekproef. Maar het is dan nog steeds een duidelijke minderheid en het percentage is ook lager dan eerder in Nederland werd gerapporteerd (Nijboer & Timmerman, 1992; Beke & Schreuder, 2002). Anders dan de suggestie die soms wordt gewekt in de media, blijken wapens niet gewoon of veel gewoner geworden onder jongeren. Jongeren denken wel vaak zelf dat wapens onder hen een veelvoorkomend verschijnsel zijn, maar dat heeft er waarschijnlijk mee te maken dat ook zij een groot deel hun kennis over dit onderwerp baseren op de mediaberichtgeving over dit onderwerp.

Uit het onderzoek komt verder naar voren (zowel uit de vragenlijsten als uit de groepsgesprekken) dat messen en andere wapens niet als normaal worden beschouwd onder jongeren in Rotterdam. Weliswaar *denken* de ondervraagde jongeren dat wapens veel voorkomen bij andere jongeren, met name onder bepaalde groepen, maar zij vinden het *zelf* niet normaal of acceptabel. Jongeren keuren het meestal af en kijken neer op het bezit en gebruik van wapens.

Bezit, dragen en gebruiken van wapens gaan niet altijd samen

Er is een kleine groep jongeren die wel wapens bezit, maar deze nooit met zich meedraagt op straat of naar school, en al helemaal niet gebruikt om anderen te verwonden. Deze groep voert vaker redenen aan die te maken hebben met de esthetische waarde van wapens. Zij verzamelen wapens of vinden messen of anderen wapens gewoon leuk of handig. Dan kan het gaan om een zakmes voor gebruik bij het klussen of in de buitenlucht, of om uitgebreide collecties met messen en zwaarden zonder enige gebruiksintentie.

Een wat grotere groep jongeren dan de bovengenoemde groep heeft in de vragenlijst aangegeven een wapen te hebben *gedragen* in de onderzoeksperiode, meestal zonder dit daadwerkelijk te gebruiken. Wapens worden meestal gedragen op straat en tijdens de vrije tijd, in mindere mate op school. Opmerkelijk genoeg zijn er meer jongeren die een wapen hebben gedragen dan in bezit hadden, dat geeft aan wapens soms ook worden verkregen via anderen, worden uitgeleend of uit huis worden meegenomen.

Een kleine groep jongeren draagt niet alleen wapens, maar *gebruikt* die ook. Dat kan zijn om zichzelf te verdedigen in een gevecht, mee te dreigen of daadwerkelijk te gebruiken om iemand anders te verwonden. Ook de jongeren die wij spraken in de focusgroepen geven aan dat er een kleine, specifieke groep jongeren is waarvan zij weten dat ze niet alleen bezig zijn met wapens, maar ook bereid en in staat zijn om die te gebruiken. Tegelijkertijd weten veel van de geïnterviewde jongeren verhalen te vertellen over steekincidenten en wapengebruik, soms uit directe ervaring (of direct handelen in het verleden) maar vaak ook indirect via anderen.

Veel variatie in soorten wapens en de manieren om eraan te komen

Er is een grote variëteit in het type wapens en de herkomst ervan. Het meest voorkomend zijn messen, en binnen die categorie blijkt het gewone zakmes populair. Daarnaast gaat het bij steekwapens om zowel makkelijk op te bergen messen als om grotere en meer indrukwekkendere soorten, zoals zwaarden en rambomessen. Er zijn ook jongeren die andere wapens dragen en enkelen met vuurwapens.

Veel jongeren met wapens hebben dat van anderen gekregen, via-via verkregen of uit de keukenla van het ouderlijk huis. Jongeren vertellen ook dat sommige soorten wapens makkelijk zijn te kopen in een winkel (waarbij zij soms specifieke winkels noemen) of op het internet,

waar ook zwaardere typen worden aangeboden. In ieder geval lijkt de verkrijgbaarheid geen groot issue te zijn en wordt dit ook nauwelijks genoemd als reden om geen wapen te hebben. In de focusgroepgesprekken geven jongeren aan dat wapens 'in een handomdraai' zijn te verkrijgen, op uiteenlopende manieren, legaal of op de zwarte markt. Social media en de online wereld dragen verder bij aan de verkrijgbaarheid.

Meisjes dragen ook regelmatig wapens maar minder dan jongens

Meisjes hebben duidelijk minder te maken met wapens dan jongens, ze hebben bijna twee keer zo weinig wapens bij zich en bezitten en gebruiken het relatief nog minder vaak. Toch vormen meisjes nog steeds een substantieel aandeel van alle jongeren met wapens en is de wapenproblematiek zeker niet alleen een jongensding.

In de groepsgesprekken werd in eerste instantie wel benoemd dat wapens iets voor jongens zijn. Toch bleken de meisjes zich op tijden ook wel degelijk te bewapenen, bijvoorbeeld door iets bij zich te dragen dat als wapen kan worden gebruikt wanneer zich alleen op straat begeven, in het bijzonder ook om te voorkomen dat ze slachtoffer worden van seksueel geweld.

In de politieregistraties zien we dat het aandeel van meisjes bij wapenbezit en -gebruik aanzienlijk kleiner is dan dat van jongens en ook kleiner dan de resultaten van een eerdere analyse van de politieregistraties van steekincidenten in 2018 en 2019 (Roks en Van den Broek, 2020). Het valt op basis van het onderhavige onderzoek niet te zeggen wat de oorzaak is van deze afname van het aandeel van meisjes in de geregistreerde gevallen van steekwapenbezit en -gebruik in Rotterdam in 2020.

Verschillen op basis van andere demografische kenmerken zijn relatief

In alle onderzochte categorieën zien we respondenten die een wapen bezitten, dragen of gebruiken. Onder de wat jongere respondenten die op het voortgezet onderwijs zitten, vinden we relatief wat meer jongeren die wapens hebben gedragen of gebruikt dan bij de oudere jongeren op het mbo. Het zou kunnen dat wapens nog wat meer voorkomen bij jongeren die niet meer naar school gaan, maar we hoorden ook in de focusgroepgesprekken dat wapens en met name messen meer iets zijn voor jongere personen. Bij het ouder worden zou het niet meer zo stoer of geaccepteerd zijn, of wordt eerder gekozen voor vuurwapens in plaats van messen.

Met betrekking tot etniciteit lijken er geen grote verschillen te zijn, het is niet zo dat wapens zijn voorbehouden aan jongeren met een specifieke migratieachtergrond. Wel lijkt het gebruik van wapens wat meer voor te komen bij jongeren die zich niet-Nederlands voelen. Maar ook over jongeren in meer welvarende buurten en over jongeren zonder migratieachtergrond komen in de groepsgesprekken de nodige verhalen over wapens naar voren.

Verder komen wapens voor onder jongeren die zowel in als buiten Rotterdam wonen. Opvallend is wel dat het enkele bezit van wapens – zonder dragen en gebruik – relatief meer voorkomt bij leerlingen die buiten Rotterdam wonen, en dragen en gebruiken relatief vaker bij leerlingen uit Rotterdam zelf. Jongeren hebben zelf soms het gevoel dat er buurten zijn waar het wapengebruik meer speelt dan elders, en waar het gevaarlijk kan zijn om rond te lopen. Met name Rotterdam-Zuid (in zijn algemeenheid) wordt door jongeren zelf genoemd als een slechte omgeving. Uit de politieregistraties blijkt echter dat steekincidenten voorkomen in vrijwel alle delen van Rotterdam, ook buiten Zuid.

Belangrijkste motieven voor wapens gerelateerd aan onveiligheidsgevoelens

De meeste jongeren met wapens geven daarvoor vooral redenen en motieven die te maken hebben met veiligheid. Ze geven aan dat ze wapens bij zich hebben zodat ze zich kunnen verdedigen, omdat ze zich onveilig voelen of omdat ze het gevoel hebben te worden bedreigd. Uit de focusgroepgesprekken komt daarbij naar voren dat er hierbij twee categorieën zijn te onderscheiden: jongeren die zich in het algemeen onveilig voelen op bepaalde plekken in de stad of in hun eigen omgeving, en jongeren die concreet worden bedreigd door anderen of in een conflict zijn verzeild. Jongeren in vergelijkbare woonomgevingen kunnen sterk verschillen in hoe veilig ze hun leven ervaren; sommigen hebben geen problemen terwijl anderen echt het gevoel hebben een wapen nodig te hebben in hun situatie. Dit is ook de meest voorkomende reden die naar voren komt in de door ons bestudeerde politieregistraties over wapenbezit: in veel gevallen wordt zelfverdediging of zelfbescherming aangevoerd als motief voor het bezitten van een wapen. Voor meisjes geldt dit nog in sterkere mate dan voor jongens: zij noemen voor het overgrote deel defensieve redenen voor wapens, omdat ze zich onveilig voelen en zich willen kunnen verdedigen.

Een wat kleiner maar nog steeds substantieel deel van de door onderzoeksdeelnemers genoemde motivaties heeft te maken met fascinatie voor wapens: een deel van de jongeren, met name degenen die alleen een wapen bezitten, vinden wapens gewoon leuk of een object van verzameling. De meer expressieve (stoer doen, opscheppen) en instrumentele redenen (voor het uitvoeren van misdrijven) die eerder in de literatuur zijn genoemd, werden door de jongeren uit dit onderzoek relatief weinig aangeklikt. In de gesprekken met jongeren komt echter wel naar voren dat jongeren zien dat andere jongeren wapens laten zien in een groepscontext: ze spelen ermee in het openbaar of tonen het op social media om een bepaald imago uit te dragen.

Jongeren die een wapen ook daadwerkelijk gebruiken zeggen vaker een wapen bij zich te hebben omdat ze concreet worden bedreigd (bijna de helft van deze groep), of om een ander te bedreigen, wat af te pakken of een wapen te laten zien.

Ervaren onveiligheid is ook gerelateerd aan wapens onder jongeren

De defensieve motieven om wapens te hebben of te dragen worden bevestigd door andere gegevens uit het onderzoek. Uit de vragenlijsten blijkt dat jongeren die een wapen dragen, zich minder vaak veilig voelen in de woonbuurt, en jongeren die een wapen hebben gebruikt, zijn ook vaker concreet bang aangevallen te worden door iemand. Beide categorieën zijn vaker slachtoffer geweest van geweld, ook recent, met name degenen die een wapen hebben gebruikt. En heel opvallend: jongeren die een wapen zijn gaan dragen en/of gebruiken tijdens de onderzoeksperiode, zijn ook vaak recent slachtoffer geworden van bedreiging of geweld.

Ook de gevallen van wapenbezit in de politieregistraties zijn vaak gerelateerd aan onveiligheidsgevoelens en de behoefte van jongeren om zichzelf te kunnen beschermen of te verdedigen. Sommige jongeren nemen een wapen mee omdat ze zelf gewelddadige ervaringen hebben meegemaakt. Relatief vaak gaat het ook om persoonlijke conflicten die al langer bestaan. Deze sudderen lange tijd voort en escaleren vervolgens in steekincidenten of andere gewelddadige gebeurtenissen. Dat geldt zowel voor conflicten in de relationele sfeer als voor langlopende conflicten tussen bekenden.

De relatie met onveiligheidsgevoelens kwam ook naar voren uit de groepsgesprekken met jongeren, waarin levendige beschrijvingen werden gegeven van ervaringen met geweld of bedreiging. Ook indirecte ervaringen (van bekenden of gehoord van bekenden) lijken bij te dragen aan het gevoel van onveiligheid en daarmee indirect aan het dragen van wapens. Opvallend is dat de media voor de ondervraagde jongeren een belangrijke bron van informatie zijn over wapens en onveiligheid. De berichtgeving over messen en plaatjes van in beslag genomen wapens bevestigen jongeren in het idee dat het een stuk onveiliger is geworden.

Persoonlijke kenmerken en omgevingskenmerken gerelateerd aan wapens

Er is een duidelijke samenhang tussen betrokkenheid bij wapens en een aantal persoonlijke kenmerken, met name impulsiviteit, persoonlijke opvattingen over geweld en regelovertreding, en middelengebruik (zowel alcohol en wiet, als overige drugs en lachgas). Ook blijken verschillende omgevingskenmerken samen te hangen met betrokkenheid bij wapens, vooral opvoedingskenmerken, de omgang met leeftijdsgenoten en groepen, offline en online blootstelling aan wapens, en achterstanden in de buurt en de thuissituatie. Er is niet een enkele oorzaak aan te wijzen, maar het lijkt te gaan om een complex geheel van zowel persoonlijke factoren als omgevingskenmerken.

De jongeren die wij spraken zagen zelf vooral de omgeving als verklaring voor het bezitten, dragen en gebruiken van wapens. Zij noemen onder meer groepsdruk en de behoefte aan prestige als factoren waarvan zij denken dat dit bij andere jongeren leidt tot het meenemen en gebruik van wapens. Ook het opgroeien in een bepaalde buurtomgeving met veel wapens en criminaliteit en slechte gezinsomstandigheden zonder warmte zien zij als stimulerende factoren voor de betrokkenheid bij wapens. De veronderstellingen van de jongeren zelf passen

voor een groot deel bij bevindingen uit het vragenlijstonderzoek, met uitzondering van de rol van groepsdruk die niet wordt bevestigd in de analyses.

Social media en online interactie spelen een belangrijke rol bij wapengeweld

In ons onderzoek zagen we veel aanwijzingen voor een belangrijke en soms cruciale rol van online interactie bij jongeren. Niet zozeer in de zin dat jongeren met wapens meer tijd doorbrengen op social media of vaker online communiceren over wapens. Over het algemeen vonden we namelijk geen opvallende verschillen in online activiteiten tussen jongeren met en zonder wapens in de gegevens uit de vragenlijsten. Wel bleek er bij de categorie van jongeren die wapens hebben gebruikt sprake te zijn van meer online observatie van wapens.

De rol van social media en online communicatie in relatie tot wapens en geweld kwam wel nadrukkelijk naar voren in de groepsgesprekken. Opvallend was dat de jongeren in eerste instantie social media niet direct noemden als het ging over wapens of geweld. De voorbeelden die uiteindelijk werden gegeven van wapengebruik onder jongeren lieten een nadrukkelijke verwevenheid van de online en offline wereld zien. De jongeren gaven allereerst aan online veelvuldig geconfronteerd te worden met online (bewegende) beelden van wapenbezit en -gebruik. Daarnaast gaven zij rijke beschrijvingen van conflicten tussen jongeren die ofwel op social media of in real life begonnen en zich vervolgens online verder ontwikkelden.

Ook in de politieregistraties blijkt de rol van social media in de gevallen van steekwapengebruik relevant te zijn. Opvallend in de registraties is dat, net zoals naar voren kwam in de focusgroepen, conflicten soms online lijken te beginnen en offline hun beslag krijgen. Net als door de jongeren in de groepsgesprekken werd geïllustreerd, zien we in de registraties bovendien dat fysieke confrontaties tussen jongeren op tijden gefilmd en online verspreid worden.

Omarmen 'straatwaarden' verhoogt kans op dragen en gebruiken van wapens

Uit de vragenlijsten komt een duidelijk verband naar voren tussen het dragen en gebruiken van een wapen en het hebben van opvattingen die kunnen worden geschaard onder de brede noemer van 'straat' of straatcultuur. Jongeren die wapens hebben gedragen en (nog meer) jongeren die wapens hebben gebruikt scoren relatief hoog op de schalen voor 'straatwaarden' (waarbij het onder meer gaat over autonomie, loyaliteit en lef), de 'code of the street' (hard reageren op beledigingen en statusbedreigingen) en meer algemeen op schalen voor acceptatie van wapens en geweld.

Ook uit de groepsgesprekken met jongeren komt een vergelijkbaar onderscheid terug. Er lijkt onder de Rotterdamse jongeren in deze studie een breed gedragen gevoel te zijn dat het gebruik van wapens en geweld zich in grote mate beperkt tot een bepaalde categorie jongeren, die op een aantal punten anders zijn dan de gemiddelde jongere. Uit de focusgroepen bleek

dat jongeren zichzelf in staat achten om in te schatten wie de jongeren zijn die wapens dragen en/of bereid zijn deze te gebruiken, en hier over het algemeen ook op gepaste afstand van kunnen blijven. In de groepsgesprekken komt naar voren dat dit soort jongeren verwickeld kan zijn in rivaliserend groepsgedrag op straat.

In de politieregistraties zien we, net als in een eerdere analyse van de steekincidenten uit 2018 en 2019 (Roks en Van den Broek, 2020), dat drillrap geen noemenswaardige rol van betekenis lijkt te spelen als directe aanleiding van het gebruik van steekwapens. Er zijn in 2020 naar verhouding meer registraties waarin jongeren naar voren komen die actief zijn als drillrapper, maar op basis van de informatie in de politieregistraties kan niet worden gesteld dat de (online) drillrapcultuur een directe aanleiding vormt voor de steekincidenten.

Groepsdynamiek en buurtrivaliteit van belang bij een deel van het wapengebruik

In de politieregistraties vonden we, net als in het eerdere onderzoek in Rotterdam op basis van politieregistraties (Roks & Van den Broek, 2020), zaken waarin steekincidenten zijn te linken aan conflicten tussen rivaliserende groepen uit Rotterdamse buurten. Het aantal was echter aanmerkelijk lager dan in de analyse van de politieregistraties over 2018-2019. Dit kan wijzen op een minder grote rol van rivaliserend groepsgedrag bij steekincidenten in 2020, maar het is ook goed mogelijk dat de coronaperiode met zijn lockdowns de mogelijkheden voor jongeren om elkaar te ontmoeten op straat heeft verminderd. Er werd nog wel af en toe melding gemaakt van bestaande conflicten en animositeit tussen verschillende buurten die een rol hebben gespeeld bij verschillende steekincidenten. Daarnaast moet er ook rekening worden gehouden met de beperkingen van de bestudeerde bron: het is namelijk aannemelijk dat niet alle rivaliteiten tussen groepen of buurten bekend zijn (geworden) bij de politie.

In de groepsgesprekken met jongeren kwam de rol van rivaliserende groepen bij steekincidenten wel duidelijk naar voren. Zij legden de link vooral met spanningen en conflicten tussen verschillende buurten in Rotterdam, die zij vergelijken met het rivaliserende groepsgedrag van voetbalsupporters. Gesignaleerd wordt dat sommige jongeren veel waarde toekennen aan de buurt waar iemand woont, en dat zij hun wijk verdedigen tegen anderen. Ook wordt verschillende malen beschreven dat jongeren op een enigszins intimiderende wijze worden aangesproken met de vraag waar zij woonachtig zijn, wanneer zij zich buiten hun eigen buurt begeven. Het fenomeen van problematische groepen wordt echter vooral gelinkt aan andere buurten dan waar iemand zelf woont.

Uit de vragenlijst komen ook indicaties naar voren dat groepsgedrag en buurtanimositeit een mogelijke rol kunnen spelen bij wapens. Uit de antwoorden van jongeren die wapens hebben gebruikt, blijkt namelijk dat ze relatief vaak deel uitmaken van een jeugdgroep in de openbare ruimte die als problematisch bestempeld kan worden (waarin het overtreden van de wet als normaal wordt beschouwd). Weliswaar gaat het nog steeds om een minderheid van deze categorie, maar het percentage is wel hoger dan in de andere groepen. Ook opvallend is de

hoge score van deze categorie op vragen die betrekking hebben op het verdedigen van de buurt tegen anderen. Jongeren die wapens hebben gebruikt, zijn vaker bereid dan andere jongeren geweld te gebruiken om op te komen voor hun buurt of woonomgeving.

Er zijn grote verschillen tussen jongeren die wapens bezitten, dragen en gebruiken

Uit de analyses komen interessante en belangrijke verschillen naar voren tussen de drie categorieën die we hebben onderscheiden: jongeren die wapens bezitten, jongeren die wapens dragen en jongeren die ook daadwerkelijk wapens hebben gebruikt.

De jongeren die *alleen een wapen bezitten*, lijken meer op de jongeren zonder wapens dan op de jongeren die wapens hebben gedragen of gebruikt. Wel lijken ze op een aantal aspecten minder conventioneel te zijn, wat betreft hun opvattingen over regels, hun band met ouders en school, alcohol en wiet en eerdere ervaring met geweld. Tegelijkertijd komen ze vaker uit een tweeoudergezin dan de andere groepen en vaker van buiten Rotterdam. Al met al komt het beeld naar voren van een groep jongeren die een gewone, niet heel problematische achtergrond heeft, maar tegelijkertijd wat meer vrijgevochten is dan gemiddeld.

Jongeren die *wapens dragen* lijken in veel opzichten in het midden te zitten tussen enerzijds jongeren zonder wapens en anderzijds jongeren die wapens hebben gebruikt. Zij zijn vaker recent slachtoffer van geweld, zijn impulsiever, hebben een grotere vriendengroep op straat en social media, zien en horen vaker over wapens van hun vrienden dan jongeren zonder wapens of jongeren die alleen wapens bezitten. Zij hebben een wat grotere acceptatie van het gebruik van wapens en geweld, en hebben ouders die moeite hebben de eindjes aan elkaar te knopen, maar niet zo veel als de gebruikers van een wapen.

Jongeren die *wapens gebruiken* zijn het meest afwijkend in hun kenmerken. Zij ervaren meer financiële achterstand thuis en lijken ook vaker een problematische opvoedingssituatie te hebben. Ze zijn veel meer gericht op de wereld buiten school, zien meer wapens online, horen vaker bij een problematische jeugdgroep en gebruiken relatief vaak lachgas en andere drugs. Daarnaast hebben ze een veel sterkere acceptatie van wapens en geweld, staan ze vijandiger tegenover de politie en hebben ze relatief vaak recent geweld ervaren. Al met al lijkt dit een categorie waar veel aan de hand is en die meer buiten de traditionele samenleving lijkt te staan.

Kortom, uit ons onderzoek blijkt dat er verschillende groepen jongeren met uiteenlopende niveaus van ernst moeten worden onderscheiden als het gaat om wapens en wapengeweld. De groep jongeren die alleen een wapen bezit lijkt dit vooral te doen uit interesse voor wapens en het risico op ernstig wapengeweld lijkt bij hen klein. De groep jongeren die een wapen draagt maar niet heeft gebruikt, wijkt meer af van de doorsnee jongere zonder wapen en lijkt door persoonlijke kenmerken, leefstijl maar ook minder gunstige omstandigheden vaker in omgevingen te zijn waarin ze zich onveilig voelen of daadwerkelijk ervaring hebben met bedreiging of geweld. Het dragen van een wapen lijkt bij deze groep echter vooral defensief

te zijn bedoeld. De kleine groep jongeren die ook daadwerkelijk een wapen heeft gebruikt, is het meest zorgelijk. Deze jongeren hebben vaak een problematische levensstijl en een meer vijandige en agressieve houding naar anderen, maar zitten zelf ook vaak in een problematische situatie.

8.2 Aanbevelingen voor beleid en praktijk

Welke lessen hebben we nu geleerd uit dit onderzoek die van belang zijn voor beleid en praktijk op het gebied van wapens en jongeren? Aan het eind van dit onderzoek formuleren we een aantal algemene inzichten met betrekking tot de huidige aanpak van wapens onder jongeren en meer in het algemeen het beleid op dit terrein. Deze zullen in de praktijk moeten worden 'vertaald' naar specifieke werkwijzen en handelwijzen. Met dit onderzoek kunnen we niet zeggen 'wat werkt en wat niet', om daarover uitspraken te kunnen doen zullen bestaande of nieuwe werkwijzen moeten worden gevolgd en geëvalueerd. Maar we kunnen wel in zijn algemeenheid ingaan op de vraag van welke benadering van het probleem het meest te verwachten valt en waarvan minder. Bestaande aanpakken van wapens en wapengeweld, zoals het Actieplan Wapens en Geweld in Nederland en de verschillende beleidsprogramma's ter bestrijding van *knife crime* richten zich op een breed scala aan maatregelen, zowel preventief als repressief. Onze bevindingen over de achtergronden van verschillende vormen van betrokkenheid bij wapens onder jongeren bieden aanknopingspunten om deze aanpakken aan te scherpen en meer toe te spitsen op de werkelijke problematiek.

Hieronder volgen een beperkt aantal aanbevelingen en suggesties die wij op basis van ons onderzoek verantwoord achten.

Richt campagnes op de meest risicovolle groep die wapens gebruikt

Voorlichtingscampagnes en andere maatregelen zijn meer kansrijk en zinvol als die zich richten op jongeren met een verhoogd risico, en specifiek jongeren die het gebruik van wapens acceptabel vinden en mogelijk al betrokken zijn geweest bij geweldsincidenten waarbij messen of andere wapens zijn gebruikt. Het is hierbij relevant om aan te sluiten bij de taal van de jongeren, en de context van de straat. Dat kan door bijvoorbeeld 'credible messengers' in te zetten, rolmodellen met vergelijkbare achtergronden en ervaringen als de risicogroep waar het om gaat. Jongeren zouden ook zelf een rol kunnen spelen bij campagnes gericht op risicogroepen. Daarbij zou ingespeeld kunnen worden op de onder sommige jongeren geldende perceptie dat messen kinderachtig, schaamtevol en zielig zouden zijn.

Het gros van de jongeren heeft nu geen wapens en moet daar ook niks van hebben. Voor hen is het genoeg te weten dat het verboden en gevaarlijk is en de hedendaagse jeugd lijkt hier inmiddels voldoende van doordrongen. Dat is mogelijk een gunstig gevolg van eerdere campagnes, maar past ook binnen de trend van dalende jeugdcriminaliteit in het algemeen in Nederland sinds ongeveer 2007. In ieder geval lijkt een brede campagne gericht op alle

jongeren in Rotterdam nu niet nodig te zijn. Sterker nog, dit kan zelfs een averechts effect hebben en resulteren in meer gevoelens van onveiligheid onder jongeren. Een deel van de Rotterdamse jongeren in deze studie baseert zijn of haar kennis immers op de beeldvorming over wapens en geweld in de media.

Zorg voor plekken waar jongeren terecht kunnen met zorgen over hun veiligheid

Uit ons onderzoek komt naar voren dat een deel van de jongeren zich onveilig voelt en in sommige gevallen concreet wordt bedreigd of ervaring heeft met soms ernstige geweldsincidenten. Dit is een belangrijke motivatie voor het dragen van wapens bij een deel van de jongeren in Rotterdam. Voor deze jongeren is het van belang om een laagdrempelig contact te hebben waar zij hun zorgen kwijt kunnen, bedreigingen of conflicten anoniem kunnen melden en gesteund kunnen worden om uit mogelijk bedreigende situaties te ontsnappen. Dit is niet per definitie eenvoudig: het gaat deels om jongeren die van zichzelf al minder conventioneel zijn en mogelijk ook minder vertrouwen hebben in de politie, docenten en andere officiële instanties. Het is zoeken naar contactpersonen en mogelijkheden die dichter bij deze jongeren zelf staan, mogelijk via jongerenwerk of via initiatieven vanuit jongeren zelf. Het bieden van mogelijkheden voor het melden van conflicten is in het bijzonder van belang omdat uit onderhavig onderzoek duidelijk wordt dat aan veel incidenten met wapens een opbouw van een conflict vooraf is gegaan. Door jongeren de mogelijkheid te bieden reeds in een eerder stadium van een conflict hiervan melding te maken, kunnen mogelijk (ernstige) geweldsincidenten worden voorkomen.

Verwacht niet te veel van maatregelen gericht op de beschikbaarheid van wapens

Vanuit beleid en media is er veel aandacht geweest voor maatregelen met betrekking tot wapens die zijn gericht op de beschikbaarheid van wapens, zoals verkoopverboden en inzamelingsacties. Uit ons onderzoek komt echter naar voren dat het wel of niet kunnen verkrijgen van wapens geen belangrijke overweging is bij het dragen of gebruiken daarvan. De meeste jongeren met messen en andere wapens hebben die op een andere manier verkregen dan via een gewone winkel. Jongeren die wapens dragen hebben daar vaak intrinsieke motivaties voor die te maken hebben met algemene of concrete onveiligheid. En bij de groep jongeren die wapens gebruikt, is er sprake van een complexe achterliggende problematiek in de persoonlijkheid, opvattingen over geweld en de situatie thuis en in de vriendengroep. Maatregelen die vooral zijn gericht op de beschikbaarheid van wapens zijn niet gericht op deze problemen en daarom lijkt er op voorhand geen groot effect van te verwachten.

Op basis van eerder verricht onderzoek is het ook nog niet duidelijk hoe effectief maatregelen zijn om de beschikbaarheid van wapens tegen te gaan (zie o.a. Krüsselmann e.a., 2021; World Health Organization, 2010). In een overzichtsstudie uit de Verenigde Staten werd geconcludeerd dat inzamelingsacties van vuurwapens geen statistisch significant effect hebben op vuurwapengeweld en wettelijke bepalingen slechts een klein effect (Makarios &

Pratt, 2012). In enkele studies in Europese landen werd een beperkt en kortdurend effect gevonden op wapencriminaliteit van inzamelingsacties van wapens (World Health Organization, 2010). Andere studies vonden geen effect van programma's met vooral mediacampagnes, inzamelingsacties en preventief fouilleren om messencriminaliteit tegen te gaan (zie het recente overzicht van Browne e.a., 2022). Kortom, er is weinig evidentie dat dit soort algemene maatregelen sterk effectief zijn.

Richt de aandacht op een intensieve aanpak van de meest problematische groep

Uit ons onderzoek komt naar voren dat er met de kleine groep jongeren die wapens ook daadwerkelijk hebben gebruikt veel aan de hand is. Deze groep lijkt zich deels van de samenleving af te keren, geweld en wapens acceptabel te vinden om zowel de eigen veiligheid als de verbondenheid met de buurt mee te verdedigen, en vaak op te groeien in problematische opvoedingssituaties en achterstand. Dit betreft complexe problematiek, waarop alleen met veel inspanningen en investeringen winst valt te boeken. Hiervoor is sociaal beleid nodig dat de leefomstandigheden in de gezinnen ondersteunt in combinatie met voldoende jeugdhulp en ondersteuning bij opvoeding en gedragsproblemen. Voor de bestaande groep jongeren die wapens gebruiken en mogelijk nog verder betrokken zijn bij criminele activiteiten, zullen intensieve interventies nodig zijn.

Buitenlands onderzoek naar interventies met betrekking tot wapengeweld onder jongeren laat zien dat het meeste effect verwacht kan worden van intensieve maatregelen die zijn gericht op de sociale problemen van daders en de gemeenschappen waarin zij wonen ('community oriented' programma's; zie o.a. World Health Organization, 2010; Makarios & Pratt, 2012). Bij dit soort programma's is er sprake van een mix van maatregelen en van samenwerking tussen overheidsinstanties als de politie, gezondheidszorg en jeugdwerk (zie ook Corsaro & Garrell, 2009; McGarrel e.a., 2009). Ook zijn er voorbeelden van interventies die specifiek zijn gericht op jongeren die al betrokken waren bij messen of andere wapens (Braga e.a., 2001; Williams et al., 2014). Deze programma's bevatten een combinatie van enerzijds sociale steun, hulp en begeleiding en anderzijds een strenge benadering van het wapenbezit bij deze jongeren.

Versterk het vermogen van jongeren om conflicten op een vreedzame manier op te lossen

Veel van de door ons onderzochte steekincidenten komen voort uit conflicten die escaleren. Soms ontstaan geweldsincidenten met wapens uit het niets en lijken ze totaal onnodig, maar vaak gaat het ook om conflicten binnen het gezin of de relatie, of om conflicten tussen bekenden of buurtbewoners die al lang sluimeren. Hier ligt een mogelijk aanknopingspunt voor preventie via het versterken van conflictoplossende vermogens van jongeren. Dat kan via voorlichting van ouders, maar die zijn vaak moeilijk bereikbaar of aanspreekbaar in een grote stad als Rotterdam. Het ligt meer voor de hand om hier binnen het onderwijs aandacht aan te besteden en al op jonge leeftijd te oefenen met het bespreekbaar maken en op een goede

manier oplossen van ruzies en ergernissen. Daartoe zouden scholen wellicht geholpen kunnen worden met een aanbod van lesprogramma's of specifieke ondersteuning voor jongeren die extra moeite hebben met het oplossen van conflicten. Bij het beter kunnen oplossen van conflicten ligt ook een taak voor het jongerenwerk en de politie (buurtagenten) die dicht bij bewoners staan en zicht hebben op de dagelijkse dynamiek in een buurtomgeving. Zij kunnen snel reageren op incidenten en dreigingen met geweld onder bewoners en kunnen proberen conflicten in de kiem te smoren of hierbij te mediëren.

Praat met jongeren zelf over trends in wapens en geweld

Jongeren hebben vaak goed zicht op welke problemen er spelen in hun buurt en onder hun leeftijdsgenoten. Zij spreken elkaars taal en maken ook gebruik van de online communicatiemogelijkheden waarmee beleidsmakers minder bekend zijn. Uit ons onderzoek komt ook naar voren dat jongeren goed in staat zijn om hun weg te vinden in de stad en geweld te ontwijken of risico's te verminderen. Door ontmoetingen met jongeren (zoals inmiddels ook af en toe gebeurt binnen het programma Geweldig Rotterdam) te continueren en structureel vorm te geven, is het mogelijk om beter zicht te houden op trends en ontwikkelingen met betrekking tot wapens en geweld. Tegelijk werd tijdens de focusgroepen duidelijk dat jongeren het fijn vinden om het met elkaar – en met de interviewers – te hebben over deze thema's. Dit mes snijdt zodoende aan twee kanten: met jongeren in gesprek gaan over wapens en geweld leert ons meer over dit fenomeen en biedt jongeren tegelijk de mogelijkheid om hun gedachten hierover met elkaar en met professionals te delen. Een manier om dit meer structureel vorm te geven zou zijn door periodiek een jongerenpanel te organiseren (al dan niet online) waar met kleine groepjes jongeren van verschillende scholen en buurten in Rotterdam het gesprek wordt gevoerd over hun leefwereld, waarin ook wapens, onveiligheid en buurtproblemen aan de orde kunnen komen.

Blijf op de hoogte van wat er onder jongeren op social media gebeurt

Uit dit onderzoek wordt de belangrijke rol van social media en online interactie bij wapengeweld bevestigd. We vonden niet dat drillrap of andere uitingen van jeugdcultuur of straatcultuur direct leiden tot het dragen en gebruiken van wapens. Wel bleek de online wereld voor jongeren verweven met de offline wereld bij het ontstaan en escaleren van conflicten. Het is daarom van belang om niet alleen ogen en oren te hebben in de buurt en op straat, maar ook weet te hebben van wat er online gebeurt onder jongeren, met name bij jongeren en groepen met een verhoogd risico. Daarvoor is het nodig om een informatiepositie op te bouwen, zoals dat bijvoorbeeld al enige tijd gebeurt via het (online) jongerenwerk in de gemeente.

Monitor wapens, geweld en conflicten onder jongeren

Dit onderzoek heeft nieuwe inzichten geboden in de problematiek rond wapens en geweld onder jongeren in Rotterdam, maar was vooralsnog eenmalig. Om ook in de toekomst een vinger aan de pols te kunnen houden, en snel te kunnen reageren op veranderingen en trends met betrekking tot geweld, criminaliteit en andere problemen onder jongeren kan het nuttig zijn om periodiek (bijvoorbeeld tweejaarlijks) de situatie te peilen via vragenlijsten, focusgroepen en bestudering van politieregistraties. Dit kan dan weer leiden tot een aanpassing of aanscherping van het gemeentelijk beleid op dit terrein. Ook kunnen op die manier nieuwe fenomenen rond geweld en criminaliteit onder jongeren snel in kaart worden gebracht en onderzocht.

8.3 Meerwaarde en beperkingen van het uitgevoerde onderzoek

In vergelijking met eerder onderzoek heeft het nu uitgevoerde onderzoek een aantal sterke punten. *Ten eerste* hebben wij gebruik gemaakt van een combinatie van onderzoeksmethoden. We hebben zowel vragenlijsten afgenomen onder een groot aantal leerlingen als gesprekken gevoerd met focusgroepen van jongeren op verschillende scholen. Daarnaast zijn ook politieregistraties bestudeerd van steekwapengebruik en -bezit onder Rotterdam jongeren. De bevindingen op basis van deze drie methoden sluiten op elkaar aan en verdiepen elkaar. *Ten tweede* is een sterk punt van dit onderzoek de grootschaligheid van de kwantitatieve dataverzameling. Hoewel we oorspronkelijk hoopten op nog meer deelnemers aan het vragenlijstonderzoek, hebben we uiteindelijk een grote groep respondenten kunnen bereiken die het mogelijk maakt om statistisch robuuste berekeningen uit te voeren. Deze aantallen zijn groter dan veel eerder onderzoek naar messen onder jongeren, en daardoor kunnen we met meer zekerheid iets zeggen over verschillen tussen jongeren met en zonder wapens in verschillende varianten. *Ten derde* is de uitgebreidheid van dit onderzoek een sterk punt. Doordat we twee keer langs zijn geweest op de verschillende middelbare scholen, konden we een groot scala aan relevante verklarende factoren uitvragen. We hebben niet alleen gekeken naar basale demografisch factoren, maar ook naar individuele kenmerken van jongeren, hun opvattingen, relaties met ouders, school en leeftijdsgenoten, en naar leefomstandigheden en buurtkenmerken. Daarnaast hebben we niet alleen in de vragenlijsten maar ook in de focusgroepgesprekken en de bestudering van de politiegegevens extra aandacht besteed aan de rol van straatcultuur en opvattingen die daarbij horen, groepsdynamiek en buurtconflicten. *Ten vierde* hebben wij, anders dan de meeste andere onderzoekers op dit terrein, onderscheid gemaakt tussen verschillende vormen van betrokkenheid bij wapens. Meestal is alleen gevraagd of jongeren wapens bezitten óf wapens bij zich dragen. Wij konden onderzoek doen naar jongeren die alleen wapens bezitten maar niet bij zich hebben, jongeren die wapens dragen maar niet hebben gebruikt, en jongeren die ook daadwerkelijk gebruik hebben gemaakt van een wapen. We konden verschillen tussen deze categorieën in kaart brengen en

aan jongeren zelf vragen wat de achtergronden zijn van deze verschillende vormen van betrokkenheid.

Het onderzoek kent onvermijdelijk ook een aantal beperkingen. *Een eerste* belangrijke beperking is dat onze onderzoeksgroep van jongeren niet een volledig representatieve dwarsdoorsnede is van de jongerenbevolking in Rotterdam. Veel scholen waren bereid mee te doen aan dit onderzoek, maar niet alle scholen die we nodig zouden hebben om jongeren te bereiken van alle onderwijstypen uit alle wijken van Rotterdam. Daarnaast bleek het moeilijker dan verwacht om toestemming te krijgen van alle ouders om leerlingen onder de zestien jaar mee te laten doen aan het onderzoek. Met name ouders van leerlingen op het vmbo en speciaal onderwijs, en ouders met een migratieachtergrond konden moeilijk worden bereikt. Deze beperking betekent dat sommige categorieën jongeren mogelijk zijn ondervertegenwoordigd in de steekproef, terwijl andere groepen zijn oververtegenwoordigd. Met name jongeren die op basis van hun achtergrond wellicht een wat grotere kans zouden hebben om betrokken te zijn bij wapens.

We hebben geprobeerd om deze selectiviteit tegen te gaan door extra scholen te benaderen in de minder welvarende delen van Rotterdam. Daardoor hebben uiteindelijk toch een mooie steekproef kunnen samenstellen met meer dan voldoende variatie in opleiding, etnische achtergrond en woonbuurt van de leerlingen. Ook in de focusgroepgesprekken konden we gesprekken voeren met jongeren met zeer uiteenlopende achtergronden. De onderzoeksgegevens zijn daardoor geschikt om verschillen tussen groepen vast te stellen, verbanden te leggen en processen te beschrijven. Maar door de mogelijke selectiviteit moet wel een slag om de arm worden gehouden bij het inschatten van aantallen jongeren met wapens. De percentages die worden genoemd in dit rapport moeten niet worden verabsoluteerd naar de hele bevolking en kunnen in werkelijkheid nog wat hoger of lager liggen.

Een *tweede beperking* is dat we op basis van dit onderzoek maar in beperkte zekerheid iets kunnen zeggen over wat daadwerkelijk doorslaggevende oorzaken zijn van wapens en wapengeweld onder jongeren. Om oorzaken te kunnen onderscheiden van verbanden is het nodig om jongeren gedurende lange tijd te volgen en precies te registreren wat er bij hen verandert en hoe dit verband houdt met veranderingen in het bezitten, dragen en gebruiken van wapens. We hebben dat in beperkte mate kunnen doen via het uitvoeren van twee onderzoeksrondes, maar voor nog zekerdere uitspraken zou een nog langdurig en grootschaliger onderzoek moeten worden verricht, of zou gebruik moeten worden gemaakt van experimentele onderzoeksoptellingen. Dat is moeilijk te realiseren binnen opdrachtonderzoek.

We zijn met dit grootschalige en breed opgezette onderzoek echter wel in staat om de door ons gevonden gegevens over wapens en verschillen tussen groepen te kunnen duiden en te interpreteren. Met name het multi-method karakter van dit onderzoek is daarbij behulpzaam

doordat we veel van de kwantitatieve bevindingen uit de vragenlijsten ook herkennen in de gesprekken met de Rotterdamse jongeren en politieregistraties. Op deze manier kunnen we de meer cijfermatige bevindingen koppelen aan zaken uit de praktijk en aan wat jongeren ons zelf vertellen over hun ervaringen. Verder staan de resultaten niet los van elkaar, maar laten ze in een aantal opzichten een duidelijk patroon zien. Dit onderzoek biedt ons dus zeker een dieper inzicht in de wapenproblematiek onder jongeren, maar wel met de kanttekening dat we voorzichtig moeten blijven over de vraag wat nu doorslaggevende oorzaken zijn en wat niet. Toekomstig onderzoek en analyse blijven nodig om nog beter inzicht te krijgen in de wapenproblematiek onder jongeren en de achterliggende oorzaken daarvan.

REFERENTIES

- Anderson, E. (1999). *Code of the street: Decency, violence, and the moral life of the inner city*. New York: Norton.
- Barlas, J., & Egan, V. (2006). Weapons carrying in British teenagers: The role of personality, delinquency, sensational interest, and mating effort. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 17(1), 53-72.
- Beke & Schreuder (2002). *Wapens zijn geen speeltjes: Aard, omvang, motieven en risico's van wapenbezit onder jongeren*. Arnhem: Bureau Beke.
- Bjerregaard, B., & Lizotte, A. J. (1995). Gun ownership and gang membership. *Journal of Criminal Law & Criminology*, 86(1), 37-58.
- Blumstein, A., & Cork, D. (1996). Linking gun availability to youth gun violence. *Law and contemporary problems*, 59(1), 5-24.
- Bol, M.W., Terlouw, G.J., Blees, L.W., & Verwers, C. (1998). *Jong en gewelddadig: Ontwikkelingen en achtergrond van de geweldscriminaliteit onder jeugdigen*. Den Haag: Ministerie van Justitie, WODC.
- Kennedy, D. M., Braga, A. A., Piehl, A. M., & Waring, E. J. (2001). *Reducing gun violence: the boston gun project's operation ceasefire*. Washington: US Department of Justice Office of Justice Programs.
- Brezina, T., Agnew, R., Cullen, F. T., & Wright, J. P. (2004). The code of the street: A quantitative assessment of Elijah Anderson's subculture of violence thesis and its contribution to youth violence research. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 2(4), 303-328.
- Brown, B. (2004). Juveniles and weapons: Recent research, conceptual considerations, and programmatic interventions. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 2(2), 161-184.
- Browne, K. D., Green, K., Jareno-Ripoll, S., & Paddock, E. (2022). Knife crime offender characteristics and interventions: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 101774.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2022, 4 april). *Verdachten: geslacht, leeftijd, migratieachtergrond en generatie [Dataset]*. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/81959NED/table>
- Clement, M. (2010). Teenagers under the knife: A decivilising process. *Journal of Youth Studies*, 13(4), 439-451.
- Community Initiative to Reduce Violence (CIRV). *Aggression and violent behavior*, 19(6), 686-691.

Coomans, A., Van Deuren, S., Van Dijk, M., Van de Weijer, S., Blokland, A., Van Baak, C., Kühling, Bombeld, R., & Eichelsheim, V. (2021). Stay home, stay safe? *Justitiele Verkenningen*, 47(3).

Corsaro, N., & McGarrell, E. F. (2009). Testing a promising homicide reduction strategy: Re-assessing the impact of the Indianapolis "pulling levers" intervention. *Journal of Experimental Criminology*, 5(1), 63-82.

De Haan, W. J., De Bie, E. F. A. E., Baerveldt, C., Bouw, C., Doreleijers, Th. A. P. H, Ferwerda, H. B, Hermanns, J. M. A., & van der Laan, P.H (1999). *Jeugd & geweld: Een interdisciplinair perspectief*. Assen: Van Gorcum.

De Jong, J. D. A. (2007). *Kapot moeilijk: een etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsgedrag van 'Marokkaanse' jongens*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

De Koster, M. (2010). Jongeren en criminaliteit: Een lange geschiedenis van de Middeleeuwen tot heden. *Tijdschrift voor Criminologie*, 53(3), 308-317.

Dijkstra, J. K., Gest, S. D., Lindenberg, S., Veenstra, R., & Cillessen, A. H. (2012). Testing three explanations of the emergence of weapon carrying in peer context: The roles of aggression, victimization, and the social network. *Journal of Adolescent Health*, 50(4), 371-376.

Dijkstra, J. K., Lindenberg, S., Veenstra, R., Steglich, C., Isaacs, J., Card, N. A., & Hodges, E. V. (2010). Influence and selection processes in weapon carrying during adolescence: The roles of status, aggression, and vulnerability. *Criminology*, 48(1), 187-220.

Eades, C., Grimshaw, R., Silvestri, A., & Solomon, E. (2007). *'Knife Crime': A Review of Evidence and Policy*. London: Centre for Crime and Justice Studies.

Evers, J. C. (2015). *Kwalitatief interviewen: kunst en kunde*. Amsterdam: Boom Lemma uitgevers.

Geweldig Rotterdam (juli 2021). Geraadpleegd op 1 maart 2022, van <https://geweldigrotterdam.nl/>

Grimshaw, R., & Ford, M. (2018). Young people, violence and knives: Revisiting the evidence and policy discussions. *Centre for Crime and Justice Studies*, 3, 1-29.

Harding, S. (2020). Getting to the point? Reframing narratives on knife crime. *Youth justice*, 20(1-2), 31-49.

Haylock, S., Boshari, T., Alexander, E. C., Kumar, A., Manikam, L., & Pinder, R. (2020). Risk factors associated with knife-crime in United Kingdom among young people aged 10–24 years: a systematic review. *BMC Public Health*, 20(1), 1-19.

Hern, E., Glazebrook, W., & Beckett, M. (2005). Reducing knife crime. *BMJ*, 330(7502), 1221-1222.

- Heap, V., & Waters, J. (2019). *Mixed methods in criminology*. London: Routledge.
- Hitchcock, A. (2010). Tackling teenage knife crime. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 4(2), 149-151.
- Ilan, J. (2015). *Understanding street culture: Poverty, crime, youth and cool*. London: Palgrave-Macmillan.
- Israel, M., & Hay, I. (2011). Research ethics in criminology. *Sage Handbook of Criminological Research Methods*, 500-9.
- Johnson, L. M., Matthews, T. L., Jenks, D., & Bass, C. W. (2013). Juvenile gun ownership in the USA: Current knowledge and future directions. *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 8(2), 133-152.
- Kanne, P., Nannes, L. & Andringa, W. (2019). *Opvoeden: de balans tussen vrijheid geven en verantwoordelijkheid nemen*. Amsterdam: I&O Research.
- Kruissink, M., & Essers, A. A. M. (2004). *Zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit in de periode 1990-2001*. Den Haag: WODC.
- Krüsselmann, K., Aarten, P., & Liem, M. (2021). Firearms and violence in Europe: A systematic review. *PloS one*, 16(4), e0248955.
- Lane, J. (2019). *The digital street*. New York: Oxford University Press.
- Lebbink, N. (2022). *Het actieplan Wapens en Jongeren: Een goede match met Rotterdam?* Scriptie Criminologie, Erasmus Universiteit.
- Loeber, R., Slot, N. W., & Sergeant, J. A. (2001). *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie: Omvang, oorzaken en interventies*. Nijmegen: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Makarios, M. D., & Pratt, T. C. (2012). The effectiveness of policies and programs that attempt to reduce firearm violence: A meta-analysis. *Crime & Delinquency*, 58(2), 222-244.
- Marano, D. (2014). *Gun acquisition and use by juveniles: a phenomenological approach* (doctoral dissertation). North Camden: Rutgers University-Camden Graduate School.
- McCuddy, T. (2021). Peer delinquency among digital natives: the cyber context as a source of peer influence. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 58(3), 306-342.
- McGarrell, E. F., Hipple, N. K., Corsaro, N., Bynum, T. S., Perez, H., Zimmermann, C. A., & Garmo, M. (2009). *Project safe neighborhoods: A national program to reduce gun crime: Final project report*. Washington: National Institute of Justice.

McKeganey, N., & Norrie, J. (2000). Association between illegal drugs and weapon carrying in young people in Scotland: schools' survey. *BMJ*, 320(7240), 982-984.

MORI (2003). *Youth Survey*. London: Youth Justice Board.

Nijboer, J.A., & Timmerman, H. (1992). *Een vals gevoel van veiligheid: Wapenbezit onder jongeren*. Groningen: Onderzoekscentrum voor Criminologie en Jeugdcriminologie.

Palasinski, M., Brown, W., Shortland, N., Riggs, D., Chen, M., & Bowman-Grieve, L. (2019). Masculinity, Injury and Death – Exploring Anti-Knife-carrying messages. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(13-14).

Palasinski, M., & Riggs, D. W. (2012). Young white British men and knife-carrying in public: Discourses of masculinity, protection and vulnerability. *Critical criminology*, 20(4), 463-476.

Pardini, D., Beardslee, J., Docherty, M., Schubert, C., & Mulvey, E. (2021). Risk and protective factors for gun violence in male juvenile offenders. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 50(3), 337-352.

Peterson, J. & Densley, J. (2017). Cyber violence: what do we know and where do we go from here? *Aggression and Violent Behavior* 34(1), 193-200.

Roks, R., & van den Broek, J. (2017). # HOUHETSTRAAT: Straatcultuur op social media?. *Tijdschrift over cultuur en criminaliteit*, 7(3), 31-50.

Roks, R., & van den Broek, J. (2020). *Cappen voor Clout? Een verkennend onderzoek naar Rotterdamse jongeren, drill en geweld in het digitale tijdperk*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.

Rijksoverheid (2020). *Actieplan wapens en jongeren*. Rijksoverheid, november 2020.

<https://open.overheid.nl/repository/ronl-570b86ce-792b-46cf-9ec3-bac5850594fc/1/pdf/tk-bijlage-actieplan-wapens-en-jongeren.pdf>

Sandberg, S., & Pedersen, W. (2011). *Street capital: Black cannabis dealers in a white welfare state*. Bristol: Policy Press.

Schuyt, K. (2003). Jeugd, criminaliteit en geweld. In: Schuyt, C. J. M., & Brink, G. J. (2003). *Publiek geweld*. Amsterdam: Amsterdam University Press, pp. 83-100.

Servaas, L. M., Weerman, F. M., & Fischer, T. F. C. (2021). *Risico-, versterkende en beschermende factoren voor crimineel gedrag: Een literatuuronderzoek naar de wetenschappelijke stand van zaken*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.

Silvestri, A., Oldfield, M., Squires, P., & Grimshaw, R. (2009). *Young people, knives and guns: A comprehensive review, analysis and critique of gun and knife crime strategies*. London: Centre for Crime and Justice Studies.

- Spiereburg, P. (2000). Jeugdgeweld in historisch perspectief. *Justitiële verkenningen*, 26(1), 9-20.
- Squires, P. (2009). The knife crime 'epidemic' and British politics. *British Politics*, 4(1), 127-157.
- Van Assema, P., Mesters, I., & Kok, G. (1992). Het focusgroep-interview: een stappenplan. *TSG (Dutch Journal of Health Sciences)*, 7, 431-7.
- Van den Broek, J. B. A. (2013). *Van de straathoek naar Facebook: een onderzoek naar het gebruik van social media door jongeren binnen de straatcultuur*. Rotterdam: Erasmus Universiteit (masterscriptie).
- Van der Laan, A. M., Beerthuizen, M. G. C. J., & Boot, N. C. (2021). *Monitor Jeugdcriminaliteit 2020*. Den Haag: WODC.
- Van der Laan, A., Pleysier, S., & Weerman, F. (2020). Hedendaagse jeugdcriminaliteit: nieuwe vragen en enkele antwoorden na een historische daling. *Tijdschrift voor Criminologie*, 62(2-3), 115-129.
- Van der Laan, P. H., Essers, A. A. M., Huijbregts, G. L. A. M., & Spaans, E. C. (1998). *Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit*. Den Haag: WODC.
- Van Selm, M. (2007). Focusgroeponderzoek. *Kwalon*, 12(1).
- Ward, M. (2019). The knife crime epidemic: In defence of schools. *British Journal of School Nursing*, 14(6), 298-299.
- Warr, M. (2002). *Companions in crime: The social aspects of criminal conduct*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Weijers, I., Ferwerda, H., & Roks, R. (2021). Te groot voor de wijkagent, te klein voor de recherche. *Proces*, 100(5), 264-275.
- Wikström, P.-O.H., Oberwittler, D., Treiber, K., & Hardie, B. (2012). *Breaking rules: The social and situational dynamics of young people's urban crime*. Oxford: Oxford University Press.
- Wikström, P.-O. (2010). Situational action theory. In: Fisher, B., & Lab, S. (eds.), *Encyclopedia of victimology and crime prevention*. Beverly Hills: Sage, pp. 875-879.
- Williams, D. J., Currie, D., Linden, W., & Donnelly, P. D. (2014). Addressing gang-related violence in Glasgow: A preliminary pragmatic quasi-experimental evaluation of the
- Wilkinson, D. L., & Fagan, J. (2001). What we know about gun use among adolescents. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 4(2), 109-132.
- Williams, E., & Squires, P. (2021). *Rethinking knife crime*. Cham: Palgrave Macmillan.

Willink, J. C. (2018). *Het leven van jeugd onder de Maas en hun online relaas: een participerende observatiestudie naar de offline en online wereld van (problematische) jongeren uit Rotterdam-Zuid*. Erasmus Universiteit Rotterdam (masterscriptie).

Wilson, D., Sharp, C., & Patterson, A. (2006), *Young People and Crime: Findings from the 2005 Offending, Crime and Justice Survey*, London: Home Office.

Wittebrood, K. (2000). Trends in jeugdgeweld. *Justitiële verkenningen*, 26(1), 21-34.

World Health Organization (2010). *European report on preventing violence and knife crime among young people*. Copenhagen: World Health Organization, regional office for Europe.

AANGEHAALDE NIEUWSBERICHTEN

Algemeen Dagblad (2019). 'Jongerengeweld in Charlois en IJsselmonde te laat aangepakt'. *Algemeen Dagblad*, 26 oktober 2019. ['Jongerengeweld in Charlois en IJsselmonde te laat aangepakt' | Messengeweld Rotterdam | AD.nl](#)

Algemeen Dagblad (2021). Landelijke inleveractie 'Drop je knife' haalt 3300 wapens van straat. *Algemeen Dagblad*, 22 oktober 2021. <https://www.ad.nl/binnenland/landelijke-inleveractie-drop-je-knife-haalt-3300-wapens-van-straat~a22d4ca0/>

Algemeen Dagblad (2022). Leerling gestoken door andere leerling op school in Rotterdam-West: verdachte (13) opgepakt. *Algemeen Dagblad*, 22 februari 2022. [Leerling gestoken door andere leerling op school in Rotterdam-West: verdachte \(13\) opgepakt | Rotterdam | AD.nl](#)

BN DeStem (2019). Aantal steekincidenten neemt toe: een mes op zak wordt steeds gewoner. *BN DeStem*, 30 augustus 2019. <https://www.bndestem.nl/breda/aantal-steekincidenten-neemt-toe-een-mes-op-zak-wordt-steeds-gewoner~aba5516a/>

De Gelderlander (2019). Zorgen over reeks steekincidenten binnen een paar weken in de regio. *De Gelderlander*, 18 februari 2019. <https://www.gelderlander.nl/home/zorgen-over-reeks-steekincidenten-binnen-een-paar-weken-in-de-regio~a1200a1e/>

De Volkskrant (2019). Jeugdcriminaliteit daalt drastisch. *de Volkskrant*, 28 maart 2019. <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/jeugdcriminaliteit-daalt-drastisch~b02ebb41/>

De Volkskrant (2021). Inleveracties brengen steeds honderden wapens op tafel, maar hebben ze echt zin? *De Volkskrant*, 13 september 2021. [Inleveracties brengen steeds honderden wapens op tafel, maar hebben ze echt zin? \(volkskrant.nl\)](#)

EenVandaag (2020). Aanpak jongeren met messen in moeilijk voor burgemeesters en politie: 'We hebben eenduidig beleid nodig'. *EenVandaag*, 16 februari 2020. [Aanpak jongeren met messen is moeilijk voor burgemeesters en politie: 'We hebben eenduidig beleid nodig' - EenVandaag \(avrotros.nl\)](#)

Het Parool (2020). Tientallen scholen slaan alarm: heftig geweld en toename wapens leerlingen. *Het Parool*, 21 februari 2020. [Tientallen scholen slaan alarm: heftig geweld en toename wapens leerlingen \(parool.nl\)](#)

NOS (2019). 'Met vuisten alleen ga je het hier in Rotterdam-Zuid niet redden'. *NOS op 3*, 22 november 2019. ['Met vuisten alleen ga je het hier in Rotterdam-Zuid niet redden' \(nos.nl\)](#)

NOS (2020). Steekincidenten onder minderjarigen in Rotterdam verdubbeld. *NOS*, 12 maart 2020. <https://nos.nl/artikel/2326792-steekincidenten-onder-minderjarigen-in-rotterdam-verdubbeld>

NOS (2022a). 15-jarige jongen uit Middelburg zwaargewond na steekincident. *NOS*, 9 januari 2022. <https://nos.nl/artikel/2412476-15-jarige-jongen-uit-middelburg-zwaargewond-na-steekincident>

NOS (2022b). Twee jongens (16) gewond bij steekpartij Middelburg, twee verdachten zitten vast. *NOS*, 13 februari 2022. <https://nos.nl/artikel/2368472-twee-jongens-16-gewond-bij-steekpartij-middelburg-twee-verdachten-zitten-vast>

NOS (2022c). Nog steeds veel steekincidenten onder jongeren, messenverbod pas in 2023. *NOS*, 20 januari 2022. <https://nos.nl/artikel/2413779-nog-steeds-veel-steekincidenten-onder-jongeren-messenverbod-pas-in-2023>

NPO Radio 1 (2019). Waarom jongeren gewapend rondlopen. *NPO Radio 1*, 12 september 2019. [Waarom jongeren gewapend rondlopen | NPO Radio 1](#)

Rijnmond (2021b). Aantal steekincidenten Rotterdam daalt nauwelijks, Rotterdam bezig met maatregelen. *Rijnmond*, 22 januari 2021. <https://www.rijnmond.nl/nieuws/203252/aantal-steekincidenten-rotterdam-daalt-nauwelijks-rotterdam-bezig-met-maatregelen>

Rijnmond (2021a). 15-jarige jongen overleden na steekpartij in Rotterdam-Beverwaard. *Rijnmond*, 29 juli 2021. <https://www.rijnmond.nl/nieuws/1295316/15-jarige-jongen-overleden-na-steekpartij-in-rotterdam-beverwaard>

BIJLAGE I | PUBLICATIE-OVERZICHT M.B.T. (WAPEN)GEWELD BIJ JONGEREN

Jaar	Land	Auteur(s)	Titel	Type studie	Factoren gelinkt aan wapens/jeugdcriminaliteit
1992	NL	Nijboer, J.A. & Timmerman, H.	Een vals gevoel van veiligheid. Wapenbezit onder jongeren.	Verkennd onderzoek, literatuur en vragenlijsten op scholen (n=572) en korte interviews (n=459) in discotheken in Groningen.	Eerdere slachtofferervaringen, onveiligheidsgevoelens, onveilige plekken bezoeken/uitgaan (risicovolle situaties), houding t.o.v. geweld (meevechten), geslacht.
1995	VS	Bjerregaard, B. & Lizotte, A.J.	Gun ownership and gang membership.	USA longitudinale panel studie: adolescenten en hun verzorgers werden geïnterviewd en na 6 maanden weer.	Lidmaatschap van gangs, conflicten tussen gangs/leden, drugshandel.
1996	VS	Blumstein, A., & Cork, D.	Linking gun availability to youth gun violence.	Figuren opgesteld uit politierapportages m.b.t. verschillende tijdsperiodes/trends.	Beschikbaarheid wapens (in bepaalde periode of regio), politieoptreden, bedrijven die wapens verkopen, drugscriminaliteit, connectie met de maatschappij, hulp aan disfunctionele families.
1999	NL	De Haan, W.J., e.a.	Jeugd & Geweld: een interdisciplinair perspectief.	Literatuuronderzoek.	Eerder delinquent (groeps)gedrag, verdedigen van territorium.
2000	SCO	McKeganey N., & Norrie, J.	Association between illegal drugs and weapon carrying in young people in Scotland: schools' survey.	Vragenlijst op scholen in Schotland afgenomen (zelfrapportage over drugs/wapens), (n=3121).	Onveiligheidsgevoel, eerder slachtofferschap, drugsgebruik, eigen verdediging.
2001	NL	Loeber, R., Slot, N.W., & Sergeant, J.A.	Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie: omvang, oorzaken en interventies.	Literatuuronderzoek.	Persoonlijke problemen en stoornissen en opvoedingstekorten, tot aan buurtomstandigheden, maatschappelijke ongelijkheid en culturele ontwikkelingen.
2001	VS	Wilkinson, D.L., & Fagan, J.	What we know about gun use among adolescents.	Review van wapen gerelateerde studies en review vorige studie van diepte-interviews met 377 actieve wapendelinquenten.	Conflicten, status, identiteit, verdediging, wraak, functioneel (overval bijvoorbeeld),

2002	NL	Beke, B. & Schreuders, H.	Wapens zijn geen speeltjes. Aard, omvang, motieven en risico's van wapenbezit onder jongeren.	Voorlichtingsmateriaal dus geen duidelijkheid over onderzoek(sgroep) [mede gebaseerd op onderzoek onder 1500 leerlingen].	Motieven: verdediging, gebruiken voor ontzag/beroving, angst, willen imponeren, functioneel gebruik. Wapenbezit, wapengebruik (dreigen).
2003	UK	MORI	Youth Survey [vooral gericht op constateren].	Zelf-rapportage via vragenlijst op scholen, 11-16-jarigen.	Jeugdgroep, functioneel gebruik, onveiligheidsgevoel, verveling, drugs/alcohol
2003	NL	Schuyt, K.	Jeugd, criminaliteit en geweld.	Literatuuronderzoek.	Gelegenheid, cameratoezicht, anonimiteit, geringe sociale controle, geld, mobiliteit, verdedigen.
2004	VS	Brown	Juveniles and weapons: recent research, conceptual considerations, and programmatic interventions.	Literatuuronderzoek op basis van recente studies.	Minderheden, etniciteit (in sommige studies), verdediging, recreatief, lage SES, wijk/buurt, crimineel /risicovol gedrag, antisociaal gedrag.
2005	UK	Hern, E., Glazebrook, W., & Beckett, M.	Reducing knife crime: we need to ban the sale of long pointed kitchen knives.	Literatuur/beleidsreview en gesprekken met politieagenten, pathologen en chefs.	Alcohol/drugs, thuissituatie, beschikbaarheid vanuit het keuken messenblok.
2006	UK	Wilson, D., Sharp, C. & Patterson, A.	Young people and crime: findings from the 2005 offending, crime and justice survey.	OCJS survey: nationale longitudinale zelf-rapportage studie gestart sinds 2003 via huishouden geworven.	Crimineel gedrag, drugsgebruik, persoonlijke victimisatie, antisociaal gedrag, verdediging, voor noodsituaties zoals gevechten, bedreiging.
2006	UK	Barlas, J. & Egan, V.	Weapons carrying in British teenagers: The role of personality, delinquency, sensational interest, and mating effort.	Vragenlijst onderzoek met logistische regressies.	Betrokken bij criminaliteit, agressieve identiteit, laag niveau moreel redeneren en interesse in militaire activiteiten.
2007	UK	Eades, C., e.a.	Knife crime: A review of evidence and policy.	Bijgewerkt rapport met recente publicaties en meer gedetailleerde statistische analyse	Onveiligheidsgevoel/dreiging, bescherming, status, falen op school, sociale uitsluiting en slachtofferschap.
2009	UK	Silvestri, A., e.a.	Young people, knives and guns: a comprehensive review, analysis and critique	Internationale reviewstudie met onderzoeken tussen 1998-2008	Individuele, familie-, sociale, biologische en omgevingsfactoren, familie/ouders, opvoeding, school, (delinquente) peers, gemeenschap, lokale omgeving,

			of gun and knife crime strategies.		academische prestaties, wijk/gebied, angst/stress voor blootstelling, ongelijkheid, armoede, LVB, straatwaarden, respect.
2009	UK	Squires, P.	The knife crime 'epidemic' and British politics.	Analyseren voorgaande onderzoeken, Britse media/beleid.	Zichzelf beschermen/verdedigen, om iemand pijn te doen, mediageweld, videos/computergames, fascinatie met wapens, straatcredit en respect, onveiligheidsgevoel, slachtofferschap, groepsdruk.
2010	UK	Hitchcock, A.	Tackling teenage knife crime.	Review vorig onderzoek en een aanpakprogramma (TKAP).	Samenwerking tussen instanties, sociale problemen, gewelddadig gedrag jongeren.
2010	VS	Dijkstra, J.K., e.a.	Influence and selection processes in weapon carrying during adolescence: the roles of status, aggression and vulnerability.	Secundaire analyses van databestanden over jongeren in de USA (n=167, hoog-risico jongeren).	Peers, relaties met vrienden, agressieve vrienden, status, kwetsbaarheid, aantrekking/interesse in en naar wapens, vriendschapsnetwerken, individuele agressie.
2011	NO	Sandberg, S. & Pedersen, W.	Street capital: Black cannabis dealers in a white welfare state.	Interviews en gesprekken op straat in een drugsdeal gebied in Oslo (The River).	Controle hebben en beschikken over straatkapitaal, marginalisatie, geweld, drugs, straatcultuur, weerstand.
2012	UK	Palasinski, M. & Riggs, D.W.	Young white British men and knife-carrying in public: Discourses of masculinity, protection and vulnerability.	Kwalitatieve interviews met 16 mannen in centrum van Londen.	Dreiging, gangcultuur, hulp/beleid van overheids-/veiligheidsinstanties, masculiniteit, respect, onveilige buurten, onveiligheidsgevoel jeugd, aanwezigheid politie, controle, symbolische functie, verdediging.
2012	VS	Dijkstra, J.K. e.a.	Testing three explanations of the emergence of weapon carrying in peer context.	Zelf-rapportage en peer-rapportage vragenlijsten onder adolescenten op scholen.	Agressie, victimisatie, sociale netwerk, peer invloeden.
2013	VS	Johnson, L.M., e.a.	Juvenile gun ownership in the USA: current knowledge and future directions.	Review van gepubliceerde en bestaande data.	Crimineel gedrag, verschil bescherming vs. recreatief, wapens in de familie/peers, angst om slachtoffer te worden.
2014	VS	Marano, D.	Gun acquisition and use by juveniles: a phenomenological approach.	Interviews met jonge daders die in hechtenis zaten.	Sociale/economische uitdagingen, economisch gewin, toegang tot straatactiviteiten, wijk, bescherming, aanval, respect, krachtig voelen, consumeren.
2018	UK	Grimshaw, R. & Ford, M.	Young people, violence and knives – revisiting the	Een review van beleidsstukken door Criminology and Criminal Justice (CCJS)	Geweld en ganglidmaatschap in bredere zin, aanwezigheid van wapens, individuele kenmerken

			evidence and policy discussions.		jongeren en sociale/maatschappelijke context waarin jongeren leven.
2019	UK	Palasinski, M., e.a.	Masculinity, Injury and Death – exploring anti-knife-carrying messages.	Vragenlijsstudie (vier delen) onder ruim 200 mannen (online), tussen 19-25 jaar oud.	Masculiene waarden (zoals verdedigen van eer) en sociaaleconomische achterstanden, fysiek afweervermogen, vertrouwen in autoriteit, controle, respect, status, onderlinge concurrentie.
2020	UK	Harding, S.	Getting the Point? Reframing Narratives on knife crime.	Beoordelen en herkaderen van hedendaagse debatten over messengeweld.	Angst, bescherming, mode, social field theory, straat kapitaal, keuzevrijheid, controle, zichzelf beschermen bij afwezigheid autoriteiten.
2020	UK	Haylock, S., e.a.	Risk factors associated with knife-crime in UK among young people aged 10-24 years	Systematic review: alle relevante onderzoeken identificeren, selecteren, beoordelen, verzamelen en analyseren.	Negatieve ervaringen in de kindertijd, geestelijke gezondheid, bendes, discriminatie, economische ongelijkheid.
2020	NL	Roks, R.A. & Van den Broek, J.B.A.	Cappen voor clout?	Verkennd onderzoek (review) bestaande uit netnografisch onderzoek, observeren, online enquête	Drillrap, muziek, symbolische functie, social media, straatcultuur, straatimago, conflict, buurt/wijk.
2021	NL	Van der Laan, A.M., e.a.	Monitor Jeugdcriminaliteit 2020.	Zelf-rapportage van daders, politie/justitie gegevens.	Drillrap, buurt, overige delicten, voorzichtig met manier van meten [bron vooral gericht op constateren, niet verklaren].
2021	VS	Pardini, D., e.a.	Risk and protective factors for gun violence in male juvenile offenders.	Longitudinale interviews en zelfrapportages, verdachten van 14-19 jaar (n=1170 mannen).	Drugshandel, alcoholmisbruik, slechte impulscontrole, beloning voor misdaad, wapenhandel peers, lid van bendes, sociale steun, religie, focus op gezin/werk.
2021	UK	Williams, E., & Squires, P.	Rethinking knife crime.	Interviews met 20 professionals en 10 focusgroepen met jongeren (78 jongeren, Londen)	Drugshandel, jeugdgroepen, probleemwijken, ongelijkheid, verleiding drugseconomie, gangs.
2022	NL	Lebbink, N.	Het actieplan Wapens en Jongeren: een goede match met Rotterdam?	Kwalitatieve interviews	Onveiligheid, bescherming, eerder geweld meegemaakt (als dader/slachtoffer), oneerlijke behandeling door maatschappij, respect van volwassenen.

BIJLAGE II | RESPONDENTAANTALLEN PER SCHOOL

Tabel 3.5: Respondentaantallen per onderzoeksrunde per school

	Wijk	Respondentaantallen	
		Wave 1	Wave 2
1.	Delfshaven	36	14
2.	Prins Alexander	31	19
3.	Prins Alexander	61	52
4.	Centrum	123	112
5.	Feijenoord	12	8
6.	Noord	87	110
7.	Feijenoord	27	21
8.	Noord	28	20
9.	Prins Alexander	81	61
10.	Charlois	103	80
11.	Prins Alexander	11	6
12.	Charlois	47	24
13.	Prins Alexander	125	106
14.	Delfshaven	16	11
15.	Charlois	4	6
16.	Charlois	94	72
17.	Feijenoord	4	3
18.	Hillegersberg	48	47
19.	Hoogvliet	66	0
	Totaal	1004	772

BIJLAGE III | INFORMATIE- EN TOESTEMMINGSFORMULIER OUDERS

Beste ouder(s) of verzorger(s),

De school doet mee aan een onderzoek van de **Erasmus Universiteit** dat wordt gesubsidieerd door de gemeente Rotterdam.

Het belangrijkste doel van het onderzoek is om te weten te komen hoe het zit met wapens onder jongeren in Rotterdam. Hierover zijn in de afgelopen jaren veel berichten geweest op TV en in andere media. Het is echter onbekend hoeveel jongeren messen en andere wapens bezitten of gebruiken, en wat daarvoor de redenen zijn.

Met dit onderzoek willen de onderzoekers ook beter de leefwereld van Rotterdamse jongeren begrijpen. Wat vinden zij belangrijk en wat zien ze op straat en op social media?

Het onderzoek vindt plaats onder schooltijd. We komen langs in het najaar van 2021 en begin 2022. Als uw zoon/dochter mee wil doen dan zal hij/zij twee keer tijdens de les een vragenlijst invullen op de laptop of computer, dat duurt telkens ongeveer een half uur. We vragen ook of leerlingen mee willen doen aan een groepsgesprek over dit onderwerp, als uw zoon/ dochter hieraan mee wil doen, dan duurt dat ongeveer een lesuur.

Met de verzamelde gegevens wordt zorgvuldig omgegaan. De antwoorden van uw zoon/dochter worden zonder naam en persoonsgegevens opgeslagen. Er wordt nooit aan anderen doorgegeven wat uw zoon/dochter heeft geantwoord. Dus ook niet aan de school, politie of andere instanties. De gegevens worden gebruikt voor een rapport en wetenschappelijke stukken. Ook andere onderzoekers kunnen later gebruik maken van de onderzoeksgegevens. De gegevens worden niet verkocht of commercieel gebruikt.

Dit onderzoek is beoordeeld en goedgekeurd. De ethische commissie van de Erasmus Universiteit heeft de opzet van dit onderzoek bekeken en is nagegaan of alles volgens de regels is gebeurd. Daarbij is speciale aandacht geweest voor de bescherming van de privacy.

Deelname is vrijwillig. Uw zoon/dochter mag zelf beslissen om mee te doen of niet en is ook vrij om te stoppen tijdens het invullen van de vragenlijst. U bent ook vrij om toestemming te geven aan uw zoon/dochter om mee te doen of niet. U kunt ook uw toestemming weer terugtrekken, zonder dat u daarvoor een reden hoeft te geven. Dat kan tot maximaal een maand nadat we voor de laatste keer zijn langsgesproken op school.

De school vindt dit onderzoek belangrijk en werkt graag mee. Als u nog vragen heeft, dan kunt u een mail sturen naar de onderzoekers: weerman@law.eur.nl.

Via de onderstaande link komt u bij een toestemmingsformulier. **We vragen u vriendelijk om dit zo spoedig mogelijk in te vullen.** Daarmee wordt het voor uw zoon/dochter mogelijk mee te doen aan dit belangrijke onderzoek. En het zorgt ervoor dat de onderzoekers zich aan de regels kunnen houden.

Klik op deze link voor het geven van toestemming:

https://erasmusuniversity.eu.qualtrics.com/jfe/form/SV_bxCOrmEN5M4VnmK

of lever onderstaand formulier op papier in bij de school van uw kind.

Toestemmingsformulier ouders

Ik verklaar dat:

- mijn zoon/dochter mee mag doen aan dit onderzoek
- ik toestemming geef om de antwoorden van mijn zoon/dochter te gebruiken voor wetenschappelijk onderzoek
- ik informatie heb gekregen over inhoud en doel van dit onderzoek
- ik weet dat deelname aan dit onderzoek vrijwillig is
- ik mijn toestemming weer in kan trekken tot maximaal een maand na afloop van het onderzoek, zonder reden te geven
- ik weet dat de onderzoeksgegevens veilig en zonder naam worden opgeslagen
- andere onderzoekers ook gebruik kunnen maken van de onderzoeksgegevens

Ja, ik ga akkoord

Naam ouder/verzorger _____

Naam leerling _____

Naam school _____

Datum _____

BIJLAGE IV | GEBRUIKTE VRAGEN EN SCHALEN IN DE VRAGENLIJSTRONDES

Thema	Schaal	Items in de vragenlijst	Alpha T1	Alpha T2
Demografische kenmerken	<i>Geslacht</i>	Ben je een jongen of meisje? (jongen, meisje, anders)	nvt	niet in lijst
	<i>Leeftijd</i>	Hoe oud ben je?	nvt	niet in lijst
	<i>Etniciteit/ afkomst</i>	Bij welke groep hoor je volgens jouw gevoel?	nvt	niet in lijst
Vragen over wapens	<i>Bezit van wapens</i>	Heb jij nu een wapen in je bezit (we bedoelen iets dat echt als wapen is bedoeld)? (zo ja) Wat voor wapen (meerdere antwoorden mogelijk)?	nvt	nvt
	<i>Dragen van wapens</i>	Denk aan de afgelopen vier maanden. (...uitleg) Hoe vaak in deze periode had je een wapen bij je? (apart voor steek-,vuur-, en ander wapen en voor straat, school/uitgaan of vrijetijd)	nvt	nvt
	<i>Herkomst van wapens</i>	Hoe ben je aan dit steekwapen/ vuurwapen/ ander wapen gekomen? (Meerdere antwoorden mogelijk)	nvt	nvt
	<i>Motieven wapens</i>	Zijn de volgende dingen voor jou een reden om een wapen te hebben of bij je te hebben? Of: Zijn de volgende dingen voor jou een reden om geen wapen te hebben of bij je te hebben?	nvt	nvt
	<i>Wapens gebruikt</i>	Denk weer aan de afgelopen vier maanden. Heb je wel eens een van de volgende wapens (steek-, vuur-, ander) gebruikt om te dreigen? / je te verdedigen? / iemand te verwonden?	nvt	nvt
Slachtoffer-schap en onveiligheid	<i>Slachtofferervaringen van geweld</i>	Zijn de volgende dingen bij jou gebeurd? Ook in de afgelopen vier maanden? (Vechten op straat om te verdedigen; iemand zei dat hij of zij mij wat ging aandoen; Ik ben bedreigd met een mes; Ik ben bedreigd met een vuurwapen; Ik ben bedreigd met een ander wapen; Ik ben gestoken met een mes; ik ben op een andere manier verwond met een wapen; ik ben online bedreigd met geweld)	nvt	nvt

	Onveiligheidsgevoelens	Als het donker is, ga ik alleen met iemand anders over straat In mijn woonbuurt voel ik mij veilig (omgekeerd gecodeerd) In sommige straten ben ik bang aangevallen te worden Op school ben ik bang dat andere leerlingen mij aanvallen	.51	niet in lijst
Morele opvattingen	Acceptatie van wapens	Je mag een wapen gebruiken om jezelf te verdedigen Je mag een wapen gebruiken om mee te dreigen als je in gevaar bent Het is oké om een wapen te gebruiken tegen iemand die je vrienden of familie bedreigt Het is oké om met een wapen te laten merken dat je de baas bent Het is altijd slecht om een wapen te gebruiken (omgekeerd)	niet in lijst	.80
	Acceptatie van geweld (versie 1 ^e ronde)	Je moet je vrienden helpen als ze aan het vechten zijn Het is laf en slap om weg te lopen als je wordt aangevallen Als iemand je beledigt, is het oké om te slaan of geweld te gebruiken	.71	niet in lijst
	Acceptatie van geweld (versie 2 ^e ronde)	Je mag iemand slaan of schoppen als je wordt beledigd Je mag iemand slaan of schoppen om vrienden te helpen in een gevecht Je mag iemand slaan of schoppen om voor jezelf op te komen Je mag iemand in elkaar slaan als die andere persoon begint met slaan Het is altijd verkeerd om geweld te gebruiken (omgekeerd)	niet in lijst	.77
	Acceptatie van stelen	Het is oké als je steelt van iemand die rijk is en er geen last van heeft Het is oké als je iets kleins steelt uit een hele grote winkel Stelen is oké als je in geldnood bent en te weinig kan eten Stelen is oké als je iets nooit op een andere manier zou kunnen krijgen Je mag nooit stelen, wat er ook gebeurt (omgekeerd)	niet in lijst	.84
	Gebondenheid aan regels	Je mag best iets doen dat verboden is, als niemand het merkt (omgekeerd) Liegen is altijd verkeerd, ook al zijn het kleine leugentjes Het is oké om de wet te overtreden als niemand daar last van heeft (omgekeerd) Je moet je altijd aan de regels houden, ook al zijn die stom	niet in lijst	.65

	Straatwaarden algemeen (versie 2 ^e ronde)	Iemand verklikken is altijd verkeerd, ook al doet iemand iets erg Niemand zegt mij hoe ik moet leven Je moet opkomen voor vrienden, ook als ze ongelijk hebben Het is belangrijk om veel te durven Je moet altijd je eigen gang gaan Ik ga alle uitdagingen aan, ook als ik daardoor problemen kan krijgen	niet in lijst	.72
	'Code of the street' (versie 1 ^e ronde)	Als iemand je beledigt, moet je gelijk hard reageren Op straat krijg je respect als je laat zien dat je goed kan vechten Alleen met geweld word je eerlijk behandeld	.65	niet in lijst
	'Code of the street' (versie 2 ^e ronde)	Je moet ruzies rustig uitpraten zonder te vechten Je moet altijd wraak nemen als anderen jou iets aandoen Je moet laten zien dat je hard bent, anders lopen mensen over je heen Je moet agressief of boos worden als anderen geen respect voor jou tonen	niet in lijst	.61
	Vertrouwen in politie	Ik heb respect voor de politie De politie behandelt jongeren slecht (omgekeerd) De politie kun je vertrouwen Het is belangrijk dat mensen meewerken met de politie De politie is mijn vijand (omgekeerd)	niet in lijst	.81
Persoonlijke kenmerken		De volgende zinnen gaan over jezelf. Passen die bij jou of juist helemaal niet?		
	<i>Impulsiviteit</i>	Ik doe dingen zonder na te denken over de gevolgen Ik zeg gelijk wat ik denk, ook als dat niet aardig of slim is Als ik ergens zin in heb, doe ik het meteen Als ik plezier kan maken doe ik dat, ook als het problemen geeft	.62	niet in lijst
	<i>Driftigheid</i>	Ik kan ruzies rustig uitpraten (omgekeerd gecodeerd) Ik word snel boos Als ik kwaad ben, kunnen anderen beter uit mijn buurt blijven Als ik boos ben, ga ik eerder slaan dan praten	.68	niet in lijst

	<i>Risicogeneigdheid/ prikkelzoeken</i>	Ik vind het leuk om gevaarlijke dingen te doen Ik vind achtbanen eng (omgekeerd) Ik doe graag spannende en avontuurlijke dingen Soms neem ik voor de lol een risico	.68	niet in lijst
	<i>Gevoeligheid voor groepsdruk</i>	Ik kan goed nee zeggen tegen anderen (omgekeerd) Anderen kunnen mij makkelijk overhalen Ik doe dingen met mijn vrienden/vriendinnen die ik eigenlijk niet wil Ik zeg wat ik denk ook al lachen anderen me daarom uit (omgekeerd) Ik gedraag me anders bij mijn vrienden/vriendinnen dan als ik alleen ben	.61	niet in lijst
Activiteiten	<i>Offline tijdsbesteding/ unstructured socializing</i>	We willen graag weten hoe je dagelijkse leven er nu uitziet. Op een doordeweekse dag, hoeveel uren ben je ongeveer (na schooltijd): - bezig met huiswerk - aan het sporten - samen met vrienden of bekenden ergens buiten aan het rondhangen Tijdens een weekenddag (zaterdag of zondag), hoeveel uren ben je dan ongeveer: - bezig met huiswerk - aan het sporten - samen met vrienden of bekenden ergens buiten aan het rondhangen	nvt	nvt
	<i>Online tijdsbesteding</i>	Op een doordeweekse dag, hoeveel uren ben je ongeveer bezig met: - gamen (spellen op computer, internet of smartphone) - zelf maken en op social media zetten van berichten, foto's, filmpjes en andere dingen over jezelf Tijdens een weekenddag (zaterdag of zondag), hoeveel uren ben je dan ongeveer: - gamen (spellen op computer, internet of smartphone) - zelf maken en op social media zetten van berichten, foto's, filmpjes en andere dingen over jezelf	nvt	nvt

Middelen-gebruik		Sommigen jongeren roken, drinken alcohol of nemen wel eens drugs of andere middelen. Hoe zit dat bij jou? Denk weer aan de laatste vier maanden. Rook je? (nooit of niet meer, wel eens gedaan in de laatste vier maanden maar niet meer dan een keer per week, meer dan een keer per week) Drink je alcohol (bijvoorbeeld bier of wijn)? Drink je meer dan vijf glazen alcohol op een dag? Rook je wiet of hasj (blowen)? Neem je lachgas? Gebruik je andere drugs zoals XTC pillen, paddo's of cocaïne)?	nvt	nvt
Offline/online observatie van wapens	<i>Wapens gezien</i>	In de afgelopen vier maanden heb ik: - gezien dat vrienden/vriendinnen een mes/ vuurwapen/ ander wapen bij zich hebben	nvt	nvt
	<i>Over wapens gehoord</i>	- gehoord van vrienden dat ze een mes/ vuurwapen/ ander wapen bij zich hebben	nvt	nvt
	<i>Wapens online gezien</i>	- op social media of de telefoon gezien dat vrienden een mes/ vuurwapen/ ander wapen hebben	nvt	nvt
Groeps-omgeving	<i>Aantal vrienden school</i>	Hoeveel vrienden/vriendinnen heb jij op school?	nvt	nvt
	<i>Aantal vrienden straat</i>	Hoeveel vrienden/vriendinnen heb jij die je kent vanuit jouw woonbuurt?	nvt	nvt
	<i>Aantal vrienden online</i>	Hoeveel vrienden heb jij die je kent vanuit social media en internet?	nvt	nvt
	<i>Deel van informele jeugdgroep</i>	Behalve clubs en verenigingen zijn er ook groepen jongeren die veel met elkaar omgaan, dingen doen of rondhangen. Hoor jij bij zo'n groep? Is deze groep vaak in het openbaar, zoals op straat of op een plein, in een park of in een winkelcentrum? Hoe oud zijn de meesten in deze groep? Hoe lang bestaat deze groep al?	nvt	nvt
	<i>Deel van problematische jeugdgroep</i>	Wordt het overtreden van de wet gezien als iets normaal in deze groep? Doen sommigen uit de groep ook samen dingen die niet mogen?	nvt	nvt

Ouders/gezin	<i>Woonsituatie</i>	Wat omschrijft jouw thuissituatie het best?		
	<i>Conflicten thuis</i>	Bij mij thuis is het rustig (omgekeerd) Er is bij mij thuis ruzie Bij mij thuis worden ruzies rustig uitgepraat (omgekeerd) Anderen bij mij thuis slaan en schoppen als ze boos zijn	niet in lijst	.71
	<i>Band met ouders</i>	Ik kan goed praten met mijn ouder(s)/verzorger(s) Mijn ouder(s)/verzorger(s) doen hun best om te helpen/steunen Met mijn ouder(s)/verzorger(s) kan ik over problemen praten Ik doe leuke dingen met mijn ouder(s)/verzorger(s) Mijn ouder(s)/verzorger(s) doen vervelend tegen mij (omgekeerd) Ik zou andere ouder(s)/verzorger(s) willen hebben (omgekeerd) Ik kan goed opschieten met mijn ouder(s)/verzorger(s) Ik vertrouw mijn ouder(s)/verzorger(s) Ik kan merken dat mijn ouder(s)/verzorger(s) van me houden	niet in lijst	.92
	<i>Toezicht/betrokkenheid</i>	Er zijn duidelijke regels wat er thuis wel en niet mag Mijn ouders/ verzorgers weten waar ik ben als ik niet thuis ben Mijn ouders weten wat ik leuk vind Overdag kan ik thuis doen wat ik wil (omgekeerd) Thuis moet ik zelf zorgen dat ik eten krijg (omgekeerd) Mijn ouder(s)/verzorger(s) zijn er overdag nooit (omgekeerd)	niet in lijst	.56
School	<i>Band met school</i>	Ik ga met plezier naar school Ik heb een leuke school Ik verveel me op school (omgekeerd) Ik wil het liefst stoppen met school (omgekeerd) Ik zou het liefst op een andere school willen zitten (omgekeerd)	niet in lijst	.77

	<i>Inzet op school</i>	Ik let goed op in de les Ik doe mijn best om goede cijfers te halen Ik probeer mijn huiswerk altijd af te krijgen Ik spijbel wel eens (omgekeerd) Ik heb een hekel aan leren voor school (omgekeerd)	niet in lijst	.67
	<i>Band met klasgenoten</i>	Ik kan goed opschieten met mijn klasgenoten Ik heb vervelende klasgenoten (omgekeerd) Mijn klasgenoten accepteren mij zoals ik ben Ik heb goede vrienden in de klas	niet in lijst	.67
	<i>Band met docenten</i>	Ik heb vervelende leraren en leraressen op school (omgekeerd) Leraren en leraressen accepteren mij zoals ik ben Ik kan naar leraren en leraressen voor hulp Ik kan goed opschieten met de leraren en leraressen	niet in lijst	.71
Woonbuurt	<i>Buurtcohesie/ social efficacy</i>	(Denk aan jouw straat en de straten daaromheen waar je binnen vijf minuten heen kan lopen.) In de buurt waar ik woon groeten de mensen elkaar In mijn buurt wordt er gescholden op straat (omgekeerd) Mensen in mijn buurt zeggen er wat van als iemand rotzooi achterlaat Mensen in mijn buurt zijn vrienden van elkaar Mensen in mijn buurt kennen elkaar slecht (omgekeerd) Mensen in mijn buurt helpen elkaar	niet in lijst	.64
	<i>Verbondenheid met buurt</i>	De buurt waar ik woon is belangrijk voor mij In mijn buurt hoor ik erbij Ik zou het erg vinden om naar een andere buurt te verhuizen Ik ben trots op mijn buurt De buurt is een deel van mij	niet in lijst	.86

	<i>Verdedigen van buurt</i>	Ik word boos als anderen iets slechts zeggen over mijn buurt Ik verdedig mijn buurt door te vechten Het kan mij weinig schelen hoe anderen denken over mijn buurt Ik maak andere buurten belachelijk De buurt waar ik woon is een deel van mij	niet in lijst	.56
Ervaren achterstanden	<i>Achterstanden thuis</i>	Mijn ouders of verzorgers kunnen kopen wat ze willen (omgekeerd) Als er iets groots kapot gaat thuis, is dat wel een probleem Mijn ouders/verzorgers moeten zuinig zijn om rond te komen Sommige dingen die ik nodig heb voor school of sport zijn te duur	niet in lijst	.75
	<i>Achterstanden in de buurt</i>	In mijn buurt wonen veel arme mensen In mijn buurt is er veel kapot of stuk In mijn buurt zijn er weinig problemen De meeste mensen in mijn buurt hebben een goede baan	niet in lijst	.72

BIJLAGE V | VRAGEN M.B.T. WAPENS IN VRAGENLIJSTEN

Eerste afname (wave 1) blok m.b.t. wapens

Sommige jongeren van jouw leeftijd hebben wapens. Dat kunnen messen zijn (zakmessen en hakmessen), vuurwapens (pistolen en geweren) of andere wapens (bijvoorbeeld een knuppel en een granaat). Opmerking: niemand krijgt te weten wat jij hebt ingevuld!

Q7.1. Heb jij nu een wapen in bezit (we bedoelen iets dat echt als wapen is bedoeld dat je bijvoorbeeld thuis, op school of ergens anders hebt)?

- a. Ja – [door naar Q7.2](#)
- b. Nee – [door naar Q7.5](#)

Q7.2. Wat voor wapen(s) heb je? *[je kan hier meerdere antwoorden aanklikken]*

- a. Vuurwapen – [door naar Q7.4](#)
- b. Steekwapen – [door naar Q7.3](#)
- c. Ander wapen – [door naar Q7.4](#)

Q7.3. Wat voor steekwapen(s) heb je? *[je kan hier meerdere antwoorden aanklikken]*

- a. Bajonet/dolk
- b. Bijl/handbijl
- c. Breekmes/stanleymes
- d. Hakmes/koksmes
- e. Harpoen
- f. Kelnersmes
- g. Keukenmes
- h. Machete/kapmes
- i. Rambo mes
- j. Stiletto
- k. Vlindermes
- l. Zakmes
- m. Zelfgemaakt mes
- n. Zwaard
- o. Weet ik niet

Q7.4. Hoe ben je aan dit wapen/deze wapens gekomen? *[je kan hier meerdere antwoorden aanklikken]*

- a. Gekregen
- b. Gekocht in een winkel
- c. Gekocht op internet
- d. Gekocht via via
- e. Gestolen
- f. Geleend
- g. Zelf gemaakt
- h. Anders, namelijk ...

Denk weer aan de laatste vier maanden. Dus de tijd net voor de zomervakantie, tijdens de zomervakantie en na de zomervakantie.

Q7.5. Hoe vaak in deze periode had je een **vuurwapen** bij je:

	altijd	meestal	soms	nooit
1. Op straat				
2. Naar school				
3. Tijdens uitgaan of andere vrijetijdsbesteding				

Q7.6. Hoe vaak in deze periode had je een **steekwapen** bij je:

	altijd	meestal	soms	nooit
1. Op straat				
2. Naar school				
3. Tijdens uitgaan of andere vrijetijdsbesteding				

Q7.7. Hoe vaak in deze periode had je een **ander wapen** bij je:

	altijd	meestal	soms	nooit
1. Op straat				
2. Naar school				
3. Tijdens uitgaan of andere vrijetijdsbesteding				

Deze vraag krijgt iedereen die in heeft gevuld dat diegene een wapen heeft (7.1) of wel eens bij zich heeft gehad de afgelopen tijd (7.5, 7.6 of 7.7).

Q7.8. Zijn de volgende dingen voor jou een reden om een wapen te hebben of bij je te hebben:

	Helemaal	Een beetje	Niet
1. Omdat ik me onveilig voel			
2. Zodat ik me kan verdedigen			
3. Omdat ik word bedreigd			
4. Omdat ik daarmee anderen kan bedreigen			
5. Omdat ik daarmee dingen van anderen kan afpakken			
6. Omdat ik wapens leuk vind			
7. Omdat ik een wapen aan anderen wil laten zien			
8. Omdat ik wapens verzamel			

Deze vraag krijgt iedereen die in heeft gevuld dat diegene de afgelopen tijd nooit een wapen bij zich heeft gehad (7.5, 7.6 en 7.7).

Q.7.9. Zijn de volgende dingen voor jou een reden om geen wapen bij je te hebben?

	Helemaal	Een beetje	Niet
1. Omdat het niet nodig is voor mij			
2. Omdat ik geen wapen kan kopen			
3. Omdat het verboden is			
4. Omdat je er straf voor kan krijgen			
5. Omdat ouders of anderen daarachter kunnen komen			
6. Omdat ik me altijd veilig voel			
7. Omdat een wapen zorgt voor meer gevaar			
8. Omdat ik het niet mee kan nemen als ik ergens heen ga			

Denk weer aan de afgelopen vier maanden.

Q7.10. Heb je in de afgelopen vier maanden een van de volgende wapens gebruikt om te dreigen? *[je kan hier meerdere antwoorden aanklikken]*

- a. Ja, een vuurwapen
- b. Ja, een steekwapen
- c. Ja, een ander wapen
- d. Nee

Q7.11. Heb je in de afgelopen vier maanden een van de volgende wapens gebruikt om jezelf te verdedigen? *[je kan hier meerdere antwoorden aanklikken]*

- a. Ja, een vuurwapen
- b. Ja, een steekwapen
- c. Ja, een ander wapen
- d. Nee

Q7.12. Heb je in de afgelopen vier maanden een van de volgende wapens gebruikt om iemand te verwonden? *[je kan hier meerdere antwoorden aanklikken]*

- a. Ja, een vuurwapen
- b. Ja, een steekwapen
- c. Ja, een ander wapen
- d. Nee

Tweede afname (wave 2) blok m.b.t. wapens

Sommige jongeren van jouw leeftijd hebben wapens. Dat kunnen messen zijn (zakmessen en hakmessen), vuurwapens (pistolen en geweren) of andere wapens (bijvoorbeeld een knuppel en een granaat). Hoe zit dat nu bij jou? Opmerking: niemand krijgt te weten wat jij hebt ingevuld!

Q9.1. Heb jij nu een wapen in bezit (we bedoelen iets dat echt als wapen is bedoeld dat je bijvoorbeeld thuis, op school of ergens anders hebt)?

- c. Ja – [door naar Q9.2](#)
- d. Nee – [door naar Q9.3](#)

Q9.2. Wat voor wapen(s) heb je op dit moment? [*je kan hier meerdere antwoorden aanklikken*]

- d. Vuurwapen
- e. Steekwapen
- f. Ander wapen

Denk weer aan de laatste vier maanden, dus sinds de vorige keer dat we bij jou op school waren.

Q9.3. Hoe vaak in deze periode had je een **vuurwapen** bij je:

	altijd	meestal	soms	nooit
1. Op straat				
2. Naar school				
3. Tijdens uitgaan of andere vrijetijdsbesteding				

Q9.4. Hoe vaak in deze periode had je een **steekwapen** bij je:

	altijd	meestal	soms	nooit
1. Op straat				
2. Naar school				
3. Tijdens uitgaan of andere vrijetijdsbesteding				

Q9.5. Hoe vaak in deze periode had je een **ander wapen** bij je:

	altijd	meestal	soms	nooit
1. Op straat				
2. Naar school				
3. Tijdens uitgaan of andere vrijetijdsbesteding				

Indien iemand bij 9.1 'altijd/meestal/soms' antwoordde of bij vraag 9.3 t/m 9.5 niet op alles 'nooit' heeft gezegd, komt vraag 9.6a in beeld. Voor de anderen schuiven ze door naar 9.6.

Q9.6a. Hoe ben je aan dit wapen/deze wapens gekomen? [*je kan hier meerdere antwoorden aanklikken*]

- i. Gekregen
- j. Gekocht in een winkel
- k. Gekocht op internet
- l. Gekocht via via

- m. Gestolen
- n. Geleend
- o. Zelf gemaakt
- p. Anders, namelijk ...

Q9.6. Heb je in de afgelopen vier maanden een van de volgende wapens gebruikt om te dreigen? *[je kan hier meerdere antwoorden aanklikken]*

- e. Ja, een vuurwapen
- f. Ja, een steekwapen
- g. Ja, een ander wapen
- h. Nee

Q9.7. Heb je in de afgelopen vier maanden een van de volgende wapens gebruikt om jezelf te verdedigen? *[je kan hier meerdere antwoorden aanklikken]*

- e. Ja, een vuurwapen
- f. Ja, een steekwapen
- g. Ja, een ander wapen
- h. Nee

Q9.8. Heb je in de afgelopen vier maanden een van de volgende wapens gebruikt om iemand te verwonden? *[je kan hier meerdere antwoorden aanklikken]*

- e. Ja, een vuurwapen
- f. Ja, een steekwapen
- g. Ja, een ander wapen
- h. Nee

BIJLAGE VI | PLEEGWIJK GEREGISTREERDE INCIDENTEN UITGESPLITST NAAR DELICTSCATEGORIE

Tabel 6.7: Pleegwijken van de steekincidenten in Rotterdam in 2020 (aantal incidenten per wijk) uitgesplitst naar delictscategorie

Pleegwijk	Bedreiging	Bezit overige wapens	Doodslag/moord	Eenvoudige mishandeling	Openlijke geweldpleging	Zware mishandeling
Centrum	4	8	4	1	1	
Charlois	1	6	5	5		1
Delfshaven	6	3	2	2	2	1
IJsselmonde	4	3	2	3	2	
Prins Alexander	4		4	2	2	
Feijenoord	1	2	4	2	2	
Hillegersberg-Schiebroek	2	1	1	3		1
Noord	1	2	3		2	
Hoogvliet	1	1	2	3		
Kralingen-Crooswijk	2	2	1			
Overschie	2		1			1
Rozenburg	2	1				
Pernis		1	1			
Schiemond Rotterdam-west				2		
Pendrecht	1					
Waalhaven-Eemhaven				1		
Totaal	31	30	31	24	11	4